T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI

Danışman
Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

Hazırlayan
Mustafa SABER

Yüksek Lisans Tezi

Eylül 2019
KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

Hazırlayan
Mustafa İSMAEL SABER

Eylül2019
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Mustafa SABER

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

İNTİHAL FORMU

Tez Başlığı: **IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam … sayfalık kısmına ilişkin …/…/2019 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: % … dür.
Uygulanan filtrelemeler:

1- Giriş dahil
2- Ana Bölümler dahil
3- Sonuç dahil
4- Alıntılar dahil/hariç
5- Kapak hariç
6- Önsöz ve Teşekkür hariç
7- İçindekiler hariç
8- Kaynakça hariç
9- Özet hariç
10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. …/…/2019

Adı Soyadı : Mustafa SABER
Öğrenci No : 4030831660
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Yeni Türk Dili
Program Adı : Yüksek Lisans

Danışman: Adı/İmza
Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

Öğrenci Adı/İmza
Mustafa SABER

YÖNERGEYE UYGUNLUK

“IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI” adlı dönem projesi ErciyesÜniversitesi lisanüstü tez önerisi ve tez yazma yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Mustafa SABER

Danışman
Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

Türk Dili ve Edebîyatı Anabilim Dalı Başkanı
Hülya ARGUNŞAH

KABUL ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Müntaz SARIÇİÇEK danışmanlığında Mustafa SABER tarafından hazırlanan "IRAK Cumhuriyet Dönemi Türkmen Romanı ..... "adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

06/09/2019
(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Müntaz Sarıçiçek

Üye : Prof. Dr. Atabey Kılıç

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayhan Bulut

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 16/09/2019 tarih ve 38 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

16/09/2019

Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Her milletin kendine özgü bir edebiyatı vardır. Milletlerin içerisinde de çeşitli nedenden ötürü belirgin farklılıklara sahip olan halklar vardır. Irak Türkmenleri de kadim Oğuzların bugüne kadar gelen bakiyelerindendir. Irak Türkmenlerinin bu kadim geçmişi pek tabii bir şekilde edebiyatlarını ve edebiyatın temel unsurlarından biri olan romanı da etkilemiştir.

Irak Türkmen edebiyatının yapı taşlarından olan şiir, hikâye, tiyatro ve halk oyunları gibi türlerin yanında romanda bu edebiyatın temel yapı taşlarındandır.

Irak Türkmen edebiyatının öz geçmişi göz önüne alındığında romanların 20. Yüzyıl başlarında ortaya çıktığı görülür. Osmanlı Devleti'nin son döneminde 1915 yılında Musul vilayetine mensup olan gazeteci ve yazar Hayrettin Faruki'nin kaleme almış olduğu "*Kadın Kalbi"* bu alandaki ilklerdendir. Bu eser ancak sonradan Bağdat müzesinde sergilenmiştir. Ne yazık ki 19. Yüzyılın sonundan 20. Yüzyılın birinci yarısına kadar olan devirde kaleme alınan pek çok romanhâlen okuyucusu ile buluşamamıştır. Bu sebeple, tezimizi Cumhuriyet döneminde (1958-2016) yazılmış romanlaramünhasır kıldık.

Irak'ta 1958 yılındaki Cumhuriyet devriminden sonra hükümet desteğiyle matbaa makineleri artmış ve bundan dolayı da neşriyat basımları ağırlık kazanmıştır. Bu durum Irak Türkmen edebiyatına da yansımıştır. Bunun sonucunda birçok gazete ve dergibasılmıştır. Bunlardan en önemlisi günümüze kadar yayın hayatını devam ettiren Kardeşlik dergisi ve tarihî değeri hafızalardan silinmeyen Yurt gazetesidir. Matbaa alanındaki bu gelişmeler sayesinde Irak Türkmen edebiyatı ileriye giderek gelişme göstermiştir ve büyük canlılık yaşamıştır. Irak Cumhuriyet dönemindeki ilk Türkmen romanı Kardeşlik dergisinin (1 Mayıs 1963- 1 Temmuz 1965) üçüncü sayısından itibaren yayımlanmaya başlayan, Türkmen yazarı Reşit Kazım Bayatlı *Tanrının Adaleti*isimli romanıdır. Bu roman, Kardeşlik Dergisi'nin yukarıda belirten tarihler arasında yayımladığı tek romanıdır. Bu roman, söz konusu sayıdan itibaren dokuz bölümü muntazam bir şekilde yayımlandıktan sonra altı aylık bir süre kesintiye uğramıştır. Kesinti süresinden sonra yeniden yayınlanmasına başlanan romanınaralıklı iki bölümden sonra tamamen ardı kesilmiştir. Toplam dokuzbölüm halinde yayımlanan

roman, tamamlanmamış bir eserdir. Osmanlı Devleti'nin 1918'de bölgeyi zorunlu terki sonrası Irak Türkmenlerinin kültürel hakları, Irak hükümeti tarafından 24 Ocak 1970 tarihinde tanınmıştır. Bu hakların tanınmasının ardından Türkmen Kültür Müdürlüğü, Türkmen Eğitim Müdürlüğü ve Edebiyat Birliği gibi kurum ve kuruluşlar teşkil edilmiştir. Bu kuruluşların hayata geçmesiyle birlikte Birlik dergisi ve Yurt gazetesi neşredilmeye başlandı. Yurt gazetesinin muhtelif sayılarında (18 Haziran 1970- 15 Haziran 1989) altı adet roman tefrika edildi. Bunlar; Hamza Hamamcı'nın *"Sırmalı Pabuç", ve "Beyaz Horuz";* Celal Polat'ın "*Yalımlar Gölgesinde",* romanlarıdır.

Irak Kültür Bakanlığı ve Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından kitap hâlinde neşredilen ilk roman 1976 yılında Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu tarafından yazılan *GökTepe* isimli romandır. Seksenli yılların başından itibaren Türkmen edebiyatı gerilemeye başlamıştır. Bunda Saddam rejiminin Türkmenlere karşı giriştiği yıpratıcı ve idama varan hapis cezaları etkili olmuştur. İşte böyle bir sıkıntıya maruz kalan Irak Türkmen edebiyatı bir çıkmazın içine girmiştir. Bu dönemde çok sayıda önemli isim idam cezasına maruz kalmıştır. Bu isimlerin başında 13 yıl Kardeşlik dergisinin idari heyet başkanlığını yapan Albay Abdullah Abdurrahman gelmektedir. Yine idam olunan isimler arasında hikâyeleriyle tanınan Ali Orunkaya ve tiyatrocu olanHüseyn Demirciy de vardır. Bu sıkıntılı süreç 2003 yılına kadar devam etti. Bu süre zarfında Türkmen yazarlar ve aydınlar zor zamanlar yaşamışlardır. Bu istibdat devrinde aydın kesim susturulmaya çalışılmış ve böylece edebiyat hayatı sekteye uğratılmıştır.

Doksanlı yıllarda tıpkı seksenli yıllar gibi sıkıntılı geçmiştir. Saddam rejiminin nefesi halen Türkmen yazarlarının ensesindeydi. Bu dönemde az sayıda roman yazılmıştır. Bunlardan Hamza Hamamcı'nın *Efsun* ve *Yorgun Kuta* isimli romanları Yurt gazetesinde tefrika edilmiştir. Celal Polat'ın *Yalımlar Gölgesin*dekiromanı ise kitap halinde yayımlanan romanlardandır.

2003 yılındaki II. Körfez Savaşı, Türkmenlerin üzerindeki baskıyı kaldırmıştır. Artık Türkmen edebiyatçıları eserlerini daha hür kaleme alabilmekte ve rahatça yayınlayabilmekteydi 2003 ile 2016 yılları arasında roman yayımında kısmî bir artış gözlemlenir. Bu romanları şöyle sıralayabiliriz:

Kemal Beyatlı, *Kerkük Seni Yazdım* (2008), Necmettin Bayraktar, *Zaman Tanığı*(2012) Selma Merden, *Munise*(2013), Abdullhüseyn Ümran Benderoğlu, *Tepeden*

Tepeye(2014), Celal Polat, *Kemik Çiftliği* (2016), Necmettin Bayraktar *Sessizliğin Gizli Sese* (2015) ve Hamza Hamamcı, *Sırmalı Pabuç* (2007); *Beyaz Horuz* (2008).

Iraklı Türk yazarlarının, roman alanında fazla varlık göstermemeleri, yine Türkçe'den, Türk dünyasından ve Türk edebiyatı çevrelerinden uzak ve kopuk kalmalarına bağlıdır. Çünkü bu türde anlatım yine Türkiye Türkçesi ile sağlanmaktadır. Yoğun biçimde Türk kültür ve edebiyat dünyasından beslenmeleri mümkün olsaydı, hiç şüphesiz pek çok yetenekli Türkmen edebiyatçısının roman türünde de başarılı ürünler vermeleri mümkün olabilirdi.

Mustafa SABER

Eylül2019

TEŞEKKÜR

Erciyes Üniversitesindebir yabancı öğrenci olarak bize bu hakkı tanıyana ve öğrenci olmamıza imkân sağlayan Türkiye Cumhuriyeti Devletine ve Türk milletine sonsuz teşekküler ederim. Özelliklede bu cennet vatanın firdevsi olan Kayseri şehrine ve güzel halkına yüreğimin derinliklerinden teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca okuma döneminde ve tez konusunun belirlenmesinden itibaren çalışma sürecimin her aşamasında beni yönlendiren ve sabırla destekleyen Danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Mümtaz Sarıçiçek'e teşekkürleri bir borç bilirim.

Bu tez bütün Irak Türkmenlerine ve edebiyat camiasına armağan olsun. Türkmen devası yolunda, Türkmençilik uğruna ve Irak'ta bu dilin kayıp olmaması için canlarını verip şehit olanlara özelliklede Tembel Abbas adıyla bilinen şehit "Hüseyin Demirciye" ve şehit "Ali Orunkaya" armağan olsun.

Ayrıca bana destek veren tüm arkadaşlarıma ve can dostlerıma teşekkürlerimi sunarım, özellikle imla hatalarını düzeltme de bana yardımcı olan işlerinde Büşra Baykara'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa SABER

IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI

Mustafa SABER

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebîyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2019
Danışman: Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

ÖZET

Roman, Irak Türkmenlerinin çağdaş edebiyatının temel unsurlarından biri olmaktadır. Irak Türkmenleri ilk romanlarını Osmanlı döneminin son yıllarında 1915'te Hayrettin Faruki tarafından "Kadın Kalbi" adında yazmıştır. Türkmen edebiyatı yüz yıl boyunca sürekli siyasetin kurbanı olmuştur. Türkmen romanı 20.yüzyıl başlarında yazılmış olsa da ardı gelen yıllarda birçok nedenlerden dolayı kesintiye uğramıştırIrak Cumhuriyeti 1958 yılında kurulduktan sonra Türkmenlerinin kısıtlı bir şekilde kültürel haklarını tanımıştır ve edebiyat bakımından büyük gelişmeler elde etmişlerdir. Roman bakımından küçük adımlarla ilerlemişlerdir. Yazarlar romanlarında Türkmen milletinin durumlarını, başlarına gelen ve geçen olayları ellerinden geldikçe eserlerinde yansıtmışlardır. Bu tezde Irak Cumhuriyet dönemi Türkmen romanına ışık tutmaktadır ve tez çalışmasının konusu olarak belirlenmiştir. Türkmen romanlarının içerik bakımından tahlilini ve romanların özelliklerinin değerlendirilmesini içerir.

Anahtar Kelimeler: Irak, Roman, Türkmen romanı, Cumhuriyet, Tahlil

THE TURKMEN NARRATIVE IN THE IRAQI REPUBLIC ERA

Mustafa SABER

Erciyes University, The Institute of Social Sciences
Master's Thesis, September 2019
Consultant: Assoc. Prof. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK

ABSTRACT

Novel, Becomes one of the basic elements of contemporary literature for Turkmens of iraq. The first novel for iraq Turkmens was written in the last year of ottoman period in 1915 by hayrettin faruki entitled "kadın kalbi" Turkmen literature has been throughout a hundred years and continuously a victim of politics. Although the Turkmen novel was written in the beginning of twentieth century, but the Years that followed and for many reasons was exposed to interruption. And after the establishment of republic Iraq in the Year 1958 the cultural rights of Iraq Turkmen was recognized but in a restrictively manner, and from the literary perspective they have achieved great improvements, from the novel perspective they have progressed slowly in small steps. The Turkmen authors reflected in their novels and works as much as possible the situation of Turkmen people and the events that they've been through.

Key Words: Irak, Novel, Turkmen Novel, Republik, Analysis

İÇİNDEKİLER

IRAK CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKMEN ROMANI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
İNTİHAL FORMU ..... **ii**
YÖNERGEYE UYGUNLUK ..... **iii**
KABUL VE ONAY ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **viii**
ÖZET ..... **ix**
ABSTRACT ..... **x**
İÇİNDEKİLER ..... **xi**
0. GİRİŞ 1
0.1. IRAK TÜRKMENLERİNİN TARİHİ, COĞRAFYASI VE NÜFÛSU 1
0.1.1. Irak Türkmenlerinin Genel Tarihi 1
0.1.2. Irak Türkmenlerinin Coğrafyası 5
0.1.2.1. Musul İli 5
0.1.2.2. Erbil İli 6
0.1.2.3. Kerkük İli 6
0.1.2.4. Selaheddin İli 7
0.1.2.5. Diyala İli 7
0.1.3. Irak Türkmenlerinin Nüfusu 8
0.2. IRAK TÜRKMENLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ 9
0.3. IRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDA EDEBİ TÜRLER 12
0.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Roman 12
0.3.2. Şiir 14
0.3.3. Hikâye 18
0.3.4. Türkmen Tiyatrosu 20
0.4. IRAK TÜRKMEN ROMANCILARI 25
0.4.1. Hamza Hamamcı 25
0.4.2. Abdulhüseyin Ümran Benderoğlu 26
0.4.3. Necmettin Bayraktar 27

0.4.4. Celâl Polat 28
0.4.5. Selma Merdan 29
0.4.6. Kemal Beyatlı 30
0.5. KİTAP HÂLİNDE BASILAN ROMANLARIN TANITIM VE ÖZETLERİ 31
0.5.1. Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu, Gök Tepe, Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü Yay, Bağdat, 1975 31
0.5.2. Celal Polat, Yalımlar Gölgesinde, Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü Yay, Bağdat,1996 32
0.5.3. Kemal Beyatlı, Kerkük Seni Yazdım, Kerkük Vakfı Yayını, İstanbul, 2008 33
0.5.4. Necmettin Bayraktar, Zaman Tanığı, Koray yayın, İstanbul, 2012 34
0.5.5. Selma Merdan, Munise, Türkmen Kardeşlik Ocağı, Kerkük,2013 35
0.5.6. Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu, Tepeden Tepeye, Arabaha Matbaat, Tuzhurmatu,2014 37
0.5.7. Necmettin Bayraktar, Sessizliğin Gizli Sesi, Baygenç Ajans Yayınevi, Antalya,2015 38
0.5.8. Celal Polat, Kemik Çiftliği, Ülküm Eğitim Kültür Yayınları, Bursa, 2016 38
0.5.9. Hamza Hamamcıoğlu, Sırmalı Pabuç, Yurt Gazetesi, (854) 1987 41
0.5.10. Hamza Hamamcıoğlu, Beyaz Horuz, Yurt Gazetesi, (894) 1987. 42
0.5.11. Hamza Hamamcıoğlu, Efsun, Yurt Gazetesi, (945) 1989 42
0.5.12. Hamza Hamamcıoğlu, Yorgun Kuta, Yurt Gazetesi, (1098) 1992 43
1. İNCELEME 44
1.1. GÖKTEPE 44
1.1.1. Muhteva 44
1.1.2. Yapı Unsurları 54
1.1.3. Şahıs Kadrosu 59
2.1.4. Mekân 65
2.1.5. Zaman 68
2.1.6. Dil Malzemesi 70
2.2. YALIMLAR GÖLGESİNDE 71
2.2.1. Muhteva 71
2.2.2. Yapı Unsurları 77

2.2.3. Şahıs Kadrosu....81
2.2.4. Mekânlar....92
2.2.5. Zaman....95
2.2.6. Dil Malzemesi....97
2.3. KERKÜK SENİ YAZDIM....100
2.3.1. Muhteva....100
2.3.2. Yapı Unsurları....109
2.3.3. Şahıs Kadrosu....112
2.3.4. Mekân....121
2.3.5. Zaman....124
2.3.6. Dil Malzemesi....126
2.4. ZAMAN TANIĞI....128
2.4.1. Muhteva....128
2.4.2. Yapı Unsurları....135
2.4.3. Şahıs Kadrosu....139
2.4.4. Mekân....151
2.4.5. Zaman....152
2.4.6. Dil Malzemesi....153
2.5. MUNİSE....154
2.5.1. Muhteva....154
2.5.2. Yapı Unsurları....161
2.5.3. Şahıslar Kadrosu....164
2.5.4. Mekân....168
2.5.5. Zaman....170
2.5.6. Dil Malzemesi....170
2.6. TEPEDEN TEPEYE....171
2.6.1. Muhteva....171
2.6.2. Yapı Unsurları....176
2.6.3. Şahıs Kadrosu....182
2.6.4. Mekân....187
2.6.5. Zaman....192
2.6.6. Dil Malzemesi....193
2.7. SESSİZLİĞİN GİZLİ SESİ....197

2.7.1. Muhteva....197
2.7.2. Yapı Unsurları....200
2.7.3. Şahıs Kadrosu....203
2.7.4. Mekân....208
2.7.5. Zaman....209
2.7.6. Dil Malzemesi....210
2.8. KEMİK ÇİFTLİĞİ....214
2.8.1. Muhteva....214
2.8.2. Yapı Unsurları....221
2.8.3. Şahıs Kadrosu....225
2.8.4.Mekân....245
2.8.5. Zaman....252
2.8.6. Dil Malzemesi....253
2.9. SIRMALI PABUÇ....258
2.9.1. Muhteva....258
2.9.2. Yapı Unsurları....263
2.9.3. Şahıslar Kadrosu....269
2.9.4. Mekân....273
2.9.5. Zaman....276
2.9.6. Dil Malzemesi....278
2.10. Beyaz Horoz....280
2.10.1. Muhteva....280
2.10.2.Yapı Unsurları....285
2.10.3. Şahıs Kadrosu....286
2.10.4. Mekân....287
2.10.5.Zaman....288
2.10.6. Dil Malzemesi....289
2.11. EFSUN....289
2.11.1. Muhteva....289
2.11.2. Yapı Unsurları....296
2.11.3. Şahıs Kadrosu....298
2.11.4. Mekân....300
2.11.5. Zaman....302

2.11.6. Dil Malzemesi 302
2.12. YORGUN KUTA 304
2.12.1. Muhteva 304
2.12.2.Yapı Unsurları 308
2.12.3. Şahıs Kadrosu 310
2.12.3.7. Yorgun Kuta 313
2.12.4. Mekân 313
2.12.5. Zaman 315
2.12.6. Dil Malzemesi 315
SONUÇ 318
KAYNAKÇA 323
ÖZGEÇMİŞ 328

0. GİRİŞ

0.1. IRAK TÜRKMENLERİNİN TARİHİ, COĞRAFYASI VE NÜFÛSU

0.1.1. Irak Türkmenlerinin Genel Tarihi

Tarih boyunca insanlığın ilk medeniyetinin doğduğu yer olarak bilinen Mezopotamya çok farklı kültürlere ve uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan bir bölgedir. Bu önemli alanın büyük bir bölümü Irak'ın sınırları içinde yer almaktadır. Mezopotamya, bulunduğu coğrafyadan dolayı Sümerlere, Akadlara, Asurlara, Babillere, Elamlara ve birçok kavimlere ev sahipliği yapmıştır, bu durumun sonucu olarak da günümüzde kozmopolit bir nüfusa sahiptir. Bu bölgede oluşan uygarlıklar başka uygarlıklarla ve birbiriyle iç içe ve her bakımdan alışveriş. Milletlerin karıştığı bu yerde Türklerin de Sümerlere büyük bir yakınlığı görülmektedir; dil, kültür, yer adları, efsaneler ve destanlar bakımından büyük bir benzerlikleri vardır ve bu konuda araştırmalar devam etmektedir. Sümerler birçok belgeye göre Orta Asya'dan geldiklerini ve dillerinin Türk dilleriyle akraba olduğunu kanıtlamışlardır. Türkmenistanlı yazar ve bilim adamı Begmyrat GEREY eserinde Sümer kültürünü arkeolojik buluntular, mimarlık, efsaneler, şahıs isimleri, yer adları ve dil yoluyla Türk kültürü ile karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda anlam ve fonetik bakımından Türkçe ve Sümerce onlarca kelimeyi eşleştirmişve Sümerlerin doğudan, büyük ihtimalle de Orta Asya'dan ve özellikle bugünkü Türkmenistan'dan gelerek Mezopotamya'ya yerleşmiş bir kavim olduğu tezini savunmuştur. (Gerey, 2009: 4-21)

Demek istediğimiz; Irak'ın eski tarihinde Türkler fiilen ve büyük bir sayıda var olmasa bile kültürel olarak mevcuttur. Yani Türklerin Irak'a gelişleri yalnız İslamiyet döneminde değildir, İslam'dan çok önce de Türkler farklı dönemlerde Irak'a gelmişlerdir. Bu dönemlerde Türkler bazen ticaret yoluyla bazen göç yoluyla ya da farklı nedenle Mezopotamya'ya gelmişlerdir. Türkler Mezopotamya'da milattan sonra da varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu defada Orta Asya'dan ve Türkmenistan'dan

değil daha çok Güney Azerbaycan'dan bugünkü İran'ın batısı ve kuzey batısındaki olan bölgeyle büyük bir irtibat kurmuşladır. Bu irtibat ise günümüze kadar devam etmektedir. (Rahimi, 2010)

Orta Doğu ile Orta Asya'da yaşayan milletlerin ilişkisi çok eskilere dayanır sürekli bu iki bölge insanları arasında birçok göç etme nedeni vardır ticari, dini, savaşlar vs. Türkler Orta Asya bölgesine sahip olduklarından dolayı, Çin'e ve Hindistan'a giden yolcular ise bu bölgeden geçmek mecburiyetindeydiler. Türkler stratejik bakımdan önemli olan bu bölgeye sahip olduklarından dolayı hem ticari hem de dinî amaçlı Orta Doğudaki Hıristiyanların ilgilerini çekmişlerdir. Bu ilginin sonucu olarak da Hristiyan Misyonerler Türklerin bölgesine gittikleri gibi oradan da Türkleri kendi bölgelerine getirmişlerdir.

Bu iki bölge Sasani imparatorluğunun egemenliği altına geçtikten sonra Sasaniler Türklerin askeri üstünlüğünü beğenip Türklere öncülük tanıyarak Türk askerlerini ordularına katmışlardır. Sasaniler Türklerle askeri ittifaklar da yaparak birçok Türk askerini ve komutanlarını Irak'a gönderip görevlendirmişlerdir. (Cihan, 2015: 89-107)

Bu konuyla da ilgili Amasyalı Hüsamettin yayınladığı makalede; (H.12) (M.632-633) İslam orduları Halit Bin Velid'in komutanlığında Irak'a girdiklerinde birçok sayıda Türk liderlerle karşılaştıkları belirtilmektedir. Makaleye göre Irak'ta şimdiki Necef şehrinde H.13 senesinde Bozbörü ve Sulubay'la iki Türk lideri karşı karşıya gelmişlerdir.

İslam tarihine göre Türklerin Irak'a gelmeleri ve yerleşmeleri İslam tarihinin ilk döneminde (H.54 - M.674) gerçekleşiyor. Emeviler döneminde İslam orduları Türk illerine girdikten sonra, Türklerin ne kadar iyi savaşçı ve askeri meziyetli oldukları Emevilerin dikkatini çekmiştir. Sasaniler Türklerle askeri anlaşma yaptıkları gibi Emeviler de Türklerle askeri anlaşma yapmışlardır. Orta Asya'da İslam ordusunun komutanlığını yapan ve aynı zamanda Basra vilayetinin valisi olan Ubeydullah bin Ziyad, Buhara Şehrine vardıktan sonra Buhara şehrinin lideri olan "Kaboç" Hatunla görüşmüş ve bir anlaşma yapmışlardır, bu anlaşmanın sonucunda Ubeydullah Türklerden iki bin savaşçıyı yanına alarak Basra'ya yerleştirmiştir. (Elbelaziri, 1987: 567)

Türkler Irak’a gelmelerinden sonra artık akımları durmamıştır ve yerleşimleri uzun süre devam etmiş çeşitli dönemlerde göçleri de yoğunlaşmıştır. Türkler bölgeye gelince burada her bakımdan önemli roller almışlar ve etkin bir hale gelmişlerdir. Irak Türkleri sonraki yıllarda Emevi ordusunun ayrılmaz bir parçası olmuşlardır. Basra’da kendi mahallelerini kurmuşlar ve birçok şehrin fethinde etkili rolleri olmuştur. Böylece Türkler Emevi İslam tarihinin kayıtlarına geçmiştir. Abbasiler dönemine gelince Türklerinin Irak’a akımları durmamış az veya çok gruplar halinde gelmeye devam etmişler, kimi askerler ailelerini Türkistan'dan getirmiş kimi ise Irak’ta aile kurmuştur.

Abbasi döneminde siyasi bakımdan Irak Türkleri daha da etkin hale gelmişler zaten Emevilere karşı Abbasilerin devrimini gerçekleştiren Türkler olmuştur. Bu dönemde Irak Türkleri refah dönemine girmişler, çok verimli bir hal almışlar ve devletin üst kademelerinde yer almışlardır. Abbasilerin uyguladığı politikayı Arap Türk yaklaşımı en iyi şekilde yürüyordu, öyle ki devleti dahi ortak bir halde yürütüyorlardı. Samarra şehrini özel olarak Türk askerleri için yapmışlardır. Bu dönemde Farabi gibi Türk bilim ve din adamları da ortaya çıkmıştır. Söz konusu olay Abbasi hilafetinin sona ermesine kadar ortak yönetim şeklinde devam etmiştir. (Eltürkmani, 2007: 67)

Irakta Türklerin büyük yerleşimi Selçuklu döneminde başlıyor 25 Ocak 1055 M. Tarihinde sultan Tuğrul Bey'in Bağdat'a düzenlediği seferi Türklerin Irak coğrafyasına ilk büyük yerleşimlerinin de önünü açmıştır. O dönemde Büveyhoğulları Bağdat'ı işgal etmiş ve halifeyi esir almışlar, Selçuklular Sultan Tuğrul Bey'in liderliğinde Bağdat'a girip Büveyhoğullarını yeniyorlar ve halife El Kaim'i esaretten kurtarıyorlar. Bunun sonucu olaraak Halife de saltanatı Selçuklu Sultanı Tuğrul beye bırakıyor. Bu olaydan sonra Tuğrul Bey ordusunda olan Oğuz Türkmenlerini Bağdat'a yerleştiriyor ve Oğuzlardan Irak topraklarına büyük bir göç dalgası başlıyor. Bu dönemden sonra Irak Türkleri Irak içinde çeşitli isimlerde kendi devletlerini ve beyliklerini kurup ve hükümlerini 1918'e kadar sürdürmüşlerdir. Sözkonusu bu devletleri ve beylikleri özetleyerek şöyle sıralayabiliriz: “Büyük Selçuklu Devleti”(1055-1194)Selçuklu devleti sultan Tuğrul Bey'in Bağdat'a M. 1055 girmesiyle ve Büveyhiğullarını yenmekle başlamaktadır. 139 Yıl hüküm süren, Selçuklular geniş toprakları egemenliklerine geçirmişlerdir. Musul'dan Basra'ya kadarKerkük'ten Halep ve Şam şehrinin yakınlarına kadar devletlerini kurmuşlar. Selçuklular 1194 senesinde Harzemşah’lara yenilerek saltanatları sona ermiştir. (Abdullrahman, 2010:49-54)

Selçuklular Irak'a hükmettikleri dönemde ayni anda beylikler de kurmuşlardır, bu beyliklerin hükmü Selçuklu devletinin sona ermesinden sonra da devam etmiştir. Musul Atabeyler Beyliği (1127-1233): (Zengiler beyliği de diye bilinir) Bu beylik İmad El din Zengi tarafından kurulmuştur. Atabeyler Musul'a, Sincar'a, Nusaybin'e, Halep'e hükmetmişlerdir.

"Kıpçak Beyliği" (1130-1140) Kerkük'te Kıpçak Arslan Taş tarafından kurulan bu beylik Kerkük'ü ve Şehrezur bölgesine hükmetmiştir. Erbil Atabeyliği (1144-1202): Erbil Selçuklu sultanı Zeynel Din Ali Küçük tarafından kurulmuş Hakkâri'yi, Tikrit'i, Harran'ı, beyliği içine almıştır. İlhanlı Beyliği (1258-1344): Moğol veya Tatarlar de denilmektedir. Cengiz Han'ın torunu olan Hülago Han tarafından kurulmuştur, 81 yıl süren hükümlerinde geniş alanlara sahip olmuşlardır. İran, Irak ve Suriye'yi egemenlikleri altına almışlardır. (Abdullrahman, 2010: 49-54)

Celayir'li Devleti (1339-1410): Moğollarla ve İlhanlılarla birlikte olan Celayir'iler, Bağdat'ın istilasından bir zaman sonra birliklerinden ayrılıp Celayir'i Emir Hasan liderliğinde devletin idaresini ellerine geçirmişler ve kendi devletlerini ilan etmişler. Sonraki yıllarda Irak'ın bütün topraklarının yanı sıra Diyarbakır'ı da almışlardır ve aynı yıllarda Tebriz ve Azerbaycan topraklarını kendi topraklarına katarak bağımsız bir devlet hâline gelmişlerdir ve Karakoyunlular tarafından yenilip hanlıklarısona ermiştir. (Abdullrahman, 2010: 58)

Karakoyunlu Devleti (1411-1470):Kara Yusuf Baran tarafından kurulan bir devlettir. Boyları Oğuzlara dayanan Karakoyunlular bir Türk hanedanıdır, geniş toprakları sınırlarına katmışlardır Irak, İran, Anadolu'nun doğu bölgelerini ve Azerbaycan bölgelerinin Hazar denizinin kıyılarına kadar hükmetmişlerdir.Akkoyunlu Devleti (1470-1508): Soyları Oğuz Kağan'a dayanan Akkoyunlular Oğuzların Bayındır boyundan gelmektedirler.Anadolu'nun doğu bölgelerinde kurulan bu devlet 1470'li yıllarda Uzun Hasan döneminde Irak'ın bütününü almanın yanısıra Azerbaycan, İran ve Horasan'a kadar uzanan toprakları da devletleri içine almışlardır. Safeviler (1508-1534): Safeviler İran'a egemen olduktan sonra Şah İsmail'in önderliğinde Bağdat'ı da 1508 yılında almışlardır. Irak'a, Azerbaycan'a ve İran'a hükmetmişlerdir. (ZABİT,1960: 115)

Osmanlı İmparatorluğu (1534-1918): Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı ordusu Sultan Süleyman önderliğinde Bağdat'ı 1534 senesinde almış ve daha sonra

bütün Irak topraklarını Osmanlı hâkimiyeti içine katmıştır. Osmanlılar Irak'a 400 yıla yakın hükmettiler. Birinci dünya savaşında İngilizlerin Bağdat'a girmelerinden sonra Irakta Türk Hâkimiyeti sona ermiştir ve Irak İngiliz mandası altında geçmiştir. (Abdullrahman, 2010: 59-65)

0.1.2. Irak Türkmenlerinin Coğrafyası

Türkmenler neredeyse Irak'ın bütün şehirlerinde ve çok sayıda ilçelerinde yaşamışlardır. Günümüzde ise Türkmenler Irak'ın kuzey batısından güney doğusuna kadar uzanan bir şerit üzerinde yaşamaktadırlar. Bu şerit Irak'ın kuzey batısında bulunan Telafer'den ve çevresindeki bulunan Türkmen köylerinden başlamaktadır. Şeridin güneyine ve doğusuna giderek Musul ve çevresindeki Türkmen köy ve kasabaları bulunmaktadır. Erbil ve Altun köprüsündenbaşlayarak Kerkük ve çevresindeki köyler, kasabalar gelmektedir. Ardından Tazehurmatu, Tavuk ve Tuzhurmatu ve çevresindeki Beyat köyleri gelmektedir. Bunlardan sonra Kifri, Karatepe, Hanekin, Şehraban, Diyale, Kazaniye, Mendeli ve Bedre gelmektedir. Bu isimler il, ilçe, kasaba ve köyler arasında ayrılmaktadır. Bütün bunların yanı sıra Bağdat'ta binlerce Türk aileler de yaşamaktadırlar. (Saatçi, 2009: 65)

Irak'ın bazı tarihçilerine göre Irak içinde Türkmenlerin yaşadıkları bölgeye eskiden sultaniye denilmiştir, çünkü bu yol Bağdat'tan Türkiye cumhuriyetinin sınırlarına kadar uzanmaktadır ve bu yol tarih boyunca Irak'la Anadolu'yu birbirine bağlamıştır. Özelliklede Osmanlı döneminde bu yolun aktif bir rolü varmış. Bugünkü Irak Türkleri kendi yaşadıkları bölgeye, eski tarihlerinden ilham alarak "Türkmeneli" demektedirler.

Irak içinde Türkmenlerin yaşadığı önemli bölgeler:

0.1.2.1. Musul İli

Türkmenlerin Irak içinde yaşadıkları en önemli illerden biridir, Musul Irak'ın Bağdat'tan sonra ikinci büyük şehri sayılmaktadır 3 milyona yakın nüfusa sahiptir, Musul'un şehir merkezinde, eski ve tarihi mahallelerinde Türkmenler yaşamaktadır. Ve çevre köylerinde ise onlarca Türkmen köyleri var örneğin Akkoyun, Alıp, Bılavat, Baş tutmaz, Çinçi, Kara Şor, Kara koş vs. Yanı sıra Musul şehrinde ve çevre köylerinde

Araplar, Kürtler, Şebekler, Yezidiler, Asurîler ve Süryanilerin de yaşamaktadırlar. (SAATÇİ, 2009: 66)

Musul'un en büyük ilçesi olan ve hatta Orta Doğunun en büyük ilçesi sayılabilen Telafer; Musul'dan batısında 60 kilometre uzaklığında yer almaktadır. 450 binden fazla nüfusa sahip olan ve tamamı Türkmenlerden oluşan Telafer siyasi nedenlerden dolayı il olmasına Irak hükümetleri hiç imkân tanımamıştır.Telaferin çevresinde de onlarca Türkmen köyleri vardır, bunlar: Ağ Bulağ, Ağ Tepeler, Arpa Tepe, Taşlı Dere, Deve Boynu vs.

0.1.2.2. Erbil İli

Irak'ın kuzeyinde yer alan Erbil Çehri, Babil'den de eski yerleşim bölgelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çeşitli hanedanların hüküm sürdüğü şehir, M. Ö. 200 yılında Sulki'nin kitabelerinde Erbilum olarak adlandırılmaktadır. Erbil adının Asurîlerin dört tanrısından birinin adı olan Erbaillo adına dayandığı iddia edilmektedir. Tarih boyunca muhtelif devletlerin işgali altına giren Erbil, bir süre Akadlara bağlı olup 1637'de Sultan Murat tarafından fethedilmiş ve Osmanlı topraklarına katılmıştır. Erbil bir il olarak altı ilçeden oluşmaktadır, bunlar: Merkez Erbil, Revanduz, Zebar, Mahmur, şaklava ve Köysancak'tır. Erbil'de 110 tepe ve birçok tarihî mekân bulunmaktadır. Bunlar Taş Devri ve fetihler dönemine kadar uzanmaktadır. Erbil'deki en önemli tarihî eserler; Erbil Kalesi, Seyit Ahmet Tepesi ve Sultan Muzaffer Gökbörü Minaresi ve 1190 tarihinde MuzafferettinGökbörü tarafından inşa edilen Büyük Cami'dir.

0.1.2.3. Kerkük İli

Irak içinde en yoğun Türk nüfusun yaşadığı şehir olan Kerkük, Irak'ın kuzey bölgesinde yer almaktadır. Kerkük'ün en eski yerleşim yeri kaledir ve hemen kalenin civarındaki Musalla mahhallesidir, kalenin önünden Hasa Su çayı geçmektedir ve bu çayın öteki tarafada olan bölgeye "O yaka" bölgesi denilmektedir. "O yakayı" oluşturan en büyük mahalle ise Korya mahallesidir. Kerkük'ün çevresinde çok sayıda Türkmen köyleri yer almaktadır. Bun köylerden Bulava, Türkalan, Kümbetler, Yahyava, Çardaklı, Sarı Tepe, Beşir vs. Kerkük'ün nahiyelerini de şöyle açıklayabiliriz, 40 kilometre kuzeyinde Altun Köprü kasabası ve çevresindeki Türkmen köyleri yer almaktadır, 20 kilometre doğusunda Kara Hasan kasabası merkezi olan Leylan ve çevresindeki köyler, 20

kilometre Kerkük'ün güneyinde Tazehurmatu kasabası yer almaktadır. Kerkük'ün 30 kilometre güneyinde Tavuk ilçesi ve çevresindeki olan köyler yer almaktadır. Bütün bu yazdıklarımız köy, kasaba ve ilçe bütünü yoğun Türkmen nüfusuna sahip olan yerlerdir. Kerkük 70'li yılara kadar bir Türkmen şehri olarak biliniyordu, ancak Irak hükümetleri özelliklerde Baas rejimi uyguladığı Araplaştırma politikasından sonra Kerkük'ün demografisi değişmeye başladı, Türkmenlerin emlaklarını ve arsalarını ellerinden alıp Irak'ın güneyinden yüzbinlerce Arapları getirilip Türkmen yerlerinde yerleştirmiştir. Türkmen nüfusunu dağıtmak için Kerkük'e bağlı olan ve yoğun Türkmen nüfusuna sahip olan Tuzhurmatu'yu ve Kifiri'i ilçelerini başka illere bağlamışlardır. Böylece Kerkük'ün Türkmen nüfusunu ve coğrafyasını Irak içine dağıtmış oldular.

0.1.2.4. Selaheddin İli

Kerkük'ün güney batısında batısında kalır.Selahettin'in şehir merkezi Tikrittir. 1970'li yıllarda Baas rejiminin uyguladığı Araplaştırma politikasından dolayı Tuzhurmatu ilçesini ve çevresindeki onlarca Bayat köylerini Kerkük'ten alıp Selahettin iline bağlamışlardır.

Tuzhuramtu İlçesi: Irak Türkmenlerinin Telafer'den sonra gelen ikinci büyük ilçesidir, kerkük'ün güneyine doğru 75 kilometre uzaklıktadır. Kerkük ve Bağdat arasındaki yol üzerinde yer almakta olan Tuzhurmatu ve çevresindeki 86 köy ve kasabalarıyla yoğun Türkmen nüfusuna sahiptir. Tuzhurmatu'nun köylerinin olduğu bölgeye Bayat köyleri denmektedir ve bu bölgenin en önemli köyleri de şunlardır: Yengice, Hasadarlı, Bastamlı, Şahseven.(Saatçi, 2009: 144)

0.1.2.5. Diyala İli

Bağdat'ın 75 kilometre kuzey doğusunda yer almaktadır. Diyala ili Türkmenlerin önemli yaşam yerindendir. Kifri, Hanekin, Halis, Şahreban ve Mendeli gibi ilçelere ve onlarca önemli Türkmen köylerine sahiptir.

Kifri ilçesi: Tuzhurmatudan 33 kilometre uzaklıktadır. Eskiden Kerkük'ün bir ilçesi olan Kifri 1970'li yılarda rejim tarafından Kerkük'ten koparılmış Diyala iline bağlanmıştır. 2003 yılından sonra kuzey Irak'ın bölgesel yönetimi tarafından Süleymani iline bağlamak istemişlerancak bir sürede kendi yönetimlerine geçirmişler, şimdi ise Kifri

ilçesinin aidiyeti karasız bir şekilde Irak hükümetiyle kuzey Irak'ın bölgesel yönetimi arasında tartışma konusu olarak kalmıştır.

Hanekin İlçesi: Diyale'inin en büyük ilçesi olan Hanekin 120 bin nüfusa sahiptir, büyük sayıda Türklerden oluşan bu ilçe kuzey Irak'ta Kerkük'ten sonra en zengin petrol kaynaklarına sahiptir. Hanekin ilçesinin aidiyet durumu Kifri ilçesinden çok farklı değil, bugün kâh kuzey Irak bölgesel yönetimi bu ilçeyi Süleymaniye iline bağlıyor kâh Irak hükümeti onu Diyala iline geri alıyor. (Saatçi, 2009: 157)

0.1.3. Irak Türkmenlerinin Nüfusu

Osmanlı döneminden sonra Irak'ta günümüze kadar Türkmenlerin nüfusunu ortaya koyacak gerçek ve tarafsız bir nufus sayımı hiçbir zaman yapılmadı. Bu olaya sürekli bir muamma ve tahmine bırakılarak bir eylemden öteye gidemedi. Birinci Dünya Savaşı bittikten sonra İngilizlerin mandası altında oluşan Irak devleti sürekli ülke içerisindeki Türk nüfusunu görmezden geldi. Tarihi olayların ve Birinci Dünya Savaşının suçlusu olarak görülen Irak Türk'leri nüfus sayımı bakımından sürekli göz ardı edilmiştir. Irak Türklerinin nüfus sayımı bakımından asıl sıkıntıları İngiltere ile Türkiye arasındaki Musul meselesinden başlar. Irak'ta İngiliz mandası Musul vilayetini Türkiye'ye geri vermemek için bütün ulusal arası platformlarda Irak Türklerinin nüfusunun sayısını oldukça az göstermeye çalışma ve çaba göstermiştir. Bu olay günümüze kadar da yıldan yıla öyle devam etmiştir. İngilizler ve artlarından gelen Irak hükümetleri Türkmenleri Irak içinde bir azınlık olarak görmüşlerdir. Ve hatta o dönemden günümüze kadar uzanan yıllar içerisinde bazı dönemlerde Türk nüfusu tamamen dahi yok saymışlardır. Örneğin Irak Cumhuriyeti döneminde Baas Partisi rejiminin yönettiği yıllarda yapılan 1977-1978 nüfus sayım forumu iki şıktan oluşmaktaydı. Bu sorulardan birinci seçenek Arap ikincisi ise Kürt seçeneği idi. Bu iki tercihten birini seçmek zorundaydınız, şıklar üzerinde tercih yapmayan ya da şıklara işaret atmayan seçmenler tamamen Arap sayılmışlardır.

Birinci dünya savaşandan sonra Irak içinde nüfus sayımı yapılmak için birçok kere girişimde bulunuldu ancak bu teşebbüslerin bazıları yarıda bırakıldı bazıları ise amacından kopuk, ilgisiz, ya da gerçek bir nüfus sayımının amacından uzak bir şekilde yapıldı. Tüm bu sebeplerden dolayı da söz konusu nüfus sayımları pek güvenilir sayılamaz. Bu nüfus sayımları arasında en güvenilir sayabileceğimiz nüfus sayımı

1957'de yapılan nüfus sayımı olabilir. 1957'deki nüfus sayımında Irak Türklerinin nüfusunun 567,000 kişi olduğunu gösteriyor. Bu sayımdan sonraki gelen yıllarda yapılan sayımlar yine derli toplu ve detaylı bir şekilde yapılmamıştır. Belki Irak nüfusunun sayısı kaç olduğunu doğruya yakın bir şekilde yapmışlardır ama Irak içinde yaşayan Türklerin ve başka milletlerin sayılarının detaylı ve net bir şekilde kaç olduğu hiçbir zaman açıklanmamıştır. 1957 yılında yapılan nüfus sayımından hareket ederek bugünkü Irak Türklerinin nüfusu 3 milyondan fazla olduğunu söyleyebiliriz. (Samançı, 2009: 91-92)

0.2. IRAK TÜRKMENLERİNİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Tarihi kayıtların da gösterdiği gibi Türkler Irak'a fiili olarak dokuz asır hükmetmişler (1055-1918) Bu dönem Selçuklular'dan başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine kadar sürmüştür. Irak Türkleri bu kadar uzun yılların içerisinde yaşadıkları yolculuklar çok yorucu, değişken ve başka milletlerle iç içe giren ilişkileri ve alış verişlerin sonucunda ekonomik, sosyal ve kültürel bakımından yaşadıkları yerde büyük bir etki bırakmışlar ve kendileri de bölgedeki diğer etnik gruplardan etkilenmişlerdir. Bölge Türkleri genel itibariyle Büyük Türkistan'dan ve Orta Asya'dan getirdikleri kültürel mirasını her bakımdan günümüze kadar muhafaza etmektedirler.

Irak Türkleri büyük Türk tarihinin bir mensubu olarak ve tarih boyunca kağanlıklar, devletler ve imparatorluklar kuran büyük Türk milletinin bir parçası olmalarını her zaman hissetmişlerdir. Bu durumun neticesinde aidiyet duygusu, Irak Türkleri'nin sosyal ve kültürel davranışlarında hissederek ya da hissetmeyerek, içlerinde derin bir etki bırakmıştır. Irak Türklerinin devlete bakış açıları çok farklıdır Irak devletini benimsemişler, devlete karşı sadık, ihanetten uzak ve sürekli birliğinin muhafazasından yana olmuşlardır. Irak Türkleri kendilerine ve birlikte yaşadıkları başka milletlere her zaman kucak açmışlardır ve onlara merhametli davranmışlardır. Misafirperverdirler, misafire karşı çok saygılı ve cömert davranırlar yardım etmeyi de seven bir millettir. Irak Türklerinde aşiretler vardır, ancak aşiretçilik ve aşiret sistemleri yoktur ve böyle şeyleri de hoş görmemektedirler. Ailelerine çok düşkünler ve akraba bağları da çok güçlüdür yalnız mahalle içerisindeki komşularına da çok yakınlardır, mutluluklarını ve hüzünlerin ortak bir şekilde komşularıyla paylaşmaktadırlar. Irak toplumu, erkek egemen toplumlardan olmasına rağmen Türk nüfusu içinde kadınlar yüksek değere

sahiptirler ve hiçbir etkinlikten eksik olmazlar. Irak Türkleri kadına karşı büyük saygı ve hürmet göstermekteler ve kadınlar hayatın ve toplumun her yerinde mevcutlar. Kadınlar ister ibadet yerlerinde ister çalışma alanlarında özgürce bir halleri vardır. Ebeveynlere ve birbirlerine karşı saygı göstermek önemlidir, aile bireyleri de birbirlerine ve ebeveynlerine ayrıca bir saygı göstermektedirler. Irak toplumu içinde çok eşlilik gayet normal ve yaygınken Türkler içinde çok nadir görünmekte ve hatta doğru karşılanmamaktadır.

Irak Türklerinin sosyo-kültürlerini etkileyen büyük etkilerden biri de din unsurudur. Türkler geneldeİslam dinine mensupturlar ancak bununla birlikte sayıca çok az bir kısmı da Hıristiyan'dır. Genelde bu Hıristiyan Türkler Kerkük kalesinde yaşamaktaydılar ve Kerkük'ün kalesinde bilinen Irak'ın en eski kiliselerinden birini yapmışlardır.(Nakip, 2008: 34)

Irak Türklerinin gelenek görenekleri asıl temeli eski Türklerin âdetine ve İslam dinine dayanmaktadır bununla birlikte temel ahlaki davranışları tasavvuf ilkelerine bağlıdır. Dini tutumu bakımından Türkler başka dinlere karşı çok barışçı bir millettirler mezheplere ve düşüncelere karışı hoşgörülü davranışlar sergilemektedirler. Irak Türklerinin eski Türk geleneklerinden bazı örnekleri de şunlar: Mesela yeni doğan bebeğin beşiğini boşken bellemek kötü algılanır ve çocuğun hastalanmasına, sancımasına da sebep olur, çocuk doğduktan sonra 40 gün geçmeden yıkanmaz. Geceleri hiçbir yeri ve evi süpürgeylesüpürmemeli çünkü çok kötü algılanır ve ev sahibinin göç ve yabancılaşmasına neden olabilir. Her hangi bir yolcunun ve misafirin ardından su serpmek uğur getirici ve tekrar sağ salim evine kavuşmasını sağlar. Tövbe etmek ve günahlardan kendini arındırmak için 40 defa kafasına su dökmeli, pislikten ve hastalıktan kendini korumak ve arındırmak için de Türklerin söylediği şekilde "Bismil" çekmeli. Yani şunu yapmalı; bedenini temiz suyla yıkayarak suyun döküldüğü anda üç defa "Bismillahirrahmanirrahim" demeli ve böylece temiz olmalı. Özellikle çocuklarda bulunan korkuyu ve nazarı, Türkmenlerin dediği şekilde "Göznefes"igidermek için su dolu bir kâse getirilir ve ihtiyaç duyulan çocuğun başının üstünde tutulur ve bir küçük bardak eritilmiş kurşunu su kâsesinin içine dökülür böylece o çocuk korkudan kurtarmış, nazardan ve göznefesten korunmuş olur. (Necefi, 2009: 66-70)

Evlilik konusuna gelince başka milletlerde olduğu gibi evlilik konusu Irak Türkleri için de çok önemli görülen bir olaydır. Bu Türkler düğüne "toy" damat'a "küreken" demekteler. Eskiden düğün gününde damat, ailesi ve akrabaları davul ve zurnayla (meyter ve zırna) gelinin evine gidilirdi. Gelin de süslenerek ve bezelerle donatılarak "gelin azeysini" yani Gelin kıyafetini giymiş halinde damad ve tayfasını karşılardı. Damat gelini alırdı, süslü bir at üzerine bindirerek ve atın boynundaki ipi tutarak toplu bir halde yeni evine ve düğünü yapılacak yere giderlerdi. Bu gelenek Irak içerisinde Türkmeneli'nin bazı bölgelerinde özellikle de köylerde hala devam etmektedir. Düğünde yemekler dağıtılır, davul zurna çalınır, halaylar çekilir ve maniler, şarkılar hoyratlar söylenir. (Merdan, 2004: 85)

Genelde evlenen erkek babasının evinden kendine bir parçasını ayırarak veya yeni bir eve yaparak ev edinmektedir. Eğer yeni evi böyle olmayınca genelde ailesinin yakınlarında bir yerlerde olmaktadır. Düğün olmadan bir önceki gece çok önemli bir gecedir, gelinin evinde kına gecesi olur, damatın evinde de Türkmenlerin söylediği şekilde "eglence keçesi" (eğlence gecesi) kurulur. Bu geceler özel geceler olup yakın akrabalar ve dostlar davet olunur.

Irak Türklerinin giyinişinin de başka bir ayrıcalığı vardır. Kıyafetlerinde tarihlerini, kültürlerini, gelenek göreneklerini, çalıştıkları işleri ve yaşadıkları yerleri çok açık bir şekilde ifade etmektedirler. Bildiğimize göre bir milletin milli kıyafeti coğrafya ve dini inançların şartlarına uyum sağlamaktadır. Türkmen erkek ve kadınların giyimi birbirinden çok farklı olmaktadır. Erkeklerin giydiği kıyafete "zubunçeket" denilir iki önemli parçadan oluşur "Camadan" ve "Zubun". Erkekler başlarına sarığa benzeyen bir şey bağlarlar ve ona Türkmen halk ağzında "camadan" ya da "camadanı" denmektedirler. Camadanı da şal gibi beyaz kumaştan ve içinde oyalanmış siyah karelerden oluşmaktadır. Camadanıyı başa sarmadan önce ufak ve çok kalın olmayan bir börk takılır ve bunun etrafına camadanı sarılır. Türkmeneli'nin her bir bölgesinin kendine özgü camadanıyı sarma tarzları var olmakla birlikte aynı anda hiçbir bölgeye ait olmayan farklı camadanı sarma tarzları da vardır. Zubun ise uzun eteğe ve daha fazla cübbeye benzeyen sade renkli ve kolsuz kumaştan oluşur. Üsten sade ve açık renkli olan gömlek giyilir alttan beyaz şalvar bunların üstünden "zubun" giyilmektedir ve karın bölgesinden kemerle bağlanmaktadır. Bunların yanında genelde bir ceket giyilmektedir.

Irak Türklerinde kadınların giydiği elbise ise İç Anadolu'daki kadınların giydiği elbiselerden hiç farkı yoktur. Giydiği elbiseye Anadolu kıyafeti denilir. Genelde süslü püslü ipek veya pamuk kumaşlardan yapılmaktadır. Çeşitli renklerden oluşan elbiseleri aynı zamanda geniş ve ihtişamlıdır. Kadın elbisesini ayrıntılarını şöyle yazabiliriz; şapka kalın kumaştan yapılır, oyalı ve danteli olur ve ön taraftan ortasında belli bir şekilde iğne iplikle ay yıldız işlenir, iki çeşit yelek vardır, kışlık yelek yünden işlenir, yazlık yelek ise ipekten sade ve çeşitli renklerden yapılır. Yeleği gömlek üzerinden giyerler, kemerler ipekten veya bir çeşit madenden yapılır. Geniş ve bol şalvarlar ve hırkalar da giyerler, başlarına tülbent, şal ve yaşmak giyerler. Bunların yanında da işlenmiş süslü bindallı elbiselerde giyerler. Genelde Türkmen kadınları giydikleri elbise renkleri beyaz, mavi ve açık mavi renkler yoğunluktadır. (Necef, 2009: 99)

Irak içinde Türkmenler kahvehaneleriyle meşhurlar, sosyal ve kültürel hayatlarını orada geçirirler, genelde eğlence ve rahatlamak yeri olan, kahvehaneler ayni zamanda siyasetle ilgili sorunları ve toplumun sıkıntılarına çüzüm aranacak yeridir. Türkmenler kahvehanelere "çayhane" demekteler. Bu kahvehanelerde edebiyat, sanat ve müzik ortamı da sık görülmektedir. Eskiye dönerek kahvehanelerin daha aktif olduğunu görmekteyiz. Bu kahvehaneler kültürünü günümüze kadar korumakta ve devam etmektedir. Türkmeneli'nin genelinde her bölgede ve mahallede bir kahvehanesi bulunmaktadır. Kerkük'ün ünlü kahvehaneleri de Mecidiye, Çift Kahve, Musalla, 14 Temmuz ve Derviş kahvehaneleridir.

0.3. IRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDA EDEBİ TÜRLER

0.3.1. Cumhuriyet Öncesinde Roman

Irak Türkmen edebiyatının kökü çok eski kaynaklara dayanmaktadır ve Türk edebiyatının bir parçası ve devamı halindedir. Bu edebiyatın önemli türlerinden biri ise romandır. Irak'ta Türk roman yazarları Irak Cumhuriyeti döneminin öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemini yaşayıp ve sonradan Irak kraliyeti dönemine geçen kişiler tarafından yazılmıştır. Ancak buradaki Türk romanı edebiyat tarihçileri tarafından pekiyi araştırılmamış ve değerlendirilmemiştir. Az sayıda olan çalışmalar da kısa sözlerle anlatmışlar ve bu konu üzerinde ciddi olarak durmamışlardır.(Kazancı, 2017: 174)

Şimdiye kadar bilinen Irak Türkmen edebiyatının ilk romanı olan, *Kadın Kalbi*romanı Osmanlı döneminin son yıllarında yazılmıştır. Bu eser 1915 yılında Musullu Hayrettin Faruki tarafından yazılmıştır. Hayrettin Faruki 1890 yılında Musul'da doğmuş 1951'de vefat etmiştir. Yazarlık ve gazetecilik yapan Faruki henüz yirmi beş yaşındayken ilk eseri olan *Kadın Kalbi* romanını yazmıştır. Ancak bu eser zamanında yayınlanmamıştır. Irak kraliyet döneminde başka eserler de yazılmıştır. Bunlardan bazıları, "Irak: Başlangıç ve Sonuçlar", "Salim Namık'a Mektuplarım", "Gazeteler ve Gazeteciler", "Beşikten Mezara", vs.(KAZANCI, 2013: 85)

Bu eserler o dönemin siyasetinin eleştirisini içerdiği için gün ışığı görmemiştir. Eserlerin düz yazı oldukları malum ama hangi edebi türde yazıldıkları belli değildir. Kadın Kalbi eserini yüzyıl sonra araştırmacı yazar Mehmet Ömer Kazancı tarafından Bağdat Müzesi'nin, milli el yazma merkezinden ele geçirmiş, bir incelemeyle birlikte yeni Türk alfabesine transkripsiyon yaparak edebiyat dünyasına sunmuştur. Bu eser Irak-Türkmen edebiyatının ilk romanı olarak değerlendirmiştir.

Kadın Kalbi romanını araştırmacı ve yazar Ata Terzibaşıise Irak Türkmenlerinin ilk romanı olarak görmemektedir. (Kazancı, 2013: 4)

Kerküklü şair ve yazar Mahmut Nedim'imin yazdığı *Mübarezeyi Aşk* yahut *Marmara Denizinde Bir Mezar* 1909 yılında Bağdat vilayet matbaasında basılan bu eseri Irak Türkleri ilk romanolarak kabul etmektedir. (Terzibaşı,2013: 341)

> *"Ancak Romanın tanımına geldiğimizde genelde sanat bilim uzmanları tarafından, roman en az on beş bin ve daha çok sözcükten oluşması kabul görülür diyebiliriz."* (Gündüz,2018: 21)

Mahmut Nedimin yazdığı Mübarezeyi Aşk eseriyse kırk üç sayfadan oluştuğu bilinmektedir. Bu eser Mehmet Ömer Kazancı tarafından yeniden basılmıştır. Yeni Türk alfabesine aktararak inceleme ve değerlendirmesi sonucunda bir öykü olarak nitelendirmiştir.

Mahmut Nedim'inin Irak'ın kraliyet döneminde yazdığı başka eserler de görünmektedir bu eserler arasında adlandırdığı bir roman içermektedir. Nedim'in, Nazlı Yurt Açıklamalar ve Hatıratım adlı eserlerinin arka kapağında basılmak üzere olan adı

altında Perran veya Pîrân ismini veren bir roman adı yazmaktadır. Ancak günümüze dek bu eser bulunamamıştır. (Kazancı, 2017: 32-35)

Kerkük'te Osmanlı döneminde çok sayıda gazete ve dergi basılmakta idi. Ancak 1918'den sonra İngilizlerin işgaliyle beraber gazete ve dergi yayımlarına bir kısıtlama gelmiştir. Kral Faysal'ın 1921 yılında tahta çıkmasıyla başlayan kraliyet dönemi, Türk edebiyatı verimi için iyi hal olmuştur. Irak Türkleri bu gelişmeyle birlikte az da olsa İngilizlerin gözetiminden kurtulmuşlardır. Bununla birlikte birçok gazete, dergi ve basımevleri açılmışlardır. Ama bunların arasında roman bakımından şimdiye kadar sadece bir tane roman bulunmaktadır.İleri gazetesinde tefrika edilmiştir. İmzasız olan bu romanın yazarı bilinmemektedir, büyük ihtimalle de Türk edebiyetınden iktibas edildiği sanılmaktadır. (Kazancı, 2017: 177)

İngilizler Irak'ı işgal edildikten sonra buradaki Türk yazarlar arasında harflerle isim kısaltarak ya da isimsiz yazı yazmak çok yaygın bir hale gelmiştir. Kraliyet dönemine kadar bu durum devam etmiştir. Bu sebepten dolayı da o dönemde yayınlanan gazetelerdeki yazılan hikâyelerin birçoğunun yazarlarının ismi beli olmamaktadır. (Terzibaşı,2010: 91) Söz konusu hikâyelerin alıntı olduğu sanılmaktadır. Bunların yanında ileri gazetesinde tefrika olan romanın da henüz yazarının ismi belli değildir.

0.3.2. Şiir

Irak Türklerinin şiire karşı duydukları sevinci, şiirden aldıkları hazzı, şiirden bu denli hoşlandıklarını ve bu kadar şiire bağlı kalmalarını sezmek çok açık bir şekilde Türkmeneli'ndegörülen bir durumdur. Bu milletin bu kadar şiir ve özelliklede hoyrat sesini yüksek tutmaları, Türklerin şiirle ilgili gelenek göreneklerini her yandan bakmayı gerektiriyor. Bu Türklerin toylarında, coşkularında, neşe ve şenliklerinde mutlu hislerini sözlere çevirerek şiir-hoyrata sığındıkları görülür. Yas tuttuklarında veya defin merasiminde ağıt yakarak hoyratla birlikte söylenir. Mezar taşları üzerinde bir parça şiir ya da hoyrat yazılır. Cesaret yaratmak için ve korkuyu yenmek için şiir-hoyratlar söylenir. Kahramanları ve şehitlerin yiğitliği şiir-hoyratla yüceltilir. Birinin bir şeye ihtiyacı varsa dolaylı olarak şiir-hoyrat aracılığıyla ihtiyacı olan şeyi ister. Kişisel yazışmalarda, sohbet meclislerinde ve dostluk konuşmalarda hepsine şiir-hoyrat karışmaktadır. Çocukları uyutmak için söylenen ninniler, çocukların mahallede söyledikleri tekerlemeler hepsi şiir-hoyratlara dayanmaktadır. (Kazancı, 2008: 11)

Birinden hoşlanmamak ve ağır laf atmak için hoyrat söyleyerek ona laf sokarlar. Siyasi duruma karşı özellikle Türklerin sıkıntı çektikleri dönemlerde dertlerini dindirmek için sıkça şiir-hoyratla avunurdular. Baas rejimi döneminde Kerkük'ün adını El-temim'e çevirdikleri zaman, bu ad Kerkük halkının hoşuna gitmemişti ve çok yaygın olan bir hoyrat dillerde duyulurdu:

Sat damı

Ver sinini sat damı

Kerkük'ü Temim etti

Allah yıksın Saddam'ı.

> *"Irak Türlerinin edebi tarihleri boyunca en etkin edebi türü şiirdir, bu tür emanet görünerek nesillerden nesille aktarılmıştır ve böylece büyük bir şiir birikimi teşekkül etmiştir. Bugüne dek basılan Türkçe edebi kitaplarının yüzde altmışını şiir kitapları oluşturmaktadır."*(Kazancı,2008: 20)

Irak-Türk edebiyatı dünya Türk edebiyatına büyük katkıda bulunmuştur. Özellikle divan edebiyatında gözden kaçmazizler bırakmışlar. Irak'ın Türk coğrafyasında doğan ve yaşayan şiir öncülüğü yapan şairlerin Türk dünyasında ve dünyanın birçok farklı yerinde yazdıkları esreler şimdiye dek değer görmektedir. Nesimi ve Fuzuli ve nice şairler çıkmış bu bölgeden. Kişilikleri, üstün şiir yetenekleri, kullandıkları arı Türk dili ve ortaya bıraktıkları edebiyat ve sanat eserleriyle ne kadar derin ve geniş bir kültüre sahip olduklarını ve bu bölgenin ne kadar köklü bir edebiyat içerdiğini göstermektedir. Kısa bir şekilde en önemli şairleri sıralayabiliriz.

Nesimi: İmadeddin Nesimi (1370-1417) Türkmen şairlerinin öncülerinden olan Nesimi'nin Bağdat'ta doğduğu söylenmektedir. Doğduğu yer kesin olarak bilinmese de şairin Türk coğrafyasında yaşadığı malumdur. Türk Divan Edebiyatının öncülerinden olan Nesimi birçok edebî sanat ve eserler ortaya koymuştur.(Kevseroğlu, 2012: 176)

Gazeller, Kasideler, mesneviler ve dörtlükler deyazmıştır. Türk tasavvufunu ve felsefi görüşlerini şiirlerine yansıtmıştır. Halk tarafından sevilen Nesimi'nin yazdıkları şiirler

günümüze değin halk arasında okunmaktadır. Özellikle din ve tasavvufla ilgili olan şiirleri Türkmeneli'nin camilerde, medreselerde ve tekkelerde görünmektedir. (Nakip, 2008: 296)

Irak'ın farklı bölgelerinde farklı dillere sahip olan insanlar Nesiminin yazdığı Türkçe eserleri okumaktalar. Bunun yanı sıra Anadolu, Balkanlar, İran, Azerbaycan ve Orta Asya'da şiirleri değer görmektedir. Nesimi tasavvuf ve felsefi görüşlerine karşı olanlarla çok mücadele vermiştir, işkenceler ve hapisler görmüştür ve nihayet Halep'te idam edilerek Hicri 1417 yılında şehit olmuştur.(Nakip, 2008: 297)

Fuzuli: Tam adı Muhammed Süleyman Fuzuli'dir, büyük Türk şairi Fuzuli Kerkük'te doğduğu düşünülmektedir. Irak Türkmenleri arasında bir Kerküklü olduğu kabul görmektedir. Yazarlar tarafından Sürekli Bağdatlı olduğunu söylemiştir ancak Bağdatlı olmadığını düşüncesinde olan Süleyman Nazif şairin divanından aldığı birkaç tane şiiriyleanlatmaya çalışmaktadır. Kerküklü olduğuna ilişkin çok fazla kanıt bulunmaktadır. Kerkük kalesinde Zindan mahallesinde doğmuştur. Doğduğu mahallede bir ev ve bir cami vakıf idareside kendi adına bulunmaktadır. (Trezibaşı, 2016: 54)

Türk dünyasını şairleri arasında parlak bir makama sahip olan Fuzuli büyük eserler vermiştir. Yazdığı divan şiiri her yere dağılmıştır ve başka dillere çevrilmiştir. Arapça ve Farsça eserler de yazmıştır. Leyla ve Mecnun eseri Türk edebiyatının bezesi ve süsü olmuştur. Fuzulinin doğduğu tarih pek kesin olmasa da kuvvetle muhtemel olarak 1496 senesinde doğduğu söylenmektedir. Şair 1556'da vefat etmiş ve mezarı Kerbela'da bulunmaktadır. (Necefi, 2009: 90)

Ruhi:Ruhi Bağdadi ismiyle meşhur olan şair Bağdat'ta doğdu Fuzulinin izinden giden Ruhi Osmanlı divan edebiyatına çok katkıda bulundu, yazdığı eserleriyle yüksek edebi değerler ve kıymetler kazanmıştır. Divanında çok sayıda gazel yazan şair Terkib-i Bend isimli manzumesiyle de ün kazanmıştır. Şiir sanatında yüksek yeteneğe sahip olan Ruhi gezi ve seyahat etmeyi, macera yaşamayı da severdi 1605 yılında Şam'da vefat etmiştir.

Ahdi: Şemsi Bağdadinin oğlu olan Ahdi Bağdat'ta doğdu, doğduğu tarih kesin olmasa da Bağdat'ta 1598 yılında vefat etti. Tarihçi, edebiyatçı ve sanatçı kişiliği ile bilinen şairin yazdığı ünlü eserlerden de Gülşen-i Şuara isimli eseridir.

Bu şairlerden sonra yüzlerce şairler gelmektedir ve şairler silsilesi sürekliliğini günümüze kadar devam etmekte olan, gerek Bağdat'ta gerek Kerkük ve bütün Türkmeneli'de yeni şairler edebiyat meydanına çıkmaktalar. Ata Terzibaşı yazdığı "Kerkük Şairleri" adlı eserinde yalnız Kerküklü olan şairlerini toplayarak ve değerlendirerek dört ciltlik mükemmel bir eser ortaya koymuştur ve yüzlerce şair isimi zikretmiştir.

Irak'ta Türk şiiri doğduğu zamaneski şiir ya da klasik şiir dedikleri şiirin izlerini takip etmekte idi. Bu metotları şöyle sıralayabiliriz:

Ağır dil kullanmak, fazlaca Farsça ve Arapça kelimeler içermek Irak Türk şiirinin özelliklerindendir. Genelde şiirler hüzünlü ve kederli olur. Ve genelde şiirin başlangıcında gazele başlamaktalar, mersiyeler içermekteler, genelde tasavvuf üslubukullanılmaktadır. Şiirde mekân önemli bir unsurdur, doğayla birleşme, farklı tarzlar kullanmak yine bu şiire ait özelliklerdendir. (Merdan,2013: 8)

Dünyadaki edebi konularda değişim ve dönüşümler olduğu gibi Irak'taki Türk edebiyatçıları da edebiyat türetmek konularda geri kalmamışlar özellikle de şiir konusunda dünya edebî değişimlerden etkilenip dünyaya ayak uydurmuşlardır. Şiir tarihi boyunca insan içindeki duyguları edebî bir şekilde ifade etmek için başvurulmuştur ve şiiri bir araç olarak kullanmıştır. Eskisinin yanında sadece aşk, din, ahlak ve şarap şiirleriyle yetinmiyorlar bunların yanında somut gerçeklikleri, yaşam sıkıntılarının, çelişkilerini, zorunluluklarını, toplumsal sıkıntılarını, insani durumlardan, coğrafya, politika ve siyasi değişimlerden etkilendiklerini ve milli konuları şiirlerinde söz konusu olmuştur. Özellikle İngilizler Irak'ı işgal ettikten sonra ve ardı sıra gelen siyasi değişimler Irak'ı ve bölgeyi sarsan olaylar edebiyat dâhil her şeyi etkilemişti. Lakin daha sonraki süreçte Irak Türk şiirinde artık ağır dil ve zor anlaşılan sözcüklerden Farsça ve Arapça anlatım ve tarz kullanmaktan kaçınmaktadır. (Merdan, 2013: 5-15)

Irak-Türkmen şiirinde yeni kuşak 20.yüzyılın başından başlamaktadır. Türkçe yayın yapan Havadis gazetesinin (1911-1918) yılları arasındaki sayılarında serbest şiirler de görülmektedir.

Irak Türk şiiri sonraki gelen yıllarda az ilerleme kaydetmiş olsa da gelişme devam etmiş Irak cumhuriyet döneminin 1958 yılında başlangıcıyla şiir konusu daha da fazla

ilerleme ve gelişmelere imza atmış artık gazetelerde ve dergilerde yaygın bir hâl almıştır. Takip eden yıllarda şiir daha da yapıcı ve bilinçli görülmüş. Türk şiiri, eski şiir dedikleri tarzdan hemen birden değişmemiz bütün edebiyat değişimlerin geçtiği süreçler gibi bir süreçten geçmiş yeni şiir tarzını 1980'den sonra tam anlamıyla artık oturmuş ve çağdaş şiirler edebiyat ortamında yerlerini almıştır.

0.3.3. Hikâye

Diğer türler gibi hikâye de Irak Türk edebiyatının temel türlerini oluşturmaktadır. Hikâye çok eski çağlardan yazılı ya da sözlü olarak günümüze nesilden nesile aktarılmaktadır. Aslında, öykünün insanlık tarihinde uzun bir geçmişi vardır. Türk hikâyesinin temeli Türk mitolojisine, eski destanlara, Dede Korkut hikâyelerine dayanmaktadır. Bunların yanında Türk halk hikâyeleri de yer almaktadır efsaneler, dev hikâyeleri, mucizeler, cin hikâyeleri, Ahmet Çelebi ve kayış baldır eski hikâyeleri de yer almaktadırlar. Türkmenler göçebe olduklarından dolayı çok farklı milletlere tanık olmuşlar, kendi oluşturdukları hikâyeleri de başkalarına aktarmışlar ve kendileri de başaklarından etkilenmişlerdir. Özellikle Kuran hikâyeleri, Bin Bir Gece masalları ve Kilile ve Dimne gibi hikâyelerden etkilenmişlerdir. Bunların yanında benzeri çok olan ve başka milletlerde de duyulan bu hikâyelerin ortak özelliği de şöyledir: Dine bağlı ya da din kaynaklı, ibret vericive ahlaki değerler içermekte, öğüt ve akıl vermek, en önemli özelliklerinden biri de hayvanların konuşması ve insan gibi davranmalarıdır. Eski tarihi olayların hikâyeleri de halk ağzında yer almıştır (İstanbul ve Bağdat fetihleri gibi) Kahramanlığın hikâyelerde önemli yeri vardır, Cengiz Hanın komutanlığı, oğullarının birliği ve İslam tarihindeki kahramanlıklar eski hikâyelerin bir parçasını oluşturmaktadır. Eski Türkmen hikâyelerinde aşk ve aşk destanlarının da çok etkili bir rolleri vardır, en büyük örneklerde Arzu Kamber, Keren ile Aslı ve Mecnun ile Leyla ve benzerleridir. (Merdan, Kazancı, 2009: 5-16)

"Arzu Kamber" hikâyesi Irak Türklerinin sözlü edebiyat tarihinde parlak bir yere sahiptir, başka hikâyelerden "Aslı Kerem", "Tahir Zehra" ve "Köroğlu" farklı tutulur ve önde gelen bir hikâyedir. Belki de bu hikâyeyi önemli kılan unsurlar, Türklerin hayat felsefelerini, aşk anlayışlarını, yaşam durumlarını ve düşünce yapılarını yansıtmaktadır. Uzun geçmişimize dayanan bu hikâye tarzı bir miras olarak günümüze kadar uzanmaktadır. Ve ecdatlarımızın düşüncelerini, umutlarını ve hislerini kalıtsal olarak

milletimizin beyninde yer almaktadır ve genel bir bakışla hikâyelerimize de yansıtmaktadır. (Merdan, Kazancı, 2009: 12)

Dünya çapında hikâye, çağdaş anlamıyla öykü türü 19. yüzyılda Avrupa'da edebiyat dünyasına girmiştir. Sonradan Türk edebiyatına Tanzimat döneminde başlamıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı "Le-taif-i Rivayet" ve "Kıssadan Hisse" Türk edebiyatında ilk öykü türleridir ve bu iki öykünün farklı yönü ise Irakta yazılmalarıdır. Osmanlı döneminden sonra Irak Türklerinin hikâye konusunda ilk hikâyesi bilinen Kerküklü Mahmut Nediminin 1909 yılında Türkçe yazdığı "Mübarezeyi Aşk ve Yahut Marmara Denizinde Bir Mezar" eseridir. Irak'ın edebiyat tarihinde ilklerle bilinen hikâye, roman ve gazete her ne kadar görmezden gelseler de bu ilklerin Türkçe yazıldığı bilinmekte ve kanıtlanmaktadır. (Kazancı, 2007: 11)

Türk hikâyesi köklü bir tarihe dayandığı ve ilk örnekleri "Dede Korkut, Batal Gazi ve Molla Nasrettin" olmasına rağmen 20. yüzyılınilk yarsına kadar ağır bir şekilde kendini gösterememiştir. Irak'ta Osmanlı döneminin son yıllarına kadar çok sayıda gazete çıkmıştır ve Birinci Dünya Savaşından sonra kraliyet döneminde de bu gazete akımı devam etmiştir fakat Türk edebiyatında şiir hikâyeden daha fazla ağır basmıştır. O dönemlerde basılan gazete ve dergilerde hikâyeler az sayıda görünmektedirler. En önemli Türkmen gazetelerinden Havadis (1911), Maarif (1913), Necme (1918), Tecedüd (1920), Kerkük 1924, İleri (1935), Afak (1954) ve Beşir (1958) örneklerdir. Bu gazetelerden elimizdeki olan kaynağa göre araştırmacı ve yazar Ata TerzibaşıNecme gazetesinde yayınlanan dört hikâye örneği vermektedir. Bunlar da Belki Geri Gelir, Hayır Hiç Gelmeyecek, Siyah Olta ve Necme Açıklamasıdır. Irak Türklerinin hikâye tarihine değinen ve derli toplu çalışma yapan çok az kişi olmuştur. İlk Türk hikâyelerine değinen Edebiyatçı Fazıl Beyat olmuştur, Türkmen Edebiyat Tarihi (1958-1968) Bağdat 1984 yılında yazdığı bu eserinde bir bölümünü, Türkmen Edebiyatında Hikâye, başlığı altında ayırmıştır. Kardeşlik dergisinden hikâye örnekleri alarak Türkmen hikâyelerinin sıkıntılarını ve değerlendirmelerini yapmıştır. Sonradan gazeteci ve yazar Kasım Sarı Kehye Türkmen hikâyesine yazdığı kitapta Türkmen Edebiyat Tarihi (1968-1977) değerlendirmiştir ve artlarından gelen AbdullatifBenderoğlu da yazdığı Türkmen Edebiyatına Genel Bakış adlı kitabında hikâyelere değinmektedir. (Merdan, Kazancı, 2009: 15-26)

0.3.4. Türkmen Tiyatrosu

Irak'ın önemli merkezlerinden olan Kerkük, tiyatro oyunlarında önde gelen şehirlerden biridir. Irak Türkleri arasında tiyatro çok eskiden bilinen ve yerleşen konulardan biridir. Tiyatro konusunda Türk dünyasındaki çağdaş ve eski tiyatro oyunlarından her zaman etkilenmişlerdir. Irak Türkleri Türk dünyasıyla ortak oldukları eski geleneksel tiyatroya da sahiplerdir. Köy oyunları, hayvana benzetmeler, şaka ve söylence oyunları ve masallar gibi günlük hayatın bir parçası haline gelen bu faaliyetler çok yaygın bir duruma gelmiştir. Kerkük'te geleneksel tiyatro oyunlarının sıkça görüldüğü mekân ise kahvehanelerdir. Kahvehanelerde uzun veya kısa, dizi ya da tek parça halinde hikâyeler, şakalar ve söylenceler anlatılırdı. Çok eskiye dayanan bu anlatım tarzı 20. yüzyılın son çeyreğine kadar devam etmiştir. Bunların yanında Türklerin Orta Asya'dan Irak'a getirdikleri kukla oyunları da yer almaktadır. Türkler kukla oyununa "Kavurcak" oyunu da demektedirler. Kukla oyunları yanında "gölge" oyunlarına rastlamak da çok yaygın bir durumdur. Geleneksel tiyatro oyunları arasında bulunan birçok oyun da yer almaktadır. Örneğin meddah, karagöz, ortaoyunu vs. Dolayısıyla eskiye dayanarak Türklerin yeni tiyatro tarzına geçişleri çok zor olmamıştır. (Merdan,2005: 5)

Çağdaş Türk tiyatro konusuna canlılık vermek, ince bir sanat haline getirmek ve yeni bir şekilde halka sunmak Irak'taki Türk gençlerinin bir görevi olmuştur. Türkmeneli bölgesinde özelliklerde Kerkük'te yeni Türkmen tiyatrosunu ilk etken mekânlardan biri de kahvehaneler olmuştur. Kahvehaneler, Türkmen edebiyat ve sanatının gelişimi bakımından önemli bir rol oynamıştır. Bir kültür merkezi haline gelerek birçok edebî ve sanat faaliyetinin gösterge yeri olmuştur. Nitekim yeni Türkmen tiyatrosunun doğuş yeri de kahvehane olmuştur. Kerkük kalesinin doğu civarında bulunan Bulak mahallesindeki Cütkahve kahvehanesi ve Kazı Hanı yeni haliyle bilinen Türkmen tiyatrosunun faaliyetlerinin gösterilme yeri olmuştur. Tiyatro meraklıları Kazı Hanı'nda toplanıp hanın ön tarafında bir tiyatro sahnesi yapmışlar ve elle açılıp kapatılan bir perde oluşturarak gençler tarafından faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu sahnede ilk başlangıçta hikâyeler söylemişler, şaka sahneleri yapmışlar, güzel anlatılar ve folklora dayanan sahneler de göstermişlerdir. (Merdan,2005: 7)

Irak'ta yeni Türk tiyatrosunun oluşumunda ikinci büyük etken ise okullar olmuştur. Okul öğrencileri tiyatro sanatına büyük ilgi göstermişlerdir. Okullarda mevcut olan

sahneler, öğretmen ve öğrenci ekipleri tiyatro sanatlarının yayılmasında büyük katkıda bulunmuştur. Sanat ve edebiyat seven ve araştırmacılar tarafından yapılan bazı araştırmalara göre Kerkük'te ilk tiyatro sahnesi Osmanlı döneminin son yıllarında insanları orduya katılmaya teşvik etmek amacıyla yapılmıştır. Tam da 1916 yılının bahar döneminde Sultaniye Okulu öğrencileri tarafından Osmanlı ordusunun askerlerinin yardımıyla "Hepimiz Yurda Feda" isimli tiyatro sahnesini oynamışlardır. (Kerküklü,1972: 11)

Türkmen araştırmacı yazar Ata Terzibaşı'nın vurguladığı gibi Türkmen tiyatrosuyla ilgili elimizde olan ve en eski belgelerden sayılan, 10 Temmuz 1921'de Necme Gazetesi'nin 225. sayısında Kerkük'te Zafer Okulu'nun öğrencilerinin düzenlediği "Hz. Ömer ve Yetimler Annesi" tiyatro sahnesi haberi yayınlanmıştır. Sonraki yıllarda okullarda yaygın hâle gelen tiyatro sahneleri ün kazanmıştır. Özellikle otuzlu yıllarda meşhur olan "Turşucu Tiyatrosu" Kerkük okullarında oynanmıştır. Gittikçe de okullarda tiyatroya karşı ilgi artmıştır. Zira okullarda tiyatro ekiplerinin kurulmasının eğitim bakımından olumlu olduğu öngörülmüştür. O dönemlerde Irak'ın resmi tiyatro ekibi oluşturulduktan sonra Irak tiyatro ekibi ve başlarında olan Irak tiyatrosunun kurucusu Hakki Şibli ile beraberindeki ekibin Kerkük'ü ziyaret etmeleri ve Kerkük'ün tiyatrosuyla ilgilenmeleri, Kerkük'te bütün tiyatro sanat sevenleri motive etmiştir. Hakki Şibli'nin tiyatro ekibinde çok sayıda Türk asıllı oyuncu yer almıştır. Örneğin Musa Zeki, Zühdü Ali ve Fatih Şakir Saatçi. Bu ekibin Kerkük'te çok sayıda Türkmence düzenledikleri tiyatro sahneleri olmuştur. Bu tiyatro sahnelerinden "Sultan Abdülhamit, Macjolin, Şair ve Sarhoş Ahı" sahnelerini düzenlemişlerdir. Bunların yanında Arapça sahneler de göstermişlerdir. Bu tiyatro sahnelerini Kerkük'ün genel merkezi kütüphanesinin sahnesinde göstermişlerdir. Kerkük'te mekânlar ve sahneler kısıtlı olduğundan dolayı tiyatro durumu yavaş ilerlemeye devam etmiştir. Ancak durum hep de böyle devam etmemiştir. Irak Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber Irak ve Türkmen tiyatrosunun ilerlemesi hız kazanmıştır. Beşir Gazetesi'nin yayınladığı gibi 22 Eylül 1958'den Mart 1959 kadar Kerkük'te elli tane tiyatro sahnesi faaliyeti göstermişlerdir. O dönemde önde gelen Türk tiyatro yapım ve yazarlarından olan sanatçı İsmet Hürmüzlü ilk bağımsız Türk tiyatro ekibini Kerkük'te kurmuştur. Ekibine "Fenni Şanlı Takımı" ismini vermiştir. Bu tiyatro takımına, tiyatro severlerin katılımıyla sağlam bir tiyatro ekibi oluşturmuşlardır. Türkçe, Arapça ve İngilizce sahneler

düzenledikleri ve dünya tiyatrosunun ünlü olan sahnelerini canlandırdıkları için yalnız Kerkük'te değil bütün Irak'ta büyük bir başarı ve şöhret kazanmışlardır. Ayrıca Türkmence düzenledikleri tiyatro sahneleri de çok rağbet görmüştür. "Baykuş, Yeni Ömür ve Ya Ay Işığında Ya Karanlıkta" en önemli tiyatro sahnelerindendir. Bu sahnelerin hem yapımcılığını hem yönetmenliğini İsmet Hürmüzlü yapmıştır.(Merdan,2005: 10-15)

14 Temmuz 1959 Kerkük Katliamı, Kerkük'ü her yönden sarsmıştı. Bu durum özellikle de sanat ve tiyatroyu etkilemiştir. Türkmen tiyatrosu 1959 katliamından sonra kısıtlı bir hale gelmiş ve büyük bir duraklama yaşamıştır. Katliamdan sonra Türkmen tiyatrosunun "Fenni Şanlı Takımı" Kerkük'te İsmet Hürmüzlü'nün yönetmenliğinde son iki tiyatro sahnesi yapmıştır. Bunlar "Hasan Efendi ve Bitmeyen Masal"dır. Bu sahnelerden sonra yaşanan olayların akabinde İsmet Hürmüzlü'nün Türkiye'ye tiyatro eğitimi almaya gitmesiyle beraber Türk tiyatrosu bir durgunluk yaşamıştır. Arada sırada amatör tiyatro sahneleri düzenlenmiştir fakat sürekliliği devam etmemiştir. Bu süreçte Kerkük'te Güzel Sanatlar Enstitüsü açılmasına rağmen mezunlar ve tiyatro severler tiyatro yapmak için iyi bir alt yapı bulamıyorlardı. Okullarda mevcut olan tiyatro salonlarıyla yetinmek zorundalardı. İsmet Hürmüzlü eğitimini Ankara'da bitirip Kerkük'e geri döndüğünde o dönem Türk tiyatro ekibini oluşturmak için Irak'ın resmî kurumlarının engellemesiyle karşı karşıya geldi. Resmi kurumların uyguladığı engeller, görmezden gelmeler ve Hürmüzlü'ye gereken izin belgelerini vermemelerinden dolayı Hürmüzlü tekrar Ankara'ya döndü ve böylece Irak'taki Türk tiyatrosu bir kez daha durgunluk dönemine döndü. Türkmen tiyatrosunu ileriye taşıyan önemli unsurlardan biri de Kerkük Radyo ve Televizyon Kurumu olmuştur. Bu kurum altmışlı yılların sonunda yayına başladıktan sonra insanların çok ilgisini çekmiştir. Farklı etkinlikler göstermişler ve yayınların arasında Türkçe yayınlar da yapmışlardır. Kerkük televizyon kanalında ilk Türkçe yayınlanan tiyatro sahnesi Enver Ramazan'ın yazar ve yönetmenliğini yaptığı "Hepimiz Yaşarız" isimi ile sahne olmuştur. İnsanları derinden etkileyen ve büyük bir coşkuyla karşılanan bu tiyatro sahnesi milletin çok ilgisini çekmiştir. Irak Türkleri kendilerini ilk defa televizyon kanalında görüp, kendi seslerini duyduklarında millet olarak çok duygulanmışlardır. (Kadri, 1969: 20)

Kerkük televizyon kanalında bu yayın yapıldıktan sonra Türk tiyatrosu yeniden canlanmış ve o altmışlı yılların başındaki durgunluğu geride bırakmıştır. Bu dönemde

Türk tiyatrocuları için televizyon kanalında tiyatro sahnesi yapmak ve yayınlamak adeta bir yarışma haline gelmiştir. Kerkük Eğitim Müdürlüğü tarafından sanat etkinlikleri isimli bir bölüm açılmıştır. Bu bölüm adı altında Kerkük televizyon kanalında onlarca Türk tiyatro sahneleri yayınlanmıştır. Bunların en önemlileri de:"Kader Bizimle Alay Geçerken, İtkin Oğlan veya Son Mektup, Filistin Yankısı, Yol, Çemçele Kız ve Son Hüküm ya da Ayhan". Bu tiyatro etkinlikleri yürürlüğe girdiği zaman "Türkmen Öğretmenler Tiyatro Ekibi" kurulmuştur. Bu ekibi Tahsin Şaban, Ekrem Sabır Kerküklü, Celal Vanlı, Şevket Nacar, Ekrem Tuzlu, Recep Hasan, Hasan Kevser, Asi Ağa Oğlu ve Şakir Dakuklu oluşturuyordu. Ve çok sayıda Türkçe ve Arapça tiyatro etkinlikleri yapmışlardır. (Kerküklü 1969: 10-13)

Yetmişli yıllara geldiğimizde Çağdaş Türk tiyatrosu neredeyse altın çağını yaşıyordu. Irak hükümeti tarafından 24 Ocak 1970 yılında Türklerin kültürel haklarının tanınmasıyla beraber artık Türk nüfusunun hükümete karşı endişeleri ve kaygıları kalmamıştır. Aynı zamanda sanat yaparken siyasi konulardan yargılanma korkusu da tarihte kalmıştır. Türk sanatçıları ve tiyatro seven gençleri bu fırsatı değerlendirerek iyi kullanmışlardır. Resmi izinler alınarak "Türkmen Milli Tiyatro Takımı" ve "Türkmen Baba Gürgür Takımı" tiyatro ekiplerini kurmuşlardır. İsmet Hürmüzlü'nün eski tiyatro takımının oyuncuları yeni kurulan ekiplere katılmışlardır ve yeni ekiplerin oluşmasında iyi bir rol oynamışlardır. Bu ekibin önde gelen isimleri Enver Ramazan, Salah Nevres ve Aydın Şakir olmuştur. Bu yeni ekibe katılan gençlerden Abdullah Cuma, Mehmet Kasım, Abdullrazak Hürmüzlü, Mehmet Kuşçu ve Hüseyin Demirci olmuştur. (Merdan,2005: 20)

Türkmenler yeni tiyatro konusu bakımından kısa bir geçmişe sahip olsalar da tiyatrolarının kurulması için her şeye katlanmışlardır. O kısa geçmişten hız almışlar ve yeni tiyatro tekniklerini esas alarak yollarına devam etmişlerdir. Türkmen Milli Tiyatro Takımının kurulması tiyatro bakımından büyük bir kalkınmaya yardımcı olmuştur. Tiyatro sahneleri art arda gelmiştir.

Milli Tiyatro Takımı'nın canlandırdıkları sahneler: "Tembel Abbas, Pazar Ağası, Yarasa, Üstat Taran, Çarşı, Hekimler Sağ olsun ve Yolcular" sahnelerini oynamışlardır.

Bu tiyatro sahneleri arasında en fazla rağbet gören, şöhret kazanan ve milletçe tutulan sahne Salah Nevres'in "Tembel Abbas" sahnesi olmuştur. Çok ün kazanan bu sahnenin

baş aktörü olan Hüseyin Demirci halk arasında Tembel Abbas olarak bilinmiştir ve bu sahne her oynandığın zaman salonlar seyirciler tarafından tıklım tıklım dolmuştur.

Irak Türkmeneli bölgelerinde yayılan tiyatro sahneleri Kerkük dışında birçok şehirde de görülmeye başlamıştır. Bölgede Türk tiyatrosunun yayılmasına vesile olanlardan biri de "Türkmen Kardeşlik Ocağı" olmuştur. Musul, Erbil, Telafer, Tuzhurmatu ve başka yerlerde de tiyatro sahneleri düzenlemişlerdir. En önemlisi de Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın Bağdat'taki genel merkezinde düzenlenen Türkçe ve Arapça tiyatro sahneleri olmuştur.Irak Türk tiyatrosu hızını o dönem hiç aksatmamıştır. Aynı yıllarda yeni takımlar da oluşmuştur. "Kara Altın Tiyatro Takımı" ve "Türkmen Folklor ve Sahne Oyunları Takımı" tiyatro ekipler kurulmuştur. 10 Temmuz 1921 yılında Zafer okulunda oynanılan tiyatro sahnesinin "Hz. Ömer ve Yetimler Annesi" olması nedeniyle 10 Temmuz "Türkmen Tiyatro Günü" seçilmiştir. (Kerküklü,1972: 21)

Irak'ta hiçbir şeyin sürekliliği devam etmediği gibi Türkmen tiyatrosu da kötü bir dönüm noktasıyla akışını kaybetmiştir. "Tembel Abbas" tiyatro sahnesinde oynayan baş aktör Hüseyin Demirci, Irak Emniyet ve İstihbarat güçleri tarafından gözaltına alınmıştır 1971. Akabinde siyasi örgütlenmeyle suçlanan Demirci işkenceyle Kerkük şubesinde öldürülmüş ve cesedi televizyon binası yanına bırakılmıştır. Demirci'nin tiyatro arkadaşlarını da yaptıkları, tiyatro sahnelerinin siyasi örgütlenmeye teşvik edici bir yönü olduğu, suçlamasıyla istihbarat binasına soruşturmaya götürmüşlerdir. Bu olayın ardından ve Demirci'nin Türkmen Milli Tiyatro Takımı'nın bir üyesi olması nedeniyle bu tiyatro takımının bağları çözülmüş ve ekibi ölüm kaygısından dağılmıştır. Sonra diğer Türkmen tiyatro ekipleri yavaş yavaş öldürücü bir suskunluk içinde birer birer ayrışmaya başlamışlardır. Böylece de Türk tiyatrosu eski medeniyetler gibi karanlık bir derinliğe boğulup batarak kaybolmuştur. (Merdan,2005: 23)

Türk tiyatrosu Irak'ta yirmi yıl sonra bırakıldığı çukurdan çıkmayı başarıp gün ışığını görmüştür. Ama bu defa çok kısıtlı harekelerle ilerlemiştir. 1992 yılında zorlukla resmi izinleri alarak "Kale Takımı" adı altında bir tiyatro ekibi oluşturmuşlardır. İlk canlandırdıkları tiyatro sahnesi "Muçala" sahnesi olmuştur. İki hafta boyunca Kerkük'te bu tiyatro sahnesi seyircilere sunulmuştur. Bir ay sonra "Sumaklı Günler"i sahnesini ve "İko" adlı üçüncü tiyatro sahnesini oynamışlardır. Ama yeniden basın sansürü ve gözetimi tarafından üçüncü tiyatro sahnesini mecazi bir içerik taşıdığı kuşkusundan

yargılayarak ekibini soruşturmaya almışlardır ve bu sahneleri yasaklamışlardır. (Merdan,2005: 27)

Irak'taki Türk tiyatrosunu doksanlı yıllarının sonundan 2003'te Amerika'nın Irak'ı işgal edene kadar oynanılantyatro sahneleri şunlar olmuştur: "AllevCellev, Firişteli Ev, Üç Horyat, Ömüş, Bizim Mahalle, Reşit Küle Rıza, Hay Hay Kerkük, Burası Doktor Bakinin Muayenehanesi, Köyümüz, Molla Nasrettin'in Son Severi, Zennav, Talihsiz ve O Yaka Sultanı."(Merdan,2005: 30)

0.4. IRAK TÜRKMEN ROMANCILARI

0.4.1. Hamza Hamamcı

Kerkük'te 1944'te doğmuştur. İlkokulunu Faysaliye Okul'unda okumuş, ortaokulu ise Merkeziye Okul'unda tamamlamıştır. Liseyi yarıda bırakmak zorunda kalmış, geçimini sağlamak için serbest işlerde çalışmaya başlamıştır. 1973 yılında evlenmiş, üç çocuğu vardır. Edebiyat dünyasına ilk olarak Yurt gazetesiyle adım atmıştır. Hamza Hamamcı, öykü, roman, şiir ve düz yazı gibi birçok türde eser vermiştir. Irak Türkmen edebiyatında çağdaş romancılığın ilk temsilcisi sayılmaktadır. Türkçe ve İngilizce'yi kendi çabasıyla öğrenmiştir. 16 Nisan 2017'de vefat etmiştir.

Türkmeneli, Kardeşli, Birlik Sesi gibi dergilerinde yazarlık ve çeşitli görevler yapmıştır. Hamza Hamamcı neredeyse bütün eserlerini Yurt gazetesinde yayınlamıştır. *Horozcular, Sarhoşlar Sarhoşu, Hamam Feriştesi, Cennet Öksüzleri, Yitik, Kedi, Bizim Kale, Hep O Nergis Kokusu, Gece, Kahveciler Kahvesi, Umut Gibi Bir Şey, Sırmalı Pabuç, Beyaz Horoz, Usta Kerem'in Rüyası, Altı Öykücük, Dört Öykücük, Efsun, İki Öykü, Karantina, Yorgun Kuta.* Bu eserler 1973-1992 yılları arasında yazılmıştır. Hamza Hamamcı'nın edebiyata olan yakınlığı ile düz yazıları, roman ve öyküleri okuyucular ve edebiyatseverler tarafından beğeniyle karşılanmıştır. Soyutçuluk akımıyla toplumculuk akımını bir arada benimseyen Hamza Hamamcı toplumun özlem, sevinç ve ideallerini şiirlerinde işlemeye başlar. Bu yüzden kullandığı sözcükler birbiriyle ara sıra ilgi kurmadan satırların arasında yerini alarak şiirleri beklenilen amaçtan uzaklaştırır. Hamamcı, sözcüklerde kaybettiğini aramak, sözcüklerin şiirde hangi rolü oynadığını ve hangi anlamları taşıdığını ısrarla göstermekten çekinmemektedir. Irak-Türkmen edebiyatında hayli ses getiren Hamza Hamamcı'nın

romanları *"kahvehanelerde, ayaküstü sohbetlerde, edebî eleştirilerde her edebiyatçılar veya edebiyatla ilgilenen bu romanı ve yazarını uzun uzun konuşup tartışıyordu."*(Hamamcı, 2007: 1) Irak-Türkmen edebiyatında ilk roman Osmanlı imparatorluğunun son yıllarında yazılmıştır. Adı: *Kadın Kalbi*'dir. Musullu bir gazeteci olan Hayrettin Farukî romanı 1915 yılında yazmıştır. Bu roman yazarın on beş yaşındayken yazmış olduğu ilk eserdir. Ancak zamanında yayımlanmamıştır.

> *"Yazarın vefatından sonra Bağdat Müzesi, Milli El Yazmaları Eserleri Merkezi'ne verilmiştir. Son zamanlarda ele geçirilmiş ve bir inceleme ile birlikte, tam metni Latin harflerine aktarılarak edebiyat dünyasına sunulmuştur. 5151 sayfadan oluşan roman, zamanının tanınan edebiyatçıları tarafından takdir ile karşılanmış ve eşsiz bir eser olarak nitelendirilmiştir. Osmanlı döneminde Irak'ta çıkarılan dergi ve gazetelerde yayımlanan hikâye ve romanlar hakkında bu güne kadar ciddi bir inceleme yapılmamıştır." (Khorshed, 2017: 238)*

Bir Ocak Irak-Türkmen Kültür Merkezi, Hamza Hamamcı'nın*Sırmalı Pabuç* ve*Beyaz* Horuz romanını kitap halinde yayımlamıştır. Fakat romanları ve hikâyeleri hakkında yazılanlar yeterli sayılmaz. Irak-Türkmen dil ve edebiyat hayatına büyük katkıları olan Yurt gazetesinin, bu eserlerin yayınlanmasında isabetli kararlar aldığı görülmüştür.

Hamza Hamamcıoğlunun romanları:

Sırmalı Pabuç romanını 1987 yılında Yurt gazetesinde yayımlamıştır.

Beyaz Horuz, Yurt Gazetesi, 1987 yılında Yurt gazetesinde yayımlamıştır.

Yorgun Kuta, Yurt Gazetesi, 1992 yılında Yurt gazetesinde yayımlamıştır.

Efsun, Yurt Gazetesi, 1989 yılında Yurt gazetesinde yayımlamıştır.

0.4.2. Abdulhüseyin Ümran Benderoğlu

Çağdaş Irak Türkmen yazarlarından biridir. 1946'da Kerkük'e bağlı Tuzhurmatı'da dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokul öğrenimin burada tamamlamıştır. Daha sonra öğretmen okulundan mezun olarak çeşitli okullarda öğretmenlik yapan yazarın ilk romanı *Göktepe'*dir.

Yazar Çağdaş Türkmen edebiyatında özellikle dönem sıkıntılarını ele alarak batı hegemonyasının oluşturduğu baskıcı ve yıkıcı etkiye ağır eleştiriler getirmiştir. Ayrıca içinde bulunduğu dönemin idari ve siyasi yapısına da ağır eleştirileri ile dikkatleri çeken sanatkâr, kullandığı yalın Türkmen dili ile başarı sağlamış olup. *"Göktepe romanını Türk edebiyatının mihenk taşı olan Dede Korkut diliyle yazmaya çalışmıştır."* (Benderoğlu, 2007:7)

Abdulhüseyin Ümran Benderoğlunun ilk yazdığı romanı Göktepe, Kültür Yayınlar Dizisinin 15. Kitabı olarak Irak Tanıtım Bakanlığı Kültür Genel Müdürlüğü, Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından 1975 yılında Bağdat'ta yayınlanmıştır. Göktepe romanını Irak Cumhuriyet döneminin ilk Türkmen romanı olarak görmekteyiz. Yazarın ikinci ve son romanı Tepeden Tepeye ancak 2014 yılında yazmıştır. Başka bir roman da yazmamıştır.

0.4.3. Necmettin Bayraktar

1952 yılında Irak'ın Kerkük şehrinde doğmuştur. İlkokulunu, ortaokulunu, lise öğrenimini ve üniversite eğitimini Irak'ta yapmıştır. Yazar 2010 senesinde Açık Arap Aedemy, Hukuk Fakültesinden yüksek lisans aldı, aynı üniversitede ve aynı fakülteden 2013 yılında doktora derecesini aldı.

Yazar şuanda Danimarka'da Arhus şehrinde ikamet etmektedir. Öykü, şiir, Türkçe ve Arapça araştırma yazılarını Irak'ta Kültür Ve Sanat, Kardeşlik, Şafak ve Sümer Dergisinde; Türkiye'de Kardaşlık, Tümken Bahçası, Kalemler dergilerinde yayımlanmıştır.

Necmettin Bayraktar iki tane roman yazmış, ilk romanı 2012 yılında *"Zamanın Tanığı"* adlı eseridir ikincisi ise 2015'de *Sesizliğin Gizli Sesi* romanını yayımlamıştır.

2011 yılında yayımlanan *Taşköprü öyküsü* Kora yayınlarından çıkmıştır. *Hakikat ve Gerçeklik Arasındaki Kerkük*kitabı 2010 yılında Beyrut/Lübnan'da Arapça olarak yayınlanmıştır. *Osmanlı Medeniyet ve Hukuk* kitabını yılında Beyrut/Lübnan'da Arapça olarak yayınlanmıştır. *Kerkük Sığınağım ve Sürgünüm* Türkçe şiir kitabını 2014 yılında Antalya'da yayınlamıştır.

0.4.4. Celâl Polat

1954'de Bağdat'ta doğmuştur. 1974-76 yılları arasında Bağdat'ta öğrenciyken Türkmen Kültür Müdürlüğünde tercüman ve muharrir olarak çalışmıştır. 1977 yılına gelindiğinde yazar Bağdat Güzel Sanatlar Enstitüsünden mezun olmuştur.

1981 senesinde Beiyrut Dar İbn Haldun Yayın evinden Nazım Hikmet'in "*Benerci niçin Kendini Öldürdü"* şiirsel romanını ve son şiirlerinin Arapçaya çevirisi yayımlanmıştır. 1991 de Türk romancı Yaşar Kemal'in *Yer Demir Gök Bakır* romanını arapçaya çeviri El Mamun Yayın evince basıldı.

2007 de *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Çeviri ve inceleme,* Genel Kültür Müdürlüğünce yayımlandı.

Celâl Polat roman ve hikâyeleriyle Irak ve Türkmen edebiyat dünyasın büyük bir katkıda bulunmuştur. Yurt gazetesinde yayımlanan "Dönüş" adlı öykü ile 1976 yılında öykücülük dünyasına girmiştir. Hikâyeleri: *Dönüş, Adamlar, Reşvet, Tekerleme, Kör Aze ve Dört Göz, Kurtlar, Öyküye Benzer Bir Şey, İncir Ağacı, Taşlar Dile Geldi, Bir Yürek Kırıntısı, "Ş" İmparatorluğu, Adam Yazı, İki Öykücük, İtiraf, Denizci Dayı Şekirin Maceraları, Çift Kahvede Bir Gün, Nerede Kardeşim Benim, Bu Şehrin Engebeli Sokakları, Kömürcünün Ölümü, Kasap Yunus.* Hikâyeleri Yurt gazeteleri, Birlik Sesi ve Kardeşlik gibi dergilerde yayımlandı. Bunların yanında kitap halinde yazdığı *Yürek Kırıntısı Öyküler* eseri de mevcuttur. Öykülerinin birçoğunda, Kerkük sokaklarından, Kerkük'te yaşayan kömürcü, kasap, kahveci gibi esnafların yaşam öykülerinden söz eder ve buradan yola çıkar." (KAZANCI:2007:102)

Celâl Polat roman bakımından şimdiye kadar iki mükemmel ve kapsamlı eser ortaya bırakmıştır. Zengin kültür içeren bu iki eserler Türkmen romancılığı bakımından doğru ve gerçek başlangıçlardan biridir. İlk yazdığı "Yalımlar Gölgesinde" başlıklı romanını Yurt Gazetesinde seksenli yıllarda tefrika edilmiştir. 1996 yıla gelindiğinde Türkmen Kültürü Müdürlüğü tarafından eski harflerle kitap olarak basılmıştır. İkinci yazdığı "Kemik Çiftlği" başlıklı romanı ise 2016 yılında Türkiye'de yayınlamıştı.

0.4.5. Selma Merdan

Türkmen edebiyatçı ve yazarlarının arasında Selma Abla diye adlandırılmaktadır. Türmenlerin gelini olarak bilinen kadın şair ve yazarımızdır. Eşi Dr. Nusret Merdan'dır. Selma Merdan 1956 yılında İzmir Alaşehir'de doğmuştur. Ana okul öğretmeni olan sanatçı, İzmir başta olmak üzere Ankara'da çalışmıştır. Daha sonra Erbil ve Kerkük'te yaşamaya başlamıştır. Uzun yıllar süren savaşları, Irak halkının çektiği acıları, çileleri onlarla birlikte yaşamış, bunu da eserlerinde anlatmıştır.

Selma Merdan, Yurt gazetesinde yayımlanan *Doğum Günü hediyesi*adlı öykü ile 1982 yılında Irak Türkmen öykücülük dünyasına girmiştir. Yurt gazetesini ve Birlik Sesi dergisini anlamlı öyküleriyle zenginleştiren bir öykücüdür.

Yurt gazetesinde yazdığı şu öykülerini yayınlamıştır: *Doğum Günü Hediyesi, Yaşam Vatan, Parkta Son Gün, Evlilik, Beyaz Elbise, Medalya Kimin Hakkı, Dilek Ağacı, Dende Bir Gün, Yalnızlık, Ödenen Borç, Büyük Adam, Suçlu Kim, Subay Ahmet,Gece Ve Adam, Bir Beyaz Bulut, Bir Deste Gül Başkentte, Senem Kız, Bir Kış Günü, Namus Borcu, Umut, Gece Ve Ay Işığı, Güzel Bahçe Köyünde Bir Balık, Köyde Hoş Bir Sabah, Aramıza Hoş Geldin Kamuran.*

Birlik Sesi dergisinde de şu öykülerini yayınlamıştır: *Serin Kuyu Mahallesinde Bir Gece, Sana Nasıl Elveda Desem, Bir Günlük Özgürlük, Denizden Nasıl Nefret Edebilirim, Bir Anının Yeniden Doğuşu.*

Yazarımızın iki kitabı olan Bağdat'ta eseri 1980'li yıllarda basılmıştır. Bu eserleri: *Sevgi Tutanağı ve Dünya Çocuk Masallarından Seçmeler* adını taşımaktadır. Bu eserleri dışında yazarımızın bir de *Bir Kerkük Birde Ben* adlı eseri vardır ki bu şiir kitabı olarak Kerkük'te yaşanan acıları ve eşsiz Kerkük coğrafyasını anlatmaktadır.

Sanatçımız Avrupa'da da aktif bir kişilikte yaşamaktadır. Bu seyahatler sırasında karşılaştığı bir olay ile *Munise* eserinin ilk ilhamları doğmuş oldu. Ve yazar bu ilk romanını 2013 yılında basmıştır.

Eşiyle İsviçre'de yaşamaya başlayan sanatçımız yazım hayatına orada devam etmektedir. Biri kız diğeri erkek iki çocuk annesi olan sanatçı, şimdilerde iki torun sahibidir.

0.4.6. Kemal Beyatlı

1958 yılında Kerkük'te Sarıkahya mahallesinde doğmuştur. Türkmen edebiyatçıları ortamında Kemal Mehmet Süleyman Beyatlı adıyla da bilinmektedir. Yazar Kerkük'te ilkokul, ortaokul ve liseyi bitirdikten sonra Bağdat Üniversitesi Makine Bölümünden 1981 senesinde mezun olmuştur. 1981 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Irak, Türkiye, Kıbrıs Kırım ve Azerbaycan'da uluslar arası birçok konferansa katılmış Irak ve Türkiye'de değişik dergilerde şiir ve öykü yayınlamıştır.

Kemal Beyatlı, Yurt gazetesinde 1983 yılından başlayarak yayımladığı öyküler umut verici bir başlangıç gerçekleştirir, daha sonraları Kardeşlik ve Birlik Sesi dergilerinde öykücülükteki izini sıkça pekiştirir. Başlıca öyküleri: *Bitmeyen Tablo, Ölümün Zamanı, Bir Nisan Şakası, Ödül, Öykü Olmaya Çalışan Öykü, Sınav, Yeni Görev, Birinci Duvar.*

Yazar şiir ve öykü eserleri yanında 2008 yılında yayımladığı *"Kerkük Seni Yazdım"* adlı bir romanda yazmıştır.

Eski rejimin zulmü, baskısı nedeniyle binlerce insanlarımız gibi ülkeyi doksanlı yılların başında terk etmiştir. 2002'den beri merkezi İstanbul'da bulunan Irak Türkleri Kültür Ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanlığını Yürütmektedir. Beyatlı Türkmen kültürüne ve edebiyatına günümüze kadar hizmet sunmaktadır. Beyatlı evli olup iki çocuk babasıdır.

Eserleri Şunlardır: Kanatsız Sözcükler, şiir 1986, Bağdat, Türkçe eski harflerle

Ben Hep Ordayım, şiir, 2003, İstanbul

Çocuk Hikâyeleri, Meral Serisi, (4 Hikâye kitabı), 2003, İstanbul.

Atlar Kesilmez, oyun, 2004 İstanbul.

Şafağa Doğru, oyun, 2006, İstanbul.

0.5. KİTAP HÂLİNDE BASILAN ROMANLARIN TANITIM VE ÖZETLERİ

0.5.1. Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu, Gök Tepe, Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü Yay, Bağdat, 1975

Göktepe romanı Irak Türkmen edebiyatının, Irak'ta cumhuriyet dönemiyle beraber, 1958 yılından sonra ilk kitap haline gelen romandır.Eser cumhuriyet döneminde özellikle Irak Hükümeti tarafından 24 Ocak 1970 tarihinde Irak Türkmenlerinin kültürel haklarını tanıdıktan sonra Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu tarafından yazılmış ilk romandır. Roman ilk Arap alfabesiyle yazılmıştır 1975 yılında Bağdat zaman basım evi tarafından basılmıştır. 114 sayfadan oluşmaktadır. İkinci kez yeni Türkçe alfabesine Hatem Türk tarafından çevrilerek 2007 yıllında Erzurum Salkımsöğüt yayınları tarafından basılmıştır.

Kerkük coğrafyasında Göktepe köyünün ağası olan Yüksel Ağa ve Hüseyin'in yaşantısının anlatıldığı bu eserde Abdulhüseyin Ümran Benderoğlu 1946 ile 1968 arasındaki Türkmenlerin zorlu sürecinin anlatıldığı köylü ile ağa arasında yaşanan çatışmayı vermektedir. Köylülerden biri olan Hüseyin ve babası zalim Yüksel Ağa tarafından işkence görmekte, baskı altında yaşamlarını sürdürmektedir. Irak Türkmenlerinin yaşantısının anlatıldığı bu eserde özellikle Göktepe köyünün halkının, Yeşildağ köyündeki Yüksel Ağanın ağalık rejimine karşı duruşunu ele alan bu roman yazıldığı dönemde ağalık rejimine bir eleştiri niteliği taşımaktadır.

Yüksel Ağanın bir derebeyi gibi tüm tarlalara sahip oluşu ve köylüye zulüm edişi, aslında zenginliğin ve paranın dönemdeki yolsuzluk yapan idari sisteminin de ele alındığının bir işareti olarak verilmektedir. Kolluk kuvvetlerini de gücü ile arkasına alan Ağa tarlasında çalışan köylüye açlıktan ölmeyecekleri kadar buğday vererek onları baskı altında tutmaktadır. Ağanın zulmü yetmezmiş gibi bir de içki, kadın… gibi kötü alışkanlıkları da karşımıza çıkmaktadır.

Göktepe köyünde yaşayan romanın başkarakteri ve aynı zamanda anlatıcısı olan Hüseyin hem babasının Yüksel Ağa tarafından öldürülmesi hem de özgürlük düşüncesinin gerçekleştirilmesinin istemesi neticesinde, Ağanın karşısında bir güç konumunda yer almaktadır.

0.5.2. Celal Polat, Yalımlar Gölgesinde, Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü Yay, Bağdat,1996

Celal Polat'ın ilk romanıdır. Arap alfabesini kullanarak romanını 1996 yılında kitap haline getirmiştir. Irak'ın Tanıtım ve Kültür Bakanlığı tarafından genel kültür basım evinde basılmıştır ve bu romandan çok konuları çıkartarak ve romanın hacmini çok sıkıştırarak 70 sayfa haline getirmişlerdir. 2010 yılında Celal Polat romanını yeni Türkçe harflerini kullanarak romanını eksiksiz bir şekilde kendi imkânlarıyla basmıştır. Yayımlar Gölgesinde romanın tam haliyle sayfa sayıları 183 sayfadan oluşmaktadır.

*Yalımlar Gölgesinde*adlı roman Hamid'in acı dolu hayatının hikâyedir. Hamid, demirci ustasıdır. Bir gün Gavurbağı olaylarında bahçesinde askerler tarafından kurşun yağdırması sonucu sol kolundan yaralanır. Hastaneye kaldırılır ve hastanede doktorlar kolunun kesilmesi gerektiğini söylerler. Hamit bunu kabul etmez. O günden sonra hayata küser. Onu hayata bağlayan ailesi olur. Hamid, kolunun sakat kalmasından sonra ikinci yıkımı Ahmet Ağa'nın parasını çaldığı söylentisinden sonra yaşar. Ahmet Ağa ve eşi Hatun nene'nin çocukları olmadığı için Hamid'i evlatları yerine koymuşlardır. Paralarının yarısı çalınır. İnsanlar arasında para ve altınları çalan hırsızın Hamit olduğu dedikodusu çıkar. Hamid, bu iftiraya çok üzülür. Hayatındaki ikinci yıkımı bu şekilde yaşar. O günden sonra Ahmet Ağa'dan nefret eder. Ona karşı bir insanın yaşayamayacağı kadar büyük bir tiksinti duyar. Bir gün Ahmet Ağa, Hamit'e söylentilere inanmadıklarını ve onu evlatları yerine koyduklarını söyler. Parayı çalanın kim olduğunu bilmediklerini çıkan söylentilere inanmadıklarını söyler. Sen helal süt emmişsin der. Artık ömrümün sonuna geldim der ve karısı Hatun nene'yi Hamit'e emanet eder.. Yüreğine çöken ağır korkuların endişenin, yılgınlığının ve başarısızlığın üstüne muhitindeki insanların çaresizlikleri, açmazları, acıları ötekilerin kalleşlikleri, ihanetleri, bir değirmen parçası gibi iki omzuna çöker.

Koynundaki paralar altın liralar ateş olup canını yakar. Onu aşağılara yerin dibine indirecek gibi olur. Altında durmuş oldukları Takaltı, Hatun'un yanık, şefkatli sesiyle beraber yavaş yavaş Hamid'in başına dökülür sanki. Kendisi küçüldükçe karşısındaki vücut büyür, az kalsın bulutlara ulaşır. Böyle simsiyah bir Kayışbaldır'ın önünde ayakları altında, çaresiz sefil küçücük bir yaratık, bir parmak adam sanmaktadır kendini. Hamid bir türlü hırsını yenemez. Öyle bir öfkedir ki sanki dört beş yabancı adam başına

yığılmış, boynuna sarılmaya çalışıyorlar, kendisi ise onların ellerinde horluyor, nefes alamıyordu. Elini ayağını çırpa çırpa kurtuluş yolu arar sanki.

Hamid, Hatun nene'nin gözleri ve sözlerinde, el ile tutacak kadar bir korkunun var olduğunu görmüştür. Bu korku, ayak sesleri duyulunca daha fazla belirip yılan gibi çöreklenir, Hatun'un tüm vücudunu sarar. Hatun nene, Hamid'in çektiği acıyı yüzünde görür. Keşke o kahrolası sandığımız olmasaydı, ne de içinden para çaldığını kimselere söylemeseydik der. Hem paramız gitti hem de huzurumuzu kaybettik, diye düşünür.

Hamid, kolu sakat kaldığından beri işsizdir. Artık hazırda olan da tükenmiştir. Hamid kendini sokaklara atar ve iş aramaya başlar. Daha önce hiç görmediği sokaklarda kendi kendisiyle hesaplaşarak dolaşır. Eve döndüğünde ayvana bir leş gibi düşer. Tepeden tırnağa dek ateş içinde kavrulur. Aradan iki gün geçtiği halde Hamid, ne mahallede görünür ne büyük pazarda ne de Çütkahvede. Çarşının her yerinde onun aleyhine konuşurlar. Kapılar önünde oturan kadınlar da ondan bahseder, mevzuu onlar için bir eğlence fırsatı olmuştur.

Hamid, o günden sonra kendini toparlayamaz ve günlerce hasta yatar. Yatağında eski şiltenin altında sanki bir adam değil bir kucak kamış veya bir yığın kemik varmış gibi görünür. Bir kaç gün sonra Ahmet ağa ölür. Onu zaman zaman hissettiği ve Ahmet Ağayı son gördüğünde onda da duyduğu bu ölü kokusu çok rahatsız eder. Aynı kokuyu Türbe kazan Nürü'nün ellerinde de duymuştur. Ölüm olayı, defin işleri ve Türbe kazan Nürü'nün hâli Hamid'de yaşayan bir ölü olduğunu düşündürür. Defin işlerini yapmak Hamid'in vazifesidir. Herkes kadını erkeği yakılan ağıtla dövünerek ağlamaktadır. Aslında orada Ahmet Ağa'ya ağlayanların hepsi o güne kadar ağlayamadığı kendi derdine yanarak ağlar. Tek ağlamayan Hamid'tir. Artık Ahmed ağanın ölümü değil dünyanın en büyük faciası dahi onun gözyaşlarını akıtamaz, çünkü o, içten ağlamayı öğrenmiştir, gözyaşları dışarıya çıkacağı yere içeriye, tam yüreğinin başına kezap suyu gibi akar.

0.5.3. Kemal Beyatlı, Kerkük Seni Yazdım, Kerkük Vakfı Yayını, İstanbul, 2008

2003 yılından sonra yazılan bu eser Kemal Beyatlı'nın tek romanıdır. Roman 2008 yılında Kerkük Vakfı tarafından, İstanbul Yaylacık matbaasında basılmıştır. Kitabın

kapak kılıfında roman-anı yazmaktadır. Kitap 200 sayfadan oluşmaktadır. Birinci baskısıdır ve Yeni Türk alfabesiyle yazılmıştır.

Dünyada petrol dendiği de ilk akla gelen yer olan Kerkük, dünya ülkelerinin iştahını kabartan zenginliklere sahip olması nedeniyle tüm dikkatleri üzerine çeker.

Amerikan askerlerinin peşmergelerle birlikte Kerkük'ü işgal etmelerinin üçüncü haftasıdır. Dünyanın dört bir yanından gazeteciler akın akın Kerkük'e gelirler. Ayfer'de bu gazeteciler arasındadır.

Öykü geriye dönüş tekniği ile roman başkahramanı Cemal'in gazeteci Ayfer'i gezdirirken hatırlamalarından ve Ayfer'e yaptığı bilgilendirmeler üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır.

Saddam'dan sonra şimdi de "gözünün üstünde kaşın var" gibi bahanelerle Baas rejimi Türkmen gençlerini baskı altına alıp birer, birer tutuklamaya başlamışlardır. Kimini çalıştığı dükkândan, kimini okulundan, kimini de yolda giderken alırlar. Anne ve babaların çocuklarının akşam olunca eve gelmeyişi o evde endişe uyandırır, tehlike çanları çalmaya başlar. Ülke içerisinde Saddam ve askerlerinin baskısından bunalan Türkmenler rejim değişikliğini beklemektedir. Saddam'ın yıkılışı ardından peşmergelerin yığınak yaptığı bir şehir olan Kerkük'te artık sorunlar ve savaşlar bitmemektedir. Tüm bu olaylar içerisinde Türkiye'den gelen araştırmacı gazeteci Aysel ile beş yıl önce Saddam rejiminden kaçarak Türkiye'ye sığınan sonra da yeniden Kerkük'e dönen Cemal'in savaş ortamında yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. Saddam hükümetinden sonra peşmergelerin yönetimi ele almalarıyla zamanında Arap halkının yerleştirildiği ve Türkmen halkının evlerinden edilip asimile edilmeye çalışıldığı bölgelere, peşmergelerin yerleşmesi ve bitmeyen Türkmenlerin çilesi verilmektedir.

0.5.4. Necmettin Bayraktar, Zaman Tanığı, Koray yayın, İstanbul, 2012

Necmettin Bayraktar'ın yazdığı iki romandan biridir. 2012 yılında İstanbul'da koray yayın evinde basılmıştır. 150 sayfadan oluşmaktadır. Birinci baskısıdır ve Yeni Türk alfabesiyle yazılmıştır.

1980 yıllarında Irak İran savaşı döneminde Askerde buluna Nejat'ın izne geldiğinde Leyla ile görüşmesi durumunda dönüş tarihini geçirişi ile başlayan asker kaçağı

durumuna düşmesidir. Nejat geri dönüş tekniği ile bunları anılarında bizlere sunmaktadır.

Gündüz sürekli yakalanma korkusu duyduğu için evden çıkamayan Nejat geceleri kendini dinlemek, huzur bulmak için Musalla mezarlığına Abu-uluk yatırına gitmektedir. Orada teselli bulmak ister.

Aktüel zamanda Nejat çektiği işkencelerden dolayı vücudunda oluşan yaraların tedavisi için Cemil ve Nesrin'in evinde kalır uzun süre. Bu süre de Nesrin'in zayıf anından faydalanmasının ardından Nesrin ve Cemilin iyi niyetine karşı ihanet ettiğini düşündüğü için evden kaçıyor.

Son olarak mezarlıkta Tikitri ile karşılaşan Nejat Tikitir'yi öldüren Nejat ailesini bulmak için mahalleye gider ve Leyla ile buluşan Nejat tüm yaşadığı zorluklara sebep olduğu için ondan hesap soruyor. Nejat Türkiye'ye gelerek yaşadığı tüm olayları geçmişinde bırakıyor. Roman Saddam döneminin eleştirisini yapmaktadır. Zamanın Tanığı eseri ölü zamanı yeniden yaşatan bir romandır. Zamanın dünü-bugünü, yarının kavramı ve yaşanmışı vardır. Zaman dünü geçmişte kalan olaylardır. Zamanın Tanığı eseri ile yazar Irak- İran savaşında yitip giden canları, işkenceleri, asılmaları anlatmaktadır. Ve dünün geçtiğini yarınımıza dünden ders alarak bakmamız gerektiğini vurgular.

0.5.5. Selma Merdan, Munise, Türkmen Kardeşlik Ocağı, Kerkük,2013

İlk Türkmen kadın yazar romanıdır. Selma Merdan tarafından 2013 yılında yazılmıştır. Roman 72 sayfadan oluşmaktadır. Türkmen kardeşlik ocağı yayınları tarafından Kerkük'tebasılmıştır. Birinci baskısıdır ve Yeni Türk alfabesiyle yazılmıştır. Selma Merdan Kerkük'ten eşi ve çocuklarıyla ayrılıp İsviçre'ye taşındığında orada 1990 yılında Cenevre'den Paris'e futbol turnuvalarına katılması için götürdükleri çocukların üç gün sürecek maçları sırasında yolda karşılaştığı çöpün kenarına konan defterlere göz attığında Türkçe yazılmış olmaları dikkatini çekmiştir. Yazarımız iki üç defteri çantasına atmış ve *Munise* o defterlerden doğmuştur.

Yazar bu eserinin oluşumunda uzun uğraşlar vermiştir. Yazımı yaklaşık olarak üç yıl kadar sürmüştür.

Selma Merdan bu eserini Türkmen Kardeşlik Ocağında yayımlatmıştır. Kitabının girişine yazdığı şiir tadındaki şu satırlar romanın içeriğini ve çıkarılacak sonucu bizlere vermektedir.

> *"Her şey yerinde güzeldir. Balık suda, gül dalında, insan vatanda ama özgürse.*
>
> *Balık sudan çıkarılırsa ölür, gül dalından koparılırsa kurur, kuş kafeste ötmez olur, insanlar ayrılırsa doğdukları topraklardan, vatan özlemiyle yanar kavrulur.*
>
> *Munise, bir akşamüstü saat yediye on yedi kala başlayan ve saat yedide duran sürede geçen, içinde bir değil yüzlerce Munise olan kadınlar için yazılmıştır." (Merdan, 2013:5)*

Geriye dönüş tekniği kullanılarak, roman başkahramanı Munise'nin acı dolu hayatı okuyucuya aktarılır. Öykü on yedi dakika süren can verme anında yaşanan ve hatırlanan olaylardan oluşmaktadır. Öykü özetle şu şekilde cereyan eder:

Munise Paris'in kenar mahallelerinin birinde, yanında hasta bakıcıyla birlikte yaşamaktadır. Olup bitenden ve çevresindeki her şeyden habersiz kendi dünyasına dalan birisidir. Yaşayan ölü gibi olan Munise, ne bir şey hatırlıyor nede kimseyi tanımaktadır.

Hayat hikâyesi Kerkük'te başlamaktadır. Kerkük'ün kenar mahallerinin birinde tek göz odanın içinde yaşanan yoksulluk ve acılarla geçecek bir hayat yaşamaktadır.

Çocukluğundan beri anneannesi Munise'nin hayatının en önemli parçasını oluşturmuştur. Küçükken daha hiçbir şeyin farkında değildi Munise ne yoksulluk ne ekmek parası onun için önemli değildi tek derdi okumak üniversiteye gitmekti.

Bir gün anneannesinin ölüm haberi onun hayatının baştan aşağı değişmesine sebep oldu. Bir günde büyüdü küçük Munise. İlerleyen yıllarda mahalleri değişti ve Munise annesinin çalıştığı büyük evde hizmetçilik ve çocuk bakıcılığı yapmaya başladı. On beş yaşına geldiğinde hiç tanımadığı bir adamla isteksizce evlenip Paris'e yerleşti.

Paris artık onun ömrünün geri kalanını geçirdiği tek yer olacaktı. Paris'te şaşanın içinde çektiği cefa küçük yaşında artık yıpratmıştı onu. Otuz yaşında dul kalmış. Kırk beş

yaşında akıl hastanesine yatmış, altmış yaşında artık kim olduğunu bile bilmeyen kırk beş kilo, zavallı bir kadıncağız olmuştu.

Son günlerinde geçmişimi ara ara hatırlayıp, birleştiremediği insanlar arasında kaybolmuştu. Yüzlerce büyük harfkolu, kafası, ayağı, gözü, saçları… Olmayan bebek oyuncaklar arasında yapayalnız çırılçıplak bir ihtiyar haliyle kalmıştır.

0.5.6.Abdülhüseyin Ümran Benderoğlu, Tepeden Tepeye, Arabaha Matbaat, Tuzhurmatu,2014

Abdüllhüseyin Ümran Benderoğlu'nun ikinci romanıdır. Roman 2014 yılında Tuzhurmatu Arabağ yayın evinde basılmıştır. Roman 150 sayfadan oluşmaktadır. Arap alfabesiyle yazılmıştır. Birinci baskısıdır.

Cemal, dört yıldır Molla Abidin'in yanında ekmek parası kazanmak için Murucluk tepesinde çobanlık yapar. Yazın sıcak güneşin altında, esen rüzgârın tozu toprağa katan alazında; kışın şiddetli soğuğunda koyun yayarak geçirir ömrünü. Cemel, çalışmayanın, çile çekmeyenin rahata eremeyeceğini düşünür ancak, ne kazanç onundur, ne de zaman onundur, bir çalışandır. Bu durum onu çok bunaltır. Daha farklı bir işte çalışmayı arzulamaktadır.

Cemal, Göktepe'ye alışveriş için gittiği bir gün Hacı Hasan'ı görmek için hana uğrar. Hacı Hasan, onu sevinçle karşılar ve Sohbet sırasında Cemal, ona halinden yakınır ve çok zor durumda yaşadığın belirtir. Hacı Hasan da Cemal'e ihtiyarladığın ve çalışmaya gücü yetmediğini ve Cemal'e handa çalışma teklifinde bulunur. Cemal bu haberi sevinçler karşılar ve kabul eder. Cemal, Molla Abidin yanındaki işinden ayrılır ve bir yıllık çalışmasının karşılığını aldıktan sonra Cemal bu duruma çok sevinir, çünkü sonunda umut ettiği huzur dolu mutlu bir hayat yaşayacaktır ve ailesiyle birlikte Hacı Hasan'ın yanına gitmeye karar verirler. Ama Muruçluk bölgesinde ayrıldıktan sonra yolda karşılaştıkları kaderin getirdiği şiddetli bir yağmura ve felakete rastlarlar, dereyi geçerken tek oğlu Macit'i su götürür ve sonra kaderin başka bir sürprizinden dolayı eşini, Nurcan'ı da kayıp eder ve kader her birini bir tepeye bırakır.

Nurcan'ın yüreği evlat acısıyla kavrulmaktadır. Kocası Cemal ile de bir birini kaybeden çift, Haftalarca süren bu ayrılığın sonunda tepelerde yaşayan iyi insanların sayesinde

Nurcan önce oğlunu sonra da kocasını bulur ve işlerini yoluna koyarak mutlu bir yaşam sürmeleri ile sonuçlanır.

0.5.7. Necmettin Bayraktar, Sessizliğin Gizli Sesi, Baygenç Ajans Yayınevi, Antalya,2015

Necmettin Bayraktar'ın ikinci yazdığı romanıdır. 2015 Baygenç Ajans yayınevi tarafından Antalya'da basılmıştır. Eser 86 sayfadan oluşmaktadır. Birinci baskısıdır ve Yeni Türk alfabesiyle yazılmıştır.

*Sessizliğin Gizli Sesi*adlı roman on bir bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla "Sessizlikten Kaçış", "Mevlüt Taha Kayacı", "Behçet Mardan", "Nusret Mardan", "Hamza Hamamçıoğlu", Gurbet Gönleri, Tarihten Bir Ses, Farklı Bir Ses Bilgin Dede, Sesin Devamı Adanalı TÜYAP, Sessizliğin Dönüşü, Son Bir Ses Kalenin Süt Duvarı adlı başlıklardan oluşmaktadır.

Sessizliğin Gizli Sesi adlı eser günlük tarzında yazılmış bir romandır. Eserde yazar kendi yaşamından bir kesit sunmuş, ruh dünyasındaki sancılarını okuyucuyla samimi bir dille aktarmıştır. Özellikle Irak Türkmenlerinin yazıların rejim güçleri tarafından yayımlanmaması ve yazılarının sansüre uğraması yazar için uzun yıllar kendini kanıtlama, yazdıklarını yayınlatma çabasına dönüşmüştür. Bu durumun anlatıldığı *Sessizliğin Gizli Sesi* romanı yazarın otobiyografik özelliklerinin verildiği bir eserdir. Aynı zamanda kendi gibi Türkmen olup içinde bulundukları dönemde aynı düşüncelere sahip olmadıkları rejim güçleri tarafından engellenen, yayın yasağı getirilen Mahmut Taha Kayacı, Behçet Mardan, Nusret Mardan ve Hamza Hamamçıoğlu gibi yazarlara da eserinde yer vererek onlarında sesini okura duyurmak istemektedir.

0.5.8. Celal Polat, Kemik Çiftliği, Ülküm Eğitim Kültür Yayınları, Bursa, 2016

Celal Polat'ın ikinci romanıdır. Bu eser aslında üç ciltten oluşmaktadır ama henüz ikinci ve üçüncü ciltleri basılmamıştır. Roman 2016 yılında Ülküm Eğitim Kültür Yayınları tarafından Bursa'da basılmıştır. Roman 450 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapak fotoğrafı dikkat çekmektedir, fotoğraf birinci dünya savaşının son yılında 1918'de Kerkük'te Osmanlı Kışlasının önünde İngiliz işgalcileri tarafından çekilmiştir.

Fotoğrafta görün bir baba alcıktan ölen çocuğunu sırtına almış ve mezarlığa taşımaktadır.

Kemik Çiftliği romanının asıl kahramanı Basira mutlu bir çocukluk geçirmektedir. Basira, dokuzuncu baharını tamamladığında yaşam ona göre pembe bir düş gibidir. Basira'nın babası yoktur, annesiyle birlikte Vadullabeg'in taşradaki malikânesinde yaşamaktadırlar.Annesi bir hizmetçi olarak bu malikânede çalışmaktadır. Bu asilzade Vadullabeg'in malikânesinde olmaları onları kıtlık ve salgın hastalığından korumuştur.

Uzak Asya'dan ve Hindistan'dan buraya kadar uzayan bir Sarıyel Bağdat'ın üzerinden geçtiğinde, orada yüzlerce nüfusu kırmış geçirmiş ve oradan da her tarafa yayılmıştır. Lanetli, netameli esinti olarak buradaki insanları kasıp kavurmaya başlamıştır.

Salgın ve ardından savaşın neden olduğu kıtlık buralarda da baş göstermeye başlayınca bu malikâneyi de derinden sarsar. Salgın hastalığı bütün köyü sarar insanların ölümüne neden olur.Salgının önü alınmaz derecede büyüyünce Vadullabeg, bıçağın kemiğe dayandığını ve salgından korunmak için şehre taşınmaya karar verir. Salgın hastalığı sırasında Basira'nın annesi bir gün malikâneden çıkıp hasta kardeşini ziyarete gider ve bir daha malikâneye Basira yanına hiç geri gelemez. Vadullabeg'in eşyaları arabalara yüklenmektedir. Taşıma esnasında her şeyden habersiz olan Basira, uyurken bekçilerden biri, yük arabasını doldururken onu fark eder ve arabaya koyar. Basira her şeyden habersiz uyumaya devam eder.

Uyandığında şehre girmek üzeredirler. Neler olduğunu anlamaya çalışır. Nereye gittiklerini arabacıdan sorar ama bir cevap alamaz.

Vadullabeggil, Çukur mahallesi'ndeki o büyük eve kiracı olarak yerleşirler. Basira'yı, belki fakir, ezik ve saf olduğu için, belki de onunla benzer yanları olduğu için bağırlarına basarlar.

Basira, bu eve bırakılan değersiz bir eşya gibidir. Yalnız kaldığı için odasına çekilir. Basira köyde kalan annesinden bir haber almak için çırpınır durur. Malikâneden her dönüşünde Vadullabeg'den annesinden haber alıp almadığını sormak ister tersleneceğini bildiği için soramaz. Aylar gelir geçer, Vadullabeg'in uydurduğu yalan dolanı dinler ve gık bile çıkarmadan "Begim sağ olsun" diye söylemeye devam eder. Artık bir kanıya

varmıştır, annesini görmek istiyorsa sabretmesi, birkaç ay daha beklemesi ve bu yalan dolana katlanması gerekmektedir.

Obadan geldikleri günden bu yana epey bir zaman olmuştur, ama Basira'ra yaşadığı bu sokaktan ve Musalla mezarlığından başka, ne bir karış öteye gitmiş, ne de bu âlemden gayri bir yeri görmüştür; bir gün tanımadığı bir gençle evlendirilir. Büyük Hatun büyüyüp serpilen Basira'yı artık bir tehlike olarak algılamaktadır. Bu durumu kocasıyla konuşur ve hemen ona bir koca bulması için baskı yapar. İlk kısmetlisi ile üç gün içinde evlendirilir. Kocası düğünlerinden üç hafta sonra askere gider ve cepheden bir daha geri dönmez. Asker kocasıyla daha neşesinin evvelindeyken ve balayını tam tamına dolmadan harbe sevk edilen kocasının ardından yapayalnız kalmıştır. Kocası, ayrılırken gider gelmez yoluna gideceğini bilir gibi Basira'ya şöyle der; ben gidince, evde tek başına kaldığın zaman bir inek satın al, hem ufak tefek geçinirsin, hem de senin için bir teselli olur. Basira da sözünde durup, Koyun bazarı'ndan bir tane inek satın alıp evine döner. Kocasının gidişinden sonra hamile olan Basira bir kız çocuğu dünyaya getirir ve adını Bal koyar. Yokluk ve yalnızlık içinde boğulan Basira, kocasının döneceği ümidini de kaybedince dünyaya, kurda kuşa, neredeyse her şeye ve herkese küser. Onu, hayata bağlayan tek şey kızıdır artık. Kendini kızı Bal'a adar. Ne açlık ne ölüm hiçbiri umurunda değildir. Açlığını cebine koyduğu kahveden bir çimdik alarak bastıran Basira, sadece kızını düşünür, onu en iyi şekilde yedirir, giydirir.

Basira, bir gün ahırda ineğini sağarken, danası çok huysuzlanır. Basira, sakinleştirmek için dananın yanına gittiğinde dana yüzüne tekme atar. Yüzü kan içinde kalır ve boş teneke gibi içine çöker. Sağ elmacık kemiğine isabet eden darbe kaşının bir tarafını ve gözünü berbat etmiştir. İmdadına komşusu Anber yetişir. Şükür Berber yanağına dikiş atar ve pansuman yaparak sarar. İyileştiğinde sargısını açmak için gelen Şükür Berber bir şok geçirir. Bu genç ve güzel kadın bir ucubeye dönmüştür. Görenleri dehşete sokacak kadar çirkin bir görüntüdür bu. Basira, bundan sonra yüzünü şalıyla örterek yaşamını sürdürür. Bu görüntüsü yüzünden zaten yalnız olan Basira tamamen yalnızlaşır.

Biraz kendine gelip, iyileştiği zaman ilk iş olarak danayı kasaba kestirir ve bütün mahalleye dağıtır. Etin bir kısmını ayırır ve Vadullebeg'in evinin yolunu tutar. Tek istediği çok özlediği annesinin nerede olduğunu ondan öğrenmektir. Ancak evi terk

edilmiş bir vaziyette bulur. Büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Basira, sinir krizi geçirir. Vadullabeg'e ve hayata kin ve öfke kusar. Kimden sorduysa Vadullabeg'in nereye taşındığını öğrenemez. Hayta bir kez daha küsen Basira sadece Musalla Mezarlığına gider gelir.

TAFRİKA EDİLEN ROMANLARIN TANITIMI

Hamza Hamamcı bu yazılarını seksenli yıllarında Yurt gazetesinde tefrika etmiştir. Bu yazılarını roman ismi altında yayınlamıştır ancak bunlar hacmi küçük olduğu için bunların her birini bir hikâye olarak görmekteyiz.

0.5.9.Hamza Hamamcıoğlu, Sırmalı Pabuç, Yurt Gazetesi, (854) 1987

Sırmalı Pabuç hikâyesi önce Yurt gazetesinde 1986 yılında tefrika edilmiştir. Sonradan Bir Ocak Türkmen Kültür Merkezi tarafından 2007 yılında kitap halinde Kerkük'te basılmıştır. Kitap 40 sayfadan oluşmaktadır.

Kanber Dayı ve Gürcü'nün mutlulukla kurdukları yuva şehre taşınmaları ile yerini kavgaya, sevgisizliğe terk etmiştir. Şehir'de yaşadıkları yoksulluk, sefalet ailenin belini bükmüş sonunda aralarında kavgadan gürültüden başka bir konuşma yaşanmaz olmuştur.

Dayıkanber çalıştığı hamamdan aldığı parayla zar zor geçimini sağlamaktadır. Şehirde on yılı aşkın süredir Kerkük'ün kenar mahallelerinde; kirin pasın içinde yaşamaktadırlar. Gürcü bu hayattan bıkmıştır. Çocukların da yüzüne bakılacak haller yoktur. Yoksulluk kendi her yerde göstermektedir.

Her şeye rağmen Dayı Kanber karsı Gürcü'yü çok sever. Ve eski aşk dolu günlerine dönmek ister. Bunun içinde aklına bir fikir gelir. Karısına sırmalı bir pabuç alarak onun yüzünü güldürmek ve on senedir yaklaşamadığı karısında yine eski ünlerdeki sevgisini aramak ister.

Dayıkanber bunun için kazandığı iki kuruş paradan kenara arttırarak, kendi ihtiyaçlarından fedakârlık yaparak biriktirmeye başlar. Gürcü hiçbir şeyden memnun olmayan bir kadındır. Dayıkanber kadınların ayaklarına bakarak Gürcüye alacağı

sırmalı pabucun hayalini kurarken Gürcü Dayıkanberin zamparalık peşinde olduğunu düşünür.

Yine de Dayıkanber sırmalı pabuçları alır, eve gelir, Gürcü yanlış anlar ve çok sinirlenir, parasını kumara harcadığını zanneder. Dayıkanber, sakin sakin elindeki kağıt keseyi Gürcü'ye doğru uzatır. Kızgınlığı içinde olan Gürcü sağ elinin tersiyle, vurarak keseyi sokağa, külhan kapısının önüne fırlatır. Dayıkanberi evden kovar. Bunun üzerine çok üzülen Dayıkanber içki alır ve mezarlıkta o gece içerek hayatına son verir.

Gürcü bu durumu öğrendiğinde artık her şey için çok geçtir ve ömrü boyunca vicdan azabı çekecektir. Gürcü ölene kadar her gün Dayıkanber'in mezarına gider onu ziyaret eder.

0.5.10.Hamza Hamamcıoğlu, Beyaz Horuz, Yurt Gazetesi, (894) 1987.

Beyaz Horoz hikâyesi, 13.3.1987-8.4.1987 tarihleri arasında Yurt gazetesinde seri şekilde yayımlanmıştır. Sonradan Bir Ocak Türkmen Kültür Merkezi tarafından 2008 yılında kitap halinde Kerkük'te basılmıştır. Kitap 30 sayfadan oluşmaktadır.

Beyaz Horoz romanı bir nevi Sırmalı Pabuç roman devamı niteliğinde bir kitaptır. Dayıkanber'in ölümüyle Gürcü yaşlanır kızı meral büyür evlilik çağındadır. Yeni külhancı Abı Dayıkanber'in kızı Meral'e âşıktır.

Bu öykü aynı zamanda dönemde iyi insanlarla kötü insanların savaşının verildiği gözlemlenir. Abı'nın beyaz horozu iyiliği temsil ederken, Hınnalı horoz kötülüğün temsilcisidir.

Abı sosyal hayatın getirdiği tüm zorluklara göğüs germektedir. Daima haklının yanında, doğru bildiğini savunur. Roman sonunda Beyaz Horoz ile Hınnalı Horoz dövüşünde kazanan tabiî ki Beyaz Horoz olmuştur. Bu da demek oluyor ki iyiler kazanmıştır. Abı romanın sonunda sevdiği Meral'ine kavuşmuş onunla nişanlanmıştır.

0.5.11.Hamza Hamamcıoğlu, Efsun, Yurt Gazetesi, (945) 1989

"Efsun" hikâyesi, yedi dizi halinde Yurt gazetesinde 1989 yılında tefrika etmiştir. Ancak kitap haline gelmemiştir aşağı yukarı 5000 kelimeden oluşmaktadır.

Efsun romanı 1952 yılında Irak coğrafyasında, Bağdat, Musul ve Kerkük' geçen olayların oluşturduğu bir romandır. Hamamcı bu romanını daha önce yazmış olduğu: *Sırmalı Pabuç* ve *Beyaz Horoz* romanlarıyla bağlantılı olarak bir devam şeklinde yazmıştır. Bu romanda Efsun'un çocukluk yılının anlatıldığı birkaç mevsimin aktüel zaman olarak kullanımı söz konusudur. Toplumun fakirlik içerisinde olduğu bir dönemde, Efsun ve Hilmi'nin aile bağlarından hareketle akrabalık ve dostlukların güçlü bağı verilmektedir.

Hilmi ile Efsun arasında arkadaşlık ile başlayan ilişki zamanla dostluk ve hatta kardeş yakınlığına kadar varmaktadır. Asıl konu yoksulluk içinde yaşanan sıkı dostluk bağıdır. Roman Efsun karakterinin ailesinde yaşanan ölüm ile başlar ve yine Efsun'un ölümü ile son bulur.

0.5.12.Hamza Hamamcıoğlu, Yorgun Kuta, Yurt Gazetesi, (1098) 1992

Yorgun Kuta hikâyesi, yedi dizi halinde Yurt gazetesinde 1992 yılında tefrika etmiştir. Ama kitap halinde yazılmamıştır kelime sayısı ise 5500 kelimeye yakın bir hacimde oluşmaktadır.

Hamamcı'nın bütün romanlarında olduğu gibi *Yorgun Kuta* kitabında da Irak'ta yaşanan ekonomik sıkıntıların yöre halkı üzerindeki yansımaları görülmektedir. *Sırmalı Pabuç, Beyaz Horoz* ve *Efsu*n romanıyla ortak karakterlerin yer aldığı bu kitapta Gürcü Natır karakteri üzerinden başlayan olaylar görülmektedir. Gürcü Natır'ın korkmuş bir şekilde mahalle kahvesin önünde düşmesi ve kul yabani, hortlak benzeri bir varlığın Yorgun Kuta'yı aradığından bahsetmesi ile kahve halkının tüm gece sokaklarda Gürcü Natır'ın tarifine uyan korkunç ve faklı bir dili konuşan yaratığı aramaları ile devam etmektedir. Bu arayış sırasında kahramanların başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Şine Bağvan, Haka, Hükü üzerinden ilerleyen bir olay örgüsü söz konusudur. Bu sırada mahallede ki yaşan koşulları ve mahallenin ortamı yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Hamamcı'nın bu dört hikâyelerinde Irak'ta yaşanan ekonomik sıkıntıların yöre halkı üzerindeki yansımaları görülmektedir. *Sırmalı Pabuç, Beyaz Horoz, Efsun ve Yorgun Kuta* hikâyelerinde ortak karakterlere sahiptir. Eserlerde Gürcü Natır karakteri üzerinden başlayan olaylar görülmektedir.

1. İNCELEME

1.1. GÖKTEPE

1.1.1. Muhteva

1.1.1.1. Özgürlük

Bu romanda bugünkü Irak coğrafyasında hâkim olan siyasî ortamın gerginliği ve Irak Türklerinin Tüm dünyanın gözleri önünde yok edilmeye çalışıldığı ortamın başta Türk daha sonra tüm dünya kamuoyuna duyurulması için hazırlanmış bir eser olduğu sunulmaktadır.

Kerkük'ün tarihi boyunca Türkmenler birçok sıkıntı ve badireler atlatmış, vatanları için her türlü zulmü göze alarak, gerek içte gerekse dışta zalim güçlerle savaşmışlardır. *"İnsanın yurdu değerli varlıklarından biridir. İnsanın yurttaşlarıyla yardımlaşması, dayanışması sevinçli bir olaydır."* (Benderoğlu, 2007: 77)

Yazar Abdulhüseyin romanında 1946'dan 1968'deki 17 Temmuz devrimine kadar süren Irak'taki sancılı süreçte Türklerin yaşadıklarına ışık tutar. Söz konusu olan bu süreçteKerkük Türkleri kendi kaderleri ile baş başa bırakılmıştır. Fakat Kerkük bulunduğu konum itibariyle toprağına göz dikendüşmanı bol olmuştur. Bu kadim şehirde yaşayan Türkler de Osmanlı hâkimiyeti sona erdikten sonra, her türlü düşmanla mücadele etmek zorunda kalmıştır. İngiltere'nin Türkçülüğe sekte vurması ve Arapları, Kürtleri ve Irak coğrafyasında yaşayan diğer milletlere mensup olan insanları Osmanlıya ve dolaylı olarakda Türklere düşman etmesi nedeniyle Türklerin karanlık yılları başlamıştır.

> *"Günler geçti aylar geçti… Birkaç ay sonra Irak'ta durum tam bozuldu. O zaman yıl 1964 idi, Irak'taki iktidar dünya sömürgecileri ile gericileri tarafından idare ediliyordu. Irak halkı açlık, felaket ve sefalet yaşıyordu, yurdun bütün geliri yabancı ve sömürgeci devlerlerin tasarrufunda*

> *bırakılmıştı her bir hür düşünceli ve herhangi ilerici ve demokrat partilerden olursa olsun, gerici iktidarın baskı ve işkencesine uğramaktan kurtarmıyordu."* (Benderoğlu,2007: 95-96)

İktidar güçleri aynı olay örgüsünde yaşanan ağaların köylüye yaptığı zulüm gibi halka baskı ve şiddet uygulamakta, dış güçlerle yaptığı iş birliği sayesinde siyasi ortamın gerginliğini Türklere mal etmekteydi.

Türkler bugün her zamankinden daha çaresiz bir şekilde vatanlarını korumak, daha güzel bir hayat yaşamak ve özgürlüklerine kavuşmak için Irak'ın, Kerkük'ün asıl sahiplerinin Türkler olduğunun kanıtını ölüm kalım mücadelesi ile tüm dünya kamuoyuna göstermektedirler.

Romanda vurgulanan fakirlik ve zulüm altında bırakılan Türklerin haklarını ancak kendi elleriyle kazanacağı gerçeğidir.

> *"Bizler hepimiz bu köyde, bu vatanda kardaşız, halkımızı uyandırmak ve onları ağaların zulmü altında kurtarmak için bir parça bir kitle olmalıyız. Öte yandan yurdumuzu yabancı sömürgeden kurtarmak ve onun bağımsızlığını elde etmek ve demokrasi ve adaleti yaymak amacıyla tüm halkımızı işçisinden öğrencisine kadar bilinçlendirmek ve onlarda mücadele ruhunu aşılamak üzere bürük çabalar harcamamız gerekmektedir. Ve bu mücadelemizi yaymak için sizi etraftaki köylere duyurmalıyız. .. Ve bundan sonra görsünler artık ağalar bizim yiğitliğimizi ve çelik gibi olan azimetimizi, şimdide hep beraber söyleyelim:*
>
> *(Yaşasın halkımız, ölsün zalim ağalar, kalmasın ve ilelebed İngiliz hükmü Irak'ta)."* (Benderoğlu, 2007: 36)

Aktardığımız paragrafta daanlatıldığı gibi, Irak'ı hâkimiyeti altına alan İngilizler artık Romanda da verildiği gibi Irak'ta hüküm süren İngilizler artık halk tarafından istenmemektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere verilen bu özgürlük temi somut kaynaklara dayanmaktadır. Realist yapıda yazılan eser dönemin sıkıntılarını

yansıtmakta, özgürlüğün bireysel olmaktan çıkarak toplumun geneline yayıldığına işaret etmektedir.

> *"Kerkük'te öğrenci olarak amcam oğlu Mahmut'larda kalıyordum. İngiliz Hükümeti'ne ait olan (Güngür Baba) Petrol şirketi'nde işçi olarak çalışıyordu Mahmut. Ve şimdi de sizlere Kerkük'te gördüğüm ve duyduğum olaylardan bahsedeceğim. (1 Temmuz 1946) yılında yani bundan on yıl önce Petrol şirketindeki işçiler ' Gavurbağı'nda' toplanarak İngiliz hâkimiyetinden kurtarmak çarelerini aramaya başladılar çünkü milli servetimizi sömüren ve halkımızı yoksulluk ve cehalet içinde yaşatan şüphesiz ki İngilizlerdir. Öte yandan isteklerini elde etmek için bu işçiler her akşam Kerkük caddelerinde grevler yapmaya başladılar. Ayrıca halkı uyandırmak ve onu bilinçlendirmek amacıyla Arapça Kürtçe, ve Türkmence nutuklar söylendi. 12 Temmuz 1946'da yine (Gavurbağın'da) işçilerimiz toplanırken hükümet tarafından gönderilen bir grup polislere karşı ateş açarak onları dağıtmaya mecbur hisseti bu saldırı ırasında (Şakir) adlı bir işçi şehit düşerek onlarca da yaralandı*
>
> *13 Temmuz 1946'da hükümet, Kerkük işçileri arasından büyük bir işkence yarattı. Bu işçilerden birçok sayıda tutuklananlar da oldu ve birçok sayıda işlerinden atılanlar da uzun yılla boyunca işsizlik çilesi içinde yaşadılar hükümetin bu durumuna karşı her yerde, kin, nefret sürerek toplantılar da (13)gün devam etti.*
>
> *İşte görüyorsunuz ya, işçilerimiz İngiliz Hükümet'inin karşısında erkekçe durarak halkımızın özgürlüğü ve yurdumuzun bağımsızlığı uğrunda yiğitçe şehit düştüler. Bizlere gelince tek bir ağanın karşısında duramıyoruz.*
>
> *Hüseyin derki neden mi acaba Uyanalım artık, köylüleri uyandıralım, onları işçi kardeşlerimiz gibi mücadele vermeye bilinçlendirelim ve bu çabaların sonucu, kuşkusuzdur ki, bütün köylerde büyük yankılar uyandıracaktır."*(Benderoğlu, 2007: 31-32)

Yukarıda aktarılan alıntıda da anlaşıldığı gibi, yazar kendisini Hüseyin karakteri ile roman içine yerleştirerek döneme, hükümete, iktidara, İngiliz sömürgesine, halka uygulanan haksız ve yersiz baskıya… kısaca özgürlüklerinin kısıtlandığı köhneleşmiş yapıya karşı çıkmaktadır.

1.1.1.2. İstibdat

Göktepe romanında Göktepe halkının istibdada karşı verdikleri mücadele eserin ana unsuru olarak önümüze çıkmaktadır. Yazar Irak'ta Kraliyetin son döneminde sıkça görülen yoksul ve eğitimsiz insanları, bir lokma ekmek uğruna çalışan çiftçileri ve köylüleri eserinde sıkça anlatmaktadır. Diğer yandan karşı tarafta olan bolluk içinde yaşayan ve gücünü siyasi iktidardan alan aynı zamanda da zayıf köylüleri sömüren derebeyi ve köylülerin arasındaki çatışmalarını yansıtmaktadır. Toplumda bu iki farklı sınıf arasında geçen karşıtlığı ve sosyal ilişkilerini de gösterip, özelliklede Türkmen milletini köyde yaşayan kesiminin pasif durumda olduklarını, neler çektiklerini ve kendilerine layık gördükleri hakların uğrunda verdikleri mücadeleye ışık tutmaktadır.

Eser romanın başkahramanı Hüseyin başta olmak üzere, köylülerin verdiği mücadele üzerine kurulu olduğunu söyleyebiliriz. Diyebiliriz ki Hüseyin'in ve Göktepe halkının mücadelesi eserdeki en güçlü konu izleğini oluşturur.

Nitekim eserde iyiliği temsil eden Hüseyin, arkadaşları ve köy halkıdır. Buna ilaveten eserin ana fikrini, Kötü ve zalimin temsilcisi olan Yüksel Ağa ile aralarında geçen çatışmaoluşturur. Yazar söz konusu olan bu çatışmanın ehemmiyetine dikkat çekmek için, romanın genelinde de bu çatışmayı dile getiri.

Yüksel Ağa'nın adamları ve korumacıları kötü, zalim, güçlü ve sömürgeci tarafı temsil ederek, karşı tarafta olan yoksul, eğitimsiz, emekçi, baskı altında ve korku içinde özgürlüğünü kayıp eden köy halkını ezmektedirler.

Yazar bu konunun çözümlemesi için iyiyi temsil eden ve aynı zamanda aydın insan olan Hüseyin'i seçer, Hüseyin feodal sisteme karşı önce arkadaşlarını, sonra köy halkını bilinçlendirerek Ağaya isyan etmelerini sağlar. Eserde bu mücadele Irak cumhuriyetinin kurulmasıyla sonlandırılır.

Romanın konusu feodal sisteminin getirdiği zulüm ve baskı karşısında yeniliğin, okuryazarlığın, devrimin savunulduğu bu eserde, Yüksel Ağa ile Göktepe'li Hüseyin'in mücadelesi (çatışması), köylü- Ağa, fakir-zengin, güçlü-güçsüz ilişkisi olarak da ele alınmaktadır.

> *"Arketipsel bir motif / tem olan yol / yolculuk tüm edebî yaratmaların ana izleklerinden biridir. Masal / destan çağında sembolik anlamı öne çıkarılan bu motif/ tem, modern çağların başlarında gerçekçi olma kaygısıyla, burjuva sınıfının eğlence aracı olan ve aslında evrim geçirmiş masal / destandan başka bir şey olmayan romanda gerçek anlamıyla ele alınmıştır. Ancak, katı gerçeği olduğu gibi yansıtmaktan, 'yol boyunca dolaşırken etrafa ayna tutmaktan' sıkılan çağdaş romancılar, mecazın gölgesine sığınarak bir çıkış yolu ararlar. On dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren roman dünyasındaki tüm yeni arayışların ortak ifadesi olan 'modernist' roman bu çıkış yollarından biri olur."*(Sarıçiçek,2004: 246)

Yazarımız gerçek dünyanın tüm yapısını Hüseyin karakterinin kurgusu ile bizler sunmaktadır. Yazarımızın gerçekçi olma kaygısı gütmeden olayları, karakterlere yükleyerek yansıtmaktadır. Yukarıda yer alan alıntıdan da anlaşıldığı üzere yazar içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve kültürel yapıya mecazlar yoluyla bir eleştiri gerçekleştirmek istemektedir. Bu süreçte feodal sisteminin yozlaşmış yapısı, Ağanın adamlarının köylüye yaptığı işkenceler anlatılmakta ve kahramanın yolculuğu izlenmektedir.

Romanda bu mücadele ve direnişi başlatmadan önce ilk mücadeleyi gerektiren nedenleri sunmaktadır. Hüseyin'in babasının ölümüyle ve Hüseyin'in işe başlamasıyla konuya giriş yapmaktadır.

> *"Hiçbir zaman unutmam babamın şu sözlerini: Oğlum (Hüseyin) Allah razıolsun senden bizim çektiğimiz zulümleri ne sen çek ne de başkası çekmesin.Allah affetsin babamı Yeşildağ derebeyini adamları tarafından nasıl bir zulümleöldürüldü."* (Bedeloğlu, 2007: 1)

Yazar konunun daha da güçlenmesi için Hüseyin'in sevgilisi olan Ayhan'la Yüksel Ağa'nın evlenmesini olay örgüsüne dâhil eder. Yüksel Ağa zaten bir başkası ile evli olmasına rağmen zorla Ayhan'la evleniyor ve bu duruma karşı Hüseyin harekete geçiyor. Hüseyin, sevgilisi Ayhan'ın evlenme haberini annesinden öğreniyor:

> *"Allah kahretsin o zalim Yüksel Ağa'yı, diye ağlamakla konuşması bir olmuştu. Niçin anne ne olmuş, konuş bakalım. -Yarın Ayhan'ın nikâhı kılınacak Yüksel Ağa'ya"* (Benderoğlu, 2007: 8) *"Oğlum bu günde eğer her iş zorla yapılırsa çok tabiidir ki bu durumda ne Ayhan ne de babası bu işe karşı gelebilir. İşte Yüksel Ağa'nın hükmü bu günde öyle götürüyor."* (Benderoğlu, 2007: 13)

Romanda bu mücadeleler Hüseyin'in çeversindeki insanlar üzerinden devam eder, bu defa arkadaşlarını da konuya dâhil eder. Bu tür işkenceleri, zulümleri yapabilecek kabiliyette olan Yüksel Ağa ve adamları, Hüseyin'in arkadaşı olan Sadık'ı kırbaçlamalarıyla işçilerden tepki almaya başlar. Bu durumu Hüseyin fırsat bilip içindekini arkadaşlarına söyleyerek onları Ağaya ve adamlarına karşı birleştirir ve arkadaşlarınıda yanına alarak, kendi gücüne güç katarak mücadele ve çözüm yoluna devam eder.

> *"O anda ne kadar sevinçli olduğumu asla tasavvur edilmezdi.. Hep beraber orağımızı yukarıya yükselterek yine hep beraber: Ölsün ağalar, yaşasın özgürlük diye yüksek bir sesle söyledik."* (Benderoğlu, 2007: 19)

Bu olaydan sonra konu özel olmaktan genel olmaya geçer. Bu defa Göktepe halkı derebyliğe karşı gelirler ve mücadele daha da genelleşir.

> *"Arkadaşlar bizim yapacağımız ilk iş, yarın Yeşildağ köyüne gitmemektir, evet bundan böyle orada ekin biçmeyeceğiz. Ve bundan sonra görsünler artık ağalar bizim yiğitliğimizi ve çelik gibi olan azimetimizi."* (Benderoğlu, 2007: 36)

Romanda Hüseyin ve arkadaşları Yüksel Ağa'nın ambarından çaldıkları buğdayı fakir köylüye dağıtarak kahramanlaşmaktadır.

"Dün gece herkesin evinin önüne birer yük buğday atmışlar. Kim atmış? Dahakimse bilmiyor, bende bu sabah kalkarken avluda bir yük buğdayın atıldığını gördüm." (Bedeloğlu, 2007: 66)

Hüseyin köydeki arkadaşlarıyla birlikte Yüksel Ağaya karşı başlattığı mücadelede galip olmuş, sevgilisi Ayhan ile sevdasını sonuna kadar sürdürmüştür. Yüksel Ağa'nın ikinci karısı olmasına rağmen Ayhan, sevgilisi Hüseyin'i ve arkadaşlarını kurtarmak için kocasını vurur.

"Kendisini attı avluya ve bir silah sesi duydu. Gizlendi ve birden Ayhan'ı gördü:

−Yüksel Ağa nerde?

Ayhan başıyla odaya taraf işaret etti.

Hüseyin odaya baktı, Yüksel Ağa'yı yerde düşmüş gördü.

−Kim vurdu?

−Ben!

−Sen mi?

− Evet seni vurmaya hazırlanıyordu, ben de erken davranıp vurdum kendisini." (Benderoğlu,2007: 85)

Bu olay üzerine Hüseyin, Kemal ve Yılmaz kaçar, aranan suçlu olurlar. Bir süre sonra arkadaşları yakalansa da Hüseyin uzunca bir müddet saklanır. Sonun da Cumhuriyet ilan edilir, halk istibdat ve derebeylilik sisteminden kurtulur ve Hüseyin Ayhan'la evlenip çocuk sahibi olurlar.

1.1.1.3. Ağalık

"AĞALIK: (Tr. Toplumbilim) Derebeylik Kalıntısı toprak sahipliği… Ağalık kurumu Doğuya özgüdür. Doğu derebeyliği her ne kadar batı feodallerine bir ölçüde benzerse de Batı'da Doğudaki anlamında ağalar yoktur. Doğu ağaları kendi bölgelerinde bir çeşit hükümettirler. Birçok

> *köylere içindeki insanlarıyla birlikte sahiptirler. Yargılarla cezalandırırlar ve hatta öldürebilirler… Genellikle gerici ve tutucu bir yapıdadırlar, kırsal kesiminde iç sömürüyü gerçekleştirirler."*(Hançerlioğlu, 2013: 31)

Romanın tamamında görülen bu tem, Hegel'in efendi-köle diyalektiğini hatırlatmaktadır. Ezilen ve işkence gören köylü, bir gün başkaldıracak ve hak ettiği değeri kazanacaktır.

> *"O halde, eğer efendinin amacı kendini kabul ettirmekse, o bu savaşın sonunda hasmının hayatını bağışlamalı ve onun yalnızca özerkliğini yok etmeli, ya da tek bir sözcükle, onu 'köleleştirmelidir'. Hegel'e göre bu an, felsefenin başından beri amaçladığı ve orada, insanların artık kendilerini ve birbirlerini birer insan bireyi olarak kabul ettikleri evrensel uzlaşım anıdır."* (Bumin, 2010: 35)

Hegel felsefesinin vurguladığı insanın kendini gerçekleştirmesi için, içinde bulunduğu sistemin yıkımını romanda Hüseyin başta olmak üzere, Yılmaz ve diğer arkadaşlarıyla başarmış ve Yüksel Ağa'nın rejimini sona erdirerek kölelikten ve işkenceden hem kendilerini hem de eziyet ve açlık çeken köylüyü kurtarırlar.

> *"Gün be gün havalar soğuyor, bulutlar gökte geziyor, kış mevsimi girmek üzeredir. Artık bir daha ağaların yerlerinde çalışmak zorundadırlar… Yüksel Ağa'nın bize taraf geldiğini gördük. Ve bize yaklaşırken indi atından,*
>
> *−Selamünaleyküm, arkadaşların kimi aleykümselam diye cevap verdi kimi de cevap vermedi. Ve sıhhat ahval sormadan:*
>
> *− Cemaat siz de iyi biliyorsunuz ki kış mevsimine girdik çift sürme zamanı geldi sanırım. İşte ben de bunu size hatırlatmak için geldim…*
>
> *Ve bunu da unutmayalım ki buğdaydan kalan hakkınızı daha almamışsınız ve biraz duraklayarak devam etti, tabii bütün yerler ekildikten sonra alacaksınız! Bu arada taşlardan ses var çiftçilerden yok*

ne evet ne de hayır dediler sadece birbiri yüzüne bakmakla yetindiler." (Benderoğlu, 2007: 35)

Yukarıdaki satırlardan da anlaşıldığı üzere ağa emreder, köylü mecburen yapmak zorunda kalır. Aksi takdir de tüm kışı aç geçirmeleri söz konusudur. Ağanın zorbalığı köylünün elini kolunu bağlamaktadır. Tüm köye korku salan ağa, bu şekilde köylüleri baskı altında tutmaktadır. Aksi halde hükmünün sürdüremeyeceğini düşünür.

": -Beni gayet iyi tanıyorsunuz ve kim olduğumu iyice biliyorsunuz sanırım, şayet işte bir laubalilik görürüm veya duyarsam yemin ederim ki şu elimdeki kırbaçla derisini soyarım vücudundan" (Benderoğlu, 2007: 15)

Burada yazar şunu göstermektedir güçlü ve varlıklı olan derebeyi Yüksel Ağa köy halkından ne isterse onu zorla da olsa alabilen hâkim bir konumdadır. Ayhan Hüseyinin nişanlısı oduğuna rağmen onunla zorla evlenir.

"Oğlum bu günde eğer her iş zorla yapılırsa çok tabiidir ki bu durumda ne Ayhan ne de babası bu işe karşı gelebilir. İşte Yüksel Ağa'nın hükmü bu günde öyle götürüyor." (Benderoğlu, 2007: 13)

Öfkelendiği zaman sanki bir aç ayı gibi gözlerini ayırarak insanları parçalayacakmış gibi davranır. Öfkesinden gözü kör olduğundan insanları öldüresiye kırbaçlar.

"Tutun bu herifi, ellerini ayaklarını bağlayın diye nöbetçilerine seslendi. Onlar ise bu sesi duyunca hemen Sadık'a atılarak ellerini ayaklarını bağladılar. Yüksel Ağa elindeki kırbacı Sadık'ın sağ koluna o kadar indirdi ki, başladı Sadık'ın başından, yüzünden ve ağzından kan akmaya başlar. Biz ise belimiz büküldü elimizde orak ekin biçmekle uğraştık." (Benderoğlu, 2007: 23)

Köylüler ve Hüseyin bu ağır çalışma koşullarını reddederek işe gitmedikleri zaman Yüksel Ağa polis çağırarak zorla çalıştırmak hatta tutuklatma yoluna gitmeye çalışmaktadır.

"−Şimdi beni iyice dinleyin. İşe yarın gelmezseniz bu üç kişi gözünüz önünde ipte asılacak, diyince hemen atına binip Yeşildağ köyüne taraf yüzleşti.

Hüseyin, Kemal ve Yılmaz'da elleri bağlı polisler arasında peşini izlediler. Geride kalanlar da Yüksel Ağa ve polislere karşı taş atmaya başladılar ve onları korkutmak diye,. Polislerin birisi, başları üstünden ateş açmaya başladı… Bizi ağanın evine götürdüler. Orada, ağa yüzlerce defa kırbacını vücudumuza indirdi…" (Benderoğlu, 2007: 38-39)

Yüksel ağanın sözlerine köylünün şiddetle karşı çıkışı, bir özgürlük işareti olarak ilk defa roman içerisinde karşımıza çıkmıştır.

1.1.1.4. Aşk

Göktepe romanında aşk temi, işlevsel bir fonksiyonda, bir amaç olarak değerlendirilmiştir. Hüseyin'in duygusal özelliklerinin ortaya çıkmasına ve şekillenmesine etken olan duygu, sevdiği ve beşik kertmesi olan Ayhan'ın zorla Yüksel Ağaya ikinci eş olarak verilmesinin ardından şiddet kazanmıştır.

"Niçin anne ne olmuş konuş bakalım.

−Yarın Ayhan'ın nikâhı kılınacak Yüksel Ağa'ya: O anda sanki yıldırım şimşeğine çarptım. Bütün vücudum titremeye başladı, neye düçar olduğumu bilmeden şaşırıp yerimde eğildim. Biraz sonra kendime hâkim olarak:

−Söyle bakalım anne bu iş nasıl oldu?

−Oğlum, bu günde eğer her iş zorla yapılırsa çok tabiidir ki bu durumda ne Ayhan ne de babası bu işe karşı gelebilirler. İşte Yüksel ağanın hükmü bu gün de öyle götürüyor." (Benderoğlu, 2007: 19)

Bu evliliği Ayhan'ın ailesi ve Hüseyin sessizce kabul etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü Yüksel Ağa'dan çok korkarlar. Dönemin ve yetiştikleri sosyoekonomik şartların gereğinde onları susmaya ve baskılara boyun eğmeye zorlar.

Burada Yüksel Ağa, bu evliliğe cinsel açıdan yaklaşmaktadır. Hüseyin ise Ayhan'ı büyük bir aşkla sever. Sevdiği kadını unutamayan Hüseyin, verdiği özgürlük mücadelesi sonunda aşkı Ayhan'a da kavuşur.

> *"Hüseyin hapisten çıkan diğer arkadaşlarıyla birlikte köye gelir. Hürriyet ilanının coşkusu içinde sevgilisine kavuşur. Hüseyin evlenip mutlu bir yuva kurduktan sonra ..."* (Benderoğlu, 2007: 9)

Nihayetinde hürriyet ve aşkın kazandığı bu roman, dönemde insanlara cesaret verecek bir eser olmaktadır.

1.1.1.5. Yoksulluk-Sefalet

Irak Türkmen edebiyatının devamlı kullanılan temleri arasında yer alan yoksulluk yazılan tüm romanlarda sıklıkla üzerinde durulan, kişilerinin ekonomik durumlarını ortaya koyar. Derebeylik sisteminin oluşturduğu bir sefalet durumu dikkatleri çekmektedir. Köylüler sosyal ve ekonomik bakımdan oldukça zayıf olup, sosyal hayattaki birtakım olumsuz durumlar karşısında yaşama mücadelesi verirler.

Yazar, çoğunlukla yoksul köylünün durumları veya var olan sefalet durumu nesnel bir tavırla ele alınırken acıma duygularıyla birlikte vermeye çalışmaktadır.

> *"Üzerimdeki yamalıklı giysiler atılmamış, evdeki yataklar yenileşmeyerek eskileşiyor. İkinci yatan bulunmayınca da! Ayın bir haftası buğday ekmeğiyle kalan haftalarını da arpa ekmeğiyle geçiririz.."* (Benderoğlu, 2007: 14)

Ayrıca romanda ağa-köylü, zengin–fakir ayrımı neticesindeki farklılıklar da dile getirilmiştir. Köylü açlık, cefa çekerken ağalar zenginlik ve sefa içinde yaşarlar. Yoksulluk temi ele alınırken, var olan tablo gözler önüne serilmektedir.

1.1.2. Yapı Unsurları

1.1.2.1 Anlatıcı

Göktepe romanında iki farklı anlatıcı kullanılmıştır. Bunlardan biri; 3. kişi anlatıcıdır. Bu anlatıcı sahip olduğu konum bakımından her şeyi görme, bilme ve anlatma hakkına sahiptir. Eserde kahramanların iç dünyası, içsel çatışmaları büyük yer kaplar. Hüseyin'in

kendi geliştirdiği özgürlükçü ve çağdaş fikirleri ile eğitimsiz olan köylü ve Yüksel ağa arasında kaldığında yaşadığı çatışmalar eserde uzun uzun anlatılmaktadır.

> *"Hüseyin avluda bi parça hasır üzerinde oturup gözleri buğday yüküne takmış, o anda büyü bir düşünceyle mücadele ediyordu, acaba dünkü gecenin olayları ortaya çıkmaz mı.. Acaba Yüksel Ağa kendisiyle olanlardan birini ele geçirirse bir şey olmaz mı kendisinden, diye kendi kendine düşünüyordu…"* (Benderoğlu, 2007: 68)

> *"Bu arada Hüseyin kendinden geçer gibi oldu. Uzun uzuna bir bir hasret, çekerek acaba bir daha Ayhan'lı görecek miyim, baş başa oturup kendisiyle konuşur derdimi anlatabilecek miyim, diye kendi kendine söyledi."* (Benderoğlu, 2007: 46)

Bu iç çatışmalar ve konuşmaların tanrısal bakış açısıyla anlatılması, kahramanların duygu dünyasını da yansıtılmasını sağlar. Yazar bu anlatım tarzı ile bir orijinallik yakalamıştır ve bu tür bir anlatıcı tercihinin bütün avantajlarını kullanarak okuyucunun zihninde hiçbir soru işareti bırakmamaktadır ve roman içerisindeki aktif konuma dair fikir sahibi olunması sağlanmaktadır.

> *"Çiftçilerden bir kısmı Yüksel Ağa'nın evine gidip çifte lazım olan malzemeleri getirdiler. Daha sonra çiftçiler gruplara bölünerek, her grup bir parça yerin ekibine koyuldu. Kimi eteklerine buğday koyup, yürüdükçe elleriyle yerlere serpiyor, kimi de çift takımını bir çifte eşeğe bağlamış, yerleri şuhumluyorlar…*
>
> *Çiftçiler bugün yerleri ektikten sonra bir daha dönmediler Yeşildağ köyüne herkes rahatlığı alıyor..*
>
> *Gözlerini mavi göğe dikip yağmur yağmasını bekliyor. Soğuk rüzgar esiyor fakat yağmur yağmıyor yağmayacakmış gibi görünüyor.. İşte bir ay oldu ama yağmur yok. Çiftçiler, Yüksel Ağanın kendilerine ne zaman buğdaydan kalma paylarını vereceğini sabırsızlıkla beklemekteler."* (Benderoğlu, 2007: 53)

Yukarıda görülen alıntıdan da anlaşılacağı gibi kullanılan tanrısal bakış açısı ile kahramanların yaşadığı olaylar ve düşüncelere rahatlıkla roman içinde görülür.

3. kişi anlatıcı kişilere ek olarak, romanda anlatıya dışarıdan bir göz gibi bakar. Ancak bu bakış öznel tutumludur. Anlatıcı, yapılan baskı ve şiddet uygulamaları ve işkencelerle ilgili bilgi verirken Hüseyin'den yana tavır sergiler. İyi ile kötünün çatışması olarak görülebilen; aynı zamanda derebeylik yönetimi ile demokratik düşüncenin karşıtlığı olarak okumaya da imkân veren romanda anlatıcı, Hüseyin'i haklı çıkarmaktan yana tavır sergiler. Bu tavır aynı zamanda okurun etkilemek ve inandırıcılığı yakalamak isteği olarak düşünülebilir.

> *"kadından vazgeçip bir kudurmuş köpek gibi onunla bununla atıştı. Yaralanmış yırtıcı bir hayvan gibi etrafındakilere bakındı:*
>
> *-Nasıl olur bu iş, nasıl benim evime saldırdılar nasıl olur bunlar nöbetçilerimi öldürüp buğdayı talan ettiler kim bu cesareti buldu kim?*
>
> *Ve delibaşlı bir tavırla Yılmaz, Hüseyin, Kemal, Aydın ve Sadık'a işaret ederek sizinle yapacak işlerim var deid."* (Benderoğlu, 2007: 71)

Eserdeki ikinci anlatıcı ise öznel bakış açısına sahip kahraman anlatıcıdır. Bu anlatıcı her şeyi kendi görüşünden yansıtmaktadır.

> *"Kerkük'te öğrenci olarak amcam oğlu Mahmut'larda kalıyordum. İngiliz Hükümeti'ne ait olan (Gürgür Baba) Petrol Şirketi'nde işçi olarak çalışıyordu Mahmut. Ve şimdide sizlere Kerkük'te duyduğum ve gördüğüm olaylardan bahsedeceğim."* (Benderoğlu, 2007: 31)
>
> *Bu arada taşlardan ses var çiftçilerden yok ne evet ne de hayır dediler sadece birbiri yüzüne bakmakla yetindiler."* (Benderoğlu, 2007: 35)
>
> *"- Buna şüphe var mı, ben onu ne kadar iyi bir kadın olduğunu Yüksel Ağa'nın davetinde anlamıştım…"* (Benderoğlu, 2007: 76)

Eserde kahraman anlatıcı rolü üstlenen Hüseyin, kendi bakış açısından olayları anlatır, karşılaştığı karakterlerin zihinlerinden geçenleri, düşündüklerini, hissettiklerini de bilir.

Hüseyin, olan olayları aktarırken ara ara özne bakış açısı konumundan tanrısal bakış açısı konumuna yükselir. Bu tutumunu da bilinçli şekilde belirtir:

> *"Günler haftalar bir birini özledi fakat hiçbir şey yapamadım.. Izdırabımı paylaşmak için, Kemal'e bir türlü açılayamıyordum derdimi… Nihayet ekinler büsbütün sararıp, sümbüller kuruyup biçin vakti geldi artık ..*
>
> *Şafak sökerken, hepimiz Yeşildağ köyü yolunda toplandık. Ellerimizde orak, Yeşildağ köyne ait olan bu bölgelerin ekinini biçmek için hazırlanmışdık..Yürüdük Yeşildağ köyüne taraf ekinlere vardık, orada Yüksel Ağa'nın gelişini beklemek üzere oturuverdik."* (Benderoğlu, 2007: 20)
>
> *"Bir an için odada bir sessizlik oldu bütün gözler Hüseyin'in ağzına bakıyordu. Arkadaşlar diye sessizliği bozarak devam etti Hüseyin Biz de yarından itibaren işe başlayacağız. Halkımızı uyandırmak ve onun nasıl kötü bir durumda olduğunu açıklamak amacıyla büyük çapta çabalar harcayacağız. Oldu mu arkadaşlar?"* (Benderoğlu, 2007: 32)
>
> *"Anlatım; düşüncenin, duygunun, kısacası anlamın özle, davranışla, jest ve mimiklerle alıcıya ulaştırılmasıdır. İnsan, anlatan bir varlıktır. Anlatmak insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İnsanın birbiriyle iletişimi, anlatma aracılığıyla gerçekleşir"* (Aktaş, 2005: 78)

1.1.2.2. Olay Örgüsü

Hüseyin, bulunduğu tek zincirli bir olaylar dizgesi; bir serüven/macera/sergüzeşt romanıdır. Yüksel Ağa ve Ayhan karakterlerinin yardım ettiği bu olay zinciri sergüzeşt romanın yapısını oluşturan aktüel zaman ve geriye dönüş (flash-back) yöntemine katkı sağlamaktadır. Romanda olayların anlatıldığı aktüel zaman ve Hüseyin'in geçmişte yaşadığı olaylar asıl vakayı oluşturmaktadır. Yeşildağ derebeyi ile mücadelelerini konu alan tek zincirli vakanın olay örgüsü şu şekildedir:

Öykü, Kerkük'e bağlı Göktepe ve Yeşildağ köylerinde geçmektedir. Öyküde Göktepe köyünde yaşayan halkın Yeşildağ köyündeki Yüksel Ağa'nın ağalık düzenine karşı

verdikleri mücadele anlatılmaktadır. Yüksel Ağa, aynı zamanda çevredeki birkaç köyün de ağasıdır. Köylüleri zorla tarlalarda çalıştırır ancak onlara yaşamaya devam edecek kadar buğday verir. Kolluk kuvvetlerinin de desteğini arkasına alan Yüksel Ağa, köylülere zulüm ve eziyet eder. Öfkelendiğinde hiç acımadan insanları bir hayvanı kırbaçlarcasına öldüresiye kırbaçlar. Romanın başkahramanı Hüseyin'in babasını da Yüksel Ağa, zulmederek, işkenceyle öldürmüştür.

> *"Ne olurdu babam yaşasaydı, Ayhan'ı bizimle beraber bir evde görseydi yaşıyor… Ama ne yazık ki görmedi. Zalim adam bıraktı beni babasız bu hayatta."*(Benderoğlu, 2007: 7)

Hüseyin bu olay yaşandığında yirmi üç yaşındadır. O günden beri Yüksel Ağa'ya karşı büyük bir kin beslemektedir. Hüseyin köylülerin aksine şehir görmüş, okumuş ve aydın bir kişidir. Köylü okuma yazma bilmeyen cahil insanlardan oluşmakta, korku ve baskı altında istenilen her şeye boyun eğmektedir. Hüseyin'in yüreğinde ise özgürlük ateşi yanmaktadır. Köylüler layık oldukları şekilde insanca yaşamayı arzular ve verdikleri tüm mücadele bu uğurda gerçekleşmektedir. Sadık'ın bir ceset haline gelene kadar kırbaçlanması ve çocukluğunda babasının kendine nişanladığı Ayhan'ın Yüksel Ağa'yla zorla evlendirileceğini öğrenmesi Hüseyin'in harekete geçmesini sağlar. Her gün iş dönüşü gülümseyerek onu karşılayan ve böylece tüm yorgunluğunu unutturan Ayhan, Yüksel Ağa'nın karısı olacaktır. Hüseyin önce arkadaşlarını örgütler ve sonra köy halkını örgütleyerek bir başkaldırı planlar.

> *"Hüseyin köydeki arkadaşlarıyla Yüksel Ağa'ya karşı mücadele etmeye karar verir. Arkadaşlarını ve köylüleri bu uyurda örgütlemeye başlar. Yüksel ağanında köylülere karşı davranışları gün geçtikçe kötüleşmeye başlar."*(Benderoğlu, 2007: 8)

Ağanın zulmü günden güne artmaktadır. Köylünün başkaldırarak tarlada çalışmamaları onu daha da acımasızlaştırır. Köylüyü kendine daha da muhtaç yapmak için hasattan sonra köylüye alacakları buğdayın yarısını verir. Ekim zamanı geldiğinde tüm tarlaların ekilmesine karşın yağmurun yağmamasını bahane ederek köylünün buğdayını vermez. Kış ortasında aç kalan köy halkı Yüksel Ağa'ya karşı birleşir. Hüseyin ve arkadaşlarıplanlayarakbir gece Ağa'nın ambarından hakları olan buğdayı çalarak tek tek tüm köylünün kapısına ve avlularına birer çuval buğday bırakırlar. Bu olaydan sonra

Yüksel Ağa çıldırarak yanına polisleri ve silahlı adamlarını alarak Göktepe köyüne gelir. Buğdayı kimin çaldığını öğrenemez. Bir çocuğu yakalayarak yüzüne bağırır ve çocuğun annesi gelince onu da döver ama yinede hiç bir şey elde edemez. Bunun üzerine Hüseyin ve arkadaşlarından kuşkulanarak evine götürür ve hapseder. Buradan Ayhan'ın yardımıyla bir gece yarısı karanlıkta kaçarlar. Ayni gecede köylülerinin de yardımını alarak ve silahlanarak Yeşildağ köyüne ve Yüksel Ağa'nın evine baskın düzenlerler. Yüksel Ağa, Hüseyin'i vurmak isterken Ayhan Ağa'yı silahla öldürür ve sevgilisinin hayatını kurtarır. Hüseyin bu olaydan sonra şehre kaçar ve bir arkadaşının evinde bir kaç ay gizlenerek yaşar. Bir gün evinde gizlendiği arkadaşı Asam, ona devrim olduğu müjdesini verir. Hapiste olan arkadaşları ve Hüseyin, artık özgürdür. Köyüne dönen Hüseyin, cumhuriyet ilanının coşkusunun yanında sevgilisine kavuşmanın da sevincini yaşar. Köyüne dönen Hüseyin, Ayhan'la evlenip mutlu bir yuva kurar. Ancak bir gün kapısını çalan polisler onu hiç açıklama yapmadan tutuklarlar. 1968'de gerçekleşen 17 Temmuz devriminden sonra yeniden köyüne dönen Hüseyin, doğan çocuğuna Devrim adını verir.

Asıl vakayı oluşturan olaylar dizgesi de şöyle özetlenebilir: Hüseyin ve arkadaşlarının siteme karşı çıkışı, derebeyliğin (Ağalığın) yıkılışı ve köylünün topraklarını özgürce ekecekleri, baskının işkencenin olmadığı refah ortamının sağlanması.

Aktüel zamandaki ve öncesindekilerle birlikte bu olay örgüsü tamamen bireysel çatışmalardan ortaya çıkmıştır. Hüseyin ve Yüksel Ağa arasında süren hasımlık ilişkisi olayların fitilini ateşlemiştir.

Olay örgüsünün merkezinde Hüseyin, Yüksel Ağa ve Ayhan bulunmaktadır. Bu yapıdan ana merkeze katkılar olsa da hiç bozulmadan romanın sonuna kadar devam etmektedir. Biçim estetiği fikri ön plana çıkartılarak bu üçgenlerin herhangi bir karakterinin tek başına bir vaka oluşturmaya yeterli olmayacağı görülmektedir. Kahramanların olay örgüsüne katkısı bir birini tamamlar niteliktedir.

Olay örgüsünün gelişim sürecinde bazı kırılma noktaları vardır. En önemli kırılma noktaları; Sadık'ın kırbaçlanarak cezalandırılmaya ve köylüye gözdağı verilmeye çalışıldığı bölüm ve Ayhan'ın Yüksel Ağayı vurarak öldürdüğü sahnedir.

1.1.3. Şahıs Kadrosu

1.3.1. Hüseyin

Romanın başkahramanı ve olay örgüsünün merkezinde yer alan karakter Hüseyin'dir. Romana bütün haliyle baktığımızda onun hikâyesi anlatılmaktadır. Aktüel zaman içerisinde olaylar Hüseyin'in henüz yirmi üç yaşındayken çiftçi olarak köyde işçilerle ağalık düzeninde çalışmaya başlamasıyla şekillenmektedir. Hüseyin olay örgüsünün akışı içinde etkili bir rol oynamıştır ve hikâyeyi sürükleyen kişi olmuştur. Hüseyin'in ağalık sistemi ile mücadelesinde arkadaşları ona yardımcı olmaktadır.

Hüseyin Kerkük'te aldığı eğitim ile aydın bir insan rolünde bulunmaktadır. Bu durum kahramanı aktüel zaman içerisinde yoksul bir ailenin büyük oğlu olarak karşımıza çıkarmaktadır. Hüseyin annesi ve kardeşi Burhan'la beraber yaşamaktadır. Babasının Yüksel Ağa tarafından öldürülmesi sonrasında ailesini yaşatmak için çiftçi olarak babasının yerine çalışmaya başlar.

Roman içerisinde Hüseyin'in Ayhan'la olan aşk hikâyesi Yüksel Ağanın engellemesi ile yarım kalmıştır. Bu bilgilerden başka Hüseyin'in hakkında çok fazla bilgi verilmemiştir. Fiziki görünüşü hakkında da fikir sahibi olmadığımız Hüseyin, okuyucu karşısına kendini ve mensup olduğu toplumun insanlığını sorgulayarak çıkar.

Romanda Hüseyin'in temel özelliği sürekli olarak mücadele etmesine dayanmaktadır. Bu mücadelenin temel sebebi Ağalık ve Derebeylilği yönetim sisteminin ailesine ve köy halkına uyguladığı zulüm ve istibdattan kaynaklanmaktadır. Göktepe köyünün yokluk ve açlık içinde yaşamaları ve Ağalar tarafından istismar edilmeleridir. Bu nedenlerden dolayı Hüseyin üzüntü duygusunu yanında taşımış gibi görülmektedir. Hüseyin kendini sorumlu hissederek herkesi zulümden kurtarma çabasındadır. Öncelikle kendi ailesine karşı bu duyguyu hissetmektedir. Sonra köy halkına ve genel olarak da kendi milletini bu zulümden ve yokluktan nasıl kurtaracağını bir sorumluluk olarak hissetmektedir.

Hüseyin'in realist bir yönü de vardır. O insanların eğitimsizliğini ve cahilliklerini yüzlerine söylemektedir. *"Uyanalım artık, köylüleri uyandıralım, onları işçi kardeşlerimiz gibi mücadele vermeye bilinçlendirelim. Ve bu çabaların yankıları uyandıracaktır."*(Benderoğlu, 2007: 32)

Kendi köy halkının efsanelerle uğraştıklarını ve o efsanelerden umut beklemelerini kınar, onlara gerçek yollarla mücadele etmelerini, haklarını istemelerini söyler.

Köylülere Kerkük'te olan (Gâvur Bağı) mücadelesini anlatır onlar gibi mücadeleci olmalarını öğütler.

Hüseyin roman içerisinde anlatıcı olarak da görülmektedir. Böylelikle yazarın yaşadığı dönem ve bulunduğu ortam hakkındaki fikirlerini bizler kahramanın ağzından öğreniriz.

> *"Uyanalım artık, köylüleri uyandıralım onları işçi kardeşlerimiz gibi mücadele vermeye bilinçlendirelim. Ve bu çabaların sonuçları kuşkusuzdur ki, bütün köylerde yankılar uyandıracaktır."* (Benderoğlu, 2007: 32)

Hüseyin olay örgüsü içerisinde insanları yönlendiren etkin güç konumundadır. Köylüyü bilinçlendiren, ağalık rejimine direnmeleri için onları birlik olmaya çağıran itici güç Hüseyin ve arkadaşları olmaktadır. "*Hüseyin hem arkadaşları hem de köylüleri için aydın fikirli ve önder yaratılışlı biridir." (*Benderoğlu, 2007: 8)

Hüseyin'in babası, Yeşildağ derebeyi Yüksel Ağa'nın adamları tarafından eziyet edilerek öldürülür. Bu yüzden kimsenin baş kaldırmaya cesaret edemediği Ağalığa ve düzene başkaldıran kahraman özelliğini Hüseyin taşımaktadır. Hüseyin romanda lider vasfı ile topluma önder olup insanları yönlendiren güç konumuna getirilmiştir. Kahramanın ruh hali babasının intikamını almak ve bunun yanında köylüyü sıkıntıdan kurtarmak yönünde şekillendirilmiştir.

Hüseyin, köy halkını uyandırmayı onlara insan oldukları gerçeğini hatırlatmayı üzerine vazife bilmiş üstün bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden ulaşabildiği insanlara insan olmanın değerini ve birlik olmanın önemini anlatır.

> *"-Arkadaşlar sizlere nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Sizin bu dayanımınıza doğrusu iftihar etmekteyim. Bizler, birbirimize yardım, hizmet etmek için yaşıyoruz. Dolayısıyla halkımız zafer ve kurtuluşa varıncaya dek ne kadar zulüm görürsek, görelim ve ne kadar açlık, susuzluk içinde kalırsak kalalım tahammül etmemiz gerekir."* (Benderoğlu, 2007: 43)

Bu satırlardan da anlaşıldığı gibi Hüseyin'in kafasında yeni yeni filizlenen bu hareket planı ona köyde ayrıcalıklı bir yer vermektedir. Onun gayesi zulüm ve fakirlik altında ezilen köy halkını birlik şuuruna ulaştırarak onları bu çıkmazdan kurtarmaktır.

Öykünün sonunda Hüseyin önderliğinde ülkede yapılan bir devrim sonrası halkın baskı ve zulümden kurtularak huzura kavuştuğu görülecektir.

2.1.3.2. Yüksel Ağa

Yüksel Ağa olay örgüsü içinde karşı güç olarak karşımıza çıkar. Yüksel Ağanın dış görünüşü hakkında bilgi verilmemiş ve fiziki tasviri yapılmamıştır. Biz bu yüzden onun hakkında çok sınırlı bir bilgiye sahibiz. Yobaz tipinin ve aynı zamanda ağa tipinin temsilcisidir. Bunun yanı sıra köylüye uyguladığı baskı, şiddet, zulüm ve gaddarlıklar Yüksel Ağanın kişiliği hakkında bilgilenmemizi sağlamaktadır.

> *Yüksel Ağa: "−İşte şimdi bitti cevap bile vermeye yanaşmıyorsunuz ha? Çok güzel fakat yine de kabahat bende.. Şimdi de birkaç tanenizi kırbaç altına almazsam adam olacak değilsiniz. Ve gözleri birisine ilişerek kızgın bir tavırla*
>
> *−Gel bakalım buraya sen!"* (Benderoğlu, 2007: 38)

Yüksel Ağa zalim, acımasız bir insandır. Sahip olduğu gücü köylüyü sömürmek için kullanır. Yeşildağ köyünde yaşadığını öğrendiğimiz Yüksel Ağa'nın 40 yaşını aşkın olduğu, Nermin adında bir kadınla evli ve Orhan adında yedi yaşında bir oğlu olduğu bilgisi verilir. Yüksel Ağa, Göktepe köyünden Hüseyin'in yan komşusu aynı zamanda çocukken baba tarafından Hüseyin ile nişanlanan Ayhan'ı kendine ikinci eş olarak alır. Zulmünden korkan Hüseyin bu evlilik karşısında sessiz kalmak zorunda kalır. Bu sistem içerisinde derebeyi denilecek bir güce sahip olan Yüksel Ağa Yeşildağ köyü ile birlikte üç-dört köye daha sahiptir.

Romanda Yüksel Ağa tek bir boyutta acımasız ve hiçbir kimseyi affetmeyen özelliğe de sahip. Romanın sonunda mutsuz bir şekilde Hüseyin'in saldırısı üzerine Yüksel Ağa Ayhan tarafından öldürülür.

Roman klasik bir tarzda yazıldığı için Hüseyin Yüksel Ağa'yı şöyle tasvir etmektedir: O kara bir ata binip elinde uzun bir kırbaç, üstten hafif bir gömlek alttan da uzun bir şalvar giymişti. Gömleği şalvarı üzerine atıp bir çift Acem terliği de taşıyor ayaklarında.

Göktepe romanında, Yüksel Ağa'nın karakteri bize yazarın romantik bir üslupla yazdığını göstermektedir.

Ağa tipinin temsilcisi olduğunu söylediğimiz Yüksel Ağa'nın köylü ile arasında olduğu gibi mesafe vardır. O evine köyden herkesi misafir etmez. Misafirleri genellikle diğer köylerin ağalarıdır. Köylüyü kendi otoritesi karşısında bir tehdit olarak algılar. Köylünün en küçük hatasını otoritesinin sarsılacağı korkusuyla ağır şekilde cezalandırır.

> *"Benim ahlakım hepinizce bellidir. Hiç birinizden şikâyet falan istemem. Bugün vücudum kırık, yarın başım falan ağrıyor, ertesi gün ellerim orak tutmuyor gibi saçmalıkları istemem. Anladınız mı? Yoksa şu gördüğünüz kırbaçla derinizi soyarım. İşte hiçbir duraklama, tembellik falan istemem.. Yoksa..* (Benderoğlu,2007: 24)

Köylü üzerinde korku salarak otoritesini ve zulmünü sürdüren zalim bir insandır. Yüksel Ağa tüm bu özellikleriyle yuvarlaklaşamamış düz karakterdir.

2.1.3.3. Kemal

Göktepe romanında yardımcı kişilerden biri olarak görülmektedir. Kemal tarlada Yüksel Ağanın öldüresiye dövdüğü Sadık'ın yanına ilk giden ve bu olaya ilk tepki gösteren kişidir. Aslında ilk başkaldırı Kemal sayesinde gerçekleşmiştir. Kemal haksızlığa boyun eğmeyen ahlaki duruşuyla insanları harekete geçiren bir güçtür.

> *"-Beni dinleyin arkadaşlar. Diye söze başladı Kemal: Bizler bu toprağın çocuğu olarak hepimiz kardeşiz ve ne bir hayat yaşadığımız hepinizce bellidir sanırım. İşte zulüm, sefalet, cefa dolu bu hayatımız daha ne kadar sürecek acaba.. Daha ne kadar çekeceğiz bu zulmü bu cefayı?"* (Benderoğlu, 2007: 24)

Hüseyin ile devam edecek dostlukları hürriyeti getirecektir. Kemal burada kararlı duruşu ve sonuna kadar gösterdiği sabırlı davranışları ile dikkat çekmektedir. Olay

örgüsündeki konumu yardımcı karakter olarak Ağalık düzenine karşı Hüseyin'in yanında yer almaktadır.

2.1.3.4. Ayhan

Ayhan'ın diğer kahramanlar gibi romandaki fonksiyonu oldukça zayıftır. Ayhan'ın yardımcı fonksiyonu romanın örgüsü içinde ortaya çıkar hem mahkûm olduğu hayata karşı çıkmak ve kurtulmak için hem de sevdiği adam olan Hüseyin'i kurtarmak için Yüksel Ağayı öldürür.

> *"Yardımcı kişiler "tip ve karakter özellikleriyle görünmeyen, olayın ya da dekorun tamamlanmasında kendilerine ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcı unsurlardır."* (Çetin, 2009: 165)

Romanın temelinde bir görevi veya işlevselliği olmayan bu kişiler diğer roman kişilerin konumlandırılmalarına yardımcı olmuşlardır. Ayhan roman içinde büyük ve önemli rol oynayan bir yan karakterdir. Sevdiği uğruna korkusuzca bir can alacaktır. Ve bu sayede tüm köylünün kurtuluşunu sağlamaktadır. "*Kişiler sadece kendisi olarak var olmazlar her an değişebilen kurdukları olumlu olumsuz ilişkilerle vardırlar."* (Tepebaşılı, 2012: 59) Bu açıdan yardımcı kişiler romanın kaçınılmaz unsurlarındandılar.

Hüseyin'in âşık olduğu ve aslında ileride evleneceği kişidir. Çünkü onlar bebekken beşik kertmesi yapılmışlardır.

Ayhan Hüseyin ile nişanlı olmasına rağmen Yüksel Ağa ile evlendirilir. Yüksel Ağa'ya karşı çıkamadıkları için kimse bu evliliği engellemeye cesaret edemez.

> *"Ayhan'ın gözlerine öyle doya doya baktım ki içten bir hasret çekerek düşündüm…*
>
> *−Ayhan…*
>
> *− Evet Hüseyin söyle bakalım sevgilim, insan hiç sevgilisinden bir şey saklar mı? Diye sözümü kesti ilk kez olarak sevgilim kelimesini duydum Ayhan'dan ve heyecanla"* (Benderoğlu, 2007: 17)

Romanda tasvirine yer verilen tek kişi olan Ayhan, Hüseyin'in gözünden şu sözlerle anlatılır: *"Yaşı benden küçük olan Ayhan, kara gözlü, siyah saçlı, orta boylu, ateşli esmer bir kız idi."* (Benderoğlu, 2007: 14)

2.1.3.5. Hüseyin'in Annesi

Hüseyin'i devamlı olarak telkin eden, sakinleştiren bir karakterdir. Ayhan'ın gidişi ile Hüseyin'e destek olan güçtür. Beli bükülmüş emektar bir kadındır. Hüseyin, annesinin kendinde uyandırdığı duyguyu şu sözlerle ifade eder: "O anda omuzlarında dünyanın yükünü taşıyormuş gibi geldi bana" (Benderoğlu, 2007: 18)

Hüseyin'in annesi roman içerisinde takındığı tavır ile emektar bir kadındır.

> *"Örgütleyici kadın arketipi dokuzuncu ana olarak adlandırılır. O, hayatı ilmik ilmik ören, : (yuvayı kutan dişi kuş) diye anılan kadın figürüdür. Gilchrist'in Dokuzlar Çemberi'ndeki kadınlardan biri olan dokuzuncu ananın özelliklerinden bazıları şunlardır: Dokuzuncu ana hammaddeyi seçme, ipekleri yapan ve onları hızla üst üste bindirme sürecinin bir simgesidir. Aşk bağlarını bağlayan günlük yaşamın modelini dokuyan ve son ipliğini kesileceği zamanı önceden gören örgütleyici kadın ilkesidir."* (Sarıçiçek, 2013: 16)

2.1.4. Mekân

2.1.4.1. Dış Mekân

Öncelikle tarla ve köy ortamlarının sıklıkla görüldüğü dış mekânlar verilmiştir. Romanda, kahramanlara ev sahipliği yapan yahut roman kişilerinin geçici süreyle de olsa bir şekilde bulunduğu mekânlar haricinde başka mekânlara çok fazla rastlanmaz. Bahsi geçen mekânların tasvirlerine de yer verilmemiştir. Bu nedenle mekânlar hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz. Göktepe adlı eserde başlıca dış mekân Yeşildağ ve Göktepe köyüdür. Yeşildağ ve Göktepe köy halkı homojen değildir. Çünkü romanda mekâna işlevsel bir değer yüklenmemiştir. Mekânlar birer fon olarak kalır. Odak nokta kişiler ve olaylar üzerinde gerçekleşmektedir. Yeşildağ ve Göktepe köyleri tasvire yer verilmeden kıyaslanır. Biz kahramanın ruh hâli ve bakış açısı sayesinde bu köyler hakkında genel bir fikre sahip oluruz. Hüseyin Göktepe köyünü düşündüğünde büyük

bir acıya gömülür. Oysa Yeşildağ köyünü düşünürken farklı duygular yaşar. Yeşildağ köyünün etrafı yemyeşil ağaçlarla çevrilidir. İçerideki evler Göktepe evlerinden farklı gibidir. Sanki Yeşildağ köyünde yaşayanlar ne kışın soğuğunu ne de yazın sıcağını hissetmezler. Mesut ve zenginlik içinde yaşarlar. Oysa Göktepe köyünde yokluktan dolayı yaşamak çok zordur. Bu yönüyle değerlendirildiğinde Yeşildağ köyü açık mekân özelliğine sahipken Göktepe köyü kapalı mekândır. Tasviri yapılmayan tarla ve köy meydanı Hüseyin'in anlatımından yansıdığı şekliyle şu şekilde değerlendirilebilir.

Göktepe köylüleri Yüksel Ağa'nın tarlalarında bütün gün çalışırlar. Tarlalar dış mekândır ancak, işçilerin tarlalarda güneş altında ve çok zor şartlar altında çalışmaları ve Yüksek Ağa'nı baskısı, zulmü nedeniyle aynı zamanda psikolojik olarak kapalı mekân görevi üstlenmektedir. Yine köy meydanı geceleri köpek havlaması ve kuzuların bağıldama sesinden başka ses olmayan ürkütücü bir yerdir. Bu durum kahramanda yalnızlık ve korku duygularını uyandırılır. Bu nedenle bu alanlar da birer kapalı mekân olarak değerlendirilmektedir.

Ve Hüseyin'in bakış açısıyla yapılan bu iki köyün karşılaştırılması sosyal çatışmayı vermesi bakımından önemlidir. Avlu bir dış mekân olarak karşımıza sık sık çıkmaktadır.

> *"Kalkıp yüzleştim karanlık odanın ağaç kapısına doğru. Kapıyı açarak avluya çıktım. Bir an gözlerimi etrafa gezdirdim, yıkık duvarlara bakındım. Başımı kaldırıp asumana bir göz attım düşmeyen bahar bulutlarına, yüzüme gülmeyen bulutlara. Daha ne kadar parlatmayacak yüzümüzü güneş, ne zaman halkımız zulümden kurtulacak? Diye kendi kendime söylendim."* (Benderoğlu, 2007: 14)

Buna rağmen kahramanımız iç sıkıntılarını yine avluda anlatır. Psikolojik mekân olarak Hüseyin'in düşleri karşımıza çıkmaktadır. *"Geceler gözlerim uyku görmez oldu düşünceden. Sanki dünya daralıyor üzerimde. Karanlık derin bir zindanda yaşıyorum… Üzerime bir ışık açılsın diye hep bekliyorum."*(Benderoğlu, 2007: 14) Hüseyin'in uyumadan önce iç sıkıntısı yaşadığı bir anın anlatımından o an odasında uyumak için yatağına uzandığında anlıyoruz. Alıntıdan da anlaşıldığı gibi kahraman kapalı bir mekândadır. Hüseyin'in o an ki ruh hâlinin karamsar olması kapalı mekânı işlevsel bir hale getirmekte, okuyucuya kahramanın çaresizliğini daha etkili bir şekilde

hissettirmedir. Hüseyin, çaresizlik içinde bunalıp uyku tutmadığı bir gece kendini dışarı atar. Burası açık mekân olmasına rağmen kahramanın içinde bulunduğu ruh hali nedeniyle kapalı mekân özelliği taşımaktadır.

2.1.4.2. İç Mekân

Romanın olay örgüsünde yer alan mekânlar roman akışı boyunca yer yer müstakil bölümler hâlinde verilen kapalı mekânlardır. Ve bu mekânlar hakkında pek bilgi verilmeden birkaç cümlelik izahat ile geçilmiştir. Bunun yanında bazı kapalı mekânlar da kişilerin sosyoekonomik durumlarını ve ruh hâllerini yansıtmak amacıyla çok az da olsa tasvir edilmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi kapalı mekânlar iç mekân olarak ele alınmaktadır. Ancak biz yine de betimlemenin çok sınırlı olması sebebiyle kapalı ve açık mekânların fiziki özellikleri, kişilerin üzerindeki etkileri hakkında çok az bilgi sahibiyiz.

Yüksel Ağa'nın zulmüne karşı bir başkaldırı yapmayı planlayan Hüseyin ve arkadaşları bir gece Kemal'in evinde toplanmaya karar verirler. Bu aşamada iç mekân tasvirinin verildiği Kemal'in evi anlatılmaktadır: *"Küçük lambadan gelen ışık içeriyi biraz aydınlatmıştı. Evde kapısının karşısında oturup, gözlerini dış kapıya dikmişti Kemal…"* (Benderoğlu, 2007: 29) Burada yapılan mekân tasviri de sınırlıdır ancak, biz Hüseyin ve arkadaşlarının yaptıkları Yüksel Ağa'ya başkaldırma planları neticesinde onların içinde bir umut ışığı uyandırdığını ve zulümden kurtulmak için bir çözüm yolunu bulduklarını görmekteyiz. Bu yönüyle Kemal'in evi İç mekândan açık mekâna bir geçiş görevi üstlenmektedir.

> *"-Arkadaşlar, oda sıcak oldu sanırım, diye söylendi Kemal, biraz dışarı çıkalım*
>
> *- Maşallah, odaya gireli tütün kesesi düşmüyor elden, diye söze atıldı Yılmaz.*
>
> *-Nasıl da sıcak olmasın, diye Hüseyin söze girişti, dünya sıcak, oda sıcak sigara tütünü de bir yandan.. "* (Benderoğlu, 2007: 31)

Bu akşamın ardından Hüseyin rahat bir uyku uyur.

> *"O gece öylesine rahat uyumuştum ki hiçbir yorgunluk duymuyordum"* (Benderoğlu, 2007: 33) .

Bu alıntıdan da anlaşıldığı gibi Hüseyin o akşam Kemal'in evinde yapılan toplantı sonrası mutlu ve huzurludur. Bu nedenle de Kemal'in evi açık mekândır.

Yüksel Ağanın Hüseyin Kemal ve Yılmazı kapattığı ahır da iç mekândır.

> *"Üçümüz de o küçük odaya yerleştik ki Yüksel Ağa kış günlerde atını bağlardı orada. Ve öylesine pis kokuyordu ki insan bir türlü orada dayanamaz..."* (Benderoğlu, 2007: 73)

> *"Oda can sıkıcı ve çok sıcak olması bir yandan vücudumuzdaki kırbaç izi ter basıp sızlıyor."*(Benderoğlu, 2007: 76)

> *"Gökyüzünü karanlıklar kaplıyor, oturduğumuz zindanda göz gözü görmüyor. Birbirimizi görmek için sabırsızlıkla günün doğuşunu bekliyorduk."* (Benderoğlu, 2007: 39)

Burada mekân, kahramanların çaresizliklerini ve maruz kaldıkları zulmü göstermesi bakımından önemlidir. İç mekân olan oda kahramanların içinde bulunduğu güç durumu anlatmak yönünden işlevseldir.

> *"Karanlıklar odayı sardı artık, demek ki gece olmuştu, oda ne oda, çıplaklığı ve kışın soğukluğu bir yandan, odanın rutubeti de bir yandan.. Aç susuz oturmuşlar.. Ne gelen var ne soran. Hele kırbaç izleri de bir yandan!.. Bu arada dışarıdan gelen zayıf bir ışık pencereyi gösteriyor."* (Benderoğlu, 2007: 74)

Burada köylünün yaşadığı çaresizlik, sonucunda Hüseyin ve arkadaşlarının uğraşları onların tutsak olmalarına neden olmuştur. Yüksel Ağa'nın zulmü, mekâna ait unsurların verilmesi ile aktarılmıştır. Görüldüğü gibi Göktepe romanında ağırlıklı olarak kapalı mekânlara yer verilmiş ve böylece kişilerin ruh hâllerine temas edilmiştir. Mekân burada bir dekor olmaktan ziyade kişilerin psikolojilerinin okuyucuya aktarılması açısından önemlidir.

2.1.5. Zaman

Romanda aktüel zaman yaklaşık üç yılık bir süreçtir. Özellikle kahraman anlatıcı etrafında şekillenen olaylar verilmektedir. Aktüel zaman olarak Başkahraman Hüseyin'in çiftçi olarak işe başlamasıyla ve Ağalık düzeninin yıkılışına kadar olan süreç verilmektedir. Bu süreç kronolojik bir ilerleyiş takip eder.

> *"Artık biçinciler her gün işlerine devam ederek ekin biçiyorlar. Yüksel Ağa da her gün ekine gelerek silahlı nöbetçilerle işi kontrol ediyor. Biçincilerin her gün işe gelmeleri ve ekin biçmeleri onu rahat ettirmişti artık."* (Benderoğlu, 2007: 41)

> *"Ertesi gün ben de arkadaşlarım da ayrı ayrı gruplara ayrılarak ekin biçmeye başladık. Ve böylece birkaç gün işe devam ederek tüm planlarımız başarı sağladı."*(Benderoğlu, 2007: 34)

Roman içerisinde aktüel zaman olarak mevsimlerin özelliklerinden yararlanılmaktadır.

> *"Nihayet yaz mevsimi geldi..*
>
> *Ve bir gün yine öbür günler gibi evde yalnız başıma oturup eski kitapları okuyordum."*(Benderoğlu, 2007: 88)

Olay akışı içerisinde ağalık düzenini yıkma girişiminin yanı sıra ikinci bir olay örgüsü olarak Osmanlı İmparatorluğunun Irak'tan çekilişi ve İngiltere'nin yaptığı zorbalıklar verilmektedir.

> *"İki yıl üç… dört yıl oldu Hüseyin'den daha haber yoktu. Nihayet 1968 yılında 17 Temmuz devrimi patlak verdi.. Millet yeniden tedhiş baskıdan kurtuldu ve özgürlük havasını yaşamaya başladır… Günler aylar bir birini izledi ve herkes neşe içinde çalışıp 17 Temmuz Devrimi gölgesinde hayat sürüp sevinçle yaşıyordu."* (Benderoğlu, 2007: 96)

Bu sahnelerde roman içerisinde geriye dönüş tekniği kullanılarak olay akışı hareketlendirilmeye çalışılmıştır.

Romanın bilinen öyküsü altında verilen Irak Hükümetinde yaşanan devrim, Ağalık düzenin yıkılışı ile özdeşleştirilmektedir. İngiliz hükümetinin Irak halkına verdiği acı anlatılmaktadır.

"İşte şimdi Hüseyin'in devrim adında olan oğlu, devrim gölgesinde büyüyor…"(Benderoğlu, 2007: 81) Kahramanımız Hüseyin, oğlu üzerinden dönemin sosyal ve siyasi yapısına eleştiri getirmiş, özlenen güzel zamanı duygularında yansıtmaya çalışmıştır. Irak'ın kaderi olan acı keder, savaş yerini devrim ile güzel günlere bırakmaktadır.

2.1.6. Dil Malzemesi

Yazarın üzerinde durduğu önemli bir nokta olan sade Türkmen Türkçesinin kullanımı konusu oldukça önem arz etmektedir. . Yeni insanı ancak yeni dil ile anlatmanın mümkün olduğuna inanan yazarımız Dede Korkut özelliklerinin barındığı bir roman yazma çabası gütmektedir. Dönem ve insan yaşamına değinen yazar oldukça etkili bir devrim dili kullanmaktadır.Haklın konuşma dili ile köylünün konuştuğu dilin ayrımını yansıtmaktadır. Göktepe romanında genellikle sade bir dil göze çarpar. Yazar roman dilini olabildiğince günlük konuşma diline yaklaştırmaya çalışmıştır.

> *Benderoğlu: "Romanı tekdüzelikten kurtarmak, kişileri daha canlı hâle getirmek, romana realist bir hava vermek gibi amaçlarla yöresel sözlere, deyişlere başvurabilir."* (Çetin, 2009: 261)

Romanda halk ağzı diye tabir edilen kelimelere yer verilmektedir. Bu sözler ise şunlardır: "vücudum ölüşekip"(vücud ya da beden güçsüz hale gelmiş), "yüzleştim" (yönlenmek, bir şeye doğru gitmek), "dincin alsın diye" (erinç, rahat ve huzur alsın diye), "şarval"(sirval), "uğuru hayırlı olsun" (yolu açık olsun) "görüncem" (gördüğümde), "hole" (savurmak), "sıhma" (kadınların giydiği kısa yelek), "hat havarla" (yüksek ses, gürültü),"bir yallah" (hadi), "nene" (anne), "duçar" (musibet), "meyter zurna" (mehter, davul zurna), "kise" (torba, poşet), "helhele" (düğünlerde kadınların hep bir ağızdan çıkartıkları ses), "şitil" (fidan)…Irak coğrafyasının da bir etkisi olarak romanda yer alan bu kelimeler, bölgelerde farklı yorumlarla halk ağzında dolaşmaktadır. Kerkük'de yöre insanın tasarrufunda birtakım değişikliklere uğramış atasözü ve deyimleri de yöresel sözler kategorisi altında değerlendirilecektir. Yazarın

düz, açık ve zahmetsiz üslûbunda bu atasözü ve deyimler aracılığıyla iyi bir denge yakalanmaktadır. Göktepe romanında atasözlerinin farklı ve yoğun bir kullanımı ile karşılaşmayız. Yazar deyimleri sıklıkla tercih ettiği romanda, bazı atasözlerini yöresel olarak nakletmiştir:

Bu tür konuşma dilinin özelliklerini yansıtan bazı atasözü ve deyim kullanımlarının dışında kültür dilinden sapmalara rastlanmaz. Argo, küfür ve jargon gibi sözler de romanda yer verilmemiştir.

> *"Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş unsurlarından ve yabancı kökenli şekillerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığı[dır.]"* (Korkmaz, 1992: 13)

Yazar oldukça temiz bir dil kullanarak Türkçenin tüm özelliklerini göstermektedir. Dildeki ustalığını köylülerin dilinde halk ağzında vermiştir.

2.2. YALIMLAR GÖLGESİNDE

2.2.1. Muhteva

2.2.1.1.Yalnızlık

Celal Polat'ın bu romanında yalnızlık bütün kahramanların ortak kaderi gibi tasvir edilmiştir. Onlar verdikleri yaşam mücadelesinin zorluğu nedeniyle kendilerini iç dünyalarına hapsetmişlerdir.

Hamid, kolu sakatlandıktan sonra giderek içine kapanır, yavaş yavaş evine ve odasına kendisini mahkûm edip, kendisini oradan kurtarmaya çalışan eşi ve kızına karşı mesafe koyar. Eşinin yeniden çalışması için ısrar etmeside Hamid'i yalnızlıktan kurtulması için verilen bir çabadır. Hamid, kendini yetiştirmiş güçlü bir demirci ustası iken kolunun sakatlanması ve sonrasında hırsızlık iftirasına maruz kalması çevresindeki insanlardan

uzaklaşmasına neden olur. Bundan dolayı da yalnızdır. “ Hamidelni yüzüne koymuş kara kara düşünmaktaydi.” (Polat, 2010: 1)

Bu yalnızlık çatışmaları da beraberinde getirir. Önce toplumla ve daha sonra da kendi kendisiyle çatışan Hamid, netice de bir olgunlaşma dönemi yaşayarak gerek kendi kendisiyle, gerekse toplumla yeniden barışıp Ömer ustanın dükkânını devretme teklifini kabul etme kararı alır.

Hamid’in içinde bulunduğu bu psikolojik durum birçokçatışmalara da sebep olur. Önce toplumla ve daha sonra kendi kendisiyle çatışan Hamid, netice de bir olgunlaşma dönemi yaşayarak gerek kendi kendisiyle gerekse toplumla yeniden barışıp Ömer ustanın dükkânını devralma teklifini kabul eder.

Hamid’in yaşadığı bu psikolojik duruma ilaveten babası Koç Tevfik Ağa müzmin bir hasta olarak tasvir edilmiştir. Söz konusu olan babasının hastalığı da Hamid’in hayata küsmesine sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisini ambara kapatmış ve orada bir başına çürümüştür. Ancak Hamid’in bu duruma karşı bir itirazı da yoktur. Aksine bu yalnızlığını kabullenmiş ve hattainsanlarla bir arada olmadan rahatsız olduğu için kendi yalnızlığına sığınırdı. Nitekim Torunu Cihad dışında herkesi kendine düşman beller ve kimsenin yardımını kabul etmez.

Romanlarda toplumla, insanlarla bütünleşmeyi, bir ortak payda buluşmayı başarabilen tek kahraman Mine Bacıdır. O çavuşla evlenmiş, kocası evlendikten bir hafta sonra harbe gitmiş bir daha da geri dönmemiştir. Kimi kimsesi olmayan Mine Bacı, yalnızlıktan kurtulmanın yolunu komşularına sonu gelmez sorular sorarak, onlarını rüyalarını yorumlayarak ve çocuklara masallar anlatarak bulmuştur. O sadece kendine değil etrafındaki herkese hayat veren biridir. Mine Bacı, ölü bir evin tek canlısıdır, bundan öte bütün bir sokağa, belki de baştanbaşa bu şehre umut aşılayan, umut dersi veren biridir. Ahmet Ağa ile Hatun nene’nin yalnızlığı ise seçilmiş yalnızlıklardır.

> *“Canlılığını tazeliğini kaybeden dudakları, kırışık larla kuşatılan ağzı kıpır kıpır titriyordu. Bir az sonra yerinde dönüp durmaya başladı. Tereddüt içindeydi. İçeriye mi girsin yoksa dışarıda mı dursun? karıyı içeride yalnızlık korku ve geçmiş kemiriyor..dışarıda da rüzgar, onu kör bir gece, kayagan bir gün ve mechul bir gelecek bekliyordu. Mine'nin*

> *hâli pencere ardında durup görünmeyen Hamid'i endişelendirmeye başlamıştı."* (Polat, 2010: 27)

Onların çocukları olmamış ve kendilerine can şenliği olsun diye evlerine aldıkları Fazlı-Hecce çifti ise aksine düşmanca davranmışlar ve onlar kendilerini bir odaya kapatmışlardır. Yaşamlarının son evresinde bilinç bir şekilde kendilerini açtıkları dış âlem yani Hamid, bu kez onları kabul etmemiş sadece nezaketini bozmamıştır. Ahmet Ağa sonunda ebedi yalnızlığa yürüyerek hayata elveda etmiştir.

Türbekazan Nürü ise tamamiyle kendi dünyasında yaşayan, insanlarla hiçbir şekilde ilişki kurmayan yaşayan bir ölü gibidir. Roman kahramanlarına genel olarak baktığımızda bu yalnızlık halinden memnun ve bu durumdan kurtulmayı istemeyen tipler olduklarını görürüz. Ancak bu durumbir tercih olmaktan ziyade, özgüven eksikliği ve pasif kişilikler olmalarından nedeniyle hâsıl olmuştur.

2.2.1.2.Ölüm

Romanda ölümün genelde kurtarıcı ve istenilen bir sonuç olduğunu görmekteyiz. Dış dünyada, kendi iç dünyalarına sığınan kahramanların burada da gerekli huzuru bulamayıp, son durak olarak ölümü seçtikleri görülmektedir. Örneğin; Ahmet Ağa yatalak hasta olduğu için, ölüm gözünde bir kurtuluş kapısı olarak canlanmıştır. *"Ölmek dahi zor oldu bu evde" diye mırıldanıyordu.*"(Polat, 1996: 93)Türbekazan Nürü yalnızlıktan boğulmuş, sadece nefes alarak yaşam belirtisi gösteren biridir.

> *"Yaşar, Nürü'yü eski Yunan efsanesinde geçen bir kadına benzetirdi. O kadının adı İsabella'ymış, İsabella tanrıdan ölmezliği dilemiş, ona istediği verilmiş. Ondan sonra gitgide yaşlanmaya başlamış, ihtiyarladıkça küçülmüş, küçülmüş bir hamur topağı hâline gelinceye dek..güvercin kadarı olunca kediler onu yemesinler diye bir kafese koymuş yüksek bir yere asmışlar. Onu kafesinde gören genç kızlar, İsabella şimdi ne diliyorsun tanrıdan? diye sorduklarında, onlara bağırırmış : "Ölüm ölümü istiyorum! diye.. Dayı Nürü'ye ne istersin? diye sorsalar, cevabı ne olacak? Peki.. bir insanın ölümü, çile çekmenin sınırı mı ? yani ölüm, bir insanın sorularına azabına son cevap mı? Yoksa..."*(Polat, 2010: 143)

O her kazdığı mezarda kabirden dışarı çıkmak istemeyek gömün beni diye yalvarmaktadır. O yaşamak istemez, ölümü özler.

Hamid ise ölüm kokusunu sürekli duyar ve bu kokudan çok tiksinir. Zira O kendinin yaşayan bir ölü olduğunu düşünür.

2.2.1.3. Kaçış

Romanda kendi problemlerini çözemeyen kahramanların bunlardan kaçarak kendi iç dünyalarına sığındığını görmekteyiz. Hamid, problemlerin üstesinden gelemeyince öncelikle toplumdan, daha sonra ise gerçeklerden kaçmaya eğilim gösterir. Sakatlandığı için çalışma gücünün kaybeder ve kendini eve hapseder. Ahmet Ağa'nın altın ve paralarını çaldığı söylentisi sonucu düştüğü buhran ve gerçekleri göğüsleyememe korkusundan dolayı da bir kaçış psikolojisi yaşamaktadır.

> *"Nenemnen doymadım..Sen nenemsen, ama bir bilmeğisterem nenem, Hatun nenem.. kim sene dedi biz çalmışığ paravızı? Sen nece buna inandıv? "Hani biz bu uydurma söze inanmamıştığ! diye sorundu Hatun, evlâdım ayağ kesmevin, sen menim oğlım seniv Kadriye'de bacım kızıdı..get oğlum özüv öz sütüv.. aldırma..hudam bele yazıp, biz ölene kadar yalğuzkalağ.."Şart eht olsun Hatun nenem.. Hatun : "Yo, yo, diye eliyle Hamid'in ağzını tutmak ister gibi şart mart etme evlâdım ne yemind iç nede şart éle, biz bu yeller nice eser, bu gün nice dolanı bilmerig..bir birimizden talıhsız olmasaydığ hiç bir birimizi tapardığoğlım!"*(Polat, 2010: 87)

Yukarıda Hatun nene ile Hamid arasında yaşanan konuşmadan da anlaşıldığı gibi Hamid, sakat kalmasını kabullenememiş üstelik de hırsız damgası yemiş olmasının verdiği üzüntü ile hayatın gerçeklerinden ve zorluklarından kaçmış, ancak bu zorluklar hiçbir zaman onun peşini bırakmamıştır. Söz konusu olan bu olmuşuz duygulariçini ele geçirerek tüm yaşama duygusunu elindenalmıştır.

Eserlerde kaçış bir çare olarak görülmektedir. Toplumla veya kendiyle çatışan kahraman kurtuluşu olarak mekâna ve kendi iç dünyasına kaçışta görmektedir. Bu durum da beraberinde bunalımı ve yabancılaşmayı getirir ve bunun neticesi de genel olarak yalnızlık şeklinde karşımıza çıkar.

2.2.1.4. Yoksulluk

Hamid, kolu sakat kaldıktan sonra çalışamaz hale gelir. Hamid'in durumunu daha da yokuşa sürükleyen üç çocuğu ve yatalak bir babasının olmasıdır. Ailenin geçimini sağlamakta günden güne daha çok zorlanır. Nitekim eski gücünü kaybettiği için mesleği olan demirciliği artık edemez olur. Başka bir iş arasa da bulamaz ve demircilik yapmaya mecbur kalır.

> *"Nasıl olursa olsun bizi, başkalarına el açmaktan, sefaltten yoksulluktan kurtarmalısın, Allaha şükür şimdiye kadar hiç kimseye el açmadık ama, durumumuz iyi sayılmaz. Biz kötü bir duruma doğru yuvarlanıp gidiyoruz. Bizim imdadımıza yetişmelisin."*(Polat, 1996: 35-36)

> *"Mine: Bilmem nedi filim sinama, dedi eee.. fakir adam ne etsin sinamanı? Sinama.. film milim tok karın ister!*
>
> *Hamid'i göstererek, fakir adam melhem ister yarası için.. bu adam herküle ne etsin."* (Polat, 2010: 101)

2.2.1.5. Koku

Hamid, zaman zaman ölü kokusu olduğunu düşündüğü kötü bir koku duymaktadır. Bu koku eserde şu şekilde tarif edilir:

> *"Şehirde çok acayıp bir koku vardı. Küflenmiş tahta ve yanmış yağ kokusu karışımından oluşan bir kokudur bu, alabildiğine bulandırıcı bir koku. Ortalığı sarıyordu. Evet bu kokuyu iyice tanıyor, biliyor, çoktan beri fark etmişti şu kokuyu. Dedesi ölüm yatağında iken onun odasında tıpkısı vardı ve iki eliyle tutabilircesine duymuştu. Kokuyu, dedesi öldükten sonra da üç gün ortalıkta durmuş. Herkes onu seçilmişti. Bu koku ne biçim koku ya? Ne kurtlanmış ağaç kokusudur. Ne kir ne de ter kokusudur. Bu koku gibi bir koku yok bu dünyada. Bir yerin mahsus kokusu değildi ancak her yerden yayılıyordu. Kader miydi ölüm müydü bilemiyordu. Herkes kendisi gibi duyuyor muydu bu kokuyu? Her yaratığın burnuna çekilip yüreğine doluyor muydu? Bu işte ölüm kokusu olmasın? Bir bayram sabahı Türbekazan Nürü'ye rastlamıştı camiden*

çıkarken. Koşup eline sarılmış ihtiyar adamın: Bayramın mübarek olsın dayı Nürü diye elini öperken, o kokuyu almıştı. Başını kaldırıp: Dayı Nürü elindeki koku ne kokusudur? diye sorduğunda adam şaşıp kalmıştı, ne? desin ne desin! Bu genç oğlana! zanat kokusudur demiş. Yani mezarcılığın geride bıraktığı kokudur demek bu koku ölüm kokusu mu!"(Polat, 2010: 165-166)

Aynı kokuyu dedesi ölmeden birkaç gün öncede duymuştur. Ahmet Ağa'da ölmeden önce onun da aynı şekilde koktuğunu görmüş ve çok iğrenmiştir. Roman da yoğun olarak kullanılan koku temi kahramanımız Hamid'in tasvir ettiği ve ifadelerinde kullandığı bir kavram olarak karşımıza çıkar.

"HamidNürü'ye kazılacak yeri gösterdi. Bir süre o, yere yığıldı. Secdeye gider gibi toprağa kapandı durdu. Toprak kokusunu alıp ciğerine çekti. Nürü yerin kokusunu aldığı zaman dirilirdi. Başka bir insan olurdu. Damar larında kanlar coşar, gözleri açılır, ellerine tanrı sal bir güç gelirdi, ondan sonra baltayı eline alır onsekiz yaşında bir delikanlı coşkusuyla çalış maya başlardı."(Polat, 2010: 178)

2.2.1.6. Diğer Temler

Genellikle insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olay ya da olguyu, insan ilişkilerini ve değişik insanlık durumlarını göstermeyi amaçlayan olay örgüsünden hareketle fikir oluşturulan bu romanda insanların eksikliklerinden faydalanılarak üzerlerine atılan iftiraların tüm hayatlarını etkilediği görülmektedir.

" Ahmet ağanın paraları çalındığından beri Hamid bu eve ayak basmamıştı. Üstüne bir de o zan altında kaldığı için yemin etmişti. O eve bir daha girdiysem Allah meni mahvetsin! Şimdi de bu sebeble ve daha başka nedenlerden dolayıonun yüzüne bakmaktan, sesini duymaktan kaçınıyordu. Bir şey daha vardı onu hiç kimseye söylemezdi. Sır gibi saklardı. Kendi kendine mırıldanırdı:

> − *bunıydan uzun bir ömrü paylaşana Allah yardım etsin! Aşk olsun onuydan her gece bir yastığa baş koyana! Men olsam.. men olsam hemen yerli yerimde geberiridim. Ne yastığımı ne yatağımı, ne de kabımı paylaşırdım onuydan, başımı alıp bu memleketten çeker giderdim, kaf dağı da Çin maçin de meni tutmazdı."*(Polat, 2010: 80)

Çoğu romanın fikirsel bir yönü olduğu gibi *Yalımlar Gölgesinde* romanında da insanın onurunun kırılması durumunda, kişilerin psikolojileri ve buna bağlı olarak yaşamlarında bozulan olaylar anlatılmaktadır.

> *"Terzi Arif ve bahartçı Bekir'in oynadıkları numara, Hamid'e koydukça koymuştu, bun dan önce gezip dolaşmadığı sokakları, kendi kendiyle hesap kitap eder gibi özbaşına konuşarak gezdi dolaştı. Gözünü kaldırıp baktığında taşraya çıkmış, Kızılkilise'ye varmıştı. Sol tarafında Şeyh Baba minaresi, eğilmiş bir işaret parmağı gibi duruyordu."*(Polat, 2010: 157)

Doğruluğu kesin olmayan bilgilerle suçlanan kahraman romanın ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirlediği gibi fiziksel eksiği olan insanların hayat şartları karşısında yaşadıkları zorlukları da göstermektedir.

2.2.2. Yapı Unsurları

2.2.2.1. Anlatıcı

Yayımlar Gölgesinde romanında 3. Kişi anlatıcı kullanılmıştır. Gerçekte var olmadığı halde var olduğu düşünülen bu tür anlatıcı metinde yazarın özel dil ve anlatımını kullanarak bulunduğu yeri, metinde geçen kahramanları ve hayata dair bakış açılarını nakletme hakkına sahiptir. Bu bakış açısını kullanması onun sıklıkla yalır özdeşleşrtirilmesine de yol açar. Yazar tercih ettiği bu anlatıcının sahip olduğu ilahî/tanrısal bakış açsının sağladığı avantajla okuyucunun zihninde çözüme kavuşmayan bir nokta bırakmayarak her şeyi anlatabilir:

> *"Ortalıkta bir Mine kaldı, herkes içeriye evine girmişti. Mine o yana baktı, bu yana baktı, gözleri gündüzleri oturduğu yere takıldı. Belki de canı o sekiye*

oturmak istiyordu ama, gece çökmüştü..ya gece!hani derler ki gece kördür." (Polat, 2010: 27)

Anlatıdan da görüleceği üzere Mine'nin düşüncelerini tahmin ederek okura aktaran hâkim anlatıcı olay örgüsü içinde kahramanların düşüncelerini yansıtmaktadır.

"Ne düşünüyor bu kadıncağız savaşa gidip kaybolan kocasını mı, yoksa kapanmak bilmeyen kapısını mı! Bir gün kocası, geri dönerse! Ne yapacak? Yitik geçmişten beyaz bir at üstünde geri gelecek mi? Bir insan yarım asır beklenir mi diye Mine'ye seslenmek bağırmak istiyordu." (Polat, 2010: 28)

"Kadının oracıktan kalkıp, böyle aniden apar topar evine girmesi Hamid'i endişelendirmişti. Benden başka biri onu ben izlediğim gibi izliyor mu acaba? Cığarasından derin ve uzun bir nefes aldı ve fısıltı gibi duyulur bir sesle kendi kendine…" (Polat, 2010: 32)

Tanrısal bakış açısı ile yazılan eserde Hamid'in en küçük hareketinden, yaşanan olaylardaki en küçük ayrıntıya ve karakterlerin his ve duygularına kadar birçok durumun detaylarıyla verildiği eserde bakış açısı, eserin kurgusuna tamamen hâkimdir. Böylelikle 3. Kişi anlatıcı, Tanrısal bakış açısı sayesinde anlatmak istediklerini özgür bir şekilde okuyucuya sunabilmiş, yine karakterlerin iç dünyasını, iç çatışmalarını da vererek okuyucuyu bir anlamda yönlendirmiştir. Okuyucu Tanrısal bakış açısı sayesinde Hamid'in iç dünyasına tanık olur:

"Hamid, şaşkın ve tereddüt içindeydi. Ağlasın mı gülsün mü? İçini yalnızlık korkusu ve geçmişin zor ve kötü hatıraları kemiriyordu.. dışarıda da sert soğuk, onu kör bir gece, belirsiz bir gün ve mechul bir gelecek bekliyordu. Kızının ve karısının hâli ise Hamid'i çok fazla endişelendirmeye başlamıştı. Ölümü düşündü. Ölüm ölümü istiyorum! diye.. geçirdi aklından. Hamid'e ne istersin? diye sorsalar, cevabı ne olacak? Peki.. bir insanın ölümü, çile çekmenin sınırı mı ? Yani ölüm, bir insanın sorularına azabına son cevap mı? Yoksa...ne diye düşündü. Ölmek bile ne zordu bu dünyada."(Polat, 2010: 73)

Kimi zaman anlatıcı kişisel düşüncelerini ifade etmekten geri kalmaz. hâkim bakış açısına sahip olan bu anlatıcının başvurduğu bu anlatım, okurda merak uyandırmak için kasten yapılmakta olup anlatıcıya eserin içerisindeki herhangi bir kahraman misyonu yüklenmeye çalışılmaktadır.

> *"Sen kabul edesen imanıvda, hiç kabul edesen? Samançı kızı teki güzel nenem keçel olsın. Oy, yo, oy.. Allah etmesin yohsa uşağlar ardımca düşeller.. hemde ne çağırılar, bu arada ağlamaktan göbek atmaya başladı.*
>
> *Baba keçel nene keçel Ömeri Beğ!*
>
> *Zille geldi başıv geti buynuv eg!*
>
> *şapalağ geldi, başıv eg!*
>
> *Neydim, neydim*
>
> *Nene dimesen Hamid beg?*
>
> *Hamid: Diyerem hardan eşittiv?*
>
> *Ömeri:*
>
> *Uşağlar diyiller, neyi.. neyi anamadım!!*
>
> *Hamid birden kızdı, yendir gibi ateşlendi: Le dediğiv heberi.."* (Polat, 2010: 72)

Romanda geçen anlatıcı, tüm olayları bilen ve hâkim bir tutum sergiler. Ayrıca, romanda 'tanıklık' ve önemi vurgulanmak istenen olayın, durumun bu tanık tarafından aktarılması durumu göze çarpar. Nitekim Hamid'in Terzi Arif Ustanın dükkânında yaptığı kötü tarttışmanın haberci ve bu anın tanığı tarafından aktarılır. Salah Usta gördüklerini karısına anlatmıştır ve karısında tüm mahalleye anlatmıştır. Yine Ahmet Ağanın ölüm anını duyduklarından sonraki sahneyi:

> *"Derin bir hırıltı çıkardığını duyduk Ahmet Ağa'nın. Sonra kalkan başının yastığa ani bir şekilde öne düştüğünü. Karısının kollarında can*

> *verdi. Ben, bu sahneye gözlerim ve ruhumla tanık oldum, keşke olmasaydım. Etrafa ölüm kokusu gibi bir koku varsı, beni korkunç bir ürperme sardı"*(Polat, 2010: 86)

Yazarın yazım ve noktalamadaki ustalığı da oldukça dikkat çekici bir yapıdadır. Irak Türk edebiyatında yazılan birçok romanda görülen iki nokta bu romanda da sıklıkla kullanılmıştır. Roman içerisinde kullanılan yöresel dil kahramanlar tarafından birinci şahıs zamiri olarak kullanılmaktadır. Bu bölümler romanın hareketlilik kazandığı sahneler ile geliştirilmiştir.

2.2.2.2. Olay Örgüsü

"Yalımlar Gölgesinde" adlı roman tek zincirli olay örgüsüne sahiptir. Olay örgüsü şu şekilde gerçekleşir:

Babası Hamid'i küçük yaşta demirci Ömer ustanın yanına çırak olarak verir. Onun bir mesleği olsun ister. Hamid, zaman içinde ustasından demirciliği öğrenir ve usta olur. Daha sonra Kadriye ile evlenir. Hamid bir gün Gavurbağı bahçesinde sol kolundan vurulur. Hastanede gerekli tedavi yapılmadığı için kolu sakat kalır. O günden sonra kendi mesleğini icra edemez. Yaşadığı bu olaylardan sonra bunalıma girer. Yalnız kalmaktan ve sessizlikten korkar hale gelir. Tek desteği ailesidir. Bir gün onu evlatları yerine koyan Ahmet Ağa'nın altınları ve parası çalınır. Köylü arasında hırsızın Hamid olduğu söylentisi çıkar. Hamid'i bu söylentiler adeta yıkar. O tüm dünyaya küser ve Ahmet Ağa'dan artık nefret eder. Ahmet Ağa'nın karısı Hatun nene onu yolda görür ve eve davet eder. Ahmet Ağa'yı ziyaret etmek zorunda kalan Hamit dayanılmaz bir tiksinti duyar. Ölüm döşeğinde olan Ahmet Ağa dedikodulara inanmadıklarını söyler, sen bizim evladımızsın, der. Kalan para ve altınları Hamid'e verir, karısını da Hamid'e emanet eder. Birkaç gün sonra Arif usta ölür. Hamid defin işleriyle ilgilenir. Onu zaman zaman hissettiği ve Ahmet Ağayı son gördüğünde onda da duyduğu bu ölü kokusu çok rahatsız eder. Aynı kokuyu TürbekazanNürü'nün ellerinde de duymuştur. Ölüm olayı, defin işleri ve TürbekazanNürü'nün hâli Hamid'de yaşayan bir ölü olduğunu düşündürür. Ben yaşayan bir ölüyüm, der.

İşsiz kalan Hamid'e eski ustası Ömer usta demirci dükkânını devretmeyi teklif eder. Hamid bu teklifi reddeder. Terzilik yapmayı istemektedir. Terzi Arif ustaya yanında

çırak olmak istediğini söyler. Arif usta onun onurunu kıracak şekilde reddeder ve onu Bekir'in yanında küçük düşürür. Bu olay üzerine Hamit birkaç gün hasta yatar. Bekir'in karısı yaşanan bu olayı köyde kadınlara anlatır. Artık köyde, çarşıda herkes bu olayı düşünmektedir. İyileştiğinde Hamid, karısına Ömer ustanın teklifini kabul edeceğini söyler. Çünkü o demircilikten kurtulamayacağını anlamıştır.

Asıl vakayı oluşturan olaylar dizgesi ise Ahmet Ağanın evinden çalınan paraların Hamid 'in üzerine kalması ve kendini aklamaya çalışan asıl kahramanın insanlarla gerçekleşen mücadelesidir.

Roman içinde olay örgüsünün kırılma noktası Hamid'in kolunun sakat kalmasıdır. Bu süreçten sonra bunalımlı bir hayat yaşayacak olan kahramanımızın topluma yabancılaşma süreci başlar.

Roman içinde olayların yaşandığı aktüel zaman görülmektedir. Bireysel çatışmalar bu süreçte gerçekleşir. Ayrıca Hamid'in anıları geri dönüş tekniği ile karşımıza çıkmıştır.

2.2.3. Şahıs Kadrosu

2.2.3.1. Hamid

"Yalımlar Gölgesinde" romanının başkahramanı Hamid, güçlü kuvvetli, iri yarı, geniş omuzlu eski bir demirci ustasıdır. Kadriye ile evli üç çocuk babasıdır. Çocuklarının adları sırasıyla Celal, Güllü ve iki buçuk yaşlarında olan oğlu Gazi'dir. Hüseyin'in bir kolu sakattır. Bu sakatlanma hadisesinden sonra kendi içinde büyük yalnızlıklar yaşayan biri olmuştur. Onun kolunun nasıl sakat kaldığı geriye dönüş tekniği ile Hamid'inhatırlamalarında anlatılır.

> *"Gavurbağı bahçesinde" aynasızın biri ona kurşun sıkmıştı. Kendisine göre kurşun sıkmaktan daha beter olan iş, onu kurşundan daha fazla yaralamış olan hastanedeki icraatı. Kötü muameleden başka, koluna yalancıktan pansuman yapıldı ve sağlığına kavuşmadan önce, polisler tarafından ifadesi alınır alınmaz apar topar hastane kapısına bırakılmasıydı. Gavurbağı'nın zeytinlikleri arasında millet sakin sakin oturuyordu, karşıdan tüfekleriyle gelen idam mangası bahçenin yan tarafını sardılar ve kalabalığa ateş açtılar. Ateş açıldığında Hamid,*

koskoca bir zeytin ağacının arkasına saklanmıştı. Kaçmak isterken şişman bir aynasız varvarını çekip ona doğrultmuş ve kolundan vurmuştu. Kurşun bir tek kendine sıkılmamıştı, ancak tüm bir halka yapılmıştı bu cinayet. Çoğunlukla sırf hastane günlerini hatırlamamak için kendini ıvır zıvır işlerle meşgul ederdi. Moralini yüksek, içini ferah tutmak için o günleri düşünmemeye çalışırdı."(Polat, 2010: 43-44)

Koluna, polislerin nezareti altında pansuman yapılmış olsa da yeteri kadar ilgilenilmediği için, Hamid'in kolu sakat kalmıştır. Evine götürülürken bütün dünyaya küser, ancak eve gitmek için de can atar. Aslında yeniden yaşamla bağlarını güçlendireceği inancını da kaybetmez. İçinde umut köprülerini yeniden kurmak için bütün acılarını, çilelerini açmazları unutmaya: sadece kendini değil, ailesini düşünmeye karar verir.

"İş arayan işi, aslan ağzında olsa bile bulur, Yerin dibinde olsa bile.. değil mi? Kimse onu oturduğu yerden kaldırıp, buyur beyefendi alsana bu iş! Zatî âli'nizin elini öpmek istiyor demez. İş zorlamaksızın ele geçmez." (Polat, 2010: 36)

"Ahmet ağa dinlemiyerek devam etti : "Sen evlâdımsın kürekenimsen sayılı.. O sandıkta altmış yetmiş altın lira var, bir de kuru para var, sen indi ya kurru paranı al, yahut da altın liraları! Bir dükkan açar! bir iş yapasan! O senivçi uşağlarıvçı güzel Kadriye'yçi..men öldüğden sora perişan olmayasız diye umarım ki Hatun nenev de mennen sora rezil olmasın. Sen ona oğullığ yap ki o sene nenelığ etsin.."(Polat, 2010: 84)

Hacı Ömer: "Oğlum Hamid, dedi, sen iyi bir ustasan, mende güç kalmadı, iyice de ihtiyar oldım gel dükkanım sene emanet, sen usta ol, nice bilirsev bele çalış.. İndi menim işim var gideceğem ama bu mecliste men diyerem, dükkanımı bu adamın umuruna terk édirem.. bu gün akşam eve gel orda annaşırığ.. "Hayır ustam.. men daha demirçiliğ edebilmem.. hemde çekici kaldıracağ bilegim yoh.. Topal Faris: " Ne edeceğsen be? diye sordu. " Şey, dedi, terziliğ edeceğem. Pek ve temiz bir işti. "Kim seni çalıştırı?diye çıkıştı k ırhından sora derzi şegirdi olacağsın ha?! " Topal Faris: "Canım başka bir iş yap, dedi, dükkan aç

> *bakkal ol.. vazifeye kayd ol.. Hamid: "Aklım bes derziliği kesiri, dedi, Bugün gün ortadan evvel dostum Arif'e gidip öğreneceğem, ayağa kalktı siz meni hakikten mahcup ettiviz. Borçlu oldım size, Arif yanına gitmeden ögce o kert Yakub'la bir hesabım olacak. Havadisi sora eşidisiz"*(Polat, 2010: 146)

O hastaneye kaldırıldığı zaman onun kolunun kesilmesi gerektiğini söylerler. Kesilip hastanenin çöplüğüne atılacak olmasını kabul etmez Hamid. Hastane günlerini hatırladığı zamanlar Hamid'in Hamid'in en çok moralini anlardır!

Hamid, kendi içinde büyük yalnızlık yaşasa da içten içe sessizlikten ve buna benzer durumlardan çok korkar. Kendini iki kol, biri sağ biri sakat ve iki kulak gibi hisseder. İşte bu kötü durumdayken ailesini özler. Sanki onunla gurbette yaşıyorlarmış gibi, çocuklarını, karısını, bir de ambarda yatağa düşen babasını düşünür.

Eserde Hamid'in hırsızlık ile suçlanması, kolunu kaybettiği için artık demircilik yapamaması ve karsının çalışması için ona baskı yapması Hamid'i bir çıkmaza sokmaktadır.

> *"Eeey topal Faris.. heyyy Hamid" diye bağırdı. Köfteci topal Faris onun numaralarını, yapmacık davranışlarını görünce bir türlü, Hamid'in duyularını ve belleğini yormaya çalışmıştı. Hamid ise Topal Faris'in sözünü sorularını sıkıntıyla yanıtlamış olsa da, kendi başında olan hâlleri unutmamıştı. Kendi ne, şehre ve dünyaya sorduğu soruları da aklından çıkarabilmemişti. Hem de Topalın gevezeliğine karşın sorularının dizisi bozulmamıştı. Bütün bunlar bir yana dursun, halkın gözündeki ifadeler bir yana! Halk ona hırsız gözüyle baktığını çoktan beri öğrenmişti ama, bir türlü inanmak istemiyordu. Öyle bir yılgın duruma düşmüştü ki, kendini yiyordu. Bugün bir sözün üstünde durarak, yarın ayni o sözün başka bir şekline kendini inandırıyordu. Büyütürdü, büyütürdü ve çığ gibi yuvarlandıkça zihninde büyüyordu kılıç kesmez bir kanıta varıncaya dek. Gözlerde o ifadeler kesinlikle vardı. Kime bakarsa o ifadeleri görebiliyordu. Sorularla kuşatılmış gibi hissediyordu kendini. Onulmaz sorular vardı bütün suretlerde."*(Polat, 2010: 139)

Hamid'in namuslu bir insan olmasına rağmen Ahmet Ağa ve Hatun nenenin sandıktaki paralarının çalınmasının sorumlusu olarak kendisinin görülmesi de Hamid için çok üzücü bir durumdur. Hamid bu duruma karşı kendini aklamayla uğraşır. Yaşadığı tüm sıkıntıları içine akıtarak psikolojik halleri daha da kötüleşir.

2.2.3.2. Mine Bacı

Mine Bacı karakterinin ilk kocasından üç çocuğunun olduğu söylenmektedir. Bu ilk kocası bölgede çıkan kıtlık yüzünden ölmüştür. Sonrasında çavuşla evlenen Mine bacı bir hafta geçtikten sonra kocasını savaşa uğurlamış ve bir daha onda haber alamamıştır.

> *"Mine Bacı, seferberlik harbinde kaybolan topçunun karısıdır. Görünüşe bakılırsa elli yaşlarında gösterse de altmışını aşan ihtiyar bir kadındır. Ne var ki daha kırılmamış bir kadın gibi güçlüdür. Kırk sene önce bir haftalığına evlenmiş kocası savaşa gitmiş o gün bugündür ondan hiçbir haber almamış, gitmek o gitmek, birden haberi kesilmiştir.*
>
> *Mine kocasından haber alamayışını kendine öyle dert eder ki sonunda bu onda takıntı haline gelir.*
>
> *"Mine, kocasının neden geri dönmediğini her zaman kendi kendine ve mahalledeki komşu kadınlarına sorardı. Uzun yıllardır sorular, fokur fokur kaynaşmakta: kafasında..öldü mü acaba? Kaçtı mı? Neden bizi sormadı, ne oldu ona? Her yıl bir türlü sorular çıkarırdı ve tekrarlayarak karşısına gelen her, kişiye yerli yersiz sorardı."* (Polat, 2010: 17)

Mine Bacı; lifle, tahta tarak, cıncık boncuk, öteberi satarak kızlarını büyütmüş ve sonrasında da onları evlendirmiştir. *" O hayatı ilmik ilmik ören, (yuvayı kuran dişi kuş) diye anılan kadın figürüdür*."(Sarıçiçek, 2014: 16) Bura da yer alan anlatı Dokuyucu Ana arketipinin özelliklerinin Mine bacı bulunduğu anlaşılır. Mine Bacı kızlarını evlendirdikten sonra evinde tek başına yapayalnız bir yaşlı kadın olarak yaşamını sürdürür.

> *"Mine Bacı'nın başka bir hüneri de vardı, onu az kimseler bilirdi. Konum komşunun düşlerini o yorumlarmış. Bir bir düş görse hemen Mine bacıya koşar, açık kapısına gelir kapıyı çalardı: "Mine bacı.. Mine*

bacı, diye seslenirdi, ev sehebi, Mine bacı her ossın bir yuhu görmişem.. Bu memlekette senen iyyi yuhıdan bilen yohtu..” (Polat, 2010: 18)

Aslında kapısına gelen herkesi içeri alır. İster kadın ister erkek olsun.. Sonra onların rüyalarını yorumlamaya başlardı.

Mine bacı dünyadan umudunu kesmemek için etrafındaki canlı cansız eşyalarla ilgi kurma işini günden güne başarmıştır. Gündüzleri diğer kadınlarla vaktini geçirir, geceleri de komşu çocuklarını başına toplar onlara güzel güzel masallar anlatırdı. Kimi zaman da çocukların ısrarıyla gittiği evlerde masal anlatırken mangal başında olduğu yerde geceler kalırdı.

Mine Bacının, sokak kapısı üzerine çöken duvardan dolayı kapanmaz. Söz konusu olan bu kapı olmasa ev hepten çöker. Kapı evi ayakta tutan tek destektir. Bu yüzden kapıya Mine Bacı kutsallık yükler.

“Mine Bacı’ya her kim: Neden kapıvız bele açığ kalmış? diye sorup sual etseydi, yavrusundan daha fazla sevdiği bir kimseden bahsettiği gibi dayanıklı kapıyı ona uzun uzun anlatırdı.

Mine benim aslan kapım, yiğid kapım, diye övünürdü, onı Balyemez de açmaz menim aslanımı bir ordu askerin ögünde bir dev kimin durar.. onlara meydan ohur..” (Polat, 2010: 15)

Mine Bacı kırk yıldır kendini kandırarak, düş gibi yalan bir umuda sarılır. O “umutla ölmek, umutsuzlukla yaşamaktan daha iyidir” düşüncesinden hareket eder. Mine Bacı, ölü bir evin tek canlısıdır. Fakat bu canlılığı kendine saklamaksızın, bütün bir sokağa, belki de baştanbaşa bu şehre umut aşılamak şekliyle canlılığını paylaşanbiridir. Mine bacı içinde bulunduğu toplumda ışığın kadını rolünü üstlenmiştir.

Roman içinde verilen bilgilere göre Mine Bacının evinin kapısı çok eski zamanlardan kalma yine çok eski bir ağaçtan yapılmış bir kapıdır.

“Mine'nin ev kapısı Ortaçağlardan kopup gelen antika bir kalkanı andırıyordu. Kapısının macerasını anlata anlata ondan bir parça olmuştu. Kalın tahtadan yapılmış bu kapı. Bir zamanlar Hasa Çayı'nın

boya boyu ormanlık ağaçlarından yapılmıştı. Millet, bir zamanlar kavak çam kaliptos ağaçlarıyla dolu olan ormanın canına düşmüş ağaçların gözyaşına bakmadan kes ha kes diye kesmiş doğramış ve orman böylece yok olmuş gitmişti. İşte şu kapı, O orman ağaçlarının gövdelerini keserek yapılmıştı. Ön taraftan dikey şeridlerden oluşmaktaydı, arka taraftan ise, iki kocaman servinin gövdesini iki stüne bölerek dayatılmıştı. Bir elin avucunu dolduracak kadar yuvarlak başlı topuzlu mıhlarla çakılmış ve arkadan perçilenlenmişti. Sırayla gelişi güzel yerleştirilen bu mıhlar, bakır tunç alaşımından dökülen birer tas gibi dururdu.

Neredeyse kapı, dev masallarındaki harikulâde bir kahramanın kalkanını andırıyordu." (Polat, 2010:15-16)

Her zaman ve herkese açık olmasıyla bilinmektedir. Bu noktada: "*Çevresine ışık saçan, hayat veren, mutluluk kaynağı olan arketipsel kadın figürü*" (Sarıçiçek, 2014: 16) ile karşımıza çıkmaktadır.

2.2.3.3. Hacı Ömer Usta

Romandaki işlevi şudur:Çocukken babası eli ayağı mahalleden kesilsin diye Hamid'i, demirci Ömer ustanın yanına çırak olarak verir. Durum böyle olunca Hamid demirci küresinin yanında büyür ve orada çocukluğunu geçirir. Gençliğinin de bir bölümünü orada tüketir. Demirci dükkânına ilk geldiğinde balyozu kaldıramamıştır, ama gel zaman git zaman boylu poslu bir genç olduktan sonra balyozu elinde hamur gibi hisseder. Orada hem çırak hem de Ömer ustanın manevi oğlu gibidir. Adam gibi adam olmayı ve tecrübeli bir kalfe olmayı Ömer ustasına borçludur. Demirciliği ondan öğrenmiştir. Ömer usta:*"Bah oğlum, demişti ona, bele eşekliğten çalma çekici. Küvvetine güvenme..bu işte bir name var, bir çalma usulü var. Tamam, usta anladım demişti."* (Polat, 2010: 65)

Hacı Ömer Usta, Hamid'e "yaşlandım artık, bende güç kalmadı, dükkânı sana emanet edeyim nasıl bilirsen öyle çalış, usta sen ol" der. Ancak Hamid, "ustam bende çekici kaldıracak bilek yok" diyerek bu teklifikabul etmez

Ömer usta çocukken kendine emanet edilen Hamid'i iyi bir şekilde yetiştirmiş, demirci ustası olmasını sağlamıştır. Yaşlılığında da dükkânını ona teslim etmek ister. Böylece

işsiz olan Hamid'e bir yardım eli uzatmak istemiştir. Bu yönleri ile yardımcı kahramandır.

2.2.3.4. Ahmet Ağa

Ahmet Ağa ve eşi Hatun nenenin çocukları olmadığı için Hamid'i evlatları yerine koymuşlardır. Birgün sandıkta sakladıkları altın ve paralarının yarısı çalınır. İnsanlar arasında para ve altınları çalan hırsızın Hamit olduğu dedikodusu çıkar. Hamid, bu iftiraya çok üzülür. Hayatındaki ikinci yıkımı bu şekilde yaşar. O günden sonra Ahmet Ağa'dan nefret eder, ondan iğrenir. Onun yüzünü görmek ve sesini duymak istemez. Bu gibi sezgilere kapılmayı da hiç istemez ama buna engel olmaz. Çünkü Ahmet Ağanın sandığından paralarını çaldığı iftirasını atmışlardır. O günden beri Hamid bu eve ayak atmamıştır. Onu evine ayak basmamak için yemin etmiştir. Bu yüzden ve başka nedenlerle onun sesini duymaktan, yüzünü görmekten dolayı iğrenir. Hamid, bunu kimseye söylemez kendi kendine bile itiraf etmekten çekinir. "Onunla aynı evde yaşayana, bir yastığa baş koyana aşk olsun, ben olsam olduğum yerde geberirdim" der. Ne yatağımı, ne evimi ne de yastığımı paylaşırdım. Başımı alır memleketi terk ederdim; kaf dağı da Çin maçin de beni tutamazdı, diye düşünür. Sanki Ahmet ağanın ağzından leş kokusu, köpek leşi kokusu gelir gibi tiksinir. Bu bulantı duygusu onu korkutur. Bir insandan bu kadar tiksinmeyi aklı almaz. Onu ziyaret etmek zorunda kaldığı bir gün tanrısal gözlemci anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

> *"Ahmed ağa nefes alır gibi oldu. Hamid, saygıyla ve yavaş yavaş eğildi, Semtin Kalaş'ımçıkarıp hasır üstüne yalın ayakbastı. Ağanın ayakları yanında oturuverdi. Zayıf ama iri, kemikli, benek benek olmuş bir deri bir kemik kalmış, eli, bedeninin üstüne örtülmüş olan çarşafın üzerine düşmüştü. El damarları, boyun damarları gibi yeşilimsi mor kesilmişti. Nefes alırken sanki görünmeyen yaratıklarla mücadele ediyordu. Belli ki konuşma da onu çok yoruyordu. Bir ara gözünü yumdu:"*
>
> *"Hamid,dedi, sonra gözünü yarıya kadar açabildi dedim belki.. yabancısın .."*
>
> *"Menem ağam ..neceolduv?"*

“Ahmet ağa gözlerini zorla açmaya çalıştı, elini de azıcık kaldırdı. İşte görüyorsun derecesine başını kımıldattı.”

"Oğlumdedi ağır ağır, Hatun sen de gel.

“Hatun geldi, Ahmet ağanın yanı başına diz çöküp oturdu. Cansız zaif mor damarlı elini aldı öptü ve avuçları arasında tuttu.”

"Geldim Ağa ..

"Hatun, bu senin oğlundur. Bizim oğlumuzdur. Allah bize bu dünyada evlad bahşetmemiş.. Allah'ın sözü, buyruğu böyleymiş.. yücelerin yücesi kendi bilir..

Ahmet ağa: "

.. ama Kadriye, diye devam etti rahmetli bacı kızı kızımızdı, bu da oğlımızdı..ne sen, ne de men çok şükür ki bu masum evlatlarımızı hisuçlamadığ, sizi itham eden Allah'tan bulsun bulur da inşa Allah. Oğlım bildim paranı, sandığtan kim çalıp, sen başka sözlere, dedi kodlara kulağ asma, sen menim öz oğlımsan..bu harami işi degi. Haraminin eline bele bir sandı; geçerse soyar soğana çevirirdi. Oldım olası bel bir şey duymadım! ki bir hirhiz konduğu paranın yarısını çalsın! yarısını yerinde bırahsın Paramızı çalan ev hirhızıdı..bizdendi…” (Polat, 2010: 84)

"Sen evladımsan kürekenimslen sayılı.. O sandıkta altmış yetmiş altın lira var, bir de kuru para var. Sen indi ya kurru paranı al, yahut da altın liralarını al. Bir dükkân açar! bir iş yapasan! O senivçiuşalarıvçı güzel Kadriye'yçi..menöldüğden sonra perişan olmayasız diye umarın ki Hatun nenev de mennen sora rezil olmasın. Sen onu oğullığ yap ki o sene neneliğ etsin..Allahım herkese sağlığ sıhhat versin uzun ömürler versin.. sen zatı südü peksen isterim ki Hatun nenevi iyi yaşadasan.. kimseye muhtaç etmeyesen.. kah Hatun o kuru parayçıhart..” (Polat, 2010: 85)

Hamid, ağlayarak ben sizi bu dünyada kimsiz kimsesiz bırakmam, der. *"Bunu yapmazsam babamın oğlu degilem. Ağaç kimin kırılsam da sizi aç bırakmıyacağam, camiler sekkisine mendil sersem, dilensem size evlâdlığyapacağam."* (Polat, 2010: 86) Yukarıda verilen alıntılardan da görüldüğü gibi Ahmet ağa ve karısı Hatun nenenin cümle içinde tasvirleri verilmektedir.

2.2.3.5. Türbekazan Nürü

Romanda tasviri yapılan birkaç kişiden biri olan TürbekazanNürü bir mezar kazıcısıdır. Onun tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı olması şu sözlerle tasvir edilir:

> *"Yer yer sakalının toyu dökülmüş, yüzü çürümçürüm kırışık dolu, kocaman parmaklarının arasında cıgara sönmüş uyumuşa değil yedi gündür ölen bir cesede benziyordu. Onu birinci defa görenler şimdi beya deminden değil Nuh zamanından ölmüş sanırlardı onu. Yoksa da bir hekeldi. İşte o TürbekazanNürü'dür, kırk yıldan beri, belki daha öncelerden, eline avucuna tükürüp turbe kazmağı rızk yolu diye edinip, mahallenin ve bu yakanın hır çok gencini kızını karısını, kocasını, hastasını sağını gömmüştü. Kimleri kimleritopraga vermiş bu mezarcı!"* (Polat, 2010: 143)

> *"Arada sırada bir zorla duyulan hırıltısı çıkıyordu. Türbekazan Nürü'nün teninde eşkimiş bir koku vardı. Tarifsiz. Son zamanlarda Ahmet ağa'nın yatağından çıktığı koku gibi..derler ki bu koku adamı sarhoş eder ol sebepten, adamcağız derin uykulara geçiyordu durup dururken."* (Polat, 2010: 143)

2.2.3.6. Koç Tevfik Ağa

Hamid'in babasıdır. Ambarda hasta yatar. Hastalığına bağlı olarak çok sinirlidir. Sürekli etrafındaki herkese küfürler ederek bağırır. İki güne bir avluya çıkar, ayakyoluna gider. Bu sırada sadece torunu Cihad'ın yardım etmesine izin verir. Koç Tevfik Ağa, öfkesiyle Hamid'i canından bezdirir. Onun sürekli moralini bozar ve zaten kötü olan ruh hâlinin daha da bozulmasına neden olur. Bu nedenle Hamid'in yaşamında engelleyici fonksiyona sahiptir. Anlatıcı Tevfik Ağa'nın hâlini şu sözlerle aktarır:

“Aylardır bu ihtiyarcağızın hali böyle geçiyor, çektiği acılar yüzünden başka bir adam olmuştu. Başka yaratık olmuş, sanki bu yaratık hiç o Koç Tevfik Ağa değilmiş gibi hırçın, önüne gelen herkesi çekiştiriyordu. Zaman zaman evin korkunç hortlağı olmuştu. Herkesin uykusuna, çocukların uykularına dahi girip, çocuksu rüyaların karabasanı olmuştu. En büyük istekleri şu idi ki, bu adam bir iki damla idrarı çıksın da, ondan sonra ne olursa olsun..” (Polat, 2010:112)

“Koç Tevfik Ağa rahatladığı gün, bu ev sevinç seli altında kalırdı. Herkes bir tek günlük mutluluğu yaşamaya hazırlanırdı. Hamid, güzel güzel konuşuyordu. Karısı tatlı yemekler yapar, çocuklar neşeli olurlardı. Koç Tevfik Ağa da öyle cana yakın bir insan olurdu ki gel gör ..herkesi kendi adıyla çağırırdı. Hemde nasıl! Güzel bir ağızla, şefkat dolu sözlerle. Kadriye'ye gelinim, Güllü'ye gülistanım, oğlu Hamid’e aslanım diye seslenirdi.. On dört onbeş yaşında olan, Cihat o gün çığılığın bir şenlik içinde kitaplarını koltuğuna alıp okula koşarak giderdi. Oysa başka günlerde ne okula gitmeye hevesi olurdu ne de yemek yemeye..” (Polat, 2010: 113)

2.2.3.7. Terzi Arif Usta

Çarşıda terzi dükkânı olan memurlara ceket diken ünlü bir terzidir. Hamid, kolu sakat kaldığından beri işsizdir. Artık hazırı tüketen Hamid’in paraya ihtiyacı vardır. Onun yanında çırak olarak çalışıp terzi olmayı ister. Bu derdini bir gün Terzi Arif ustaya açar. Çok çekinerek isteğini anlatır. Aldığı cevap ise onun onurunu kıracak şekildedir.

"Utanma canım.. zaten utanacağı bir şey kalmadı.."

Hamid:

"Sen bilisen işte .."

Arif anlamlı ve kurnazca:

"Her şeyi billem, dedi, ama sen annad bize.."Hamid:

"sözün kısası men gelmişemyanıvdaterziliğ alışmağa .. Ne diyisen ?"

Hamid sözünü tamamlar tamamlamaz, Arif kahkahayla gülmeye başladı.

Bekir'de fırsat buldu. Tilki gibi sırıtı.

"Yani sen ye sordu Arif, sen, sen menim elim altında şagirdolacağsan?

Dünyaya ne geldı? Hahaha ne geldıagalara?

Canım bu şakanı yap ama, ne terziliği ne merziliği..neyçin bu sanatta rızk kaldı?!

Hamid:

"işlemeğ ayıp degi dedi men diyirem terziliği öğrenim, mene günlığ verme hafatalığ da istemirem..

"Yanımda çalışırsav manası odı ki sen menim Şagirdimsen.." (Polat, 2010: 166)

Alıntıda görüldüğü gibi Terzi Arif, o anda dükkânda oturan Baharatçı Bekir'in önünde Hamid'i küçük düşürecek şekilde reddeder. Onuru kırılan Hamid, kendisiyle alay eden Bekir'in boğazına yapışır ve sıkar. Baharatçı Bekir'i elinden aldıklarında sokakta herkesin toplanıp kendilerini izlediğini görür ve o an kendinin bir kumpasın içine düştüğünü anlar. O an bıçak aranır bulamaz, eğer eline bıçak geçse Baharatçı Bekir'in kanını dökecek kadar öfkelidir. Bugünden sonra üzüntüsünden günlerce kendinde olmadan hasta yatar.

2.2.3.8. Salah Usta

Salah Usta bir benna olarak karşımıza çıkmaktadır. Mine Bacıların mahallesinde oturmaktadır. Mine bacı Salah Ustadan, yarım açık kalan ve yere çöküş vaziyete olan ev kapısının onarmasını ister. Salah Usta kapıyı düzeltmek uğraşır ama yine yapamaz ve Mine bacının kapı hep yarım açık kalır.

"Salah usta orta boylu, gür bakışlı sert yüzlü, güçlü bir adamdı. Yaz kış oniki ay onu tek kıyafetle görürsün, ayağında kalaş, bacağında yer yer kireçle lekelenmiş kara şalvar, çiğnine boz bir ceket geçirmiş, sabahları onun ne zaman kalkıp ne zaman işe gittiğini hiç kimse bilmezdi ama,

akşam üstü geri dönerken onu herkes görebilirdi. Elinde edevat torbası, konuşması çabuk ve yürüyüşü hızlı olan bir kişiydi."(Polat, 2010: 17)

2.2.3.9. Güllü

Hamid'in kızıdır. Onun hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş, okuyucunun hayal dünyasına bırakılmıştır. Hamid kızına çok düşkündür. Güllü de babasına. Güllü babasının hep kederli halinden çok etkilenir ve çok üzülür. Babası için bir şeyler yapmak ister. Onun cansız koluna can vermek ister gibi gelir ve babasının elini tutar. O anda Hamid koluna ve eline can gelmeye başladığını hisseder. Sanki damarlarına kan pompalanır. Damarlarından çekilen kan yeniden dolaşmaya başlar ve parmağını kıpırdatır. Güllü büyük bir sevinçle çığlık atar. Bu yönüyle Güllü'ye yardımcı fonksiyon yüklenmiştir.

2.2.3.10. Kadriye

Kadriye, Hamid'in karısıdır. Onun hakkında romanda bilgi verilmemiştir. Ancak biz kocasını çok seven ve onun mutlu olması için çırpınan bir kadın olduğunu anlamaktayız. Kadriye'nin kocası üzerindeki yapıcı etkisi olduğunu aşikârdır. Özellikle sevgisiyle kocasına can vermesi bunun bir tecellisidir. Bunu tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı şu sözlerle anlatmaktadır.

"Sevinci birden kabarmıştı, hem de aç bir kurt gibi kemikleri sarsılıyordu. Kızı Güllü odada i olmasaydı Kadriye'sini alıp sarıl ha sarıl diye kucaklayacaktı." (Polat,2010: 46)

Alıntıda da görüldüğü gibi tıpkı kızı Güllü gibi Kadriye kocası üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

2.2.4. Mekânlar

2.2.4.1. Dış Mekân

Roman içinde dış mekânlar yoğunlukla kullanılmış, kahramanların sokakta, kahvede geçen zamanları sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. *"Hamid'e koydukça koymuştu, bundan önce gezip dolaşmadığı sokakları, kendi kendiyle hesap kitap eder gibi özbaşına konuşarak gezdi dolaştı."* (Polat, 2010: 157)

Terzi Arif ve Baharatçı Bekir'in yanından kavga edidip ayrıldıktan sonra kendini şuursuz bir halde sokaklara atar. Onların oynadıkları oyun Hamid'e koydukça koymuştur. Bundan önce gezip dolaşmadığı sokakları kendi kendine konuşarak gezip dolaşmaktadır. Hamid'in ağır bir bunalıma girer. Bu bunalım dönemlerinde yürüdüğü sokaklar açık mekân olmasına rağmen onun kötü psikolojisi; kendini üzgün ve mahcup hissetmesi nedeniyle kapalı mekân olarak da algılanmaktadır.

Kahraman iç sıkıntılarından kurtulmak için sokaklarda dolaşmaktadır. Çiftekahve, büyük çarşı, hamam gibi mekânlar dış mekân olarak karşımıza çıkmaktadır.

> *"Herşeyi anlattıktan sonra yaşa, çok yaşa diye bağıra bağıra büyük çarşı yerine Çiftkahve'ye doğru çekileceklerdi."* (Polat, 2010:102)

> *"Çiftkahve' ye kadar boy lanan o yol, birçok mahallenin biricik çıkış yoluydu. Sanki her mahalleden bir kalabalık bşanmıştı bu ana yola. Musalla düzlüğünden, Koyun Pazarı'ndan gelen geçen siviller de hep bu yolu kullandıkları için ortalık kaynıyordu. Atlı arabaların, sebze meyve yüklü el arabaların, madencilerin kireç veya kırmızı kayalar taşıyan kervanlarının yoludu. Köprübaşı'na varmak için en yakın ve biricik yoldu"* (Polat, 2010:119)

> *"Gün, tamamen batmıştı ama ortalık henüz boşluk içindeydi. Gökyüzü, saydam, lacivert çalar bir maviye teslim olmuştu. Dabakhane yakınlarına vardığında akşam iyice bastırmıştı ve buradaki gökleri yarasalar işgal etmişti. Yarasalar öyle uçuşuyorlardı ki az kalsın insanın yüzüne vuruyırdu. Yakın uzak camilerden akşam ezanı çekilmekteydi. Tokat hamamının kubbesi arkasına düşen gün batımı ve al olan göğün parçası önünde bir kavis gibi görünüyordu. Hamamın kubbesinin yan tarafından ince şerid gibi bir duman tütüyordu."* (Polat, 2010: 159)

Halveçilerbazarı, Kayseri, Değirmen, Kızılkilise, Dabakhane, Tokat hamamı, Başkesük Camii, Mulla Hıdır Tekkesi, Çiftekahve, Yedikızlar meydanı, HemeNecminin Kahvesigibi mekânlarda romanda yerini almıştır.

2.2.4.2. İç Mekân

Hamid'in yaşadığı ev bir kapalı mekân olarak görülmektedir.

> *"Karşıda Minegillerin evi. Evinin ön kapısı her zaman açık duran bir kapıdır çünkü yeri bozulmuş, mahalle duvarı da bir hafif sarsıntıdan sonra taşıyla kaya sıyla kireciyle hemen inmiş bütün ağırlığını o kapının üstüne yüklenmişti. Bu bir söylenti olarak mahalle halkının ağzındaydı. Bu kapı olmasaydı, der Mine Bacı, bu yapı ayağda durmazdı. Bu şehrin, bu mehellenin temeli bu kapıdır. Benim bu kapım depremlere salgınlara belalara karşı koruyucu bir keramettir. Bu kapı olmasaydı, böyle dimdik durmasaydı, bu şehir şehir olmazdı, ayağda bele dimdik durmazdı."* (Polat, 2010: 14)

Ahmet Ağa ve Hatun nenenin evleri de bir iç mekândır. Hamid için bu ev hem kaçmak istediği hem de yardım etmek istediği insanlarla dolu bir alandır. Hamid, yatalak olan Ahmet Ağa'yı ziyaret etmek için odaya girdiği vakit kendini yabancılaşmış, ötekileşmiş olarak hisseder. Hamid eski ev eşyalarını hayretle seyreder. Hamid'in mekâna yabancılaşması iç mekâna ait unsurların tarihi dokusu içinde aktarılmıştır:

> *"Hamid içeriye girdi. Takaltını gecip avluya bir göz attı. Eşyalar hepsi yerli yerinde eliyle koyduğu gibi her şey, her zamanki gibi yerindeydi. O köşede duvara yapılmış ocak, üstünde hisli simsiyah büyük tava, yanında ince uzun maşalar duvara asılı, pirinç yerde hamur teşte… Avlunun ortasında çeşme, çeşmenin yanında havuz, havuzun orada üşüşen serçeler Merdivenin orta basamaklarında alaca beşik. Havada ekşimiş hamur kokusu, yağlı sıcak tatlı tatlı kokan ekmek kokusuyla konuşmaktadır. Karşıda her zamanki üç oda. Ortadaki büyük yeşil kapılı oda. Dört sıra çakılmış her biri kocaman bir fincan kadar bakır toplu çiviler pırıl pırıldı. Yukarıda kapının orta yerinde yuvarlak bir delik, deliğin yukarısında bir arşın kadar dışarıya çıkan direkler, direklerin altında yabani güvercinlerin yuvaları..gurruk gurruk diye gelen sesleri"* (Polat, 2010:79)

Hamid için Ahmet Ağanın evi adeta tarih içerisinde bir yolculuk hissi taşımaktadır. O eski çeyizliğe, sandığın kapısındaki aslan resmi mekânın ayrıntılarını vermektedir.

> *"Bu ev onların halis mühlis kendi mülkleri olduğuna karşın o evde tek başlarına yaşıyor sayılmazdılar, çünkü yan odayı bu çifte, evlendikleri günden beri kiralamışlardı. Sırf onlara yardım etsinler, bu evde bebek çocuk sesleriçınlansınumidiyle kucak açmışlardı. Yan tarafındaki odaya onlara kiraladıkları zaman belki bunlar bu yaşlı çifte sahip çıkarlar, belki evi belki de varlarını yoklarını onlara miras olarak bırakırlar."* (Polat, 2010: 91-92)

Hamid'in içinde bulunduğu durumda ev toplumdan, yabancılardan, kendisini üzecek insanlardan kaçtığı bir sığınak görevindedir. Ev içi bir kapalı mekândır ki Hamid'in tüm zamanı burada geçmektedir. "*Ev insanın gölgesidir ne ev adamsız ev olu, ne de evsiz adam adam olu. Bunu mennen sor! Gün geli öz ayağıyla geri döner..özü de memnun. Eee boş ver canım."* (Polat, 2010: 137)

2.2.5. Zaman

Kahramanlar gerçek dünyadaki bütün oluş ve hareketler, zamandan bağımsız olmadığı gibi, kurmaca dünyadaki bütün durum ve hareketler de bir zaman dilimi içinde gerçekleşirler ve az veya çok her olay veya şahıs, içinde olduğu zamanın izlerini taşır. Bu yüzden okuyucular olayların ne zaman oluştuklarını merak ederler. Olayların sırası, süresi ve sıklığı bu zaman dilimi içinde düzenlenir. Her anlatıcı, bu süreyi istediği şekilde verebilir. Alışılmış olanı kronolojik düzenlemedir. Olaylar bir kişinin doğumundan itibaren başlar, ölümüne kadarki hayatını sırayla anlatabilir. *Yayımlar Gölgesi* romanında da anlatıcı bu sırayı, hikâyesindeki önemli olayı göz önüne alarak vermektedir. Hamid'in kolunu kaybetmesi ile başlayarak Ahmet Ağa ve Mine hatun'un altınını çalmakla suçlanışı ile devam eden olay örgüsü aktüel zamanda ki sıralanışı vermektedir.

> *"Hastanaye kaldırıldüı zaman onun kolunu keseceklerdi. Kesip hastanenin çüplüğüne atacak lardı. Kötü muameleden başka koluna yalancıktan pansuman yapıldı ve sağlığına kavuşmadan önce, polisler*

tarafından ifadesi alınır alınmaz apar topar hastane kapısına bırakılmasıydı." (Polat, 2010: 44)

Yaklaşık bir iki ayı kapsayan bir zamandan bahsedilmektedir. Bu zamanın kullanılmasında her hangi bir ritim ve estetik yapı endişesi güdülmemektedir.

"Yo oğlım, diyerek yalvardı, Allahı seversen bu toprağı üstüme at. Peygamber efendimizin yüzü hürmeti için yap bunu, ne olısan! Bir iyliğ yapasan,

Hamid:

–Dayı Nürü çıh dedi bu yer seniv yeriv degi..

– Çıhmam çıhmam dedi, enme! Bu türbe menimdi! Sen bura enme! Menimdi deye bağırmaya başladı." (Polat, 2010: 180)

Diyaloglarında sıklıkla tercih edildiği bu roman aktüel zamanın basit ve geleneksel yapısını vermektedir. Alıntıdan da görüldüğü gibi kahramanlar karşılıklı konuşmalar şeklinde zamanı okura hissettirir.

"Hamid'in eniştesi Fazok nâmıyla tanınmış olan Fazli, bir kaç gün önce bilmem kaçıncı sefer oldu ki karısı Hecce'yi kız doğurduğu nedeniyle dövüp evden çıkmış gitmişti. İki üç yıl önce ayni şamatayı kopardığı gibi bebeğin beşiğini tekmelemiş, Hecce' nin de saçlarını yolarak berbad etmiş gitmişti."(Polat, 2010: 93)

Yukarıda yapılan alıntıdan da anlaşılacağı gibi eserde geri dönüşlerde mevcuttur. Geriye dönüş tekniği ile yazar karakterlerin yerlerini, kişisel özelliklerini ve olayların geçmişiyle ilgili bilgi vermeyi amaçlar. Bunun yanı sıra karakterlerin romanın içerisinde bir şeyler hatırlamaları da bu anlatım tekniğiyle verilmektedir. Bu anlatım tekniği romanın gerçekliğine önemli ölçüde etki etmesinin yanı sıra, olayların arka perdesiyle veya altyapısıyla ilgili bilgiler verdiği için gelecekte olabilecek olaylar veya kişilerin şu an ki konumlarıyla ilgi fikir sahibi olabiliyoruz.

2.2.6. Dil Malzemesi

Yazar yöresel kelimelerin yoğun olduğu bir anlatım dili tercih etmiştir. Eserde yazar genellikle Kerkük şivesiyle konuşma dilini kullanmıştır. Nitekim dönemin ağız özelliklerine yer verilmektedir. Bu kelimeler hâlâ Irak Türkmenleri arasında kullanılmaktadır. "gahta" (kıtlı), "İrinlenmiş" (yorulmuş, eskimiş), "makayet ol" (dikkatli ol), "ayvanda" (avluda), "mızıldama" (naz etme), "çalmavın" (hırsızlık yapmayın), "azyesini" (eteği), "çiğnine" (umuzuna), "kerpiç" (tuğla), "mezzek etmeğçi" (alay geçmek için), "kiflet" (eskimiş, yaşlanmış, ağır), "kavırçağı" (oyuncağı), "kremstik" (çikolatalı dondurma), "nenev" (annen), "fizzseh" (figan), "hardan" (nereden), "ardınca gönderdiv" (arkasıyca gönderdin), "cayıtılar" (bıraktırdılar), "gürgüzsüz" (bakımsız), "külle" (kısa boylu), "Taccüp etti" (şaşırdı), "takaltı" (kemer altı), "varvarını" (tabancasını), "camadanı" (baş sarığı), "ikirciklendi" (ağlayarak konuşmak), "hathavar" (bağırmak), "küreken" (damat), "anaştalığ" (kahvaltılık), "danguz" (domuz) , "givli" (gönül, kalp), "dasalatım" (cüretim)…

Argoya yer yer kullanan yazar okuyucuya ulaşmayı başarmıştır. Genellikle sade, duru bir Türkçe ile ele yazdığı bu roman, yazarımızın Türkmen edebiyatı içinde yerini sağlamlaştırmıştır.

> *"Ülen durun bahım diye bağırdı köppek uşağı köppekler! Haramzadeler..bicler durun.. Musa, yaman küfürler savursa da yumuşak dille onları aldatsa da, ateş açsa dahi çocukların hiç biri durmayacaktı."*(Polat, 2010: 23)

Dil özelliği bakımından eserde yoğun olarak kullanılan deyim ve atasözleri karşımıza çıkmaktadır:

> *"iki gözü fal taşına dönmüştü"* (Polat, 2010: 9)
>
> *"Gözümün ışığı"* (Polat, 2010: 10)
>
> *"Çil yavruları gibi dağldılar*" (Polat, 2010: 13)
>
> *"Kulak kesildi"*
>
> *"Kulak astı"*

"işi ziftlediviz"

"üreğiçatlıyacağiydi"

"Tilki uykusuna dalmak" (Polat, 2010: 63)

"Kim hambal ki arabacı çıhar" (Polat, 2010: 65)

"Kurdun oğlu kurt olı" (Polat, 2010: 65)

""Adam var nakîri nimettir, kör pisik teki, ona uzandığı eli hırpalar.. (Polat, 2010: 76)

"Bu karğanahsıküllüğtençıhtıbizimçiğ?" (Polat, 2010: 75)

"Ona buna, hergelen herçiperçi yevermeğolı" (Polat, 2010:75)

"Özüne göre birisini, dedi Ömer, kazan dingirleni kapağın tapar."(Polat, 2010: 163)

"kız çamura batasan Güllü! Hardasan bu hey saçıvkesilsin" (Polat, 2010:10)

"Ey ne edim gece oldızulüm batoldu hargedim" (Polat, 2010: 30)

"Baba baba! , dedi, nenem diyiri açıysa şamédeğ.." (Polat, 2010: 39)

"Kehirdi, dedi gözünü kaldırıp bakmadan "ne bilim işte kehri var ğemi var." (Polat, 2010: 40)

"ÇohaçamKadriye, çohaçam!" (Polat, 2010: 47)

"Hérdi ne var"(Polat, 2010: 48)

"Dedim seni çağırram bir yerde şamederiğ" (Polat, 2010: 48)

"Ne ahtarısan adam?" (Polat, 2010: 48)

"Havış kapım açıldı bir daha kapanmırı!" (Polat, 2010: 51)

"Mine Bacı, dedi, bize nahsımataladiyeceğsen?" (Polat, 2010: 58)

"Men oları ahtarıptapacağam." (Polat, 2010: 59)

"Leséle! Ciğerim yeme..tez sele.." (Polat, 2010: 73)

"küfte yevin yağlı yevin, bununan yen oğlan doğar" (Polat, 2010: 74)

"Hatun dayza men ne édim! Haranın çamırınıkoyım başıma?" (Polat, 2010: 99)

"Fazli, Tahsin Şerbetçinin kulak astığına dikkat etti. Kendi kendine Allah allah yahu ne biçim deli dobırlaraçattığ." (Polat, 2010: 131)

Aşağıda verilen dil sapmaları, halk ağzında ki küfür ve argo kelimelerin de yoğun olarak görüldüğü cümlelerdir:

"Be he özüvüz bahasız, çallamgözıvı de oyarım." (Polat, 2010: 11)

"Bu şeytan belinnen enen köpekleri.."

"Görürsen, bu haramzâdeler ne édiller." (Polat, 2010: 24)

"Kéçeloğlıkéçel"(Polat, 2010: 72)

"Ölüvüngörı var, diye çıkıştı, gir içeri, köpek kızı.."

"Namerd köpek" (Polat, 2010: 110)

"Donguz", "adın batsın",

"Bu ne kancıkça ithamler, dünyanı bırahıb meni taptıvız."

"Ey kirli mırdar köpek, o gün geldi ki sen bu buhtanları kuyruk mene edesen"

"Bu köpekler kedriv olsaydı elimi pislerdim senivkanıvnan." (Polat, 2010: 152)

Dilsel kış içerisinde şiirlerin etkisi romanın ritimsel yapısına katkı sağlamaktadır.

"Seyyidim dede seyyid

Geldim imdada seyyid

Ekmegivdenyemiyen

Sıyrılıyadaseyyid

Şerbetivüzümnendi

Suyu da gözümnendi

Enerken yığlar gider

Her sözü sözümnendi"(Polat, 2010: 129-130)

2.3. KERKÜK SENİ YAZDIM

2.3.1. Muhteva

2.3.1.1.Savaş

Kemal Beyatlı'nın bu romanında temel sorunsal Irak'ta yaşanan savaş ve bu savaş içerisinde paylaşılamayan iktidar mücadelesinin, yörede yaşayan Türkmen halkı üzerindeki olumsuz etkileridir. "Türkmenlerde cami çıkışı olayı protesto etmek için bir yürüyüşe geçtiler. Ne yazık ki peşmergeler buna da dayanamayıp ateş açtılar. Beş Türkmen şehit oldu. Onun üzerinde de yaralı var."(Beyatlı, 2008: 153) Yazar, bu konuyu çözümlemek için alışılagelen bir yönteme başvurmuş; iyi-kötü olmak üzere Türkmenler ve diğerleri şeklinde problemi derinleştirme yoluna gitmiştir. Bir toplumun başını ezdin mi gerisi çözülür, mantığına dayanarak Saddam; Türkmenlerin liderlerini Türkmen halkından önce ipe asarlar. Türkmenler silahlanamaz ve savunmasız kalır.

> *"Silahı kimden alacaksınız? Amerika vermez, çünkü Amerika'nın Ortadoğu planında Türkmenlerin yeri yoktur. Rusya vermez, çünkü Türkmenler ile bir çıkar yok. İran'da destek vermez, Türkmenlerin Türkiye ile bağları olduğu kuşkusu vardır. İsrail'de destek vermez, çünkü büyük İsrail haritasında Türk soyundan her kim varsa haritasını oluşturmak için engel teşkil eder. Araplar da vermez, çünkü onların*

rejimlerinin nefes boruları Amerika'nın elindeki ayara göre yaşam hakkı tanımaktadır. Gel gelelim Türkiye'ye! Onu anlamak o kadar zor ki..." (Beyatlı, 2008: 91)

10 Nisan 2003'te Saddam rejimi yıkılır. Türkmenler Saddam gittiği için sevinç gösterisi yaparlar. Kerkük'ün kurtulmasını yollara düşerek kutlarlar. Ne yazık ki Kerkük Türkmenleri zorbalık yapanların birinin pençesinden kurtulup diğerinin pençesine yakalanmışlardır. Talabani ve Barzani peşmergeleri akın akın Kerkük'e girerler.

"Çünkü 10 Nisan 2003'te silahlı üç grup Kerkük'e saldırdı. Biri uçaklarla. Uydular uçaklara yol gösterdi onlar Amerikan askeri idi. Diğer iki grup Kürt grupları idi. Bir kısmı Süleymaniye'den Talabani peşmergeleri, diğerleri de Erbil yönünden geldiler. Onlarda Barzani'ninpeşmergeleriydi. Yüzümdeki gülümsemeyi fark edince;

−Hayırdır! Neden güldünüz?

− Birde dördüncü grup vardı, o uykuya daldığı için bu saldırıya katılamadı!

−Hayret üç grup diyorsun ve sonradan da dördüncüyü ekliyorsun.

Sanki gizli bir bilgi duyacakmış gibi hemen defterine kaydetmeye başladı.

−Saydığın grupları duyduk. Ama başka bir grubun saldıra katıldığını veya katılacağını duymadık!

−Türkiye! Diyorum. Arkasından var gücümle önümdeki taşa vurdum. Taş yuvarlandıkça yuvarlandı..Yuvarlandıkça yuvarlandı.. Bu uçsuz bucaksız evrende yuvarlandığı gibi." (Beyatlı, 2008: 42)

Türk ordusubu vatan meselesi Türk devletinin omuzlarına ağır bir yük yükler. Bu ağır yükten kurtulmak isteyen Türkiye, ordunun Irak'a girmesi için 1 Mart tarihinde TBMM'de oylama yapar. Meclis kulislerinde esen olumlu havaya rağmen tezkere talebi reddedilir. 1 Mart Tezkeresi sonucunda 'hayır' çıkması, tam anlamıyla yıkım olur. Seksen yıllık bir özlemin biteceği ümidi yok olmuştur.

Türkmenler büyük bir üzüntü yaşarlar. Türkiye'nin Irak'a geleceği düşüncesiyle Türkmenlerde bir şahlanma olacağı düşünülmüştür. Türkmenler kendi şahlanmalarını yine kendisi başarmak zorunda bırakılmıştır.

> *"Türk ordusu, Irak'ın kuzeyinden girip, akrabaların semasında uçuşan Kerkük'ü kurtarıp, kontrol altına alacağı haberler her saat başı veriliyordu. Ordunun girmesi sadece 1 Mart tezkeresinde TBMM'deki onaya kalmıştı. Ordunun girip girmeyeceği tartışmalar konusu olsa da genel anlamda milli menfaat çerçevesinde ele alınacağı ve sonuç itibariyle ordunun Irak'a girmesi ağır basıyordu… 1Mart tezkeresi sonucunda (Hayır) çıkması, tam anlamıyla 80 yıllık bir özlemin korlaştığı anda üstüne bir tas su serpildiğini anladım."* (Beyatlı, 2008: 62)

*"*Kerkük Seni Yazdım*"* adlı romanda yazarın bizzat yazdığı olayları okuyucuya aktarılmaktadır. Eserde dünyanın en zengin petrol yataklarına sahip olan Kerkük üzerinde dünya'nın büyük devletlerin oynadığı oyunu, Saddam dönemi ve sonrasındaki Baas rejiminin uyguladığı asimilasyon politikası ve buna bağlı yapılan baskı ve zulmü konu edinirken; Irak'a komşu olan ülkelerin Kerkük meselesine bakışlarını aynadaki gerçekler gibi satır aralarında vurgular. Kemal Beyatlı, eserinde, Kerkük'ü ve Türkmenleri bize tanıtmış ve birçok sorunun cevabını vermiştir.

Olay örgüsünü oluşturan Aysel ve Cemal'in Irak'ta yaşanan sorunlara ışık tutmaları neticesinde yazılmakta olan bu roman savaştan söz eder.

2.3.1.2. Çatışma

Romanda İran-Irak savaşı sonrası tarihsel olaylarla örtüşen bilgiler verilmektedir. "*Kerkük Seni Yazdım"* romanı bu tarihsel olayların neticelerini okuyucuya ulaştırma bağlamında bir aracı konumundadır. Savaştan sonra 10 Nisan 2003'te yapılan devrimle Saddam rejimi yıkılır. Türkmenler, uzun ve yorucu zulüm dolu günlerin ardından tekrar topraklarındaki eski, saadetli, mutlu günlerine kavuşacakları ümidiyle sokaklarda kutlamalar yapmaktadır.

> *"Bunlar Türkmenler. Bunlar Saddam'ın gittiğinin sevinç gösterisi, bunlar Kerkük'ün kurtulduğunun habercisi olarak yollara döküldüklerini görüyorum…"* (Beyatlı, 2008: 66)

Oysa Saddam'dan sonra kurulan Baas rejimi aynı zulmü devam ettirecektir.

> *"Baas rejmi döneminde bir kişinin tutuklanması ile ölümü aynı anlama gelirdi. Servet'in ölüm haberi ile Yavuz'un tutuklanması terazinin aynı kefesinde idi. Aynı kefe acının getirdiği yükü ölçüyordu."*(Beyatlı, 2008: 27)

Değişen sadece isimdir. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarındaki gelişmeler bunların habercisidir.

Eserde Türkmenlere uygulanan baskı ve zulmün tüm aşamalarını tarihi bir belge niteliğinde vermiştir. Bu durum eserin tarihsel olayları açıklama gayreti içinde olduğu izlenimini uyandırır.

2.3.1.3. Türkmenler

Özellikle bu roman için verilmesi gereken bir temi oluşturmaktadır. Türkmenlerin yaşam ve vatan mücadelesi verişinin anlatıldığı bu eserde Türkmen halkının ateşler arasında kalışı söz konusudur. Bir yandan Arap kültürü altında asimilasyona uğrayan Türkmenler diğer yandan Baas rejimi altında gördükleri baskı neticesinde yeni kuruluş yolları aramaktadır. Kürtlerin ve peşmergelerin son dönemde Kerkük Türkmenleri üzerinde uyguladığı baskılar Türkmenleri silahlı bir ordunun kurulmasının zorunluluğu üzerine düşündürtmektedir.

> *"Bakın Ayfer Hanım, biz Türkmenler silaha başvurmadığımız için sık sık suçlanıyoruz. Sık sık küçümsenecek bir toplum şekline sokuyorlar bizi! Biz insan öldürmedik, kimsenin canına, malına dokunmadık. Ama Türkmendeki bu hoşgörü hep aleyhte kullanıldı. Bize, sizin silahlı örgütünüz olmadığı için geri kalmışsınız(!) dediler. Kültürlü olmak evrensel değerlere önem vermek senin çağdaş zamanında beş para etmiyor. Ama bir millet rüştünü kanıtlamak için silahlı mücadeleyi göz ardı edemez. Bak işte Irak'ta Kürt gruplarının silahlı mücadelesi nasıl sonuçlar vermeye başladı!"* (Beyatlı, 2008: 88)

Tansiyon veya şeker hastalığı olan anne ve babaların birçoğunun çocuklarını emniyet güçleri alıp götürdükten sonra üzüntüden ve stresten tansiyon ve şeker hastalıkları sık,

sık tavana vurur. Zaman zaman kahvehane ve benzeri yerlere baskın yapan polisler herkesi sıraya dizip kimlik sorarlar. Ama bu kimlik kontrolü uydurma ve yalandan bir davranıştır. Çünkü kimliğe bakan yoktur. Hiçbir emniyet görevlisi kimliği alıp isim ve resim karşılaştırması yapmaz. Yalnız yüzlere bakıp, bakıp hiçbir dayanak göstermeden aralarından istedikleri kişileri seçer ve sorgu için emniyete götürürler. Bu kişilerin çoğundan daha sonra hiçbir haber alınamaz. Roman içerisinde olayların başlamasına neden olan en önemli sorunlardan biri de Cemal isimli gencin polisler tarafından zorla alıkonulmasını engellemek için annesi tarafından Türkiye ye kaçmasını sağlamaktır.

> *"İşte biz Türkmenler ile Kürtlerin arsındaki fark bu. Onlar haylaz çocuk rolünü oynuyorlar. Doğaları bu. Sarp kayaların eteğinde yetişmiş ve sonradan şehre inmişler. Ama şehrin özelliğine ayak uyduramamışlar, uyduramıyorlar, bir türlü alışılmış adetlerinden arınamıyorlar. Türkmenler ise, ikinci çocuk rolünü almışlar. Bu ikinci rol; sakin çocuk, sessiz etrafını rahatsız etmediği için dünyanın dikkatini çekmiyor. İşte Türkmenler şimdi bunun bedelini ödüyorlar. Efendiliğin bedelini."* (Beyatlı, 2008: 128)

Tutuklananların, içeride, emniyet müdürlüğünde, nasıl biçim işkence gördükleri bilinmez ama kurtulanların konuşmayıp, soruları geçiştirmelerinden neler yaşadıkları tahmin edilir. Oturdukları yerde zar zor hareket edebilmeleri gördükleri işkencenin boyutunu gösterir. Tutuklamaların ardı arkası kesilmez. Her gün birbirlerinden kötü haberler gelir. Kimini idam etmişler, kimini ömür boyu hapse mahkûm etmişler, kimi de işkenceden ölmüşlerdir. Bu haberler ailelerin giyimini yavaş yavaş siyaha büründürür. Çoğu anne artık yaslıdır. Genç kızların durumu da farklı değildir. Anneler siyah, genç kızlar lacivert giyer. Çarşı pazar siyah ya da lacivert giyimli kadınlarla doludur artık. Bu yaşananlar herkesi çok etkiler. Birçok kişi Türkiye'ye kaçmaktadır.

Saddam döneminde Türkmenlere yapılan zulümler sadece manevi işkence değildir. Türkmen aileleri parçalamak için evleri zorla satılmaktadır. Kerkük'ü Araplaştırma politikasında; on bin dinar, iki yüz metrekare arsa yeni gelen Araplara hediye edilir. Arsanın üzerinde hemen ev yapmaları için faizsiz uzun vadeli banka kredisi açar. Kerkük'e yerleşip en az yirmi yıl Kerkük'ü terk etmeyeceklerine dair bazı belgeler

imzalatır. Kerkük'te Arap aileler gittikçe çoğalır, nede olsa arkalarını sıvazlayan devlet vardır.

2.3.1.4. Politika

Kargaşa ortamını anlatan "*Kerkük Seni Yazdım*" romanında, eleştirilerin odak noktasında, kendi çıkarları için halkı göz ardı eden devlet başkanları yer alır. Petrol uğruna çıkan çatışmalarda en büyük zararı halk görür.

> *"Kerkük'te İskân, Rahimava ve Şorca semtlerinin nasılda meydana geldiğini anlatmıştı babama bir keresinde. Kulak misafiri olmuştum. Bu semtler genelde 1950 lerden sonra meydana gelmişti. O semtlerde gidip dolaşırsanız, hala derme çatma evler dikkatinizi çeker. Bunlar hepsi hemen hemen Süleymaniye ağırlıklı olmak üzere dağlardaki köylerden göçüp Kerkük'e yerleşen Kürt ailelerin evlerini görürsünüz. Irak'a yapılan talan ve kargaşaya karşı Amerika'nın sessizliğinin altında yatan; Saddam'ı çökertmek kadarda ülkeyi çökertmek olduğu anlaşılıyordu. Bu sessizlikle Amerika kendi kendini ele veriyordu."*(Beyatlı, 2008: 102-103)

Saddam'ın ve devamında peşmergelerin yaptığı katliamlar karşısında Türkmenler silahlanamaz ve savunmasız kalır. Amerika silah vermez çünkü Amerika'nın Ortadoğu planında Türkmenlerinyeriyoktur. Rusya silah vermez çünkü Türkmenler ile bir çıkarı yoktur. İran silah vermez çünkü Türkmenlerin Türkiye ile bağları olduğu kuşkusu vardır, İsrail silah vermez çünkü büyük İsrail haritasında Türk soyundan her kim varsa İsrail'in bu haritayı oluşturmasına engeldir. Araplar silah vermez çünküonların rejimleri Amerikan kuklalığından ibarettir. Türkiye ise izlediği politika nedeniyle sessiz kalmak zorundadır.

2.3.1.5. Tarih Bilinci

Bireyin geçmişini öğrenme, şu anki durumunu anlama ve gelecekten umdukları olarak tanımlanabilen tarih bilinci, özellikle baskı altında bulunan toplumlarda büyük öneme sahiptir. Roman da tarih bilincine geniş bir biçimde yer verir. Romanda baskı altında yaşayan Türkmenlere uygulanan zulüm anlatılmış ve tarih bilinci aşılanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, yer yer tarihi olaylara göndermelerde bulunulur.

> *"Bunlara ilaveten, romanın tarihe en yakın tür olduğu, insanların tarihe daima ilgi duyduğu; tarihin daima bir kaçış, sığınış olduğu, bir nostalji hissi verdiği, dünü bugüne taşıyarak ona yeni bir gözle bakmayı sağladığı, resmî tarihlerin yanında/yerine 'bireysel tarih'lerin konulabileceği gibi hususlar da postmodernizm tarihten beklentileri arasında sayılabilir."* (Sarıçiçek 2008: 196)

Gerçek tarihin anlatıldığı eserde bireysel bakış açılarını görmek de mümkündür. Somut tarihlerin oluşturduğu yapı içerisinde kronolojik bir tarihi sıra izlenmektedir. Fakat Türkmen halkının gözünün açılıp elindeki topraklara sahip çıkması için onlarıbir anönce harekete geçirecek tarihi bir yükseliş gerekmektedir.

> *"-Elimizde ufacık bir toprak kaldı. Siz, siz olun dedelerinizin kahramanlıklarını gözünüzün önüne getirin ve topraklara sahip çıkın…"* (Beyatlı, 2008: 197)

Bu diyalogdan hareketle, tarihin ve tarih bilgisinin toplum için ne kadar önemli olduğunu açıklamaya çalışır. Savaşın yüzyıllardır devam ettiği ve dünya ülkeleri tarafından paylaşılamayan zengin petrol yataklarıyla ünlü Irak'ta halk doğduğu andan itibaren savaş ve mücadele içine düşmüştür. Bu durum insanların tarih bilincinin oluşmasına oldukça fazla katkı sağlamaktadır.

2.3.1.6. Zulüm ve İşkence

Saddam ve Baas rejimi döneminde halkı yıldırarak ve böylece yerlerinden etmek için türlü eziyet ve işkenceler yapılır. Türkmenler sebepsiz yere tutuklanarak uydurma suçlamalarla ya idam edilir ya da işkence edilerek öldürülür. Saddam döneminde Türkmenleri vatan hainliği bahanesiyle idam sehpasına çıkarırlar. Hiçbir kanıtı olmayan bir suçlamalarla, hep afakî suçlarla, tek taraflı yargılamalar yapılır.

> *"Bir Türkmen'in doğduğu topraklar kendisine yasaklanması gibi ilginç bir yasaklanma! kendi toprağında yaşamak ölüme açılan kapı olarak gösterilmesi! Vatan dediğimiz, Irak'ta kimi zaman rejim kimi zamanda diğer grupların hışmına, baskısına uğraması, keyiflerine göre bize hayat biçmeler! Türkmen'e, bu dünyada, kıldan bağcıklı bir hayat biçimiydi."*(Beyatlı, 2008: 61)

> *"Kerkük İl Merkez binası idi. Partinin il merkez binası olduğu kadarda bir işkence yauvası idi, dedim.*
>
> *O binaya giren ölü, çıkana da her an ölümü isteyen hayatından küsmüş biri görülürdü. Şüphelenip içeri alıp sözde sorgulama yapılacak kişiyi kapıda iken tartmalar başlardı. Dört yolun ortasına yerleştiren o bina birçok kişinin yaşamını söndürmüştü. Bodrum katında hücreler şeklinde bölümler yaptırılmış, ayrı ayrı işkence bölümleri vardı. İşkence yapmak için bir bina yetmiyormuş Baasçılara! Onun için emniyet müdürlüğünde ayrı işkence hücreleri vardır, Polis karakolların da ayrı hücreler, parti merkezinde ayrı sorgulama ve işkence hücreleri vardı! Bunlar yetmez parti şube binalarında da sorgulama odaları dayak odaları vardı! Bu binaların her hangisine girseniz potansyel suçlu idiniz."* (Beyatlı, 2008: 40)

Türkmenlerin ev ve arsalarına zorla el konulur. Arap aileler Kerkük'e yerleştirilir ve onlara birçok kolaylık sağlanır. Türkmen dükkânları polis tarafından talan edilir ve malları sokağa atılır. Sokakta yamyam gibi bekleyen Araplar her şeyi kapışır. Türkmenlere ait mezarlar, tarihi yerler, nüfus ve tapu müdürlükleri yakılır yıkılır. Saddam devrildikten sonra aynı zulüm devam eder. Sadece kişiler farklıdır. Bu seferde Baas rejimi yerine peşmergeler yıldırma operasyonunu sürdürür.

> *"Tutuklandığım zaman bana yöneltilen en ağır suç: "Sen Türkiye'nin casususun" diye tutturmaları idi. Ben is "hayır casus falan değilim" dedikçe sırtıma inen elektirik kabloları acısı dinmeden daha güçlü bileklerin vuruşuyla sorular tekrarlanıyordu. Kalan yerime vurulan tekmeler daha da acıtıyordu"* (Beyatlı, 2008: 60)

2.3.1.7. Aşk ve İhtiras

Roman içerisinde bir bölümde aşk ve ihtirasa rastlanmaktadır. Bu bölüm, Hüseyin Beyin oğlu Kazım'ın Necip Beyin kızına duyduğu karşılıksız bir aşkı konu almaktadır.

> ***"****Hüseyin'in Necip beye tehditleri dinmek bilmez ve daha kötü şeylerle karşılaşacağını söyler:−Kızı ver kurtulü der Hüseyin. Kazım benim için*

değerlidir. Onun bir dediğini iki etmem. Beni aylardır boşuna uğraştırıyorsun. Eninde sonunda bu iş olacak.

−Benim kızımda benim için değerlidir. Karşılık verir Necip Bey. Ben de onun bir dediğini iki etmem. Kızımın oğlunda gönlü yok. Bu iş olmaz ısrara gerek yok.

− Eğer gönlünde başkası varsa gidip onunla konuşurum. Aradan çekilmesini isterim. Gerekirse zor kullanırım.

−Gönül işleri bu kadar kolay mı sizin için? Aradan birkaç gün sonra partiden üç beş kişi Necip Beyin evine gelir. İşi Saddam'a küfretmekten, partiye hakaret etmekten ağır cezalara çarpıtılacağını söylerler. Sümbül babasını kurtarmak için fedakar bir yaklaşımla evet der. Bir yıl sonra Sümbül Kazım'dan hamile kalır. Kız çocuğunu doğurduğunda Kazım başta olmak üzere ailesi Sümbül'e alçak gözle bakmaya başlar. Onlar erkek çocuk bekliyorlardı. Çocuk yılını doldurmadan Kazım hastalanır, beyninde tümür olduğunu doktorlar söyler… Kazım'ın vefatının üçüncü gününde Sümbül'ü kapı dışarı ederler." (Beyatlı, 2008: 82)

Yukarıda anlatılan karşılıksız aşk hikâyesinde bile zorla, baskı ve dayatma ile dönemin iktidar güçlerine hakareti bahane ederek insanlar ve insanların duyguları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan kişiler anlatılır.

2.3.1.8. Diğer Temler

Yirminci yüzyılın ortalarından günümüze kadar Kerkük'ü bize tanıtan bu roman; içerisinde anlatılan gerçeklikler ile bir tarihi belge niteliği taşımaktadır. Kerkük'ün tarihinde özellikle Türkmenlerin geçirmiş olduğu baskı, asimilasyon ve savaş şartlarının gözler önüne serildiği bu eserde yazar okuru roman okurken bilgilendirme amacı gütmüştür.

"−Bakar mısnız? Ekranda CNN Türk yazarlarından Kemal Yurter'in Kerkük'te İsrail Yöntemi köşe yazısı dikkatimizi çekiyor. Kuzey Irak'taki Kürt gruplar hâkimiyeti sağlamak için para kullanmaya başladı. KYP VE KDP gruplarının kullandığı bu yöntem İsrail Yöntemi olarak

> *adlandırılıyor. Raporla, bölgedeki Kürt gruplarının, Türkmen ve Arap nüfusuna karşı olumsuz tutum içine girdiğini gösteriyor."* (Beyatlı, 2008: 124)

Yazar romanını yazarken birebir yaşadığı olayları anlattığı için akıcı ve gerçekçi bir dil kullanmıştır. Dönemin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini objektif bir tutumda aktarmıştır. Irak'a komşu ülkelerin Kerkük meselesine bakışlarını, takındıkları tavırları özellikle vurgular nitelikte anlatan yazar çekilen zulmü de yansıtmıştır.

Arapların Kürtlerin, peşmergelerin ve son olarak da ABD'nin Kerkük içerisinde Türkmen halkına uyguladığı politikaya açıkça yer verilmektedir.

2.3.2. Yapı Unsurları

2.3.2.1. Anlatıcı

Eserde ağırıklı olarak kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Birinci tekil anlatıcı Cemal adında Kerküklü bir gençtir. Aşağıdaki alıntıda bu anlatıcının somut olarak görülmesi mümkündür:

> *"Silahlı peşmergeler araba üzerinden insanlara silahlarını doğrultarak bir şeyler bağırıyorlardı. Arabaların hızı gidişinden ne söylediklerini pek duyamıyordum.*
>
> *− Ne söylüyorlar? Diye Ayfer'de ikide bir bana soruyordu. Şoför imdadıma yetişti."*(Beyatlı, 2008: 136)

Birinci şahıs anlatıcının söz konusu olduğu roman ve hikâyeler, çoğunlukla "otobiyografik" karakterlidir. Bu anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Özellikle eserin hatıra defteri, günlük, mektup tarzında kaleme alınması, bu etkiyi daha çok güçlendirir.

> *"Arkadaşımın arsalarına yabancıların tecavüz ettiğini gördük. Ben bizzat gidip gördüm arsanın üzerine konan aile fertleriyle de görüştüm. Çok sert bir şekilde karşıladılar bizi. Bize silah bile çektiler. Müdür gelişimizin gayesi röportaj olmadığını anladı."* (Beyatlı, 2008: 112)

Birinci şahıs anlatıcının bakışı öznel tutumludur. Anlatıcı,yapılan baskı ve şiddet uygulamaları ve işkencelerlei anlatırken Türkmen halkından yana açıkca tavırını sergiler. Türkmen halkına karşı olan güçlere açıkca kötüler ve bu tutumu roman içnde aşikârdır.

> *"Berzani'nin Erbil kalesinde Türkmenlerin evlerini tamir yasağı ve ellerinden zorla değerinin altında satın alınması, yapılan bu şeytani niyet, Saddam'ın Kerkük kalesine yaptığı iblis kafasını hatırlattı bana. Şeytan ile iblisin akrabalıklarını bilmem, ama yeryüzünde insanlara kötülük kaynağı bunlardan başladığını bilirim."*(Beyatlı, 2008: 63)

Anlatıcı, romanda öznel bakışı açısıyle Türkmen halkına karşı olan tarafa anlatığında genellemeden ve yargılamaktan sakınamaz, kendini gizliyemez ve açıkca sunar.

> *"Çin halkının giymiş oldukları tek tip kıyafetine çok yakın benzerlikte ve iki parçadan olan bir model Saddam yandaşları giyerdi. Genelde haki rek ağırlık kazanıdı o giyisiler. Bazen de gri renkte de olurdu. Kesin kes Saddam'ın istihbaratının elemnı olduğuda anlaşılırdı. Şimdi o giyim şekli şervarla değişti. Renk aynı rek… Bina, aynı bina, şimdi aynı görev şalvarlala öngörülmüş. Hatta uygulamaya başlamışlar bile. Burada kürt gruplarının bir kısmı talimatları almak için toplanır ve dağılırlar."*(Beyatlı, 2008: 41)

Anlatıcı olup bitenleri okura ayrıntılarıyla sunar. Kullanılan yazım dili dönemin kültür ve edebiyatı hakkında bilgiler vermektedir. Eserde kullanılan edebî dil dönem özelliklerini vermektedir.

2.3.2.2. Olay Örgüsü

Saddam döneminde uygulanan asimilasyon politikası sonucu özellikle gençler sebepsiz yere tutuklanarak uydurma suçlamalarla ya idam edilir ya da işkence edilerek öldürülmektedir. Bu dönemde birçok kişi kurtuluşu kaçmakta bulur. Başkahraman Cemal'de annesinin teşvikiyle Türkiye'ye kaçmıştır. Saddam Amerika'nın yardımıyla devrilmiş yerine Baas rejimi egemen olmuştur.

Amerikan askerleri peşmergelerle birlik olup Kerkük'ü işgal etmektedirler. Türkmenler zulüm ve baskı altındadır. Dünyanın dört bir yanından gazeteciler Kerkük'e akın ederek yaşanılanları dünyaya duyurmak istemişlerdir. Ayfer de Türkiye'nin görevlendirdiği gazeteci olarak halkın nabzını tutmak için Irak'a gelmiştir. Aynı dönemde Kerkük'e dönen Cemal ile Ayfer otel lobisinde tanışmıştır. Ayfer, Cemal'e kendine rehberlik yapmasını teklif eder. 10 Nisan 2003'te Saddam rejimi yıkılır. Türkmenler Saddam gittiği için sevinç gösterisi yaparlar. Ne yazık ki bir canavarın pençesinden kurtulup diğer canavarın pençesine yakalanmışlardır. Peşmergeler akın akın Kerkük'e girer. Saddam'dan sonra yönetime Baas rejimi hâkim olur. Baas'da Saddam politikasını aynen takip edilmektedir. Türkmen halkını asimile etmek için zulüm ve kıyıma devam etmektedirler. Şimdi aynı yolu KDP ve KYP de devam ettirir.1991 Mart ayında KYP ve KDP, 10 Nisan 2003'te ise peşmergeler Kerkük'e saldırarak Nüfus Müdürlüğündeki ve Tapu Müdürlüğündeki belgeleri yakmışlardır. Kerkük'te hangi tarafın daha fazla nüfus yoğunluğuna sahip olduğunu öğrenmek amacıyla Amerikalılar bir araştırma yaparlar. Ve Türkmen nüfusun çoğunlukta olduğu ortaya çıkar. Yapılan Tüm asimilasyon politikası amacına ulaşamamış, Kerkük'te Türkmen nüfusunu alt edememişlerdir. Ancak Türkmenlerin yaşadıkları acı ve zulümden dünya habersizdir. Türkmenlerin Tuzhurmatı'da kutsal saydıkları İmam Musa Ali türbesi vardır. Saddam döneminde İmam Musa Ali'nin türbesi çok ihmale uğramıştır. Şimdi Tuzhurmatu halkı türbeyi tekrardan onarıp ziyarete açmışlardır. ABD'nin himayesi altında cirit atan peşmergeler şehirde kargaşa yaratmak için gece türbeyi tahrip etmişlerdir.

Cemal ile Ayfer adliye koridorlarında peşmergelerin saldırısına uğrarlar ve canlarını zor kurtarırlar. Cemal, yorucu bir günün ardından Ayfer'i oteline bırakır. Ertesi gün buluşmak için anlaşmışlardır. Cemal sabah gittiğinde Ayfer'in otelden ayrıldığını öğrenir. O zaman akşam Ayfer'in yanağından öperek vedalaşmasının nedenini anlar.

Olay örgüsü içerisinde vaka'yı oluşturan olaylar dizgesi; Cemal ile Ayfer'in otelde karşılaşmaları ile başlar. Ayfer'in Türkiye'ye dönmesi ile sonuçlanır. Aktüel zamandaki ve öncesindekilerle birlikte bu olay örgüsü tamamen bireysel çatışmalardan ortaya çıkmıştır. Olay örgüsünün gelişim sürecinde bazı kırılma noktaları vardır. Özellikle Saddam rejiminin yıkılması ile Kerkük'ün peşmerge eline geçmesi Türkmenler için büyük bir yıkım olmuştur. Olay örgüsünün gelişiminde savaşın yansımaları fazlasıyla görülmektedir.

2.3.3. Şahıs Kadrosu

"Kerkük Seni Yazdım" adlı eserde dünyanın en zengin petrol yataklarını barındıran Kerkük'ün üzerinde dünyanın büyük devletlerinin oynadığı oyunlar ile Saddam ve Baas rejimi döneminde uygulanan asimilasyon politikası ve buna bağlı olarak halka yapılan zulüm ve baskılar anlatılmaktadır. Yazar bizzat yaşadığı olayları bize aktarırken olay eksenli bir yol izler. Bu nedenle romanda şahıs kadrosu, yaşatılan zulmü anlatmak için bir fon olarak kullanılmıştır. Bu yüzden yazar kahramana ait ruhsal ve fiziksel tasvirleri vermekten kaçınmış olay merkezli bir anlatımı tercih etmiştir. Roman şahıs kadrosu yönünden zengin olmasına rağmen kişiler tip olarak gelişememiştir. Karakterin ise düz karakter olarak kaldığı görülmektedir.

2.3.3.1. Cemal

Romanın başkahramanı Cemal hakkında çok fazla bilgi verilmemiştir. Dış görünüşü özellikle okuyucunun hayal gücüne bırakılmıştır. Kahraman anlatıcı olarak karşımıza çıkan karakter Cemal'dir. Cemal Kerkük'te doğmuş büyümüştür. Saddam döneminde Türkmenlere uygulanan asimilasyon politikası gereği insanlara zulüm yapılmaktadır. Özellikle lise ve üniversite çağındaki erkekler hiçbir sebep gösterilmeden tutuklanır ve bir daha ölülerine dahi ulaşılamazdı. Bu yüzden annesi oğlunu korumak için Türkiye'ye kaçmasını ister. Cemal 1995'in Temmuz ayında Türkiye'ye kaçar ve İstanbul'a yerleşir. İstanbul-Aksaray'da yürürken polis kontrolüne takılır ve oturma izni olmadığı için 5 yıl sonra Habur sınır kapısından sınır dışı edilir. Burası peşmergelerin kontrolünde olduğu için Türk polisi onu peşmergelere kaçak olarak teslim eder.

> "*Tutuklandığım zaman bana yöneltilen en ağır suç: Sen Türkiye'nin casususun diye tutuklamaları idi. Oysa ben casus olmuş olsaydım niye beni sınır dışı edip dışarı atsınlar ki! Ben ise hayır, casus falan değilim dedikçe sırtıma inen elektrik kablolar acısı dinmeden daha güçlü bileklerin vuruşuyla sorular tekrarlanıyordu. Kalın yerime vurulan tekmeler daha da acıtıyordu."*(Beyatlı, 2008: 60)

Bu olay bir Türk olarak onu ve ailesini çok üzer. Üstelikte uzun süren işkenceye maruz kalır. Burada üç ay süren sözde mahkeme sonrası Türk ajanı suçlamasıyla tutuklanır ve birçok işkenceye maruz kalır. Üç ay sonra da serbest bırakılır. Ancak Kerkük'e geri

dönemez. Çünkü bu seferde Baas istihbaratı tarafında tutuklanacaktır. Bu yüzden bir süre Erbil de yaşar. Bu sırada babasının ölüm haberini alır. Babası bir ay önce ölmüştür ama Kerkük'e dönmemesi için gizlemişlerdir. 10 Nisan 2003'te Saddam rejimi yıkılır ve peşmergeler akın akın Kerkük'e girer. Cemal, Kerkük'e gitmek ister. Kerkük özlemiyle için yanmaktadır. Ancak peşmergeler sınırdan geçmesine izin vermez. Cemal'de peşmergelerin arasına kaçak katılır ve bir tankerin arkasında Kerkük'e döner. Kerkük'ten ayrılalı neredeyse sekiz yıl olmuştur. Kerkük'e döndükten sonra babasından kalan tarlayı almak için Hüseyin amcasına ulaşmaya çalışır. Bu yüzden Gürgür Oteline gider. Burada gazeteci Ayfer ile tanışır. Ve Ayfer'le Cemal birbirini tanımaya başlar.

"–Sen hiç yurt dışına çıktın mı? Diye sordu Ayfer.

–Evet

–Nereye?

–Türkiye

–O o, seninle iyi anlaşırız o zaman, dedi ve gülümsedi. Turist mi, ticaret mi yoksa eğitim için mi gittiniz?

–Hiç biri! Derken önce gözleri biraz büyüdü, kaşları merkez kaçtı şeklini almaya çalışırken tekrardan kaşlar birbirine yakınlaştı.

–Ee, senin yurt dışı seyahatinin adını ne koyacağız?

–Göç, iltica, firar gibi adları seçebilirsiniz.

Durakladı, ne dediğim pek anlaşılmadı galiba. Fazla düşünmesine gerek görmedim,

–Rejim baskısından kaçış, diye bilirsiniz.

–Ha anladım…

–Arapça biliyor musun?

– Irak'ta eğitim Arapça olduğu için bilmek zorundayız.

−Güzel. Kürtçe biliyor musun?

− Çat pat, burada Kürtçeyi herkes bilmez. Çünkü bu şehirde Türkçe konuşulur.

−Bak sen benim işime yararsın, dedi. Benim rehberim olur musun?

−Bak ben burada on beş günlük bir görevdeyim. Bu günler içinde senden istediğim şehir içinde bana rehber olarak yerlerin, semtlerin adını, tarihi değer taşıyan bölgeleri, insanlarla kurup onlarla konuşmamı sağlamanı ve buna benzer yardımlar yapmanı istiyorum…"(Beyatlı, 2008: 30-31)

Onun rehberlik yapması teklifini kabul eder ve Ayfer'e Kerkük'ü gezdirir ve Türkmenlerin yaşadıklarını anlatır. Roman Cemal'in Ayfer ile tanışması sonrasında şekil almıştır. Cemal Türkmen kimliğini sonuna kadar korumaya çalışmış, Türkçe konuşmaya ve Türkçenin korunmasına önem vermiştir. Kerkük'te cümle arasına sıkıştırılan Kürtçe kelimelerden rahatsız olmuş, Türkçenin geleceği adına korkmuştur. Cemal yıllarca vatanından ayır kalmış bir yurtsever olarak Ayfer ile başlarından geçen tüm macera boyunca Türkmenleri savunmaktan, onlar üzerine oynanan kirli oyunları anlatmaktan bir an bile geri durmayan cesur bir karakterdir.

"*Ayfer Hanım..*

− Bütün devletler önünde bize işlenen cinayetlere üç maymun oyunu oynandı. Yani Türkmenler üzerine işlenen her olumsuzluğa gözlerini, kulaklarını ve ağızlarını kapattılar! Bu bölgede yas tutmayan ev kalmadı. İdamı olmayan ev kalmadı. Bana söyleyeceklerin sözler yetersiz kaldı diyorsun. Evet, sözler yetersiz kalıyor. Biliyor musunuz bir insana en ağır suç yüklenmesi nedir Ayfer Hanım?

−Nedir?

−Vatan hainliği suçudur Ayfer Hanım. Saddam döneminde Türkmenleri vat hainliği bahanesiyle idam sehpasına çıkardılar. Hiçbir kanıtı olman bir suçlama idi. Hep afakî suçlamalar, tek taraflı yargı…"(Beyatlı, 2008: 139-140)

Cemal roman boyunca milliyetçi tavrını devam ettirmiştir. Cemal ahlaklı ve vatansever kimliğini romanın sonuna kadar devam ettirir. Türkmenlerin gururlu insanlar olduklarını ve hiçbir zaman hainlik yapmadıklarını tutarlı bir şekilde romanın sonuna kadar sürdürmektedir.

2.3.3.2. Ayfer

Ayfer roman bittikten sonra da gelişimini sürdürebilecek kadar ustalıkla anlatılmış olmasına rağmen yinede Cemal'in gölgesi altında kalmıştır. Cemal'i bütünlemek için yaratılmış bir karakter gibidir.
Türkiye'den Kerkük'e on beş günlüğüne görev için gelmiş Türk gazetecisidir.

> "*Ayfer ile zor bela otobüse sıkıştık. Muavinin Ayfer'in yakasında olan Basın Kartı gözüne ilişti. Bir de Ayfer'in Türkçe konuşması Muavine göre otobüs bir Türk gazeteciyle şereflendiğini ve buna karşı ücret almadı.*
>
> *−Abla siz misafirsiniz. Sizin başımız üstünde yeriniz var, dedi."* (Beyatlı, 2008: 113)

Kerkük'e halk araştırması yapmak için görevli olarak gelmiştir. Sık sık Türkiye dışına çıkıp böyle meydan araştırması, röportajlar yaptığı için bu görev Ayfer'e verilmiştir. Kerkük'te halkın nabzını yoklayıp yazı hazırlayacaktır. Gürgür Baba Otel'inde Cemal ile tanışır. Ondan kendine rehberlik yapmasını rica eder. Cemal'den bir rehber olarak bölgelerin adını, tarihi değer taşıyan yerleri, insanlarla konuşup diyalog kurması için yardım etmesini ister. Cemal bu teklifi kabul eder.

> *"Evet, bunları bir sizler biliyorsunuz. Bana sayabilir misin kaç kişi veya kaç yazar bu dediklerinizden haberdardır. Hangi ulusal bir gazete veya yayın organı bu dediklerini konu edip tanıttı. Acılarınızı kendi aranızda paylaşıp durdunuz. Dünyaya duyurmadınız. Belli, aktarmayı da bilmiyorsunuz."* (Beyatlı, 2008: 127)

Ayfer Cemal'in anlattıkları sonrası Türkmenlerin neden sessiz kaldıklarını sorar. Duydukları ve tanık olduğu olaylar onu şok eder. Ama bütün bunlardan dünyanın haberi yoktur. Bilenlerde sessiz kalmaktadır. Ayfer yan rol görevinde olmasına rağmen itici

gücündedir. Cemal'in kendinin farkına varmasını sağlayan, olay örgüsüne yön veren bir karakterdir. Ayfer'in yaptığı araştırmalar dünyanın Türkmenlerin yaşadığı zulümlerden haberdar olmasını sağlamıştır. Ayfer roman içerisinde tutarsız bir yapıda bulunmaktadır.

> *"– 112 nolu oda, Ayfer Hanım. Lütfen kendilerine haber verir misiniz salonda bekliyorum.*
>
> *–Gittiler efendim, bu sabah erkenden çantalarını alıp gittiler.*
>
> *–Nasıl olur? Dedim dün öyle bir konudan bahsetmedi. Gitmek lafı hiç geçmedi! Afalladım, yerimde çakılıp kaldım.*
>
> *–Geleceklerini söylediler mi?*
>
> *–Hayır sanmıyorum. Odayı boşalttı ve hesabı ödedi."*(Beyatlı, 2008: 198-199)

Türkiye ye haber vermeden ani dönüşü de bu yapısını doğrular niteliktedir.

2.3.3.3. Hüseyin Amca

Cemal'in babasının eski dostudur. Çok güven veren dürüst bir insandır. Cemal babası ile Hüseyin Amcasının ortak tapusunun olduğu arsayı alıp Kerkük'e yerleşmek ister ve onun için Kerkük'e döner dönmez ilk iş olarak Hüseyin amcasını bulmaya çalışır.

> *"Hüseyin Amca'yı bul da ondan sonra gazeteciyle dolaş, dedi. Babandan kalma bir parça arsamız var, onu da kaybetmeyelim oğlum.*
>
> *Yalnız rahmetli baban hep bana söylerdi; Bağdat yolunda ta uzaklarında, 1 Haziran mıntıkasında 600 metrekare Hüseyin ile ortak bir arsamız var. Üç yüzü bizim üç yüzü de onundur, demişti.*
>
> *–Ee, şimdi bizim elimizde bir tapu kağıt parçası yok mu yani.*
>
> *Hüseyin amca' da var ya, dedi annem. Yetmez mi?"(*Beyatlı, 2008: 58)

Hüseyin Amcanın oğlu İran-Irak savaşında şehit düşmüştür. Oğlunun kaybının arkasından bir buçuk yıl sonrada karısını kaybeder. Arkadaşlarının tavsiyesiyle meşgale olsun diye iki üç yıl Gürgür Baba otelinde çalışır. Muhasebe bilgisi olduğu için otelde

gelir giderleri kontrol eder. Daha sonra hastalık ve yaşlılık yüzünden işi bırakmak zorunda kalır.

2.3.3.4. Yaşar

Cemal'in ablasının oğludur. Yirmi yaşındadır. Saddam döneminde sebep gösterilmeden tutuklanır. Emniyet sorgulaması sırasında iki kolunu arkadan bağlayıp günlerce ters asarlar. Ve elektrik kablolarıyla döverler. Yaşar bu şekilde işkence görür ve günlerce asılı kaldığı için omuz yuvaları hasar oluşur.

> *"Nihayet ablamın oğlu Yaşar yirmilerinde olmasına rağmen sık sık omuzlarından şikâyetini duyardık. Bazen günlerce evde kalırdı. Üst üste defalarca emniyete sorgulamaya götürüldüğünden okulu bırakmak zorunda kalmıştı Yaşar."*(Beyatlı, 2008: 23)

Haftalarca emniyete sorgulanmaya götürüldüğü için okulu bırakmak zorunda kalır. Serbest bırakıldıktan sonra kendini toparlar ve baba mesleğini olan kazancılığı devam ettirmeye karar verir. Ancak omuzlarından rahatsız olduğu için çalışamaz. Bazen günlerce işe gidemez. Dükkâna gittiğinde de çekiç falan eline almaz. Yalnız dükkânın önünde saatlerce oturmayı yeğler. Herkese hastalığının romatizma olduğunu söyler. Yaşar kimseye gördüğü işkenceden bahsetmez hep susar. Bir gün annesi oğlunun gerçek rahatsızlığının romatizma olmadığını emniyette gördüğü işkenceden dolayı omuzlarının ona acı verdiğini açıklar.

2.3.3.5. Yavuz

Saddam rejiminin Türkmenlere uyguladığı baskı Yavuz üzerinden okuyucuya aktarılır. Yavuz, Cemal'in ilkokul sıralarında yan yana oturduğu çok samimi çocukluk arkadaşıdır. Geriye dönüş tekniği kullanılarak kahraman anlatıcının hatıralarından öğrendiğimiz Yavuz'un öyküsü özetle şöyledir: Ramazan ayıdır. İftardan sonra Aziz'in kahvesinde sini-zarf oyunu oynarken emniyet güçleri baskın yapar ve gençler arasından rastgele seçtikleri kişileri tutuklarlar.

> *"–Ne oldu oğlum konuşsana,*
>
> *–Yavuzu aldılar anne diyebildim.*

−Kim aldı?

Sorusuna geldiğinde, işte o acı o bilinmeyen ağır bir tatta olan şey boğazımda takıldı!

*−Allah Yavuz'uma sabır versin. Sen bizi kurtar Allah'ım." (*Beyatlı, 2008: 28)

Tutuklananlar arasında Yavuz'da vardır. Bu olayı Yavuz'un annesine haber verme görevi Cemal'e verilir. Cemal çok üzgündür. Cemal kötü haberin elçisi olduğu için çok zor bir durumda kalır. Anneye kötü haber tez ulaşmıştır aslında. O günden sonra Yaşar'dan haber alınamaz.

2.3.3.6. Emine Teyze

Emine Teyze, mahallenin hem ebesi hem de ufak tefek pansuman ve iğne yapan biridir. Bazı ilaçlardan da anlar. Öksürük, sıtma, soğuk algınlığı gibi hastalıklarda mahalleli Emine Teyze'ye başvurur. Emine Teyzenin hiddetli konuşmasından mahalleli hem korkar hem de ona çok güvenir.

Cemal'in çocukluğuna ait bir anıyı hatırlaması üzerine biz Emine teyzeyi tanırız. Cemal çocukken sokağa çıkma yasağı olduğu bir gün mahalleye top oynamaya çıkar. Vurduğu top o anda mahalleden geçen askeri jip arabasının camına denk gelir. Arabadan inen asker elindeki kalaşnikofla Cemal'in göğsüne vurur. Cemal orada düşer bayılır. Hemen Emine teyzeyi çağırırlar. Emine Teyze göğsünde kırık olmadığını sadece zedelenme olduğunu söyler. Birkaç gün kalkmasın der.

2.3.3.7. Cahit Bey

KerkükTapu Dairesinde kıdemli mühendis olarak çalışır. Güçlü bir hafızaya sahip olduğu için arşiv kişisi olarak tanınır.

1991 Mart ayında KYP ve KDP, 10 Nisan 2003'te ise peşmergeler Kerkük'e saldırarak Nüfus Müdürlüğündeki ve Tapu Müdürlüğündeki belgeleri yakarlar. Belgelerin yakılması gerçeklerin yaşamasına mani olamaz. Cahit Bey gerçek manada bir canlı belge gibidir. Hafızasından hiç şüphe duyulmaz. Şehirde hangi parsel hangi kişiye aittir, hangi toprak hangi köy ağasından miras olarak çocuklarına geçmiştir, hangi tarım

arazilerinin sahipleri kimdir ve Saddam tarafından ne zaman el konuldu hepsini bilir. Şehrin gün, ay ve yılına göre de tapu ve kadastro bilgileri tam hafızına mıhlamıştır bir kere. Yürüyen bir arşiv gibidir Cahit Bey.

2.3.3.8. Ata Hayrullah

Ata Hayrullah, ileri görüşlü ve vatansever bir adamdır. Kürt grupların Kerkük'e vasıfsız düz işçi sıfatıyla akın akın getirdiklerini, peşmergelerin adım adım Kerkük'te nüfus dengesini bozmaya yeltendiklerini Ata Hayrullah fark eder. Bir vatansever olarak Kerkük'te ihtiyaç duyulan inşaat işçileri ile düz işçileri Türkmen köylerinden getirmeye teşvik eder. Kerkük'e Kürt göçün tehlikesini sezmiştir o günlerde.

2.3.3.9. Avukata Benzeyen Adam

Avukata Benzeyen Adam; Ayfer ve Cemal mahkeme koridorunda dolaşırken Ayfer dilekçe yazan peşmergelerin fotoğrafını çeker. Fotoğraflarının çekilmesine kızan peşmergeler sinirlenir ve Ayfere saldırırlar. Fotoğraf makinasını elinden alırlar. Bu sırada Avukata benzeyen adam peşmergelerin bir işaretiyle geri çekilmelerini sağlar. Ayfer gazeteci kurnazlığıyla Avukata benzeyen adamdan mahkeme koridorunda bu kadar adamın ne yaptığını sorar. Adam bu kalabalıktaki kişilerin kendilerine göre boş bir ev ya da arsa bulup kendi üzerlerine geçirmeye çalıştıklarını söyler. Mahkemeye de başvurup bunu tescil ettirmeye çalışmaktadırlar. Onlara da böyle bir buyruk gelmiştir.

2.3.3.10. Seyit Baba

Seyit Baba; Korya pazarının bir ucundan diğer ucuna gelip gider. Elindeki kibritleri satmaya çalışır. Amacı kibrit satmak değildir aslında. Onun derdi Osmanlı Devleti'nin Birinci dünya savaşında nasıl bir oyuna getirildiğini ve imparatorluğun yıkılmasıdır. Seyit Baba birinci dünya savaşına katılmış bir gazidir. Savaş atmosferi içine öyle bir işlemiştir ki attığı her bir adımda o günleri hatırlar ve anlatır. Seyit Baba eski Osmanlı taraftarı bir adamdır. Onu dinleyenler kendilerini savaş meydanında hissederler. Öyle canlı ve akıcı bir anlatımı vardır. Hafızası da çok güçlüdür. Kim nerede, ne zaman, ne emir verdi, kim hangi mevzide şahlandı, kahramanca düşmanın üstüne yürüdü. Her şeyi teker, teker anlatır. Bir sinema kamerası Seyit Baba'nın hafızası kadar gördüğü şeyleri kaydedemez.

> "*Elimizde ufacık bir toprak kaldı. Siz siz olun dedelerimizin kahramanlıklarını gözünün önüne getirin ve bu topraklara sahip çıkın…"(*Beyatlı, 2008: 1979)

Dün savaş kahramanı olan bu gün kibrit satıcısı, üç kıtaya hükmeden bir imparatorluğun sonunu anlatır. Kala, kala elimizde bir kibrit kutusu kadar yer kalmıştır. Ve bu kibrit kutusu kadar yere de her devlet, her millet göz dikmişler; onu da elimizden almaya çalışıyorlar. İşte Seyit Baba bunu haykırır herkese. Dedelerinizin kahramanlıklarını düşünün ve toprağınıza sahip çıkın der. Vatansever kimliği ile Türkmenlerin toprağına, kültürüne, kimliğine sahip çıkmaları için herkesi uyarır. Özgürlüğün savunucusu bir kahramandır.

2.3.3.12. Sümbül

Geriye dönüş tekniği ile Sümbül'ün acı dolu hayatından bir kesit sunulur. Böylece Saddam döneminde yaşanan sıkıntılar canlı tanıklar üzerinden, yaşanmış hikâyelerle okuyucuya aktarılır. Cemal'in çocukluk arkadaşıdır. Sümbül büyümüş çok güzel bir genç kız olmuştur. Babası Necip Bey Yol Bakım Müdürlüğünün arşivinde kendi hâlinde bir memur olarak çalışır. 1975'ten beri Arap aileler Kerkük'e getirilip yerleştirilmektedir. Irak'ın güneyinden getirilip Kerkük'e yerleştirilen aileler yeterliliklerine bakılmaksızın devlet dairelerine yerleştirilir.

> *"Sümbül'ün acısı diğer Kerküklüler gibi on binlerin Kerkük'e yerleşmesiyle başlamıştı. On binler Kerkük'e 1975 de akın akın gelmeye başladıklarında Sümbül daha dünyaya yeni gelmişti"(*Beyatlı, 2008: 77)

Gelen ilk grup arasında İmralı Kazım'ın ailesi de vardır. Kazım'ın torunu, Hüseyin'in oğlu Kazım, Sümbül'ü babası Necip Bey'in yanında görür ve çok beğenir. Bir kaç kez istetir ancak Sümbül'ü alamaz. Bunun üzerine çeşitli tehditlerle Sümbül ve ailesini yıldırırlar. Sümbül evlenmeye razı olmak zorunda kalır. Roman içerisinde akışın yönünü değiştirmiş bir hikâye verilir. Sümbül'ün zorla evlendirilişi, Araplar ve Türkmenler arasında yaşanan mücadelelere değinilir.

Sümbül evlendikten bir yıl sonra bir kız doğurur. Erkek çocuk doğuramadığı için kocası ve ailesi ona kötü davranır. Babası Necip Bey kızının acı kaderine çok üzülür ve

kederinden ölür. Birkaç ay içinde beyin tümörü teşhisi konan Kazım ölür. Kocasının ailesi onu evden atar. Sümbül kızıyla birlikte annesinin yanına yerleşir.

2.3.4. Mekân

2.3.4.1. Dış Mekân

Kemal Beyatlı, tarihi gerçekliği anlattığı romanında, gerçek yerlerden ve olayın geçtiği zamanda kullanılan gerçek zamanlı mekânlardan bahsetmiştir. "Kerkük Seni Yazdım" romanında olaylar, Irak'ta yer alan Kerkük bölgesinde geçer.

> *Romanda mekânın ne kadar işlevsel olduğu ve ne ölçüde öne çıkarıldığı ya da geri planda tutulduğu önemli bir unsurdur. Yazar romanında mekânı ön plana çıkarabildiği gibi sadece kahramanları ve olayları belirgin kılmak amacıyla mekânı kullanabilir"* (Çetin, 2012: 133)

"Kerkük Seni Yazdım" romanı incelendiğinde kullanılan mekânların bir amaç olarak değil, araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Mekânların diğer yapı unsurlarına göre daha geri planda kaldığını söylemek mümkündür. Yazarın mekânı bu şekilde kullanmasının sebebi olarak da Kerkük'te yaşanan sorunlara daha çok dikkat çekmek istemesi gösterilebilir. *"2003'ün ortalarındayız. 1991'de yapılan halk ayaklanmasından bugüne dek aradan on iki yıl geçti... Kerkük, Nero'nun yaktığı Roma'dan beter bir durumdaydı. Savaşın terk ettiği bir şehre bürünmüştü Kerkük."* (Beyatlı, 2008: 52) Burada yapılan mekân tasvirinde halk efsanesi hatırlatılarak kültürel değerlerin hafızalarda canlandırılmasıyla birlikte eserde anlatım yönünden zenginlik sağlamıştır. Yapılan mekân tasviriyle Kerkük üzerinde oynanan kirli oyun gözler önüne serilmiş, Kerkük'te izlenen politika anlatılmak istenmiştir.

> *"Tarih bilimcileri, arkeologlar tarafından henüz başlangıcı bilinmeyen, bitmez tükenmez gür sesli ateşin adı idi Gürgür Baba. Dünya'nın petrol yörüngesinin merkezinde yer alan ve zaman, zaman çocuğu olmayan ve ondan bir umut bekleyen bazı kadınların uğrak yeri olmuştu Gürgür Baba. Ayrıca bir simge haline gelen Gürgür Baba otelin adına da konmuştu. Otelin kaç yıldıza sahip olduğunu bilmiyorum. Ama yine de rejim tarafından terk edilmiş bir şehirde böyle bir otelin bulunması, bir bakıma nimet sayılırdı. Gerçi yabancıları hayrete düşürüyordu otelin*

hali! Tam anlamıyla alışılmış bir otel görüntüsü vermiyordu. Bina birkaç kattan oluşup, her katta odaları yan yana, odalarda yatak falan olsa da, hizmet açısından kendi kendine hizmet et mantığına benzer bir şekilde çalışıyordu bu otel. Çünkü gerçek anlamda merkezi otorite; şehri geri bırakılma planı içine sürüklemişlerdi!" (Beyatlı, 2008: 16)

"Ramazan ayında, iftardan sonra Korya Pazarında bulunan Aziz'in kahvehanesi, gençlerin Sini-Zarf oyunu oynamak için uğradıkları yer idi. Bazen yazın bunaltıcı sıcağı akşam geç saatlere kadar sürerdi. Müşteriler kahvehanenin içerisinde oturmak yerine kaldırımda gelişigüzel yerleştirilen tahta kanepelerde oturmayı tercih ederlerdi. Ramazanlarda Sini-Zarf oyunu oynamak için minderler kaldırımdaki kanepelerin dışında yolun ortasına kadar taşıp serilirdi. Bağdaş kurmak için sokağın ortasına kadar uzanan döşek ve minderler arabaların geçişini engellemez değildi. Ancak araba sürücüleri yılda bir kez ramazan ayına mahsus Sini-Zarf oyunu hatırı için hiç sitem etmeyip mırıldanmadan geri geri çekilirdi. Yolunu değiştiren az değildi." (Beyatlı, 2008: 24)

Kemal Beyatlı, eserinde Irak topraklarında yer alan hemen hemen her şehirden bahsetmiştir. Kerkük, Erbil ve Bağdat şehirlerinin birçok noktası eserde dış mekân olarak kullanılmıştır.

"Rahimava meydanın ortasında bulunan bahçenin içinde Saddam'ın seramikten kocaman yapılmış bir tablosu vardı. Halk tarafından tablonun seramik taşları kırılmış ve tablodan eser kalmamıştı. Fakat tablonun üzerine tespit edilen beton kaide yerinde duruyordu. Biz vardığımızda birkaç Kürt işçisi ve başlarında kâhyaları ile birlikte aynı beton kaidenin üzerine yeni bir duvar işleyip ve üzerine Molla Mustafa Barzani'nin tablosunu monte etmeye çalışıyorlardı." (Beyatlı, 2008: 134)

Aynı kaide'nin üzerine monte edilen her kim olursa olsun, gelen zihniyetin giden zihniyetten farklı olmadığını göstermektedir.

Dünyanın en zengin petrol yataklarının bulunduğu şehirdeki manzara her yerde aynıdır. Eski Tiksin bölgesinin hali ise içler acısıdır. Terk edilmiş bir bölge görünümündedir. Hâlâ çamur evler ayaktadır ve hâlâ sokaklar arasından pis kanalizasyon suları akar. Bu sokakların hepsi ayrı ayrı bir dram yaşamıştır. Halk evlerinden zorla çıkarılmıştır.

> *"Tarihi Kerkük Kalesine bakın: bize dedelerimizden kalan en güzel bir miras. Daniyel Peygamberin mezarı orada, Fuzulilin evi orada... Her rejim Kaleden bir taş kopardı. Çürüyüp yıkılmasını dört gözle beklediler. Yıkılmadı Buldozerlerle, kepçelerle Saddam yıkılmaya başladı Neden çünkü orada Türkmenler yaşıyordu."*(Beyatlı, 2008: 179)

Kerkük Kültür ve Sanat Evi'nin hâli yapılan zulmü, yaşanan güçlükleri ortaya koyar. Eserin geneline bakıldığında sokaklar, şehirler, ovalar, sınır kapıları, mahalleler, kahvehaneler, türbeler ve otellerin her biri büyük bir dış mekân olarak sunulmuştur. İç mekân anlatımı yalnızca bireylerin duyguları aracılığıyla verilmiştir.

> *"Kırık dökük olan demir kapısına uyduruk tellerle bağlanmıştı. Demir kapı, duvarlar, pencereler iyice nasibini almıştı kurşunlardan. Cam parçaları her yere dağılmıştı. Kapı kilitleri zor kullanarak kırıldığı kilit yuvalarının eğri büğrü olan şeklinden anlaşılıyordu. Kapılardaki, duvardaki ve camlardaki izler, otomatik zorbalık kullanarak bu hale geldiğini yerlerde dağılan boş mermilerden anlaşılmakta idi."* (Beyatlı, 2008: 182)

2.3.4.2. İç Mekânlar

Kapalı mekânlar şahısların yaşadıkları olaylar sonucunda içinde bulundukları ruh hallerini anlatmaları bakımından önemlidir ve özellikle seçilmişlerdir. Baskı ve zulmün hâkim tem olarak işlendiği romanda, genel olarak bakıldığında "dar veya kapalı" mekânın fazla kullanıldığı görülür. Çünkü eserde İran-Irak savaşı sonrası yaşananlar Saddam dönemi ve devamında Baas rejimi baskı ve zulmü anlatılmaktadır. Asimilasyon politikası uygulanan Kerkük'te halka uygulanan zulüm mekânlar üzerinden de aslında daha canlı ve inandırıcı kılınmıştır. İnsanlar rejim baskısı nedeniyle evlerinden mecbur olmadıkça çıkmamayı tercih etmektedirler.

> *"Meydanın ortasında bulunan bahçenin içinde Saddam'ın seramikten kocaman yapılmış bir tablosu vardı. Halk tarafından tablonun seramik taşları kırılmış ve tablodan eser kalmamıştı. Fakat tablonun üzerinde tespit edilen beton kaide yerinde duruyordu."*(Beyatlı, 2008: 134)

Romanda mekâna "dar veya kapalı" –"geniş veya açık" olarak baktığımızda ise şehirden, köyden, mahalle ve caddelerden bahsedildiği görülür. Adı geçen açık mekânlar ise şunlardır:

Gürgür Baba Oteli, Atlas Caddesi, Ahmetağa Meydanına, Korya Pazarı, İstanbul, Habur, Kerkük Meslek Lisesi, İskân, Rahimava, Şorca, Musalla Mahallesi, Musalla Mezarlığı, Bir Haziran Mahallesi, Bir Azar Mahallesi, Sarıkahya Mahallesi, Emirli, Tuzhurmatı, İmam Musa Ali Türbesi.

2.3.5. Zaman

Roman içerisinde sıklıkla Cemal karakterinin geri dönüşler yaparak Irak- İran körfez savaşını hatırladığı sahneler verilmektedir. Cemal, Ayfer ile Korya Pazarında yürürken beyninde bir çalkantı olur sanki. Geçmiş günleri hatırlar. Irak -İran savaşları zamanı seksenlerin ortasıdır. Saddam tarafından Türkmenlere karşı bir ekonomi kıyımı başlatılmıştır. Ticaretle uğraşan ve göze çarpan Türkmen iş adamlarının dükkânları hedef alınmıştır. Devletin emniyet güçleri kontrolünde Türkmen tacirlerin dükkânları yağmalanıp, talan edilir. Türkmenlerin dükkânı, depoları ve neleri varsa polisler tarafından, sokağın ortasına fırlatılır; pirinç çuvalları, mercimek çuvalları, yağ tenekeleri, salçalar, şeker, çay ve baharat kutuları hepsi polisler tarafından caddenin ortasına fırlatılır.

> *"Bütün devletlerin önünde bize işlenen cinayetlere üç maymun oyunu oynandı. Yani biz Türkmenlere karşı işlenen her olumsuzluğa gözlerini kulaklarını ve ağızlarını kapattılar! Bu bölgede yas tutmayan ev kalmadı. İdamı olmayan ev kalmadı…"*(Beyatlı, 2008: 140)

Kerkük'ten getirilen Araplar yamyamlar gibi önceden hazırlanmış bir şekilde beklerler. Kapış kapış sokağın ortasına atılan malları yağmalarlar. O günlerde cepheden gelen şehit cenazelerinin üzüntüsüne bir de Türkmen dükkânlarının talan edilmesi yürekleri

dağlar. O günlerde devlet himayesi altında güpegündüz talan yapılmaktadır. Saddam dönemi bitmiş şimdi de Türkmen'in ekonomik gücünü çökertmek için şalvarlı talan başlatılmıştır Kerkük'te. Gün boyu hiç bir satış yapmadan kepenklerin kapandığı olur. Ortaçağlarda yaşananlar, 21. yüzyılda yaşanır Kerkük'te.

Aktüel zaman olaylarının yaşandığı süreç Cemal ile Ayfer'in maceralarının anlatıldığı zamandır. Roman içerisinde sıklıkla zamanda sapmalar yaşanmaktadır.

> *"bu şehirde dantel işlenir*
>
> *Her ilmekte tığ bir sancı düğümler*
>
> *Bu şehirde kara neft*
>
> *Kimine maraz kapısı*
>
> *Kimine dert*
>
> *Bu şehrin üstünden bulutlar gelir geçer*
>
> *Bulutlar bazen kuzeyden bazen güneyden*
>
> *Gelir geçer, gelir geçer*
>
> *Bu şehirde bulutlardan rahmet yağmaz*
>
> *Bu şehirde bulutlar yürek deşer"*(Beyatlı, 2008: 71)

Bu şiirde de görüldüğü gibi geçmişe atıf yapılmaktadır. Kahramanlar roman içerisinde sıklıkla duygularını şiirlerle dile getirerek kimi zaman geçmişe özlem kimi zaman sitemde bulunurlar.

Kahramanlar aracılığıyla aktüel zaman içerisinde geçmiş hatırlanmaktadır.

> *"Türkiye'de yaşadığım bütün tatsızlıkları bir kenara attım. Hatta unuttum diye bilirim. Çırpınırdın Karadeniz'i mırıldanmaya başlamıştım."* (Beyatlı, 2008: 62)

Uzun yıllar süren savaşlar yazarın hafızasını da oldukça çok meşgul etmektedir Yazar bu olayları zaman içerisinde geri dönüşler ile ortaya koymaktadır.

2.3.6. Dil Malzemesi

Kemal Beyatlı, açık, anlaşılır ve sürükleyici üslûbuyla anı tekniğini kullanarak romanını meydana getirmiştir. Eserinde, Kerkük'ü ve Türkmenleri bize tanıtmış ve birçok sorunun cevabını vermiştir.

> *"Aflaton, Konfeçyos, Buda ve niceleri insan, özlü bir kavramın dünyayı ayakta tutmasının gereğini düşünerek dağlara çekildiler. Yırtık pırtık giysilerle özü terbiye edişleri yalnız kendilerine mi idi?"* (Beyatlı, 2008: 51-52)

> *"Bütün radyo, televizyon ve gazeteler Afrika'daki, bilmem nerelerdeki aç insanlardan bahsediyordu. İnsanı aç bırakmak zulümdür diyorlar ve yardım eli uzatılması için bas bas bağırıyorlar! Kampanyalar düzenliyorlar. Tok insana yapılan zulümler hangi kategoriye konulacağını kimsenin aklına gelmiyor?! Gelmiyordu da!"* (Beyatlı, 2008: 52)

Yazar, romanın dilini anlaşılmaz hâle getirmemiş oldukça sade bir dil kullanmıştır. Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi kısa cümleler ile olayları açık bir biçimde anlatmıştır. Ayrıca romanda, okuyucunun âşina olmadığı kavram ve kelimeleri dipnotlarla açıklama yoluna gitmiştir. Kemal Beyatlı, uzun ve karmaşık cümleler kurmaktan kaçınmış kısa ve halkın anlayacağı bir dil kullanmıştır. Roman içerisinde deyimlere, atasözlerine, yöresel sözlere az da olsa yer verildiği gözlemlenmiştir.

> *"Memleketlidir, etimi yese kemiğimi kırmaz, deyip geçer."*
>
> *"İnsan bu, çiğ süt emmiş, doğru yaptığı kadar da yanlış yapabilir."*
>
> *"Keskin sirke küpüne zarar."*
>
> *"Konuşmalarında taşı gediğine oturturdu."* (Beyatlı, 2008: 59)

Anlatım bozukluğundan oluşan anlam hataları dil malzemesi içerisinde değerlendirilmiştir. Romanda çok sık olmamakla birlikte yer yer anlatım bozukluğuna rastlamak mümkündür.

> *"Güçlü hafızaya sahip olması tapu dairesinde arşiv kişi olarak tanınır."* (Beyatlı, 2008: 101)

> *"Kerkük'te daha çok nüfus yoğunluğuna sahip olduğunu öğrenmek amacıyla Amerikalılar bir araştırma yaptılar. Karşılarına çıkan tabloda küçük dillerini yutmuş gibi oldular."* (Beyatlı, 2008: 125)

Yazar anlatımın klasik yapısını kırmak için roman içerisinde numaralarla başlayan her bölümün başına kısa bir şiir yerleştirmiştir.

> *"Bu şehir üstünden bulutlar gelir geçer*
>
> *Bazen kuzeyden bazen güneyden*
>
> *Gelir geçer, gelir geçer*
>
> *Bulutlardan ah yağar, kan yağar*
>
> *Şehir ıslanır.*
>
> *Güneş kurutmaz şehri*
>
> *Kurumadan yeni bulutlar gelir geçer*
>
> *Bazen kuzeyden bazen güneyden*
>
> *Bulutlar gelir geçer, gelir geçer."* (Beyatlı, 2008: 10)

Her bölüm başında verilen bu küçük şiir parçalarının birbiri ile bağlantılı olarak devam ettiği görülmektedir.

> *"Aşine felek*
>
> *Didini yaşına felek*
>
> *Akibet kış kondurudu*

Kabrını taşıma felek

Kalasız

Kerkük olmaz kalasız

Odu men koydum gettim

Siz sağlıkla kalasız." (Beyatlı, 2008: 159)

Roman içerisinde de çoğunlukla yukarıda verilen şiir kesiti gibi heyecanı harekete geçiren yazımlara başvurulmuştur. Yazar tarihi yoğunluğun verdiği sıkıcılığı bu kısa şiirler ile engellemeye çalışmıştır.

2.4. ZAMAN TANIĞI

2.4.1. Muhteva

2.4.1.1. Savaş

Necmettin Bayraktar'ın Zamanın Tanığı romanında Irak-Iran Savaşının etkisi ile halkın eziyet çekmesi, insanlara yapılan işkenceler ele alınmaktadır. Savaşın aileleri nasıl etkilediği, babaların kocaların savaşta cephede ölmesi veya hapishanelerde işkence yapılarak öldürülmesi, geride kalanların yaşananları bir türlü unutamaması ve hayatlarının bir yerinde kara leke gibi hep var olması anlatılmaktadır. Nesrin'in kocasının Saddam'ın adamları tarafından işkence edilerek öldürülmesi, aradan geçen zamana rağmen on beş günlük gelinken dul kalan gencecik bir kadının ıstırap dolu hayatı anlatılırken diğer taraftan yine Saddam'ın adamları tarafından işkence görmüş, yaşamakla ölüm arasında mücadele edip ölmeye can atan Necip'in hayattan, insanlardan, ailesinden kopuşu; çektiği acılar, sürekli geçirdiği kriz nöbetleri ve kendini kaybedişi anlatılmaktadır. Gereksiz yere çıkan Irak-İran savaşının bir taraftan ne kadar acımasız bir şekilde insan canına mal olduğu anlatılırken diğer tarafta insanların bir şekilde yaşamına devam etmesi ama hep korku içinde romanın konusunu oluşturmaktadır.

"Bu kötü zamanda güzel haberin yeri yoktur. İranlı savaş uçakları hava da göründü. Dört uçaktı, birisi onuncu üniteye saldırdı. Altıncı ünitede

çalışanlar vardı. Sirenin çalışmasıyla saldırı gerçekleşti. Kıyamet koptu, paniğe kapıldık, kimimiz ellerini başına koyarak hemen yere çöktü ve yüzükoyun uzandı, kimi de koşarak oradan uzaklaştı. Sende kaçanlara eşlik ettin. Selamet kaçmaktadır derler. Tehlikeden uzak kalınca, arkana dönüp baktın."(Bayraktar, 2012: 24)

2.4.1.3. Korku

Korku romandaki tüm bireyleri kapsayan hâkim temdir. Korkuya sebeb olan şey ise Kerkükte yürütülen asimilasyon politikasına bağlı olarak uygulanan baskı ve şiddettir. Her durumda, her olayda karakterlerin korkulu bir duruş sergiledikleri görülür. Suçsuz yere cezalandırılmaktan ve özellikle de hükümetten korkarlar. Korku duygusunu sadece bir karakter değil, eserdeki tüm karakterlerin yaşaması ve korkunun devamlılığı temi güçlendiren durumlardan bir diğeridir. Romanın sonuna kadar karakterlerin benzer durumlar karşısında yaşadığı korkular sürekliliğini korur. Korku başkahraman üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Nejat hapis günlerini hatırlayarak korkudan kendini kayıp ederek paniğe kapılırdı.

"Gözleri beyazlanmış, paniğe kapılarak inleyip ağlıyordu.

-Nejat korkma emin ellerdesin.. Sana kise işkence yapmayacak! Ama nafile adam sanki kör olmuş, görmüyordu çevredekileri.

Hamdan Tikriti Bey, yeter vurma bana, sana kurban olayım. Ellerini başına koyup dayaktan korumaktaydı."(Bayraktar, 2012: 15)

Aynı zamanda dönemin özelliklerini de içerisinde barındırmaktadır. Hem eserin yazıldığı dönem, hem de yazarın anlatmak istediği vaka zamanı düşünüldüğünde korku teminin güçlü bir şekilde işlenmesi doğal kılmaktadır.

"Akla hayale gelmeyen bir savaş çıkıyor , bir felaket zinciri.. Ötesi, yük üstüne yük.." (Bayraktar, 2012: 8)

"Bu savaşa sebep olan Saddam'ı Allah kahretsin

Sus yavrum duvarın kulağı var." (Bayraktar, 2012: 12)

Daha önce de belirtildiği üzere yazar, vaka zamanı olarak eserde, Saddam dönemi ve Baas rejiminin baskın olduğu bir dönemi işlemiştir. Dolayısıyla Kerkük Türkmenleri, üzerindeki baskı sebebiyle büyük bir korku ve endişe içindedir. Bu korku ve endişe hayatın her safhasında kendini göstermektedir. Eserde, Fazıl'ın dügün gecesi karakol merkezine çağırılmasıyla, hem Fazıl'ın hem de aileni yaşadıkları panik ve sonrasında Fazıl'a hücrede kaldığı iki gün boyunca yapılan işkencelerin anlatımı, korku teminin okuyucuya tam anlamıyla hissettirildiği bölümdür.

> *"Memleket ölüm fırtınasına maruz kalmış, eken ölü biçen de ölüdür. Savaşın laneti başımızda ve ölüm makinası bizi taramaya devam ediyor. Kayıbımız nsan olarak, vatan olarak çok büyüktür. Bu ortamda gülmk eğlenmek bir suç sayılır. Öyleysa düğünümüzü nasıl yapacağız? ." (Bayraktar, 2012: 88)*

Romanında aynı zamanda hükümete karşı bir tepki, bir kabul etmeme durumu, yaşanılanlardan memnun olmama hali vardır. Bunu Nejat dile getirir. Nejat yazarın sözünü emanet ettiği kişidir aynı zamanda. İran-Irak savaşına katılan Türkmenlerin hergün toplu şehit cenazeleri gelmektedir. Bu duruma tepki gösteren Nejat Ahmet Ağanın kahvesinde Türkmen gençlerin canla başla cephede savaşarak şehit düşdüklerini ama aynı topraklarda yaşayan Kürtlerin bu savaş bizim savaşımız değil diyerek gitmemelerini dile getirerek sorgular ve bu duruma isyan eder. Yönetime karşı bir korku, huzursuzluk vardır. Fakat bu bölgede Araplar ve Kürtler arasında adeta sıkışıp kalmışlardır. Üstelik dünya bu zulmü görmezden gelmektedir. Üstelik kendilerini savunacak güçleri ve silahlarıda yoktur. Bu yüzden bir tepki yani geniş anlamıyla bir ayaklanma yapılamamıştır. İnsanların hiç bir sebeb gösterilmeden tutuklanması ve bir çoğundan bir daha haber alınamamasına rağmen insanlar hiçbir şey yapmazlar. Sadece bir korku hali vardır. Hükümet halkın üzerinde baskı kurarak bir korku hissini sürdürmektedir. Halk ise bu korkuyu gidermek için neler yapılabileceğini düşünmekten bile korkar hale gelmişti adeta.

Nejat'ın ailesinin bulunduğu yerde komşunun korkması: Nejat uzun bir zaman sonra babasının ve annesinin evine gider ancak evi yerinde bulamaz kapı komşuları olan Bahire Abla'nın evine gider ve neler olduğunu, ailesinin nerede olduğunu sorar. Ancak Bahire Abla korkudan yardım etmez.

> *"Gözümü açtım boş kahve dolmuştu. Yılların komşusu Bahire Abla korkudan bana yardım etmedi. Oysa tanımadığım birisi korkmadan bana yardım etti. Beni tanımasına karşı, soğuk karşıladı, sorularıma cevap vermedi ve sonunda kapıyı yüzüme kapattı, beni polisle tehdit etti, oysa hiç tanımadığım bir adam elimden tutup karşılık beklemeden bana yardım etti. Bu bir çelişki değil mi?"* (Bayraktar, 2008: 130)

İnsanlar iktidarın ve bunun bağlamında savaşın baskısı ile yakınlarına bile yardım edemeyecek kadar korkmuş, adeta bir birine sırt çevirmiştir.

> *"İlk dafa bir cellâdın kurbanından korktuğuna şahit oldum. Tavana bağlayan ipimi çözdüler beni kucakta hücreme götürdüler ama her şeye rağmen ben mutluydum çünkü cellâdımı tanımıştım."* (Bayraktar, 2012: 64)

Kısacası, korku temi roman boyunca ve diğer bütün temlerin içerisine başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Yazar, okuyucuya halkının neler hissettiğini ve dönemin koşulları çerçevesinde neler yaşandığını en iyi şekilde anlatmaya çalışmıştır.

2.4.1.4. İhtiras

Nesrin'in sürekli kendini kaybetmesi, hayatta hiçbir şeye karşı duyarlılığının olmaması, kocasından başka hiçbir şeyi düşünmemesi ve bir an bilinçsizce kadınlığının farkına varması ve şehvet arayışı, bilinçsizce, 15'lik dul olmasının verdiği acı ve arzu ile kendini Nejat'ın kollarına atması. Nejat'ın ise bütün vücudunun işkence zamanlarından kalma yaralar içinde olmasına karşın acılar içinde kıvranarak da olsa erkeklik duygusunun verdiği hisle kendini Nesrin'e göstermeye çalışması örnek gösterilebilir.

Kadınlık hissi: Nesrin kocasının mezarı başında Nejat'ın kollarına bırakıyor kendini.

> *"Karanlık çökmüştü, mezar taşı üzerinde ekilen mumlar aydınlatıyordu çevreyi. Beklenmeyen bir tavırla ayağa kalktı ve bana sarıldı. Beni daha acındırdı, kendini kaybetti adeta... Bütün gücüyle beni kucağına sıktı. Çırpınan dolgun göğsü göğsüme batıyor, yüreğimi kazıyor, sıcak nefesi yüzüme vurup içimi yakıyordu... Kollarımın arasında" bedeni masum bir çiçek gibi şehvetten titriyordu."*(Bayraktar, 2012: 65)

2.4.1.5. İntikam

Nejat'ın Tikitri komutandan gördüğü işkencelerden dolayı intikam alma arzusu içinde vardır. Najat kendine her kim işkence yapmışsa onlardan intikamını almak peşindedir. Nejat hapisten çıktıktan uzun bir zaman sonra anne babasının yaşadığı yere gitmesi gerekiyordu, giderken önce Hemdan Tikriti'nin adamlarını sonra da Hemdan Tikitri'yi öldürerek intikamını alması ama bundan sonrasında hayatının en acı olaylarını öğrenmesidir.

Birgün Tikritinin adamlarından birini görünce kendine şu sözleri söyler:

> *"Ben sana yakında bir ziyarette bulunacağım, sana feleği göstereceğim aşağılık herif. Yeter ki senin gibi heriflerin yüzünden güzel yıllarımı demir parmaklar arkasında geçirdim. İşkence masalarında yattım, lime lime beni kesip doğradılar. Dar, ıslak ve kışın zemheriri soğunda zindanda yattım. Senin gibi cellatları yığınla acı hatıralarla baş başa kalıyorum."* (Bayraktar, 2012: 39)

Romanon sonunda Nejat intikam isteğini yerine getirir ve Tikriti'yi öldürerek intikamını alır.

> *"Masa arkasında oturmuştu Hemdan Tikitri, bir şeyler çiziyordu vakit gece yarısını geçmişti. Beni görünce gözü tepesine çıktı. Sen nasıl girdin buraya""İsteyen ulaşır hedefine"...Ben silahsızdım. Çekmeceden hemen tabancasını çıkarmağa çalıştı ama ben daha hızlıydım. Cebimdeki demir gülleyi çıkarttım kafasına attım. Profesyonel bir atıştı kafaya tam isabet. Yere düştü, yaklaştım, ikinci ve ölümcül darbeyi diğer demir gülleyle vurdum, tabanca ve kurşun paketlerini alarak girdiğim yerden çıktım."* (Bayraktar, 2012: 122-123)

Savaş içerisinde yaşanan olaylar intikam duygusunu görüklemektedir. Kahramanlar acıları ve yaşadıkları sıkıntılar ile intikam duygusu sayesinde mücadele etmektedir.

2.4.1.6. Ölüm

Ölüm temi romanın tamamını etkilemektedir. Irak İran savaşının anlatıldığı bu romanda Irak'ta yaşayan başta Türkmen halkı olmak üzere, Kürt, Arap… bütün insanlar etkilenmiş, ölümün acı yüzünü görmüştür.

> *"Hangi tarafa kaçarsan kaç seni kurşun bulur, ölümün kol gezdirdiği dar bir alanda. Nereye kaçarsan kaç ölüm seni yakalar, kapısı olmayan bir burçta saklansan bile. Ölümde beni yakalayacaktır bu koşmacada. Her ölüm olayı bir insanın kıyamet kopması demektir, benim kıyametim kopmadı. Etrafımda olan askerler çekirdek gibi ateş içine düşüp yok oldular. Kimi düşman ateşiyle kimi de yandaş. O alanda yalnız ölüm egemendi."*(Bayraktar, 2012: 55)

Romanda Nejat her an öldürülecek olması duygusu ile yaşamaktadır ve korkuları gündüz evden çıkmasına mani olmaktadır.

> *"Nejat" Ölümün gerçek yüzünü Muhammara'da ilk görmüştüm, beni derinden sarsmıştı, İranlılar bizi üç yandan sarmıştı, birliğimizi Karun nehrine sıkıştırmıştı. Füzeler ve mermiler üstümüze yağmur gibi yağıyordu. Tek kurtuluş yolu nehirden karşıya geçmekti... Ben iki felaket arasında kalmıştım kalsam ölü, sellere kendimi versem gene d ölüm... Karun nehri su yerine kan akıyordu, su üzerinde yüzlerce ceset yüzüyordu, toz duman içinde savaş alanı gözükmüyordu. Yüz bine yakın insan ölmüştü, Karun nehri önüne set olmuştu cesetler."*(Bayraktar, 2012: 53)

Romanda ölüm meselesi mevcut iktisadi dururum içerisinde kahramanların her an başa çıkmaları gereken bir durumdur. Gerek kendi ölümlerine hazırlanmaları hususunda gerekse yakınlarının ölümlerini kabullenmeleri hususunda ölüm temi fazlasıyla görülmektedir.

> *"Kerkük ev duvarları siyah bayraklara donandı. Artıyor da gün geçtikçe. Bu cenazeler toptan geliyor, bütün şehri yasa boğuyor. Dün gece cenazeleri unutmayalım. İçimizde kopan fırtınayı göz ardı etmeyelim. Yüreğimizde, bağrımızda yeni bir yara açmıştı, derinlere ulaşmıştı. Tabutlar HAC HADİ camisinin avlusunda dizilmişti. Bayrağa sarılmış,*

her tabutun üstünde şehidin adı ve adresi yazılı idi. Camiye nasıl, ne zaman geldi? Kimler getirdi ve neden bu avluyu seçtiler? Bu kadar tabutları görünce insanın aklına bin soru geliyor. Mahşeri bir kalabalık içinde kendini bulursa insan ne düşünür? Kimi ses tellerini yırtarcasına acı çığlıklar atarak, kimi şivan ederek, kim şoke olmak duygusunu içine atarak sessizce ağlıyordu. Haber dün gece böyle başladı sabahlayın bitti. Kimi tabutunu aldı gitti. Kim tabut başında şivan ederek sabahladı. Sonra tabutunu alarak mezarlığın yolunu tuttu. Musalla mezarlığı ölü ve dirilerin karşı karşıya geldiği, hem zaman hem de tek mekândı." (Bayraktar, 2012: 58)

Ölüm zamanın her an yaşandığı bu romanda birçok destanlar yazılmıştır. Halk can ve mal kaybını en derin noktasına kadar yaşamıştır. Savaş sadece cephede yaşanmamış, bizzat evlerin içerisinde sokaklarda, mahallelerde, insanların olduğu her yerde görülmüştür.

2.4.1.7. Diğer Temler

Savaştan bıkan insanların, savaştan kaçma çabası olarak bulundukları şehirleri değiştirdikleri görülmektedir. Özellikle petrol nedeniyle çıkan ve bitmek bilmeyen savaş yılları insanlara kendi dünyasına çekilme, toplumdaki olaylara sırtını dönerek yaşama zorunluluğu vermektedir.

"Her işkenceden sonra bizi rahatlığa davet ederler. Sessizlik ve acısızlığa. Acılardan sonra gelen rahatlığın lezzeti, o günün lezzeti, o günün rahatlığı. Yarını hiç düşünmezdik, ne olacak umurumuzda değildi, ölümden fazlası var mı, gelsin de kurtulalım."(Bayraktar, 2012: 63)

Özellikle erkeklerin yaşadığı işkenceler ve baskılar dönemin bozuk siyasi ve sosyal yapısını bizlere gösterir.

"Bu günlerde herkes dikkatli olmalı dedi Dayı Ahmet

–Biraz tedbirli, temkinli olmalıyız.

Dayı Ahmet etrafına gençleri almıştı, bir çember oluşturarak sözüne devam etti.

− *Hem dan Tikritti'inin ölümü köpeklerini harekete geçirdi. Kuduruş olabilirler. Sakın tuzaklarına düşmeyen, bir yandan devlet Kürt askerlerini terhis ediyor, aynı anda Türkmen gençlerini ölüm cephelerine sevk ediyor. Öbür yandan canilere genel af veriyor.*

Dedi ve sustu, Camadanın ucuyla yüzünü terden sildi ve derin nefes aldı, bütün gözler ona takılmıştı, bilhassa konuşması gibi suskunluğu de etkiliydi."(Bayraktar, 2012: 41-42)

Türkmenler üzerine oynanan oyunlar gün yüzüne çıkmakta, Türkmen halkının büyük tepkisine neden olmaktadır. İnsan canının hiçe sayılması, öldürülen insanların geride kalan yakınlarının yaşadığı buhranlar, yalnızlık duygusu öfke nöbeti geçirmeleri ve hayatta yaşamaktan hiç bir umutlarının kalmaması, savaşlar yüzünden insanların yarım kalmış aşkları doyamadıkları arzuları onları aslında asla yapmayacakları durumların içine sürüklemiştir.

" O an beni iterek kendini benden kurtarabildi. Kendine gelmişti artık. Kaçarak benden uzaklaştı. Utancımdan kahroldum. Çok aşağılık bir insanım ben, onun zayıflığını kötüye kullandım ben. Dünyanın bütün hüznü üstüme çöktü, hırsımdan mezar taşına kapandım, gözyaşlarımı taşa döktüm" (Bayraktar, 2012: 65)

Nesrin" *Kendimi böyle iğrenç bir duruma nasıl soktum diye yerin dibine girmiştim. Durmadan düşünmeden bu işi nasıl yaptım? Şeytana nasıl uydum? Ömür boyu savunduğum inanç ve ilkelere nasıl ters düştüm? Ucuz bir şehvete kurban gittim. Ağlayarak yere kapıldım. Ağladıkça bütün dünya benimle sanki ağlıyordu çırılçıplak* (Bayraktar, 2012: 85)

diyerek içinde bulunduğu durumu anlatıyordu. Savaş içerisinde kocasını kaybetmiş bir kadının karşı koyamadığı arzular roman içerisinde olay örgüsünü hareketlendirmektedir.

2.4.2. Yapı Unsurları

2.4.2.1. Anlatıcı

Kahraman bakış açısı kullanıldığı roman da birinci tekil şahış anlatıcı olayları anlatmaktadır. "Ben" kavramı etrafında bir anlatım söz konusu olduğundan fiiller I. tekil kişiyle çekimlenir.

Kahraman bakış açısı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Kahraman bakış açılı anlatımda geçmiş ve gelecek hakkında herhangi bir bilgi mümkün değildir.

> *"Bütün evdekiler işe koyuldular, kimi üstlerini başlarını değiştirdiler, kimi ihtiyacımın olan gece lambası lüks, el feneri toplayıp getirdiler, kimi de ip, su, ilaç, yara bandı. Annemle çocukları evde bıraktık, hepimiz dışarı çıktık. Beş kişiydik, üç erkek iki kız yürüyerek karşı tarafa geçtik, mezarlığın duvarını aşarak içeriye daldık. Ellerimizde lüks gece lambası ve el fenerin ışığıyla karanlığı delip ilerliyorduk."*(Bayraktar, 2012: 34)

Diyaloglarla eserde kahramanların olayları göstermenin bir biçimi olarak tiyatrodan ödünçlemiş olduğu görülmektedir. Kahraman anlatıcının da araya girmesiyle verilen diyalog bölümleri aşağıda örneklendirilmiştir.

> *"Bu sırada Abı dükkânının önünden, Kadir Bereza kahvesine varırken bahçesine göz attım, kimsecik yoktu. Sola saparak eve vardık. Kapıda bekliyordu annem.*
>
> *−Ne oldu?*
>
> *−Bulunması daha kolay oldu şimdi.*
>
> *−Nasıl?*
>
> *−Anlatacağım dedim malzemeler hazır mı?*
>
> *−Hazır*
>
> *Dedi Cemile*
>
> *−Yalnız dikkatli olun.*

−Anneme her şeyi anlattım.

−Mezarlığın hangi tarafını dolaşıyordu Nesrin?(Bayraktar, 2012: 33)

Kahramanlar farklı bölümleri kahraman bakış açısıyla anlatmaktadırlar. İlk bölümün anlatıcısı Nesrin'dir.

> *"Göz kapaklarım açılmaya başlıyor aşama aşama önümde siyah perde aralanmağa yol tuttu. Sağ döndüm duvar aynasında kara gözler, sola döndüm çığlık atan dudaklar, gökten akan yıldızlar düşüyor üstüme tepe teklak. Beyaz çarşafı içinde yuvarlanan ve dağılan vücudumu topluyorum parça parça. Toplanmış oturmuş olmalıyım, bir ağrı saplandı belime acı içinde büklüm büklüm oldum tere kana bulandım. Bilinmeyen bir yerden yel esti, hem serin hem de ilaç gibi baba canlılık verdi. Hamdolsun Tanrıya, yavrum ve canciğerim küçük Ali ile yan yanayım."* (Bayraktar, 2012: 8)

Sonraki bölümle birlikte asıl kahraman anlatıcı olan Nejat devreye girer ve tüm roman boyunca anlatımı sürdürür. Nejat anlatıcı olduğu bölümler de Tanrısal bakış ile olayları vermektedir.

> *"Gaza bastım araba ıssız caddede yürüdü ağır yük kaldırmış gibi ağır ağır. Hava aydınlanmıştı, uzak tepelerin arkasında güneş yüzünü utana utana gösteriyordu."* (Bayraktar, 2012: 123)

> *"Kapı aralandı Leyla çıktı. Çok değişmişti, daha dolgun daha güzelleşmişti. Saçalarını boyanış ve mekân yapmıştı. Bir yerlere çıkacakmış gibi kıyafeti tam yerinde. Bana yaklaştı, elini uzattı. Ama ben karşılık vermedim."* (Bayraktar, 2012: 144)

Diğer bir anlatıcı olan Fazıl: *"Sonunda nikâhımız kıyıldı, düğün dernek önümüzde, uzun bir nişanlık sürecinden sonra. Hiç kıyılmaz diye ümitsizliğe kapılmıştım özellikle son günlerde." (*Bayraktar, 2012: 86) Bölümde olaylar hakkında okuru bilgilendirerek konuşmaktadır.

2.4.2.2. Olay Örgüsü

Macera romanı diyebileceğimiz bu eserde olaylar oldukça hızlı bir seyir izlemektedir. Geçmiş zamanın görüldüğü geriye dönüş tekniği Nejat'ın rüyaları ile karşımıza çıkar.

Asıl vak'anın oluştuğu Nejat'ın savaşa gidip tekrar izne çıktığı zamanda geri askere dönmemesidir. Bundan dolayı asker kaçağı durumuna düşmesi Nejat için saklanarak yaşamasını zorunlu hale getirmektedir. Roman içinde aktüel zamanda gerçekleşen bu olaylar tamamen bireysel çatışmayı verir.

> *"İlk önce ben bu kurulan düzenin düşmanıyım, yani Bass rejimine karşıyım, başka deyişle bir vatan hainiyim. Cezası en azından darağacında sallanmak ya da kurşuna dizilmektir. Suçlamalar asker kaçaklığından başlar Dava Partisi'nin üyeliğine kadar varır cezası da kademe kademe yükselir, suçlunun bütün sülalesini kapsar. Saddama sövmek ve şahsına hakaret etmek başlı başına bir suçtur, adamı darağcına götürür. Bir adamdan bu kadar suç çıkar mı işte benim kanat getiremediğim suç. Masum insan köşe bucaklarda böyle saklanır mı? İşte beni kahreden şey:"* (Bayraktar, 2012: 56)

Olay örgüsünde heyecanın arttığı kısım olarak Nejat'ın yakalandığı bölüm ele alınacaktır.

> *" Adın ne dedin?"*
>
> *"Nejat Sufi"*
>
> *"Şimdi tanıdım seni,"*
>
> *"Kimmiş bu adam?"*
>
> *"Gece Kuşu,"*
>
> *"Gce Kuşu mu?"*
>
> *"Nejat Sufi şanlı şöhretli Gece Kuşu."*
>
> *"Elimizden kaçan adam mı?"*
>
> *"Evet."*

"Ozaman yakalayın adamı…"

...

"Kaç yaşındasın?"

"Elli dört doğumluyum."

Bütün elli dört doğumlular cephede İranlılarla savaşıyorlar."

Bu sözler bardağı taşıran on damla oldu. Ardından kıyametler koptu, aralarında büyük bir tartışma çıktı. Beni bile unuttular. Elinde kaleşnikofla başımda dikilen ince ve uzun boylu adam, hararetli bir tartışmaya kendini kaptırmıştı. Ben de fırsat bulup hemen harekete geçtim. Elimdeki kürekle ani bir saldırıya geçtim. Ser ir darbeyle adam dengesini kaybetti. …" (Bayraktar, 2012: 122)

Olay örgüsünün gelişim sürecinde kırılma noktası olarak; Nejat'ın askerlerin elinden kaçtığı sahneyi düşünmek doğru olacaktır. Nejat kaçışı ile korku eşiğini atlatmaktadır. Artık intikamını da alarak ülkeyi terk edip Türkiye'ye gelmiştir. Nejat kaçak olduğu zamanlarda öncelikle ailesine yaşattıkları yüzünden iç dünyasında çatışma yaşamış ve bu süreçte ölümle yüzleşmeye çalışmıştır.

2.4.3. Şahıs Kadrosu

2.4.3.1. Nejat

Nejat, romanın başkahramanıdır çünkü olan olay örgüsünün ortasında yer almaktadır. Kerküklü bir genç olan Nejat'ın fiziki görünümü hakkında herhangi bir bilgi verilmemiş, yaşadıkları üzerinden kahraman tanıtılmıştır. Nejat olay örgüsünde tüm kahramanları etkileyen bir karakterdir.

Nejat, aslen Köprülü'dür. Kerkük Sanayi Okulu'nda okumak için Kerkük'e gelmiş ve yaşadığı kötü olaylar üzerine bir daha evine dönememiştir. Nejat, birgün hiçbir sebep gösterilmeden tutuklanır ve iki yıl süren işkence dolu mahkûm hayatından sonra serbest kalır. Özgürlüğüne kavuşmuştur ancak artık yaşayan bir cenazedir. Arkadaşı Cemil'in yardımıyla dayısının oğlu Fazıl'ın evine yerleşir. Burada aylarca kendinde olmadan

yatar. Bir mucize gerçekleşir ve gördüğü işkencenin yarattığı yaralar iyileşir. Yavaş yavaş ayaklanır da artık ama yaşadığı zor günlerin acısını ruhundan silemez. Gece gündüz kâbuslarında hep işkence anları vardır. O anları kâbuslarında tekrar tekrar yaşar:

> "*Sesler, çığlıklar, bağırmalar, birbirine karışan ah vahlar. İşkenceyi uygulanan zalim eller... Kor ateşten çıkmış şişle dağlanan, duvara çakılmış, tavana asılmış, ayak tırnağı sökülmüş zavallılar... Çığlıklar kahkahaya karışan bir ortamda. Melankolik çağırma ve bağırmalar arasında, yukarıya iple çekiyorlar adamı. Tavanda yanmış lambanın yerine asıyorlar. Sırtında acımasızlığın izleri, kanlı çizgilerin derinliği... Aşağıda kudurmuş it, ibneler, birisi vardı ki yırtıcı hayvandan farklı değildi, elinde kalın bir kablo acımasızca sağına soluna vuruyordu. "Vurdukça kanlar fışkırsın.. acı vermek hoşuma gidiyor." Gözleri kan pınarı, kalbi kin yuvası, vur emri gelmeden vuruyordu. Sonunda iş çığırından çıktı, tavanda asılan adamın ipi koptu ve yere düştü. Dünya pervaneye dönüştü, döndükçe döndü. Ağustos böceği kadar ışıklı ve keskin sesli, ahu kadar ılımlı ve hızlı, efsun kadar gizli ve büyücü, giyotin kadar zalim ve katil, gardiyan kadar zalim ve acımasızdır."* (Bayraktar, 2012: 16)

> *"O gece beni tavana asmışlar ayaklarımdan, gözlerim bağlıydı. Birisi çırılçıplak cesedimi zalimce kamçılıyordu. O kahpe dölü Hemdan Tikriti. Ne olduysa o gün oldu. Aslında o kamçılama eylemi normal bir işkence eylemi değildi. Bir öç alma, bir yok etme eylemine benziyordu. O aşağılık herif beni vururken haz ve zevk alıyordu. Kalın bir sopayla aynı yere zalimce vuryordu, iki bacağım arası. Oradan ne istediği belliydi ib...nin. Vurdukça ruhum cesedimden çıkıyordu sanki, çığlıklarımla yer gök sarsılıyor, bütün hücredekilere dehşet veriyordu. Ölüm gırtlağımda düğümlenirken beklenmeyen bir şey oldu, gözlerimin bağı çözüldü (gözümü kapatan kara bezler çözüldü). Cellatlarımı görmek bana nasip oldu. Tikriti ve Abu Amır. O kahpe yüzlere tanık oldum, öyle aşağılık yüzlerdi ki, tükürüğüm geldi ve tükürdüm yüzlerine. Ellerindeki sopa, kamçı şaşkınlıktan düşüverdi. Paniğe kapılmış, bakıyordular şaşkın şaşkın. Özellikle Abu Amır, gözleri faltaşı gibi açılmıştı. İlk defa bir*

> *celladın kurbanından korkuttuğuna tanık oldum. Tavana bağlayan ipimi çözdüler beni kucakta hücreme götürdüler ama her şeye rağmen ben mutluydum, çünkü celladımı tanımıştım. Birisini buldum, başını ezdim ib.. diğer ib.. ileride bulacağım…"*(Bayraktar, 64)

Nejat'ın işkence dolu günleri bu günden sonra son bulur. Onu serbest bırakırlar. Arkadaşı Cemil'in yardımıyla Fazıl'ın ailesinin yanına yerleşir. Orada çok zor ve acı dolu iyileşme süreci geçirir. Nejat, kimse ile konuşmaz, aklında sadece kendine işkence edenleri bulmak ve öcünü almak vardır. Onun huzur bulduğu tek yer ise Mezarlık ve mezarlıkta Abu-uluğun türbesidir. Nejat, sadece geceleri herkes uyurken dışarı çıkar ve mezarlıkta dolaşır. Bu yüzden ona "Gece Kuşu" lakabını takmışlardır. Birgün Hemdan Titriki'nin yerine gelen Kuzey İstihbarat Müdürü ona, sebebi anlaşılamayan bir ziyarette bulunur. Nejat, Kuzey İstihbarat Müdürü'nün ziyareti sonrasında duygularını okuyucuya şu sözlerle aktarır:

> *"Ben sana yakında bir ziyarette bulunacağım, sana feleği göstereceğim aşağılık herif. Yeter ki senin gibi heriflerin yüzünden güzel yıllarımı demir parmaklar arkasında geçirdim. İşkence masalarında yattım, lime lime beni kesip doğradılar. Dar, ıslak ve kışın zemheri soğuğunda zindanda yattım. Senin gibi cellatları görünce yığınla acı hatıralarla başbaşa kalıyorum. Suçunu bilmeyen ve yeniden başlamak lüksü olmayan bir yaratığım ben. Var olmaktan hiçliğe giden bir yolda, insanlıktan çıkmışım. Leyla'dan ayrı düşmüşüm. Onu görememek geçmişimin en büyük acısıdır."* (Bayraktar, 2012: 44)

Nejat, kendine ve sığındığı evde yaşayan herkese karşı bir yabancıdır artık. Üstelik serbest kalmasına rağmen gizlenerek yaşamak zorunda kalan, suçlu ilan edilen bir masumdur. Bu yüzden bu evde saklanarak yaşamaktan çok sıkılmıştır. Kurulan düzene, Baas rejimine karşı olmakla, vatan haini olmakla suçlanmaktadır. Suçlamalar asker kaçaklığından başlar, Dava Partisi üyeliğine kadar varır, cezasıda kademe kademe yükselir, suçu bütün sülalesini kapsar. Saddam'a sövmek ve şahsına hakaret etmek başlı başına bir suçtur, adamı darağacına götürür. Bir adamdan bu kadar suç çıkar mı? İşte bunu hiç anlayamaz. Masum olduğu halde böyle köşe bucaklarda saklanmak zorunda kalması onu kahreder.. Son günlerde kendini daha da kötü hissetmeye başlar. Aklına

hep kötü şeyler gelmektedir. Yabancı bir evde ne zamana kadar kalacağım? Er geç saklandığım yer ve benim kimliğim ortaya çıkacaktır. Benim halim ne olacak? Bu evin ahalisine ne olacak? Bana sitr-i gata olan iyi insanlara ne olacak; soruları beynini kemirir. Tutacak bir dalım olsun, başım sokacak yuvam olsun diye düşlerken kendini zindan köşelerinde bulur. Şimdide sığındığı ev ona bir zindan olmuştur. Gece gündüz aynı yerde kalmak, yalnızlıkta kıvranmak, yalnız yemek yiyip yatmak, kara kara düşünmek, kâbuslarla boğuşmaktan yorulmuştur. Dışarıya çıkmak, kucak dolu havayı göğsüne çekmek ve salına salına dolaşmak ister.

Nejat'ın başından geçen kötü ve şaşkınlık veren bir hadise şu şekilde aktarılır:

> *"Cemil'in anlattığına, göre istihbarat kurumuna ait bir araba tuzağa düşürülmüştü. Hedefteki araba bir yaralı taşıyordu. Gece yarısını geçmişti, herkesin uykuya daldığı zaman araba yıldırım hızıyla koşuyordu. Kerkük'ün ıssız caddelerinde. Ansızın bir grup maskeli, silahlı kişiler yolunu kesiyor ve kurşun yağmurunu tutuyor.. İlk şoförü ölüyor sonra araba takla atarak duruyor ve alevlere kapılıyor. Ezilmiş araba içinde bir adam sapasağlam çıkıyor, alevler içinde. Koşuyor suikastçılara doğru, sonra yere yığılıyor. Birisi elinde battaniye çöküyor yanan adamın üstüne ve ateşi söndürüyor. Ardından iki araba geliyor, suikastçıları alıp götürüyor, yanan adamla beraber. Mucize gibi hayatta kalan adam Nejat'mış, yaralı ve sakat."* (Bayraktar, 2012: 64)

Nejatın bazı özelliği, Bir anda sinirlenen ama hemen sakinleşen bir yarısı vardı.

> *"Öfkem bıçağın ucu gibi keskindi ama çabuk geçer."* (Bayraktar, 2012: 21) *"Sırrını kimseye anlatmayan bir adamdır."Ser verir sır vermez, kâh üzünce susar kâh çılgınca ünler, bütün cinleri başına toplar. Nerden gelir nereye gider? Kimi kimsesi var mı? ...Bizim eve neden sığındı, amacı nedir?"* (Bayraktar, 2012: 9-10)

Nejat romanda zaman zaman vücundaki yaralardan, derin acıları ve işkence izlerinden söz eder. " Vücudumdaki yaralar, işkence izleri korkunç boyutlara ulaşmıştı. Acının haritası.. Vücudum üzerinde oyun oynarlar, sert infazlar." (Bayraktar, 2012: 18)

Bir taraftan vücudunun her bir yerinin yara içinde olması dayanılmaz acılar verirken, savaşın verdiği psikolojik baskı nedeniyle kâbuslar görüp krizler geçirirken sevdiği kadın Leyla'ya ve ailesine duyduğu özlemle çırpınırken diğer taraftan erkeklik duygusuna yenik düşerek sığındığı evin namusuna (Nesrin'e) istemeden de olsa zarar veriyor.

Bu kahramanın özelliklerinden biri de kaçış duygusuyla hareket etmesidir. Nejat Nesrin'e duyduğu arzu ile ihanet ediyor olma duygusu içerisinde çelişkili bir hayat yaşamaktadır. Aynı kaçış psikolojisini roman boyunca devam ettirmiştir.

2.4.3.2. Nesrin

Nesrin, romanda başkahramanın yardımçısıdır. Najatı sara nevübetlerinden koruyan ve vücudundaki yaralara ilaç süren kişidir. Aynı zamanda romanda Nesrinin evlilik hikâyesi de geçmektedir.

Nesrin, Fazıl'ın kız kardeşidir. Ali Aziz ile evlidir. Evlendikten on beş gün sonra kocası İran-Irak savaşından dolayı askere alınır. Cephede şehit düşer. Bu evlilikten Ali adında bir oğulları olur. Kocasını çok sevmesine rağmen içine düştüğü bunalım, içgüdüsü ve arzuıyla Nejata açık bakışlarıyla da onu rahatsız etmaktadir ve evden uzaklaşmasına sebep olmaktadır.

> *"Özellikle kızın gözlerinde, o açık bakışlar beni rahatsız ediyor. Duyulmamış bir dişinin içgüdüsü.. Aslında kadın yerden göğe kadar haklıdır. Yıllarca erkeksiz, sevgisiz kalmış zavallı bir kadın. Ona acımamak elde değil, ama bir yere kadar.. Bana yardım eli uzatana hıyanet etmem, aşağılık bir insan olmam. Ben hayvani zayıflıktan korkuyorum evden kaçıp uzaklaşmak istiyorum."*(Bayraktar, 2012: 57)

Bu durumun sonucunda Nejat ile aralarında istenmeyen bir ilişki yaşanır. Bu olaydan sonra Nejat evden kaçarak ayrılır. Nesrin ise bunalıma girer gece gündüz cansız gibi yatar. Fazıl'ın çocukluk arkadaşı Sadık ise gençliğinden beri Nesrin'e âşıktır. Nesrinle evlenmek istemiş ama Nesrin Ali Aziz'i tercih etmiştir. Fazıl'ın düğün gün Nesrin'i abisinden ister. Her şeye rağmen Nesrin'i hala çok sevmektedir. Fazıl bu isteği olumlu karşılar.

Nesrin Nejat'ın kırbaç yaralarını pansuman yapmış onun iyileşmesi için elinden gelen yardımı esirgememiştir. Nejat, sara nöbeti geçirdiği sırada kendini tehlikeye atarak Nejat'ın kendi kendini yaralmasına engel olarak kahramana yardımcı olmuştur.

Nesrin, annesinin bağırması üzerine hızla odaya girer. Korktuğu başına gelir, odada tam bir deliyi görmüştür. Nejat, kafasını durmadan duvara vurur, üstü başı kan içinde kalmıştır. Çocuklar -Necla ve küçük Ali- kapının ağzında durmuş olup biteni dehşetle seyrederler.. Kafasını kırarcasına duvara vurur, vurdukça çakal gibi sesler çıkarır. Ses derinlerden çıkar sanki bazen tıkanıp hırıltıya dönür. Tırnaklarıyla yüzünü tırmıklar. Ona engel olmak çok zor hem de tehlikelidir. Ona karşı konulmaz, on erkeğe bedeldir. Bu bir kadının işi değildir, hem de Nesrin gibi zayıf birin. Annesiyle birlikte birden ona sarılıp durdurmaya çalışırlar. İki yandan sarıp yakalarlar, boğa gibi hırıltılı sesler çıkarır. Nejat'ın kafasında kocaman bir yarık açılmış ve kanlar içinde kalmıştır, bir yandanda acı acı ağlamaktadır. Nesrin kendini tehlikeye atarak onun kendine zarar vermesini engeller.

Nesrin zayıf vücuda sahiptir, Nejat onu eski sevgilisine Leylaya benzetmektedir ve şöyle tasvir etmektedir.

> *"Öyle zavallı görünümü vardı ki beni derinden etkiledi. Ağlarken bütün vücudu rüzgar yaprağı gibi titriyordu. Leyla'ya bir benzerliği vardı. Ona çok yaklaştım, elimi uzatsam inca ve kıvrak bedenini tutucaktım neredeyse."*(Bayraktar, 2012: 60)

İçe kapanık, sessiz, olaylara karışmayan ancak kocasının ölümünden sonra sinir krizleri geçiren ve genel olarak acı dolu ve ağlayan bir kadın.

> *"Ablam yemek yerken konuşmaz ağabey diye Necla beni kurtardı dalgınlıktan"* (Bayraktar, 2012: 13)*"Genellikle dalgın bir yapısı vardır. Dul kalmış genç bir kadındır."Çiçeği burnunda gelinken dul kaldın ve kocasına ağlayan bir dul kadın olmaya mahkûm oldum."* (Bayraktar, 2012: 69)

> *"Yanı başomda birisi ağlıyordu. Hıçkırığı kulağım dibind, hem de tek tellidir. Sesi yakılanıyordu yüreğimde. Ağayan Nesrin'miş meğer."* (Bayraktar, 2012: 65)

> *"Ayağımı çeke çeke, sürükleryerek yürüdüm, ağlayan Nesrin'e yaklaştım ve başını okşadın mam o başka bir dünyada, acıya öyle kaplanmış çevresinden ilgisini çekmişti. İçindeki acı ve ızdırabı taşa döküyordu."*(Bayraktar, 2012: 65)

Savaşta kayıp ettiği kocasının acısı Nesrin üzerinde büyük acı ve etkiler bırakmıştı. Ruh halinin sürekli yorgun ve bu durumdan kaçmak için sürekli yatmaya meyilli. Nesrin kendi ruh halını şöyle dile getirir.

> *"düştüğüm yerden kalktım ve yatağa atladım. Öyle güçsüz ve halsizdim ki kımıldamaya takatım kalmamıştır. Acı yılların birikimi ve aşrı ruhsal yoğunluktan, hiçbir karşı koyamadan, kupkuru bir dal gibi sallanıyordum. Paramparça olup dağılmışım. Gözüme bir türlü yuku girmiyor bitmeyen gecelerde. Bir köz ateşinde oturmuş gibi huzurum kaçmıştı… Bir türlü huzura kavuşmamış. Bin asırdan önce yazılan dertlerin sahibesi bendim. Kafam vucudum üstünde ağır bir taş gibi yuvarlanıyor. Diptan gelen dalgalar su yüzüne çıkıyor, yaralı yüreğimin başına çarpıyor, ruhumdaki paslanmış telleri yeniden titriyor. Ağlatırcesınz hüzünlüdür yüreğim, dopdolu ben, içimi boşaltmak istiyorum."*(Bayraktar, 2012: 67-68)

Nesrin'in iletişim kurmaktan kaçan bir yanının olduğunu söylemek gerekir. Bu tavrının gelişmesinde yaşadıkları etkili olmuştur. Çünkü çiçeği burnunda bir dul olarak savaştan en ağır darbeyi almıştır.

2.4.3.3. Fazıl

Fazıl,romanda başkahramanın yardımçısıdır.Nejat'ın dayıoğludur. Nejat hapishaneden çıktıktan sonra iyileşene kadar onların evinde gizlenir. Nejat'a bu süreçte hiçbir karşılık beklemeden yardımcı olur. Arkadaşı Cemil'in kız kardeşi Cemile'yi sevmektedir. Birçok zorluğu aştıktan sonra Cemile ile evlenirler. Düğün günü tutuklanır. Karakolda sorguya çekilir. Kuzey İstihbarat Müdürü, ona Nejat'ın nerede olduğunu sorar. Fazıl, onu tanımadığını söyler. Hiç bir şey söylemez Nejat hakkında. Bu yüzden dayak yer ve bir kaç gece hücrede kalır. Bu sürede içinde ağır işkenceye maruz kalır. Birgün hiçbir

açıklama yapılmadan serbest bırakılır. Hapisten çıktıktan sonra düğüne kaldıkları yerden devam ederler.

Savaş devam ederken Fazıl da diğer gençler gibi sahura kadar kahvede ülkenin halini konuşup kurtuluş çareleri aramaktadır.

"Ağabeyim dışarıda herkes yatağında uyuyor. O şimdi mehalle kahve hanesinde gençlerle beraberdir." (Bayraktar, 2012: 8) *"Her gece sabaha kadar kahvelerde ne işin var yavrum. Memleket zalim bir savaş içinde kıvranıyor" dedi Fazıl annesine "Ama sen hiç bir şeye aldırmıyorsun."* (Bayraktar, 2012: 13)

Fazılın hiçbir fiziki özelliği romanda verilmemektedir sadece Nesrin onu anlatırken sert bakışlara sahip olduğunu söyler.

2.4.3.4. Ali Aziz

Ali Aziz, Nesrin'in kocasıdır.Henüz on beş günlük evliyken İran-Irak savaşına gider ve orada şehit düşer.Ali Aziz öldükten sonra Nesrin ona hep bağlı kalır, sürekli de mezarını ziyaret eder, mezara sarılarak acılarını ve dertlerini ağlayarak anlatır, sevgi ve aşkını hiç unutmaz ve başka bir kişiyle de evlenemez. Nesrin Musalla mezarlığına seslenerek sunu söyler.

> *"Musalla mezarlığı adı batasıca ölüm. Nasıl adi bir kurşuna babayiğit Ali Aziz'i kurban ettin? O güzel göğsünü parçalayıp temiz kanını döktün. İşte Ali Aziz, işte Musalla mezarlığı.. Ölümü simgeleyen bir kıble, yüz süreceğim bir abide. Kabrini sırtımda taşıyorum gittiğim her yere. Günahımı çıkartıyorum menzil menzil. Göz açık karanlık gecelerde onun kabrini görüyorum."*(Bayraktar, 2012: 9)

Ali Aziz Nesrinin hayatının büyük bir parçası olmuştur. On beş günlük evliliklerinden sonra cepheye gidip cenaze dönmesi, Nesrini şoka uğratmıştır. Nesrinin bütün derin acıları ve sürekli üzüntüleri onun ölümünden sonra ortaya çıkmıştır. Kocasının tabutunun getirilmesini şöyle tasvir eder:

> *"O sabah yer gök inleyip ağladı, çünkü tabut bizimdi, kanlı bayrağa sarılmış Ali Aziz'in cesedi."* (Bayraktar, 2012: 11) *"Ölüm cephesine giden sağ salim döner mi? Ali Aziz'in cenaze olarak, kırk bir tabut içinde eve döndü."*(Bayraktar, 2012: 68)

Romanda Ali Aziz'le ilgili fiziki özelliği verilmemektedir, sadece yüzünde sürekli bir tebesüm olduğu zikir edilmektedir.

2.4.3.5. Nene

Nene, Fazıl ve Nesrin'in annesidir, roman içinde yardımçı figürlerdendir. Olay örgüsünde hiçbir yer almamaktadır. Evine sığınan Nejat'ı sara nevübetlerinden koruyan, haline acıyan ve yardımana koşan kadındır. Nejat Nene'nin yardımını şöyle anlatır.

> *"Güçlü bir el beni takıldığım durumdan kurtardı. Kan ter içindeydim hem de sırtım açıkta kalmıştı ve bütün işkence izleri ortaya çıkmıştı.*
>
> *-Vay balam sana ne yapmış zalimler, diye Nene acıyarak çığlıklar attı."* (Bayraktar, 2012: 17)

Nejat bazen çıldırdığında Nene'nin gücü ona yetmezdi ve Nesrin'i çağırırdı, Nesrin annesinin halini şöyle tasvir eder.

> *"Annem merdivan başında oturmuş, sapsarı kesilmişti. Zavallı kadın, bu da mı başına gelecek?*
>
> *-Beni bekle yavrum tek beşına onunla baş edemesin. Diye yalvarcasına bene seslendi. Sesinde bir geveşelik vardı, yılların yoğunluğu, çok korktuğundan dolayı belki."*(Bayraktar, 2012: 73)

Romanın genelinde şahıslar kadrosuyla ilgili fiziki tasvrlre pek fazla yer verilmemektedir. Nitekim Nene'nin de fiziki tasvine çok kısıtlı bilgilr verilmiştir. Işıldayan bir gülüşe sahip olan Nene, aynı zamanda kilolu bir kadındaı.

2.4.3.6. Leyla(Cadı Leyla)

Leyla, roman içinde karşı güç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlara kötülük yaparak "Cadı Leyla" diye bilinir. Nejat'ın gençlik aşkıdır. Nejat ona duyduğu sevgi ve aşkı romanın sonunda nefrete dönüşür. Birbirlerine âşık oldukları günlerin birinde Leyla Necat'a ne zaman evleneceklerini sorar ve kesin bir yanıt almayınca her şey değişmeye başlar.

> *"Babamdan beni ne zaman isteyeceksin?"*

Bu soru, ya da istek bana sürpriz geldi, ilişkimiz doğrusu bu sayfalara ulaşmıştı.

"Herkez evlenmek yuva kurmak ister"

"Ne bekliyorsun"

"Her işin bir an zamanı vardır.. Aceleye ne gerek var ?"

"Sen beni yoksa sevmiyorsun"

"Saçmalama"

"O zaman ne var"

"Bak canım ben üniversiteli bir öğrenciyim… Yani hele harclığımı babamdan alıyorum"(Bayraktar, 2012: 48)

Bu konuşmalardan sonra Leyla, birgün Nejat'ı hiçbir gerekçe göstermeden terkeder. Buluştukları son günü Nejat, şu şekilde hatırlar:

"Yağmur kokusu ve serin bir esinti dolaşıyordu ağaç başlarında. Mis gibi bir buluşmaydı, yalnız Leyla rahatsızdı o gün. Tedirgindi ve gözleri endişe yansıtıyordu. Ben yaklaşırken o benden kaçıyor gibiydi. Sorarken kaçamak cevaplar veriyordu. Arafa bahçelerinde biraz dolaştık, Kantininde çay içtik. Leyla'nın ileride değişeceğinin belirtilerini o gün gördüm. Somut bir şey değil ama içimde bir histir. Çok konuşkan bir kız olmasına karşın, o gün hep sustu, ağzını bıçak açmıyordu. Deryalara dalmıştı. Sordum, hastayım dedi. Randevu istedim iyileştikten sonra dedi. Otobüs durağına kadar ona eşlik ettim. Çok sakindi. Araç geldi, bindi ve gitti. Cam yanında oturdu, ağladığını gördüm. Şok geçirdim, sanki bir düşün bittiğini seyrediyordum o an. O günden sonra Leyla'yı görmedim, göremedim. Yıllar sonra onu bir daha gördüm, tepeden tırnağa kadar değişmişti, güzelleşmişti diyebilirim ama ruhu bana yabancı geldi. Ne olduysa ondan sonra oldu." (Bayraktar, 2012: 40-41)

Onun hakkında çok sınırlı bir bilgi verilmiş, Leyla'nın fiziki ve ruhi tasviri okuyucunun hayal gücüne bırakılmıştır. Nejat Leyla'ya âşık olduğu günleri hatılayarak Leylanın tasvirini şöyle yapar.

"Leyla o gün çok neşeliydi. Gözleri mutluluktan parlıyord. Pembe bir tişört, beyaz bir pantolon giymişti. Saçlarını arkaya toplamıştı. Kulağının

> *arkasında pembe bir gonca gül takmıştı. Yel yüzümüze vururken uçar gibi oluyorduk. Yşil bir ağaç altında oturduk, kol kola diz dize. Geleceğimizi için pılanlarımız vardı..”*(Bayraktar, 2012: 47)

Nejat bir gün yaşadığı işkence dolu mahkûmiyetin sebebinin aslında Leyla'nın, kendine kurduğu tuzak sonucu olduğunu öğrenir. Nejat hiçbir suçu yokken iki yıl boyunca hapishanede işkence görmüştür. İşkenceyi yapanda Leyla'ın kocası Abu-Amir'dir. Buna yetmeyip Nejatın ailesini anne ve babasını sürgüne göndermiş. Leyla, mahalleden bir kaç kişiye daha aynı şekilde tuzak kurmuş ve onlara büyük acılar yaşatmıştır. Bu yüzden ona Cadı Leyla lakabını takmışlardır. Nejat, tüm gerçekleri öğrendiği gün sevgi ve aşkı, kin ve nefrete dönüşür.

> *“Dost düşman belli oldu. Yollarımız ayrıldı, yalan dolana yer yok, ben yolcu kaltak yalancı. Sevgi ve aşk gitti, kin ve nefret konuldu yerine. İki sevgiliyke şimdi iki düşman olmuştuk… Yıllar neler ediyordu neler…”*(Bayraktar, 2012: 138)

Kendine bu kadar işknceyi yapanlardan hesap sorar ve Leyla'nın kocasınıda öldürür. Njat Leyla'yı en son gördüğünde şöyle tasvir eder.

> *“Kapı ardından Leyla çıktı. Çok değişmişti, daha dolgun daha güzelleşmişti. Saçlarını boyamış ve mekap yapmıştır. Bir yerlere çıkacakmış gibi kıyafeti tam yerinde. Bana yaklaştı elini uzattı. Ama ben karşılık vermedi.”*(Bayraktar, 2012: 144)

2.4.3.7. Cemil

Cemil, romanda yardımçı figürlerden biridir, Cemile'nin ağabeyi. Fazıl ile Cemile'nin en büyük destekçisi. Türkmen direniş harekeninin mensübiydi. Biraz inatçılık huyu var.*”Destekçimizin başında Cemile'nin ağabeyi Cemil geliyordu. Hoşgörüsüne karşın oldukça inatçıydı*.”(Bayraktar, 2012: 86) Savaşa duyarlı birisi olarak olup biteni takip ediyor başını belaya sokmaktan geri durmayan bir kahramanı canlandırır. Nejat'ı Nesrin'gilin evine getiren kişidir aynı zamandaevdeki misafir fitili çekilmiş bir bomba halinde bekliyor.*“Ya eve baskın yapsalar ve rejim düşmanını bulsalar halimiz ne olacak? Cemil'in Allah belasını versin bizi bu belaya soktu.”* (Bayraktar, 2012: 28)

2.4.3.8. Hemdan Tikriti

Hemdan Tikriti, romanda karşı güç olarak bilinir. Kuzey istihbarat sorumlusu. Aşağılık bir cani, katil ve işkenceden zevk alan acımasız bir adamdır. Nejat'a akıl almaz işkenceler yapmıştır ve korku kâbusu olmuştur. Nejat, ondan öcünü alacağı günün umuduyla yaşamaktadır. Ve birgün eline geçen bir fırsatı değerlendirir ve onu odasında, masasının başında öldürür. Onun öldürülmesi ülkede büyük bir hadiseye yol açar. Devlet onun katili olan Nejat'ı her yerde aramaktadır.

> *"Hemdan Tikitri aşağılık bir cani, katil ve işkenceden zevk alan acımasız bir herifti."* (Bayraktar, 2012: 27)

> *"O kahp dölü Hemdan Tikriti. Ne olduysa o gün oldu. Aslında o kamçılıama eylemi normel bir kamçılama eğlemi değildi. Biröç alma, bir yok etme eylemine beni eziyordu. O aşağılık herif beni vururken zevk ve haz alıyordu. Kalın bir sopayla ayni yere zalimce vuruyordu."* (Bayraktar, 2012: 64)

2.4.3.9. Abu-Amir

Abu-Amir, romanda karşı güç olarak bilinir. Leylanın kocasıdır. Saddamın adamlarındandır ve aynı zamnda çok zengin bir adamdır. Dedesi hayatta iken ingilizlere ajanlık yapmış bir vatan hainidir Leyla ile birlikte Nejat'a tuzak kurar ve hiç suçu olmayan Nejat'ı karısının eski aşığı olduğu için tutuklatır. Nejat'a hapishanede işkence edenlerden biridir. O işkence yapmaktan zevk alan acımasız bir adamdır. Nejat, bir gün onu evinde öldürür ve ondan öcünü alır.

2.4.3.10. Gülnaz

Gülnaz, normal figürlerden biri, uzun boylu sıska bir kadın, bakımsızlıktan sanki kadınlıktan çıkmış sanılır. Mezarlıkta ve kahve hanelerde dolaşır.

> *"Kadına benzeyen bir yanı kalmamış gibiydi. Üstünü örten eskimiş ve rengi kaçmış bir aba vardı. Başını beyaz bir yazmayla örtmüş, yazmanın altından dışarı fırlamış kınalı kırık dökük saçları sarkıyordu omzuna. Edepsiz bir kadındı, erkeklerin arasında oturur kahveye gider, boş boş konuşur. Tikitri'nin adamları tarafından yakalanıp hapse atılmış, işkence*

görmüş. "Ayı ayı yüzüme bakma. Biraz gül, be oğlan" dedi Gülnaz Nezaretten yeni çıktım."Nezaretten mi?" Evet şekerim. Her tarafım sızlıyor." (Bayraktar, 2012: 62)

2.4.4. Mekân

2.4.4.1. Dış Mekân

Öncelikle Nejat'ın sürekli gittiği mezarlık bir dış mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Musalla mezarlığı ölü ve dirilerin karşı karşıya geldiği, hem zaman hem de tek mekândı. Musalla mezarlığı hayatın bittiği, başladığı yerdi. Ne acılar var mezarlıkta başlarken biter, bittiği an başlar, başlayan her şey gibi. Mezarın içi dışından farklıdır, birbirine benzemez. İçerdekiler dışarıdakilere nasıl bakar, yani mezar içinde yatanlar, dirilere nasıl bakarlar, özellikle sevdiğin bir kişi olsa.

"Musalla mezarlığı tıklım tıklımdır, küçüğü, büyüğü, yaşlısı, genci, özellikle kadın kısmı. Ağlayan sızlayan şivan yapan, geçmişi anan geleceği sorgulayan yaşlı gözlüler. Seyyar satıcılar tabur tabur, kimi soğuk meşrubat kimi tirmiz içinde kırışmıştı satanlar." (Bayraktar, 2012: 59)

Abu-uluk türbesi: Nejat'ın teselli bulmak için gittiği bir yatır. Bu yatır Musalla mezarlığının içinde yer alıyor. "*Abu-uluk makamı geniş bir oda içindedir. Kapısı sonuna kadar açıktır. Tavanda asılı kocaman bir mızrak vardı, makam kapalı tahta bir kafes içinde, yeşil bezle kaplanmış, üzerinde Ayet-el Kürsi yazılıdır."* (Bayraktar, 2012: 60) Türbe, sokaklar, camiler, Leyla ile buluştukları ağaçlık mekân, Kahve (Keçeli Ahmet kahvesi), Çöl ve son olarak ta savaşın yaşandığı; Muhammara ve Doğu Basra dış mekân olarak romanda yer almıştır.

2.4.4.2. İç Mekân

Kahramanımız Nejat'ın iki göz evi ve uzun zamanlar geçirdiği odası verilmektedir. Banyo Nesrin ile cinsel ilişkinin başladığı bir iç mekândır.

"Kapı çalındığında büyük odada oturmuş, güzel güzel muhabbet ediyorduk. Konu komşu yakın akrabalar, annem ve ben bayramın üçüncü günüydü. Büyük odayı uygun bulmuştuk, bayramın keyfini çıkartmak

> *amacımızdı. Kapı bir ara çalındı, ama biz duymadık odanın kapıdan uzak olduğundan dolayı. Ev zaten iki odadan ve bir depodan ibaretti, kapıdan içeri girerken yanda kalan kırmızı tuğladan yapılmış bir o da var, ağabeyimin odasıdır, şimdilik Gece Kuşu'nun odasıdır. Hemen karşısında sırasıyla mutfak, banyo ve son olarak tuvalet, dut ağacı gölgesinde kalan bir boşluk var. Sonra oturduğumuz büyük oda ve depo geliyor. Hepsinin kapı penceresi avluya açılıyor. Biz cümbür cemaat olarak büyük odada toplanmış kiminin halini hatırını sorarak, kimine gülerek, kiminin dedikodusunu yaparak memleket halini eleştirerek sohbet ederken muazzam bir gürültüyle kapı çalındı."*(Bayraktar, 2012: 74)

Keçel Ahmet Kahve hanesi: Teravih namazından çıkan insanların uğrak yeri oluyordu. Musalla semti gençlerinin birçoğu orada bulunmaktadır. Molla Osman Cami: Teravih namazını kıldıkları camisidir.

2.4.5. Zaman

Irak-İran savaşının yaşandığı 1980-1988'li yıllarda Kerkük'te savaş cephelerinde ve hapishanelerde yapılan zalimce, haince işkencelerin en büyük tanığıdır bu kitapta zaman, İşte bu yüzden kelimelerin anlatamayacağı bir zaman diliminden oluşur kitap.

> *"İlk dafa bir cellâdın kurbanından korktuğuna şahit oldum. Tavana bağlayan ipimi çözdüler beni kucakta hücreme götürdüler ama her şeye rağmen ben mutluydum çünkü cellâdımı tanımıştım."* (Bayraktar, 2012: 64)

Aktüel Zaman: Oruç ayının içinde bulunduğu süreyi kapsayan bir zaman diliminden söz edebiliriz. Savaş devam ediyordur bir taraftan insanlar ramazan ayının ve yaklaşan ramazan bayramının heyecanı içindeyken diğer taraftan cepheden gelen kötü haberler şehit tabutlar aydınlık güzü karartmaktadır. Zamanın ilerlediğini ne ? Arifenin ardından da Ramazan Bayramı'nın geldiğini görüyoruz aktüel zamanda. Nejat ve Nesrin açısından asıl önemli olayların Bayramın üçüncü gününde yaşandığını görüyoruz Zamanın Tanığı kitabında.

Kronolojik Zaman: Arife günü, bayramın birinci, ikinci ve üçüncü günü olarak düzenli bir kronoloji takip edilmiştir.

Geri Dönüş Tekniği: Nejat kitap boyunca, işkence gördüğü bu yüzden de tıpkı diğer işkence görenler gibi ölümü arzuladığı yılları, ailesiyle birlikte olduğu, belki de hayatının en güzel yıllarını, rüyasında görerek veya hayal kurmak yoluyla hatırlayarak uzun uzun tasvirler yapmaktadır.

> *"Gene bir ramazan gecesiydi. İki metre genişliğinde bir zindandaydım, mezardan farkı yoktu. Öyle dardı ki ayakta uyumak zorunda kalıyordum, ama uyku nerde. Bunaltıcı bir sıcak ve havasızlıktan geberiyordum, derken Necef çölün ortasında, hem de ter ve kan içinde, karanlığın bilinmeyen uzak noktasında benim gibi yalnız bir kurdun sesini duydum. Kurt uluyordu hazin hazin... Tanıdığım bir sesti Mehmet Korkmaz'ın sesiymiş meğer. Kurtuluş hareketinin kurucularından biriydi."* (Bayraktar, 2012: 47)

> *"Yemeğin ağırlığına kapılarak uyudum. Babamın açık ve ışığa karşı parlayan alnı, annemin ışıldayan gülüşü, ağabeyimin sert bakışı ve sofra etrafında toplanan şenlikler."* (Bayraktar, 2012: 19)

> *"Sonra anladık ki bunlar bizim birliklerdi, devletin yüksek komitesine belki de Saddam'a bağlı askerlerdi. İki ateş arasında kalmıştık."* (Bayraktar, 2012: 54)

Romanda geçmiş yoksa aktüel zaman da yoktur. Yaradılışın hayal gücü tarafından parçalara ayrılmasına koşut biçimde zaman da hafıza tarafından parçalanmaktadır. Yazar aktüel zamanda geri dönüşler kullanmıştır.

2.4.6. Dil Malzemesi

Roman içinde birkaç yerde mani ve şiir yer almıştır. Gülnaz kendi ağzından mani okumaktadır. *"Kızım kızım, Boncuğun dizeyim, O gün gelin olasın, Düğününde süzeyim diye Gülnaz söylemeye başladı, Necla'yı okşuyordu. Atarım tutarım seni, Şekere katarım seni, Baban eve gelende, Kucağına atarım seni."* (Bayraktar, 2012: 75)

Romanın içinde her ne kadar günlük konuşma dili kullanılıyor olsa da oldukça kibar bir dil görülmektedir.

Bazı bölümlerde halkın özellikle kahramanların (Nesrin-Nejat) dönemin lideri Saddam'a küfür ettiği sahneler yer alır.

> *"Nesrin beden olarak taşa çevrilmişti, ruhu ne halde acaba? Vilayet binasının önünden geçtiğimizde yüzünü ters tarafa çevirdi Saddam'ın heykeli karşısında. Saddam'a olan nefreti büyük ve korkunç... Adını duyduğunda iğreniyordu adeta. Biz de ondan geri kalmıyoruz hani."* (Bayraktar, 2012: 32)

Savaşın uzun yıllar sürmesi yöre halkında savaş jargonunun kullanılmasında etken olmuş, insanların askerlerle iç içe bir yaşam sürdükleri görülmektedir. *"Bilindiği gibi vatan bir savaş içindedir, birçok yeri işgal olmuş. Yani vatan bir sıkıntı içindedir. Neden özel olarak Kürt kardeşlerimiz terhis ediliyor?"* (Bayraktar, 2012: 42)

Argo olarak insanların günlük konuşma diline yerleşen bazı söylemler yer almaktadır. *"Koyun kuzu sürüsü gibi ölüm cephelerine sevk edildik ses çıkarmadık. Hemdan Tikitiri'nin ölümü, köpeklerini harekete geçirdi. Kudurmuş olabilirler."*(Bayraktar, 2012: 41)

2.5. MUNİSE

2.5.1. Muhteva

2.5.1.1. Kadın

Selma Merdan'ın bu romanında temel problem Munise'nin hayatı boyunca her zaman başkalarının isteklerini yerine getirmeye uğraşması, kendi düşüncelerinin öneminin olmamamsı. Metindeki birçok problem olayların Munise'nin hayatının gidişatını kısa aralıklarla değiştirmiştir. Munisenin hayat hikâyesi: Munise-anneannesi, Munise-annesi, Munise- babası, Munise- Yakışıklı Ağabey, Munis zengin ev, Munise- kocası, Munise-paris bu evrelerde gerçekleşmiş olaylarla devam eder.

Metnin ana sorunsalı, insanların Munise'den aldığı hayattır. Konuyu çözümlemek için Munise'nin hayat öyküsünü derinleştirmek gerekir. Öncelikle Munise ile anneannesinin

Munise öleme kadar kopmayacak bağına bakılmalıdır. Anneannesi: Yaşlı olmasına rağmen bir arkadaş gibi dinler, bazen oyunlar oynar, üzüldüğünde annesinin yerine de Munise'ye sarılır onu teselli ederdi. Yaşama umutla bakmasını sağlayan bir itici güçtü anneannesi Munise için.

> *"Anneanne ben yarın okula başlayacağım biliyor musun? Anneanne cevap vermedi ama duyduğunu torununa belli etmek için başını oynattı."* (Merdan, 2013: 14)

> *"Dünya batıdan doğuya dönmeye başlamıştı Munise için, sevdiği, güvendiği anneannesi nasıl Bırakıp giderdi?."* (Merdan, 2013: 26)

Annesi ise otuzlu yaşlarında hiç gülmeyen Munise'nin yaptıklarından hiç hoşlanmayan, çalışmaktan genç yaşında yıpranmış bir kadındır. Munise'ye hayat veren kadın Munise'nin umutlarını elinden alan kadın olmuştu. "*Kapı sessizce açıldı, içeriye zayıf, kara kuru, her zamanki gibi yorgun, otuz beş yaşlarında hiç gülmeyen annesi girdi."*

Munise ile babası arasında babası mutlu olduğunda güzel, üzgün olduğunda ise iletişimsiz bir ilişki söz konusudur. Ama yine de babası Munise'yi çocuk olarak görmekte ve mutlu etmeye çabalamaktadır. *"Kapı aralandı, tek göz odaya, ilk önce dondurucu soğuk, balgamlı bir öksürük sesi, sonra babası girdi.−Nerdeymiş benim kara kızım. Hani nerde. Munise kafasını yorganın altından çıkardı. İlk defa babası böyle sesleniyor eve neşeli geliyordu.*" (Merdan, 2013: 14)

Munise eski mahallesinden kurtulduğunda yani değim yerindeyse gözünü ilk açtığında balkonda gördüğü yakışıklı ağabeyegönlünü kaptırmıştı. Bu ilk aşk hiçbir zaman nihayete ermeyecek Munise'nin hafızasının en derin yerinde ölene kadar yer edecekti.

> *"Mahallenin yakışıklı delikanlısını, kimsenin bilmediği ilk aşkını anlatıyordu. On beş yaşında bir genç kızın, evlerinin önünden geçen ya da balkonda otururken gördüğü, elini bile tutmadığı konuşamadığı birine, âşık olabilir mi diye, sorardı Fikriye'ye. Mahallenin yakışıklı delikanlısının, kendisine yazdığı sevda dolu mektupları nasıl boş kibrit kutularının içine koyup, evlerinin önünden geçerken, gizlice bahçene*

> *fırlattığını, heyecanla o kibrit kutularını aldığını, okuduğunu anlatırdı…"*(Merdan, 2013: 33)

Ve Munise'nin ıstırap dolu yaşamının başlangıcı kocası, tüm hayatını değiştirecektir. Evliliğinin kuruluşundaki yanlışlıklara rağmen Munise, evine, kocasına, küçük bebeğe bağlanmış olmasıyla geldiği bu mutsuz şehirde mutlu olma gayretine kalkışmıştır. Bir bilinmezliğe gelen Munise kendisini içki masalarına meze hazırlayan bir kadın olarak buldu. Kocasından nefret etmişti.

> *"Yatak odasından sendeleyerek çıktı Munise, dizleri titriyordu. Koşarak banyoya girdi, acı çekiyor, ağlıyordu. Dakikalarca durdu suyun altında, keseledi sabunladı tüm vücudunu. Koca devin izlerini kara kocaman, incecik kıllı bacakları olan yüzlerce örümceklerin lekelerini temizlemek için çalıştı. Ona: binlerce martı, terk etti denizleri. Binlerce kelebek, terk etti ormanları. Güneş küstü, yerine bıraktı karanlıkları. Anneannesinin uzattığı makası hınçla aldı eline ve belinden aşağıda olan o güzelim siyah saçlarını ta dibinden kesmeye başladı."* (Merdan, 2013: 45)

Sokağa çıkması yasak, tek başına ne kimseyle konuşabilir nede dışarı çıkabilirdi. Kendince koca şehir bir hapishane, kocası da başgardiyandı. Munise mutluluğu çoktan unutmuş her gece kocasının saldırısına uğrayan bir insan olmuştu. Küçük kız on beş yaşında evlendiği otuz yaşındaki adamdan dünyada çekmediği kadar eziyet görmüştür. Son olarak Munise ışıklar altında uçaktan indiği ilk andan ölüm anına kadar aşk şehri, rüyalar şehri Paris'ten nefret edecektir.

Kerkük'te başlayan küçük kız çocuğunun yokluktan, sefaletten, açlıktan, kirden, pisten kurtulması için ailesinin mükemmel eş adayıolarak gördüğüotuz yaşında bir bebeği olan adamı tercih etmeleri, içinde bulundukları sosyal yapının çöktüğünü göstermektedir. Kurtuluşu yine kötünün iyisi olan tercihlerde aramaktadırlar.

Yazar anlattığı bu hayat hikâyesinde Kerkük'te yaşayan bir kız çocuğunun yanlış yönlendirmeler ile mahvolan hayatını anlatmıştır. Kendi huzurları ve mutlulukları için hiç düşünmeden ateşe attıkları Munise'nin yalnız, biçare, zavallı yaşamı hatırlayamadığı ama çok özlediği insanların hiç umurunda olmamıştır.

2.5.1.2. Yoksulluk

Kerkük'te yokluk ortamında yaşanan hayatların nasıl kaybolup gittiği eserde verilmektedir. Yazarların sıklıkla kullandığı bir tem olan yoksulluk, sosyal hayatın bir zorunluluğudur.

> *"Zaten mahallede herkes tek göz odada otururdu. Gece gaz lambasıyla aydınlanır, kış günlerinde babalarının yağ tenekelerinden yaptığı sobalarla ısınırlar, kadınlar bulabilirse zengin evlere temizliğe, erkekler iş aramaya kahvelere, çocuklar sokağa oynamaya, ihtiyarlar ise kapı önlerinde otururlardı. Orada yaşayan insanların dünyaları, umutları, hayalleri aynıydı. Akşam çökünce çocuklar ve ihtiyarlar merakla beklerlerdi, sabahleyin evden çıkıp gidenlerin dönmesini. Dönenler ellerinde torba ya da paketle sokağın başında gözüktüler mi sevinç çığlıklarını atarlar, o gece aç yatmayacaklarını bilirlerdi."* (Merdan, 2013: 18)

Yoksulluk, karşısında günlük temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanların, özellikle, yiyecek, içecek, barınma, giyim-kuşam gibiihtiyaçlarına zor erişecekveya erişemeyecek olmaları Munise, ailesi hatta tüm mahalleli için sosyal hayatını etkileyen en önemli unsurdur. Munise'nin ailesi onun da kendilerinin çektiği sıkıntıyı çekmemesi için kendinden çok büyük ve bebeği olan üstelik ailesinden çok uzağa gideceği bir hayatı zorla kabul ettirdiler. Fakirlikten kurtarmak için Munise'yi kimsesizliğin ortasına, dayak, işkence ve yalnızlığa terk ederler.

2.5.1.3. Psikolojik Rahatsızlık

Munise daha beş yaşındayken ailesin de yaşadığı sıkıntılarla mücadele etmeye başlamış, işsiz bir baba ve sürekli kızgın bir anne ile yaşamayı öğrenmiştir. Umursamaz tavırları olmasına rağmen anneannesi, küçük yavru ayı en iyi arkadaşları olmuştur.

> *"O gece yavru ayıyla uyudu Munise. Sabahleyin erkenden kalkıp yavru ayıyı dışarı çıktı. Molladaki bütün çocuklara gururla gösterdi, hepsi kıskanmış, yavru ayıyı ellemek için sıraya girmişti. Artık tek göz odada bir canlı daha olmuştu. Çok seviyordu Munise yavru ayıyı. Ama böyle hep gitmedi. Bir gün sokaktan geldiğinde, yavru ayının burnuna demir*

> *halkanın takılı olduğunu, burnunun kanadığını görünce, çok ağlamış, babası bunun normal olduğunu söylemişti."* (Merdan, 2013: 16)

Munise bu huzursuz ortamda kendini ifade edememektedir. Munise artık on beş yaşlarına geldiğinde, hayatında yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu fark etti ve anlamlandırmaya çalıştı. Bir şeyleri düzeltebileceğine, insanlar arasında kendini değerli hissedebileceğine hiç ihtimal vermiyordu.

> *" Ama günler geçtikçe evin içinde boğulmaya, konuşacak, dertleşecek bir insan aramaya başlamıştı. Çalışmak değil, diğer kızlar gibi okullarda okumak istiyordu…*
>
> *Nerede hata yapmıştı:? Yanlış bir devirde, yanlış bir memlekette yoksa yanlış bir ana ve babadan doğmak mıydı kaderi bilemiyordu?. Evin hanımı çok güzel, iyi kalpli, okumuş, çalışan genç bir kadındı. Evin beyi gibi o da Avrupalarda okumuştu. Ya kendisi neydi, bir hiç."* (Merdan, 2013: 36)

İşte on beş yaşındaki Munise kendi sorgusunu yapmaya başlamıştı. Hayatın içindeki yeri neydi, ne olmak istiyordu, bunun için ne yapıyordu ya da ne yapacaktı.

Evlenip Paris'e giden Munise annesinden görmediği sevgiyi kocasından beklemektedir. Fakat kocası sürekli içki içen, kendisini ve küçük bebeği öven, arkadaşlarına mezeler hazırlatan ayyaş adamın tekidir. Bu karşılaştığı manzara hayatından memnun olmayan Munise için umduğunu bulamadığı gibi hayattan bir darbe daha almasının kanıtı olmuştur. Yaşadığı on beş yılsonunda otuz küsür yaşına girmiş olan Munise artık geçmişine özlem duymayı bırakmış olanı kabullenmiş ve çoktan kendi hayatını başkaları için feda etmiştir.

> *"Munise kırk kırk-beş yaşlarında olmalıydı o zamanlar, daha tamamen aklını kaybetmemişti. Şehrin dışında, koskocaman bir orman içinde bulunan sahipsiz köpek barınaklarına bir an önce varmak için yürümeye çalışıyordu. Kulağına kadar gelen köpek sesini duyunca, yorgunluğunu unuttu. Uzun zamandır gittiği psikiyatri doktoru tavsiye etmişti bir köpek*

almasını ve hastabakıcının yardımı ve zorlamasıyla gelmişti buraya Munise." (Merdan, 2013: 49)

"Artık, açık bıraktığı pencereden odaya giren ne gece, ne kar taneleri, ne soğuk üşütmüyordu Munise'yi. Yattığı yerde kasılıyor, sonsuz bir acı kaplıyordu vücudunu. Ayaklarından başlayan soğukluk ve hissizlik yavaş yavaş yukarıya doğru ilerliyordu. Ölümün kucağına koşmaya çalışan altmış yaşındaki Munise, herkese küskündü ve hayatına giren bu insanları hiçbir zaman affetmedi. Ama hala nefes alıyordu." (Merdan, 2013: 62)

2.5.1.4. Yalnızlık

Munise çocukluk yıllarından başlayan yalnızlığı yıllar geçtikçe büyümüş, kimsenin halini sormadığı herkesin çıkarına göre kullandığı bir insan olmuştu. İlkokulda çocuklar aralarına almazdı Munise'yi ailesi fakir diye. Sonra büyüdü Munise annesi kısıtlamaya başladı onu. Munise büyüyünce annesi onu kısıtlamaya başladı. Güzelliğini kapatmaya evden dışarı çıkarmamaya başladı. Taşındıkları mahallede arkadaşlık kurduğu Fikriye ablasıyla bile arkadaşlık kurmasına izin vermeyen annesi Munise'yi tamamen yalnızlığa itmiştir.

"Annesi eve dönünce Munise'ye,

−Bana bak, bir daha ne olduğu belli olmayan bu kadınla, ne konuşacak ne de evine gideceksin. Ben insanları tanırım, bu kadın iyi bir değil. Duydun mu beni? Hem nereden belli evli olduğunu, o adam mutlaka dostudur, kim alacak karısı yapacak sırtında kamburuyla onu." (Merdan, 2013: 32)

Munise çoğunlukla yalnız kaldığı zamanlarda düşünürdü. Bir yerde yanlış yapıyordu ama nerede hiç bulamıyordu. Çocukluğu, genç kızlığı yalnız geçmişti. Ama belki evlendiğinde hayat ortağı bulduğunda yalnızlığı bitecekti. Hiç öyle olmadı evlendiği adam, Munise'yi yalnızlığın kucağında bırakmıştı. Artık annesi, babası tanıdığı komşularıda yoktu çevresinde.

> *"Diken üstünde yaşıyor dayaklar, yasaklar, yalnızlıklar çoğaldıkça içine kapanıyordu Munise. Mecbur olmadıkça konuşmuyor, kocasıyla bile dışarıya çıkmak istemiyordu. Bütün dünyası ev temizlemek, içki sofraları hazırlamak, kocasının ilk karısından olan küçük bebeğe bakmak, gece olunca da yatağa uzanmak ve dayak yemekti. Yalnız kaldığı zamanlar düşünürdü Munise, bir yerlerde bir şeylerin yanlış olduğunu, hata yaptığını ama kimin hata ve nerede yaptığını bulamazdı."* (Merdan, 2013: 48)

> *"Munise aylarca akıl hastanesinde kalıyor, aldığı ilaçlar biraz etkileyince eve geri dönüyordu. Bu duruma katlanamayan kocası sonunda, ilk defa farkına vardı ki, dayakla, baskıyla, eve kapatmayla, kıskanmayla, tehditlerle bu işin devam etmeyeceğini anladı. Önce evi terk etti, bir müddet sonrada Munise'den boşandı. Özgürdü Munise ama bu özgürlüğün bedelini çok ağır ödemişti."* (Merdan, 2013: 54)

2.5.1.5. Diğer Temler

Eserde birçok sosyal olay vardır. Sırayla gidecek olursak biri Kerkük coğrafyasında fakirliğin köhneleşmiş mahallelerdeki yüzü olmuştur. O mahalleler ki acı, pislik, değersizlik. Her türlü kötülüğün yuvası, çöken aile yapıları romanın ana temini oluşturur. "*Gaz lambası odayı aydınlatınca yoksulluğun, fakirliğin görüntüsü de ortaya çıkıvermişti. Tek göz odada, birkaç yer minderi, birkaç yorgan, tabak, tencere. İşte bu fakirliğin gülümseyen yüzü idi…"* (Merdan, 2013: 13) Uzun yıllar savaşın hâkim olduğu Irak coğrafyası, halkına artık acı ve zulümden başka bir şey vermediği gibi sefalet, fakirlik, hastalıklar… Da halkın aile bağlarını, arkadaşlık ilişkilerini, ekonomik durumunu ve en nihayetinde sosyal tüm yaşantısını olumsuz etkilemiştir.

Bir diğer durum kadınların ya da kız çocuklarının değersizliğidir ki romanımızda madde olarak görülen çalışmaktan başka bir dayanağı olmayan aciz insanlardır.

> *"– İyi o zaman çalışma otur evde koca bekle, zaten bende sana söyleyecektim geçen hafta köyden haber yolladılar, birkaç gün sonra seni istemeye gelecekler. Hem kısmetin nerden biliyor musun? Taa, Almanya*

> *mı, Fransa mı unuttum ama işte oralarda bir yerde çalışıyormuş."* (Merdan, 2013: 38)

Munise'nin okulda yaşadığı akran zorbalığı, annesinden gördüğü baskılar, çalıştığı ev de evin beyinin askıntı hareketleri, en son ve en büyük darbe olan kocasının davranışları kadınlığından utandırmış, defalarca ölümü arzulatmıştır.

Son ve romanın en önemli fikri kahramanımızın psikolojik sorunlarının altında yalnızlık ve derdini sıkıntısını kimseyle paylaşmaması yatmaktadır. Toplum sadece maddi ihtiyaçlar üzerine kurulduğu için maneviyat yok olmuş, sadece anneannesinin namaz kılan, abdest alan, kefen parası biriktiren sözleriyle Munise'nin anılarında kalmıştır.

2.5.2. Yapı Unsurları

2.5.2.1. Anlatıcı

Munise romanında üçüncü tekil şahıs anlatıcı kullanılmaktadır. Anlatıcı, olayların dününe, bugününe ve yarınına dair bütün ayrıntılara hâkimdir. Anlatıcı eserde olayları bir gözlemci olarak ele almış, zira kendi düşüncelerini katmamıştır. Yazar, bu tür anlatıcı tercihinin tüm avantajlarını kullanarak okuyucunun zihninde merak unsurunu uyandırmış, vakanın gelişimini ve sonucunu sezdirmeden heyecan unsurunu eserin sonuna kadar canlı tutmayı başarmıştır.

Romanda iç içe geçmiş farklı ayrıntılara ait gözlemler bir arada verilmekte ve zaman zaman anlaşılması zor bir anlatım dili ortaya çıkmaktadır:

> *"Tanımadın beni değil mi? Hani masallarda bir Keloğlan var ya… saçları yok işte o benim. Çok uzaklardan geldim seni yalnız gördüğüm için. Bak kafama saçlarım ne kadar gür ve uzun. Hem dünyalar güzeli kralın kızıyla evlendim şimdi kral benim. Memleketi eski kraldan daha iyi yönetiyorum, şimdi insanlar daha mutlu. Dün neredeydin, hani akşam bize yemeğe gelecektin, bütün akşam seni bekledik, karımda bir yığın yemek yaptırdı sana ama sen yoktun, niye gelmedi?"* (Merdan, 2013: 63)

Kahraman kullandığı benzetmeler ile olay örgüsüne heyecan katmak ve akıl karışıklığı oluşturmak istemektedir.

> *"Roman sanatı, anlatıma dayalı bir sanattır. Romancı, anlatımı gerçekleştirmek için çeşitli yollara başvurur. Anlatma' ve'gösterme' yöntemleri, başvurulan yolların temeli, ilk akla gelen uygulamalarıdır. Bu yöntemlerin marifetiyle yazar, kendini saklama, gizleme fırsatını yakalar; dolayısıyla okuyucunun anlatılanlarla karşı karşıya kalmasını sağlar. Anlatma yönteminde bu durum, kısmen gerçekleşirken, gösterme yönteminde ideal düzeye yükselir."* (Tekin, 2000: 56)

Romanda anlatıcı, olayları genellikle tanrısal bakış açısıyla verirken bazı durumlarda anlatıcı "her şeyi bilen" tavrından uzaklaşır; olay ve durumları okurla birlikte takip ettiği izlenimini verecek bir anlatım tarzı benimsediği görülür. Bu eserde böyle bir anlatım tarzı görülmemektedir.

> *"Bakış açısı ise, anlatma esasına bağlı metinlerde vak'a zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptır."* (Aktaş, 2001: 197)

"Munise" romanında birden fazla anlatım tekniği kullanılmakta modern romandaki bütün anlatım tekniklerinin belirgin özellikleri azda olsa görülür. Hikâyenin girişinden itibaren mekân, şahıslar dünyası ve romandaki olay örgüsünü oluşturan şahısların ilişkisine dair önemli bilgiler verilmiştir. Böylece okuru romanın ve olay örgüsünün unsurlarına hazırlamak gibi bir işlevi yerine getirilmiştir. Olay örgüsünün ilerlemesiyle birlikte gittikçe karmaşıklaşan çeşitli anlatım tekniklerini kullanılmış böylece öyküye derinlik ve merak unsuru kazandırılmıştır.

Munise, geçmişle yaşanılan anı bir mekânda birleştirdiği için sık sık geçmişte yaşadığı anlara döner. Geçmişle ilgili bilgiler roman kahramanını Munise'yi belli bir noktaya sürüklediği için sık sık hatırlanır. Geriye dönüşler ise sadece anlatıcı tarafından sunulur. Kahramanın gözünden, onun bakış açısıyla verilmez. Geriye dönüşler hep bir acı veren bir olaydan yola çıkılarak verilir. Romanda anlatma tekniklerinden geri dönüş tekniğine sık sık başvurulmuştur.

3. şahıs anlatıcı romanın içinde bazen geçmişte yaşanmış olayları anlatır. Bu geri dönüşler sayesinde romandaki olay zincirinin halkaları tamamlanır. Yazar, Munise'nin geçmişte yaşadığı birçok olumlu ve olumsuzlukları geri dönüşlerle aktarır:

> *"İlkokulun birinci sınıfının ortalarına doğru, okumayı yazmayı öğrenmişti Munise. Öğretmenide kırmızı kurdale takmıştı yakasına ve sınıftaki çocuklarda alkışlamıştı. Okul bitince kırmızı kurdelesini göstermek için koşa koşa eve geldi. Kapı kilitli ve anneannesi her zamanki oturduğu yerde yoktu. Kapının önünde beklemeye başladı, öğretmenin taktığı kırmızı kurdeleyi sıkıyorsu avucunda. Bir müddet sonra annesini ve babasını görünce koştu yanlarına ama anneannesi yoktu yanlarında. Annesi ağlıyor, babası suratı asık yere bakıyordu."* (Merdan, 2013: 26-27)

Eserde, anlatıcının tarafsızlığını hikâye boyunca koruduğu, kişisel düşüncelerini gizlediği görülmektedir. Yine anlatıcı kültür dilini kullandığı ve eser boyunca edebi bir dil kullanmayı sürdürdüğü görülmüştür.

Eser başından sonuna kadar edebi bir dil ile yazılmış olup her hangi bir anlatım hatası yapılmamıştır. Anlatıcı tüm ustalığı ve gizliliğiyle olayları anlatmıştır.

2.5.2.2. Olay Örgüsü

Munise romanı iki aşamada ilerlemektedir. Birisi Munise'nin çocukluğunu anlatırken diğeri Munise'nin yaşlılığını anlatır okuyucuya. Psikolojik bir romandır. İki boyutlu bu eser bir yandan aktüel zaman ve geri dönüş tekniğiyle altmış yıllık uzun bir aralığı anlatırken diğer yandan da on yedi dakikalık ölüm anını verir bizlere.

Geçmişte yaşananların özeti şöyle verilebilir: Munise küçük yaşlarda fakir bir kız çocuğudur. Annesi, babası kardeşleri ve anneannesi ile tek bir odada yaşamaktadır. Evin büyük çocuğu olması ve annesinin çalışması sebebiyle evlerin bütün işlerini çekip çevirme, kardeşlerine ablalıktan çok annelik yapmak görevi Munise'nindir.

> *"Yanında uyuyan kardeşlerine baktı Munise. Onların ablasıydı ama abladan çok anneleriydi. Kardeşlerinin hepsini o büyütmüştü. Anne ve babası devamlı çalıştıkları ve evin en büyük kızı olduğu için kardeşlerine*

> *o bakmış, boklu bezlerini değiştirmiş, yıkamış, yemeklerini yedirip, saçlarını taramış, sokakta oynarken düştüklerinde sarılıp kucaklayan, anneleri değil o olmuştu. Zaten anne onun için çalışan eve para getiren, cumartesi günleri hafta pazarına giden, Pazar günleri çamaşır yıkayan, cam silen biriydi."* (Merdan, 2013: 40)

Munise annesi tarafından bastırılmış, gizlenmiş güzelliği ile neredeyse hiç tanışmamış on beş yaşına geldiğinde ailesine yardımcı olmak için zengin bir evde, bakıcılık ve hizmetçilik yapmıştır. Daha sonra otuz yaşından fazla olan bir adamla evlenerek Paris'e yerleşmiştir. Kocasından yediği dayaklar, cinsel tacizler sonucu ruhsal hastalığa yakalanmış ömrünün büyük çoğunluğu akıl hastanelerinde yatarak geçirmiştir.

Aktüel zamana bakacak olursak bu zamanda tamamen bireysel yalnızlık vardır. On yedi dakikalık bir zaman dilimini verir bize. Bu süreçte hastaneden doktorların bir günlük hava değişimi için evine gönderdikleri Munise'nin ömrünün son on yedi dakikası gösterilir. Bu süreçte tüm hayat öyküsünün anlam karmaşası çözülür.

> *"Kar taneleri hızını arttırmış, her yeri beyaza boyamaya başlamıştı. Gece tüm hazırlıklarını bitirmiş, rüyalar şehri Paris'i örtmek için sabırsızlanıyordu. O gün akşamüstü Paris, ışıklarla süslenmiş caddeleri, lüks restoranları, ünlü Kofileri sokaklardan resimler çizen ressam ve gitar çalan dilenciyle, opera, tiyatro ve şov kulüpleriyle sabahtan beri yorulmuş, geceyi daha iyi karşılamak için gözlerini kapatmış ama uyumuyordu."* (Merdan, 2013: 6)

Munise'nin iç dünyasında yaşadığı çatışmalar, kendine yaptığı haksızlıklar ve insanların Munise'ye yaptığı haksızlıklar onda tedavisi olmayan derin psikolojik yaralar açmıştır. Geçmişten gelen bu çatışmaların hepsi onu ölüme sürüklemiştir.

2.5.3. Şahıslar Kadrosu

2.5.3.1. Munise

Munise, altmış yaşlarında bir kadındır. Kırk kilo bile değildir. Kafasında birkaç tel saç kalmıştır. Bu kadın akıl hastanesinde uzun yıllar yatmıştır. Kullandığı haplarla beyni betonlaşmış, yaşayan ölü gibi olmuştur.

> *"Bastona dayanarak yerinden kalktı, ama sıska vücudunu ayakları zorlukla taşıyordu. Bir kaç tel saçını arkaya doğru attı, hava iyice kararmış ve soğumuştu. Bir süre öylece ayakta dikili kaldı, ne yapacağını unutmuş sağa sola anlamsız bir şekilde bakıyordu. Koskoca bir boşlukla boğuşuyor ve her şey onu boğuyordu. Hayatta kendisinden başka kimsesi olmayan, korkular içinde yapayanız kalan Munise, kim olduğunu hatta son yıllarda konuşmayı unutmuştu."* (Merdan, 2013: 8)

Munise'nin çocukluk yılları romanda beş yaşından başlar. İlkokula gittiği yıllar, okulda başarılı bir kız çocuğu olmasına rağmen arkadaşları tarafından hiç sevilmezdi ve bu durumda en büyük payı fakir bir ailesinin olmasıdır. Okuldaki çocuklar sürekli Munise ile alay ederlerdi. Çocukken çok istediği beyaz kurdeleli ayakkabıların alınmayışı onda bir takıntı haline geldi ve ilerleyen yaşlarında beyaz ayakkabı dışında hiçbir ayakkabı giymedi. Munise karanlıktan çok korkan bir kızdı.

> *"Ah.. O beyaz ayakkabları çocukken ne kadar çok istediğini, ağladığını ve hiçbir zaman ona beyaz kurdeleli bir beyaz ayakkabı alınmadığını ve daha o zamanlar hep beyaz ayakkabı giyeceğini yemin ettiğini, yaşadığı müddetçe de, başak renk ayakkabı giymediğini hatırlamadı bile Munise."* (Merdan, 2013:9)

2.5.3.2. Munise'nin Annesi

Devamlı koşan, bakan, yapan, elleri nasırlaşmış genç bir kadındı. İlk çocuğu Munise'dir. Annesi çalışırdı ve eve gelip ev ahalisi kalkmadan sobayı tutuşturmaya, yemek yapmaya koyulurdu. Annesi Munise üzerinde çok baskı kuran biri olmuştur zamanla. Tek düşüncesi Munise'nin iyi bir kısmet bulup evlenmesidir.

> *"Kapı sessizce açıldı, içeriye zayıf, kara kuru her zamanki gibi yorgun, otuz beş yaşlarında hiç gülmeyen annesi girdi. Üstü başı pamuk tozları içersindeydi."* (Merdan, 2013: 13)

2.5.3.3. Munise'nin Babası

Munise'nin Babası, romanda ismi bilinmemektedir. Babasının yoksul bir adam olduğundan dDevamlı iş aramaya gidip elleri boş dönmektedir. Babasının elleri

sigaradan sararmış, üstü başı yamalı bir haldedir. Babasının ağzında altın dişi vardır. İki altın dişini satarak ayı yavrusu almış, onu büyütüp sokaklarda oynatarak para kazanmaya çalışacaktır.

> *"Otuz yaşını yeni bitirmişti ama hastalık, fakirlik ve sefaletler daha da yaşlı gösteriyordu. Kısa boylu ve zayıftı, nasırlanmış elleri, kir dolu tırnaklarıyla sigarasını içerken öksürür, çıkardığı balgamı mendile tükürürdü. Çok severdi babasını Munise ama yanına pek sokulmazdı. Babası iş bulup çalıştığı günler neşeli olur, türküler söylerdi, mahalledeki hwerkes beğenirdi sesini"* (Merdan, 2013: 18)

2.5.3.4. Anneannesi

Munise için en önemli kahraman anneannesidir. Öyle ki Munise'nin gözünde; koruyucu, bilge, oyun arkadaşı, başı sıkıştığında dert ortağı, koruyucusu ve yol göstericisi olan bir kişiliktir. Anneannesi evde yaşanan olaylar karşısında umursamaz bir tavır takınmaktadır. " *Evde derin bir sessizlik oldu. Anneannesi umursamaz bir tavırla başını çeker yorganın altına sokarak, kendi dünyasına döndü."* (Merdan, 2013: 15)

"Derin bir sessizlik oldu. Anneannesi yorganı başının üstüne çekti, annesi sobayı yakmaya çalıştı…"(Merdan, 2013: 17)

Anneannesi yıkanırken Munise onu izlemiştir. " *Sarkmış buruşmuş memelerine, karnına, incecik bacaklarına bakar, neden buruşuk olduğunu anlamaya çalışırdı."* (Merdan, 2013: 25)

2.5.3.5. Fikriye Abla

Fikriye Abla, romanda normal figürlerden biridir. Başkahramanın yakın arkadaşıdır, mahalleye yeni taşınan evli bir kadın. Fikriye kısa boylu bir kadındır. Çok güzel gözleri olan tatlı dili ile güler yüzlüdür. Kamburundan dolayı hayatı boyunca hep alay edilmiş Fikriye ile. Her gün tan saatinde balkondan gökyüzüne bakıyor sitem dolu sözlerle ağlamaktadır. Munise'nin kısa zamanda en yakın arkadaşı olmuştur.

> *"Hâlbuki onu ilk defa, balkondaki saksılarını koymaya çalışırken görmüştü Munise. Üzerinde cırtlak kırmızı parlak bir bluz, siyah bir*

pantolon vardı. İlk dikkatini çeken şey pis sarıya boyanmış saçları ve kulağının arkasına soktuğu kırmızı gül olmuştu. Kulak kabarttı, bir türkü mırıldanıyordu hiç duymadığı. Olabildiğince gözlerinde ağır bir makyaj ve sırtında kocaman bir kambur vardı." (Merdan, 2013: 31)

2.5.3.6. Munise'nin Kocası

Munise'nin Kocası romanda ismi belli olmamaktadır. Karşı güç olarak romanın başkaramanına eziyet etmektedir. Munise'yle Kerkükte nişanlanır ve parise götürür. Paris'te yaşayan karısı ölmüş küçük bir bebeği olan otuz küsür yaşlarda bir adamdır. Üstelik sağ kolunun dirseğinden aşağısı yoktur. Her gün içki içen bir adamdır. Munise'yi ve küçük bebeği içip içip her gün döven bu adam, Munise'ye işkence etmeyi alışkanlık haline getirmiştir.

"Kocasının bir eli olmadığı için çalışmıyor sabahtan öğleye kadar yatıyor, sonra dışarı çıkıp arkadaşlarının yanına gidiyor, akşama doğru elindeki içki şişeleri ve arkadaşlarıyla eve gelip, geç vakitlere kadar şarkı söyleyip, eğleniyordu. Munise kocasının hayatında üç şeyin önemli olduğunu iyice öğrenmişti. Önce içki sonra arkadaşları ve hayvanlar gibi yatak odasında arzularını tatmin etmekti." (Merdan, 2013: 46-47)

Kocası Munise'nin yalnız dışarı çıkmasına izin vermeyen bir adamdır. Kısacası bu kötü adam Munise'ye çok eziyet etmektedir.

2.5.3.7. Limon

Munise'nin köpeğidir. Beyaz, kahverengi benekleri olan, kocaman bir pamuk yığınına benzeyen bir köpektir. Köpek umursamaz tavırlar takınır. Yaşı on üçtü. Daha önceki sahibi ile trafik kazası geçirmişler sahibi ölmüş ve limon da arka bacağının birini kaybetmiştir. Yalnızlığı seven limon, kalabalıktan hoşlanma, saatlerce aynı yerde kıpırdamadan uyur, kimseyi rahatsız etmez, yemeği ve suyu insanlar verdikçe yeyip içer. Havlamaz ve yalakalık yapmaz. Munise bu özellikleri gördüğünde limonun tam da kendisi gibi bir hayvan olduğunu anladı.

"Birden gözlerine inanamadı Munise.

Limon, sorumlunun boynuna bağladığı ipin diğer ucunu, ağzına alarak dışarıya çıktı. Topallayarak Munise'nin önüne geldi, ipi yere bıraktı..

-Ne kadarda bana benziyor veya birbirimize benziyoruz. Diye düşündü.

Elini uzattı başını okşadı, zorlukla yere doğru çömelerek Limonun gözlerinin içine baktı.

-Hoş geldin dünyama Limon, ben Munise" (Merdan,2013: 51)

2.5.4. Mekân

2.5.4.1. Dış Mekân

"Munise" adlı eserde sadece iki mekânın anlatımına yer verilmiştir. Bunlar Paris ve Munise'nin büyüdüğü evdir. Roman Paris'in tasviri ile başlar. Paris, açık ve geniş bir mekân olark işlev görür. Burada anlatılanlarla Paris'in sokakları, caddeleri, tarihî ve kültürel yönlerinin yanı sıra burada yaşayan farklı milletlerden insanlar ve bu insanların yaşam şekilleri de ortaya konulur:

"Kar taneleri hızını artırmış, her yeri beyaza boyamaya başlamıştı. Gece tüm hazırlıklarını bitirmiş, rüyalar şehri Paris'i örtmek için sabırsızlanıyordu. O gün akşamüstü Paris, ışıklarla süslenmiş caddeleri, lüks restoranları, ünlü Kafeleri, sokaklarda resimler çizen ressam ve gitar çalan dilencileriyle, opera, tiyatro ve şov kulüpleriyle sabahtan beri yorulmuş, geceyi daha iyi karşılamak için gözlerini kapatmış ama uyumuyordu." (Merdan, 2013: 22)

"Günlerce gezmekle bitmeyen müzeleri, tarihi şatoları, sekizinci caddede saray gibi evlerde, birde Paris'in en uç noktalarında dördüncü caddede yaşayan fikirleriyle, yeryüzünde bulunan yüzlerce devletlerden gelmiş beyaz, sarışın, zenci insanlarıyla, parklarda ana caddelerde müşteri bekleyen hayat kadınlarıyla, geceye hazırlanıyordu."(Merdan, 2013: 25)

"Eiffel kulesi yine ışıklarını üzerine giymiş, nazlı nazlı Paris'in havadan seyrediyor, üzerine düşen kar tanelerini aldırmadan, bir ana gibi caddeleri, sokakları kontrol ediyordu. Üç katlı, Paris'in orta-sında yer

> *alan bu muhteşem eser her gün, Paris'i seyretmek isteyen binlerce insanı kucaklıyordu. Turistler saatlerce sıra bekliyor, kimi en üst kata, kimi birinci kata asansöre binerek, ışıklara boğulmuş Paris'i seyrederek, şahane güzellik karşısında şaşkına donuyor, rüyalar ve aşıklar şehrinde nefes a.lmanın tadtnı çtkanyordu Pans'i ortadan ikiye bölen Sein nehri, bir gelin gibi nazlı nazlı akıyor, binlerce yıl önce yapılmış tarihi köprüleri, köprüleri süsleyen heykelleri, köprülerin altında turistleri gezdiren kayıkları, köprü altlarını mekan yapmış esrarcı ve sarhoşları, üzerinde bir yük gibi görmeden gururla taşıyordu."* (Merdan, 2013: 6)

"Suyu elektriği olmayan, lağım çamaşır sularının sokağa döküldüğü, rüzgâr estikçe hayvan kesilen mezbahanın iğrenç kokularının sarığı, şehirden oldukça uzak bir mahallede, tek göz odada otururlardı*."* (Merdan, 2013: 18) Fakirliklerinin en somut tanımının yapıldığı bu satırlar Munise'nin yaşadığı dış mekân olarak ele alınmalıdır. Yazar kahramanımızın kültürel yapısına uygun olarak Kerkük'ün kenar mahallelerinden bir tasvir sunmuştur. Munise fakir, tek göz odada yaşayan bir ailenin en büyük kız çocuğudur. Bir diğer dış mekân taşındıkları bin altı yüz on numaralı sokakta, yapılan düğündür. "*Şehrin dışında, iki katlı, bahçeli bir evin ziline bastı annesi. Kapıyı ihtiyar bir kadın açarak, onları salona aldı. Burası annesini haftada iki gün temizliğe geldiği evdi."* (Merdan, 2013: 35)

2.5.4.2. İç Mekân

Munise'nin evlendikten sonra baba ocağından sonraki ilk mekânı, Paris'te kocasının bir apartmanın ikinci katında yer alan dairesidir. Bu mekân Munise'nin acı ve korku dolu günlerinin başladığı yer olması yönünden kapalı mekândır. Munise, daha on altı yaşında olmasına rağmen dilini kültürünü bilmediği yabancı bir ülkede ona, kadınlık, annelik ve ev işleri gibi sırtına ağır yükler yüklenmiştir. Munise, bir taraftan kocasına alışmaya bir taraftan da bir başka kadının çocuğuna annelik yapmaya çalışmaktadır.

İç mekân olarak Munise'nin yaşadığı tek odalı ev, sonra Paris'te apartmanın ikinci katında olan daireanlatılmıştır. Ayrıca en önemli iç mekân Munise'nin evidir. Tek başına yaşadığı ve bir günlük ziyaret için geldiği, penceresini açıp yağan karın salona dolmasını izlediği evi.

> *"Çalışmayan telefonu, duvardaki pili bitmiş yıllardır çalışmayan saati yerinden çıkartarak çöp torbasına soktu. Saatin bıraktığı beyaz lekeye, hiç açılmayan kirli perdelere baktı. İki eliyle asılarak perdeleri çıkardı onları da torbaya attı. Üzerinde uyuduğu koltuğu, kırık sehpayı, rengini kaybetmiş halıyı, kanalları değişmeyen, sesi açılmayan üstelik her sabah akşam hiç kapatılmayan siyah beyaz televizyonu sürükleyerek, çekerek dışarıya, apatmanın giriş kapısının önüne taşımaya başladı. Zaten apartmanın giriş kapısının önündeydi kaldığı oda."* (Merdan, 2013: 9)

Romanda her mekân Munise'nin anı dünyasından biz okuyucuya yansır. Bütün mekânlarda Munise'yi psikolojik olarak etkilemektedir. Paris'in kenar mahallelerinin birinde acı bir fren sesiyle uyandı Munise… gibi alıntılar ile yaşanan duygu dünyası aktarılmıştır.

2.5.5. Zaman

Eserde aktüel zaman on yedi dakikalık bir dilimdir. Munise'nin yaşamının son dakikalarında hatıraları arasında yaşananları görmekteyiz. Aktüel zaman kronolojik bir seyir izler. Aktüel zaman dışında sıklıkla geçmişe gidişler yaşanır. Bu süreç altmış yıllık koca bir ömrü kapsamaktadır. Roman içinde şimdiki zamanı anlamak için geçmişi aydınlatma tekniği kullanılır.

> *"Daha üç dakika olmamıştı taksiden ineli, ayakları vücudunu zorlukla taşıyor, iki adımda bir durup dinleniyordu. Yorgun ve halsiz bir halde ağaca dayandı. Bir müddet kuşların sesini dinledi. İlkbahar gelmiş, hava ılık, gökyüzü parlak, yüzlerde renkte çiçekler fışkırmıştı toprak altından."* (Merdan, 2013: 49)

Eserde anlatılan on dokuz bölümde de hem aktüel zaman hem de geçmiş zaman eş zamanlı olarak ilerlemektedir. Her bölümüm başında anlatıcı Munise'nin son anlarından kesit sunar. Sonra geçmiş anılara uzanarak Munise'nin neden bu halde olduğunu anlamamızı sağlamaya çalışır. Tamamen psikolojik bir roman olan Munise zamansal anlamda da hayli gelişmiş bir yapıdadır.

2.5.6. Dil Malzemesi

Selma Merdan eserlerinde anlaşılır bir dil tercih etmiştir. Türkçesinin açıklığı ve yalınlığı eserlerin rahat anlaşılmasını sağlamaktadır. Roman hacimli olmadığı için dil malzemesi açıkça görülmektedir. Sanatçının sözcük seçimi titizlikle yapılmıştır.

Roman psikolojik bir dille yazıldığı için kahramanların ruh hali ustalıkla yansıtılmıştır. Kahramanlar günlük dili kullansa da argo, küfür, pornografik ifade, jargon gibi… sözcükler kullanılmamıştır. Kahramanlar her ne kadar halktan insanlar olsa da yaşadıkları kültür çevresinde dili kullanımları güzel verilmiştir. Dilde sapmalara rastlanmamaktadır. Yazar kendi konuşma tavrını dile yansıtmıştır.

2.6. TEPEDEN TEPEYE

2.6.1. Muhteva

2.6.1.1.Dostluk ve Yardımseverlik

Eserde, yoğun bir şekilde üzerinde durulan ana tem dostluk ve yardım severliktir. Şöyle ki İnsanlar hiç tereddüt etmeden birbirlerine yardım etmektedir. Söz konusu olan insanlardaki bu yardımseverliğe bağlı olarak Cemal'e ilk yardım elini uzatan Hacı olmuştur. Hacı Hasan, Cemal'e Molla Abidin'in yanında çalışması için referans olur. Dört yıl boyunca hacı Hasan sayesinde elde ettiği çobanlık mesleğini sürdüren Cemal, Molla Abidin'den ve ailesinden gördüğü dostluk nedeniyle, Molla Abidin'i babası görmeye başlar.

> *"Casim'in annesi, bacıları Nurcan'ın yanında oturmuşlar güle güle hananetle suhbet yapıyorlar.. Ayni vakitte Molla Abidin'in oğulları üsreleriyle birlikte odaya girdiler konakların tebessümle güzel bir biçimde sevinçle görüştüler, karılar Nurcanın yanını aldılar.. Cemalse erkeklerden oturmuş.. en güzel ferahla gecenin vaktini geçiriyordular… Gece zamanı üslerinden en güzel zevkle bir sürede geçiyor tatlı, tatlı saygılı sohbetle konuşular."* (Benderoğlu, 2014: 41)

Hacı Hasan ise Cemal'i her zaman korumuş ve kollamıştır. Onu çok sever ve hiçbir karşılık beklemeden Cemal' elini uzatır.

> *"Hacı Hasan heyvana girdi beni görünce yüzünü çok sevinçli gördüm, ayakta durdum kendisini karşıladım kol boyun olduk başımdan yüzümden*

öptü hananetle söyledi: Sen hoş geldin benim dostum benim ruhum." (Benderoğlu, 2014: 23)

Hacı Enver ise Nurcan'ın geçirdiği kazada ilk yardıma koşan kişidir. Hacı Enver ve ailesi hiçbir karşılık beklemeden yaralanarak badiresini atlatan Nurcan'ın bir an önce iyileşmesi ve ailesine kavuşması için ellerinden gelen yardımı yapmışlardır. Hacı Enver ve ailesinin yanı sıra tüm köy halkı aynı hassasiyeti göstererek yardım ve desteklerini hiç esirgemeden dört elle koşmuşlardır. Nurcan iyileştikten sonra Hacı Enver kendi evinin yanında Nurcan ve oğlu için köylünün de yardımı ile iki odalı bir ev yapar. Gösterilen bu temiz duygulara karşıNurcanda ailesi gibi bildiği bu insanların her işine hiç yüksünmeden koşar. Hacı Enver'in eşi Zeynep Han Nurcanla şöyle konuşmaktadır.

"Bugün beşinci gündür komşular ayak çekmiyorlar Hacı Enver'in evinden Nurcan'ın sağlığına ve göz aydınlığına geliyorlar.. Sabah erken Hacı Enver atına bindi, Göktepe köyüne yüzleşti Cemal'i arasın.. İbrahim de Muruçluk bölgesine gitti." (Benderoğlu, 2014: 98)

"-Artık öyle ruhum. İnsanın başına görmediği işler gelir.. sende kahır alma tatlı canına evladım- biz nasıl yaşarsak sende bizimle öyle yaşarsın." (Benderoğlu, 2014: 103)

Mustafa adında bir köylü de yolda karşılaştığı perişan haldeki Macit'i sahiplenir ve üç hafta boyunca evinde kendi oğulları ile beraber misafir eder. Daha sonra Macit'in ailesini bulmak için yollara düşer. Köylü, Macit'in ailesini bulmak için yaptığı yolculuğunda tesadüf eseri Kumlu Tepe köyüne uğrar ve burada Macit'in annesine ulaşır. Nitekim karısı ve oğlunu bulmak için yollara düşen Cemalde yine bir köylünün yardımı ile ailesine kavuşmuştur.

Görüldüğü gibi, eser boyunca insanlar kötülük düşünmediğine ve menfaat kaygısı gütmediğine vurgu yapılmıştır. Nitekim bu insanların birbirlerine yardım etmekte ve hep iyilik düşünmekte oldukları anlatılmıştır. Böylece insanlar en zor anlarda bile yıkılmadan ayakta kalır ve bir şekilde güçlükleri aşarak refaha ulaşır.

2.6.1.2. Acı-Keder

Evlat kaybı ebeveynlerin üzerinde büyük bir acı duygusu yaratmaktadır. Ancak yazar bu acıyı en çok Nurcan üzerinden okuyucusuna sunar. Nurcan'ın Macit'i kaybetmesiyle bu

duygu roman içerisinde açık bir şekilde fark edilmektedir. Kocasını kaybetmesiyle de doruk noktasına ulaşır. Fakat sonunda sancılı zamanların ardından her iki kaybına da yeniden kavuşmanın mutluluğunu yaşamaktadır.

> *"-Nurcan Nurcan. Bu kadar yeter beni dinle. Hanım ah vattan bir şey kazanılmaz. Biraz suz. Sakin ol.. Hasretle dedi:*
>
> *-be yapacağımız ne olacak? Ah başıma gelenler, vay yavrum vay keşke iki gözüm kör olaydı başıma bu felaket gelmeseydi."* (Benderoğlu, 2014: 69)

> *"Allah saklasın keder keder üstüne yüklenir, bu da bir talısızlıktı, ne o şum güne düşmüşem bilmirem hangi musibeti düşünüm, gam kahır keder bağrımı ezmiş. Bu gece nasıl geçecek, sabah olsun hayırlı olsun bütün insanlar üzerine, bizde bir hayırlı haber bir tek yavrum Macit'ten öyle anasız babasız çöllerde kaldı bizi yalnız bıraktı hay dünya hay talım."* (Benderoğlu, 2014: 84)

Romanda Cemal'in durumunu ve çektiği hasretleri de iş yeri sıkıntıları, beklentileri acı çektiğini önümüze çıkmaktadır.

> *"Hacı Baba.. Ben kahrolsam da haklıyım, benim gibi bir insanoğlu ne yerim belli ne de yuvam bellidir çok bir fena durumda yaşıram kurbanım Allaha. Bu kara günler bizi tapmış.. Cemal hasret, hasret üstüne çekiyor."* (Benderoğlu, 2014: 27)

> *"Bu gün üçüncü gündü Göktepe köyünden döneni… ne gecem gecedi ne de gündüzüm.. he dalgayla düşünceyle geçecek.. Gam, kahır, cefadan başka boş yorgunluk bu sefil hayattan bir tatlı gün tadamamışım.."* (Benderoğlu, 2014: 33)

2.6.1.3. Beklenti

Romanda bir beklenti havası bulunur. Şöyle ki romanın ön kısmında, Cemal'in yeni iş beklemesi, sürekli gözü Hacı Hasan'ın ve Molla Abidin'in yüzüne beklercesine bakmakta olması ve bu bekleyişini onlardan Muruçluk tepesindeki eski işinden ayrılıp Göktepe köyünde yeni işe başlamayı istemesiyle bildirmesi, birer beklenti tecellisidir.

"Cemal kararsız vaktini geçiriyor , Dakka be Dakka yolu gözlüyor niyeti Hacı Hasanı görmek.." (Benderoğlu, 2014: 37)

Cemal benimde pay almağa bu günnen beş gün kalmış, artık bu beş gün bitmeyecek! Kurtarım düşünmeden üzüntüden, he durumum böylemi geçecek!.. Şimdi Hacı Hasanı göre bilseydim her şey belli olurdu." (Benderoğlu, 2014: 37)

"Ben kaç gündür sabırsızlıkla günüm geçiyor, belki Hacı Hasan'dan Molla Abdin'i birlikte görerim öyle bir şeyler anlarım.. yine anlamadım. Ah. Bunların işinden kimse baş çıkartmıyor.. Nasıl olacak. He. Böyle kalacak." (Benderoğlu, 2014: 39)

"Ben isem içerimde dolamalar dolanıyor sabırsız beklirem bilmirem nasıl sorayım Hacı'dan hiçbir mecal olmuyor.. Bilmirem. ne yapıyım gene bu gece eve döne bilmeyeceğim." (Benderoğlu, 2014: 47)

Nurcan oğlunu ve kocasını kayıp ettikten sonra yollarını gözlemektedir.

"ikindi üstü Nurcan odada oturmuş kapı açık dakka be dakka köz dikmiş avluya Cemalin yolunu bekliyor.. Akşam yaklaştı güneş batışına tumacak hele Cemal gelecek Nurcan çaş kaldı odadan çıktı avluya." (Benderoğlu, 2014: 83)

"Nurcan gah odaya giriyor gah avluya çıkıyor, gah yemek pişirmekle yubanıyor kendiside bilmiyor ne yapıyor .. vakit gün ortanı bastı bir haber almadı ne Cemalden ne de Macit'ten.." (Benderoğlu, 2014: 85)

"Ertesi gün şafak erken güneş doğmadan önce Nurcan uykudan uyandı namazın kıldı yolu bekliyor yüreği çırpılıyor gönlü çocuğu yanında ne zaman gelecek." (Benderoğlu, 2014: 117)

2.6.1.4. Diğer Temler

Eserde konu ve temlerin dışında sosyal bir tespit yapmak gerekmektedir. Öncelikle Nurcan ve Cemal'in kurmaya çalıştıkları daha yaşanılır ve iyi koşulları olan bir hayat için verdikleri mücadele, bariz bir şekilde kendini göstermektedir.

"Cemal parasını kaş aldı, Bize hoşça güzel sözlerle yola saldılar, kimi bağlı kimi gözleri dolmuş kimi gülümsemesiyle gözyaşları birbirine karışmış… Macit ise çocuk arkadaşlarını birer birer kucaklıyor, bugün veda günüdür her halde araçla Andık Allaha ısmarladık diyerek Göktepe yolunu tuttuk." (Benderoğlu, 2014: 40)

Görüldüğü gibi daha güzel bir hayat için bulundukları köyden sanatını yapmak için başka köye göçtükleri anlatılmaktadır. Bu göç yolunda başlarından birçok badire atlatacak olan aile, roman sonunda huzura kavuşacaktır. Nitekim erginleşme için engellerin aşılması gerekmektedir.

"–Aleykümselam, hacı şok oldu dedi bu halinize ne neler olmuş

–Hacı baba haliniz işte bu

–Tamam, haliniz bu da ama bize geldiğinizi bildirseydiniz ne olmuş size. Peki, Macit nerede

–Hacı Baba, başımıza gelen felaket kimsenin başına gelmez

– Ne olmuş konuş… Hacı sinirlendi ellerini kaldırarak bağırmaya konuşmaya başladı…" (Benderoğlu, 2014: 45)

Cemal'in göç yolunda Macit'i dere suyuna kaptırmasının üzüntüsü henüz atlatılamamışken Cemal ile Nurcan da birbirinikaybetmiştir. Vakıa öyle bir hal almıştır ki aile parçalanmış yeni bir hayat için çıktıkları yolculukta paylarına düşen ayrılık ve ölüm olmuştur.

Olay örgüsü yaşanılan zorlukların ardından gelecek güzel günlerin de habercisidir. Dağılan aile zamanla yeniden toparlanmış ve hayali kurulan güzel yaşama kavuşulmuştur.

"–Anne… Anne. Nurcan'ın cesedi titremeye başladı rengi sarardı..

–Ha kızım konuş, Konuş söyle ne gördün… Zeynep Han şaşırıp kaldı

– Nurcan abla… Nurcan abla Macit… Macit… Konuş söyle ne olmuş Macit'e

−Nurcan abla.. Macit'in haberi geldi yaşıyor

−Kim haberi getirdi

−O gelen atlı kişi.

...

−Hiç inanmam eğer oğlumu iki gözümden görmezsem hiç inanmam

Hacı Enver avluya girdi mutluluğundan ellerini yukarıya kaldırıp söyledi;

−Allaha şükürler olsun… Gözünüz aydın… Gözünüz aydın kızım Nurcan gözünüz aydın

−Hacı emmi bu haber doğru mu?

− Evet, kızım doğrudur bu gelen atlı adam adı Mustafa'dır bu kadar zamandır Macit evinde yaşıyormuş." (Benderoğlu, 2014: 66)

Yazar çizdiği bu önce ayrılıp sonra kavuşma tablosu ile olay olay örgüsünün canlılığını korumuş, sık sık gösterme yoluna giderek okuru heyecanlandırmıştır. Bu olay yapısı Türkmenlerin yaşanılan sıkıntıların ardından feraha çıkışı olarak görülmektedir. Yazar Benderoğlu verdiği tüm eserlerde Türkmenlerin yaşamını ele alarak onların sıkıntısını, yaşadığı koşulları gözler önüne sermek istemektedir.

2.6.2. Yapı Unsurları

2.6.2.1. Anlatıcı

Eser üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından tanrısal bakış açısıyla okuyucuya aktarılmıştır. Anlatıcı, olayları dışarıdan bir gözlemci mahiyetiyle belirli bir mesafe içinde anlatır. Hikâyelerdeki bu tür anlatıcılar, olayların içinde olmalarına rağmen olayların dışında bir gözlemci gibi öznel veya nesnel bir tavır takınabilmektedirler. Bu anlatım tekniğinde anlatıcı, eserden esere farklılık gösterebilmektedir. Bazen her şeyi bilen, her şeye hâkim ve kişilere yön veren özellikleriyle ön plana çıkarken; bazen de

olayları ve karakterleri objektif bir şekilde yorumlayıp anlatan, kimi yerleri de okuyucunun hayal gücüne bırakan bir kimliğe de bürünebilmektedir. Üçüncü tekil şahıs anlatıcı, kişilerin iç dünyalarına girip, onların duygu ve düşüncelerine, hatta geçmişte yaşadıkları olayları aktarma yeteneğine sahiptir.

> *"Hayatını bir küçük köyde çobanlık yaparak sürdüren Cemal çok yorulduğunu hissetmektedir. Yaptığı işi çok sevmesine rağmen bu iş onu mutlu etmemektedir. Burada başkaları için çalışıp kazanmaktadır ve kendi geleceği için hiçbir şey yapamamak onu üzmektedir. Oğlunun geleceği, onun eğitimi onu ayrıca tasalandırır. Üstelik sahipleneceği kendine ait plan hiçbir şeyi yoktur. O bu durumunu şu sözlerle özetler: ne yerim ne yuvam bellidir, çok zor bir durumda yaşıyorum."*(Benderoğlu, 2014: 34)

Üçüncü tekil şahıs anlatıcı, hikâye kişilerinin iç dünyasındaki duyguları, düşünceleri tanrısal bakış açısıyla okuyucuya etkili bir şekilde sunulmaya çalışılmıştır. Anlatıcı, bu öykülerde tanrısal bakış açısının verdiği tüm olanakları kullanmış ve roman kahramanlarının iç dünyasına girerek kimsenin bilmediği bazı gizli duygularını açığa çıkarmıştır.

> *"Bu adam ne temiz yüzlü birine benzer böyle. Sanki gönül güzelliği yansımıştır yüzüne. Benden ne iş yaptığımı sormayıp bu durumda ben de ondan ne çalıştığım sormayacağım. Biraz yaklaşsam kendine sohbet yapmakla yolumuzu geçiririz, okumuş yazmış birinede benzer, belki konuşmasından fayda görürüm ama şimdi belki der, bu kişi ne kadar yüzsüzdür, ne kadar gevezedir, sürekli çene çalıyor der. Belki de cahil olduğum için beğenmez beni, horlar. Bir çobanla ben ne yoldaşlık yaparım ne de hemhal olurum der… hayır inanmıyorum söylemez... Kendi, kendine söylüyor."* (Benderoğlu, 2014: 29)

Anlatıcı, olayları aktarırken nesnel bir dil kullanmıştır. Hikâye baştan sona kadar üçüncü tekil şahıs anlatıcı konumundaki anlatıcı aracılığıyla okuyucuya aktarılır. Olaylara gerçekçi bir yön kazandırmak amacıyla sadece gözlemci tavrın verdiği imkânlarla gördüğü ve duyduğu şeyleri anlatmıştır. Tarafsızlığı elden bırakmayan tavrını eser boyunca korumuştur.

Tanrısal bakış açısına sahip olan anlatıcı, Cemal başkişinin hayat öyküsünün tamamına hâkimdir. Yaşadığı serüvenleri kahramanın psikolojisi ile bağlantılı olarak mekânlar ve kişilerle bütünleştirerek vermektedir. Romanda bütün vaka örgüsü, Cemal'in hayatı etrafında şekillendiğinden Cemal'in ağzından değil de tanrısal bakış açısının ön planda tutulduğu genel yapı içinde olayları aktarmıştır. Olayla ilgili bağlantısı olan olayları okuyucuya aktarmış böylece anlatıma derinlik ve heyecan unsurunu katmıştır. Hikâyede zaman zaman kahraman anlatıcıyada yer verilmiştir. Kahraman anlatıcı roman kişilerinin anlatımında onları tanıtma görevini üstlenmiştir. Roman kahramanı Yılmaz, kahraman anlatıcı Cemal'in bakış açısıyla şu sözlerle anlatılır.

> *"Yılmaz'da etrafta dolaşıyor ama benden uzak düşmüyor. Çünkü tabiatı öyledir her zaman oynaşıl işlerle oynamak ister, hiçbir faydası yoktur, babası da elinden şaş kalmış herzaman çocuklarla dövüşür.. Hayatta bildiği he o kadar yiyip içecek karnını doyuracak bunlardan başka bir iş bilmez bir de ara sıra yavru kuzuları dam yanındaki boş arazilere götürür, şimdi de elinde çeşitli, çeşitli gül ve bitkiler toplamış yanıma yaklaştı."*(Benderoğlu, 2014: 58)

Diyalog bölümleri ile de romanın hareketlendiği görülmektedir. Karakterlerin konuşmalarının roman içerisinde merak uyandıran sahneleri aydınlattığı görülür.

> *"Cemal, her gün şafak sökmeden önce uyanır, namaz kılar ve sonra her gün yaptığı gibi Muruçluk tepelerine Molla Abidin'in Koç koyunlarını yayılım tepelerine götürür."* (Benderoğlu, 2014: 34)

Cemal'in ve diğer karakterlerin tanıtımında her şeyden haberdar olan tanrısal bakış açısının kullanıldığı tespit edilmiştir. Böylelikle okurun aklındaki soru işaretleri giderilir. 3. Şahıs anlatıcı yazı dilini kullanmış ve yazım noktalamaya dikkat etmiştir.

Romanda mekânlarla ilgili tasvirlerde de tanrısal bakış açısına sahip bir anlatıcı devreye girmektedir. Bu mekânlarla ilgili verilen betimlemeler, üst anlatıcı konumunda bir bakış açısıyla yapıldığı izlenimini kuvvetlendirmektedir.

> *"Göktepe yakınlarına ulaştı, biraz koyun kuzu meydanı tepesinde durakladı sonra yürümeye devam etti... Bu yüksek yer de davar*

> *meydanıdır. Burada her gün sabah koyun kuzu satılır. Bu mayadan inişinden sonra uzun bir yol vardır. Bu yol köy içine götürür, köye girerken, sokağın eni otuz arşındır, sağı ve solunda evlerle dolu... Bu evlerden ayrılan sırayla dizilmiş birkaç dükkânlar da vardır sebze satan, baharat dükkânı, kumaş satan dükkanı ve ayni zaman bir büyük toptan satan han var bu handa hurma, meyve ve sebzeler toptan satılır."* (Benderoğlu, 2014: 12)

Tanrısal bakış açısı konumu görüldüğü üzere eserin tamamında meydana gelen olaylara, mekânlara ve kişilere hâkim bir konumda her şeye vakıf olabilmektedir. Yazar, bu tercihini kişileri hakkında detaylı bilgiler verme ihtiyacı hissettiği anlarda kullanmıştır. Özellikle kadın kahramanların duygu, düşünce ve fikirleri bu konumdaki anlatıcı aracılığıyla dile getirilmiştir.

2.6.2.2. Olay Örgüsü

Cemal içinde bulunduğu sosyal yaşantısını değiştirmek için, ailesiyle beraber yeni bir yolculuğa çıkma kararı almıştır. Yıllardır çobanlık yapmaktan yorulmuş olan Cemal, daha iyi ve az yorulacağı bir konakta çalışmak için harekete geçer. Böylece karısı ve oğlu Macit ile bulundukları köyden Göktepe köyüne taşınmak için yolculukları başlamıştır. Bu süreçte karşılarına aşmaları gereken engeller yolunda, yağmur sularının yükselttiği dere çıkar ve diğer yandan Köpeklerin saldırısına uğramışlardır. Sonucundada çıktıkları yolculukta dağılmış ve kayıplar vermiş bir aile vardır.

> *"Mitolojik metinlerde (yolculuk) maceraları en sık karşılaşılan olay örgüsü tipidir. Masal/ destan kahramanlarının bir bilgenin haber verdiği uzak bir ülkeye ve ya rüyalarında gördükleri bir meçhul coğrafyaya ya da masalların sembolik mekânı olan kaf dağının ardına, tehlikelerle dolu yolculuklar yaptıkları bilinir. Yolculuğun sebebi ülkelerinde ortaya çıkan bir huzursuzluk; salgın hastalık, kuraklık, bir düşmanın veya canavarın dadanması gibi kaos yaratan bir durumdur."* (Sarıçiçek, 2014: 29)

Anlatma esasına bağlı türlerden olan hikâye ve romanın vazgeçilmez unsurlarının başında yer alan olay örgüsü, eserin temel dayanağını oluşturmaktadır. Olay örgüsü

eserin meydana gelmesi için ön koşuldur. Metin tahlilinde yer alan tüm yapı olay örgüsünün etrafında meydana gelmektedir.

> *"Bir başka ifadeyle, eserdeki her şey onun etrafında teşekkül eder. Üstelik sanatkârın muhayyile ve yaratıcılık kudreti, eserin estetik değeri, çok büyük ölçüde olay örgüsünde ifadesini bulur. Zaman zaman önemini azaltma ve daha geri plana çekme gayretleri görülmüşse de, bugüne kadarki hikâye ve roman tarihinde, olay örgüsü bütünüyle atılıp ortadan kaldırılabilmiş veya kendisinden büsbütün vazgeçilebilmiş değildir."* (Çetişli, 2004: 54)

Abdülhüseyin Ümran'ın "*Tepeden Tepeye"* romanına olay örgüsü açısından baktığımızda zayıf bir kurguyla karşılaşmaktayız. Abdülhüseyin Ümran, eserinde Cemal'in trajedisini anlatmaktadır.

Olay örgüsü romanın asıl kahramanı Cemal'in yaşam ve varoluş mücadelesi üzerine kuruludur. Cemal hem ilişkiler ağının hem de olay örgüsünün merkezini oluşturur. Romanın olay örgüsü Cemal'in ikili ilişkilerinin meydana getirdiği vaka halkaları vebu halkaların oluşturduğu vaka zincirine dayanır. Bu yönden Cemal-Nurcan ilişkisi, Cemal-Hacı Hasan dostluğu, Cemal-Molla Abidin dostluğu ve Cemal-Hacı Enver dostluğu eserde önemli bir yere sahiptir.

> *"Oğlum Cemal şimdi her şeyin yeridir konuşmaya! Biz sizden şimdiye kimin bir zarar görmemişem. Şimdi de ben sözümden dönmemişem, bu ev sizin evinizdir ne söylersen de ben hazırım."* (Benderoğlu, 2014: 65)

Cemal-Hacı Hasan dostluğu ve bunun sonuçları eserin asıl vakasını oluşturmaktadır. Hacı Hasan artık yaşlandığı için işlerini sürdüremez. Artık bir köşeye çekilerek dinlenmeye ihtiyacı vardır. İşlerinin en güvendiği kişi olan Cemal'e bırakmayı düşünür. Bu isteğini önce Molla Abidin'e açıklar. Cemal, Molla Abidin'in yanında çoban olarak çalışmaktadır. Molla Abidin, Hacı Hasan'ı kıramaz ve kabul eder. Bunun üzerine Hacı Hasan, düşüncesini Cemal'e beyan eder. Cemal, bu teklifi sevinçle kabul eder. Ancak Cemal'in aldığı bu karar onun hayatını yeni bir aşamaya sokmuş, onun birçok felaketle karşılaşmasına sebep olmuştur.

İşte eserin asıl vakası da Cemal'in aldığı bu karar sonrasında yaşanan süreçte ki olaylardan temelini almaktadır. Cemal, Molla Abidin ve ailesiyle vedalaşarak Göktepe'ye gitmek üzere yola çıkar. Ogün hava kötüdür, öğleden sonra tamamen bozulan hava şartları yolculuklarını güçleştirmektedir. Dere kenarına geldiklerinde yağan şiddetli yağmurdan dolayı derenin suyu çok yükselir. Nitekim su çok hızlı aktığı için karısının ve oğlunun dereden yalnız geçmesi imkânsız olur. Bu duruma karşınCemal önce oğlunu sonra karısını dereden geçirmeyi planlar. Oğlu kucağında dereden geçerken kıyıda kalan Nurcan'a çöl köpekleri saldırır. Macit, babasına kendini bırakıp annesini kurtarması için yalvarır. Cemal naçar kalarak oğlu Macit'le birlikte geri döner. Bu sırada Macit, Cemalin kolundan kayar ve suya kapılır. Çaresiz arkasından bakakalan Cemal, karısının yanına döner ve onu köpeklerden kurtararak karşı kıyıya geçirir. Macit'in yokluğunu fark edip her şeyi anlayan Nurcan feryat figan eder. Dere boyunca Macit'i arar ve bulamazlar. Hava kararmaya başlamıştır. Köyden yardım getirmek için bir an evvel Göktepe'ye ulaşmak için yola koyulurlar. Yolda karşılaştıkları arabalı adan onları Hacı Hasan'ın hanına bırakır. Olayı öğrenen Hacı Hasan'da üzüntüden perişan olur. Sabah erkenden köylü ile beraber Macit'i aramaya çıkarlar, ancak en küçük bir ize rastlayamazlar. Bu olaydan sonra hastalanan Hacı Hasan, Cemal'den kendini kızının yanına götürmesini ister. Hacı Hasan yolda vefat eder. Saygın ile tarlaya giden Nurcan, yolda öküzlerin korkup hızla koşması üzerine kaza geçirirler. Saygın yolda bir tarlaya yaralı halde düşer. Nurcan arabada bir süre daha gittikten sonra bir su çukuruna düşen kağnı arabası içinde ağır şekilde yaralanır. Tarlada çalışan köylüler imdadına yetişir. Hacı Enver onu evine götürür.

> *"Tekrar Hacı Enver söyledi cemaat evlatlarım yardımda bulunun.. Çabuk kendisini götürek evime."* (Benderoğlu, 2014: 90)

Üç gün baygın yatan Nurcan kendine geldiğinde başlarına gelen her şeyi anlatır. Artık kocasından da haber alamayan Nurcan keder içindedir. Bir gün tesadüfen köye gelen Mustafa adlı kişiden Macit'in üç haftadır onlarla birlikte yaşadığını öğrenir. Artık ana-oğul kavuşmuştur, ancak Cemal'den hiç haber alınamamaktadır. Her şeyden habersiz olan Cemal ailesini aramak için yollara düşer. Saygın'ın da yönlendirmesiyle ilk olarak onları aramak için Kumlu Tepe'ye gelir. Burada Hacı Enver'in yanına sığındıklarını öğrenir. Burada ailesini bulan Cemal ve ailesi artık kötü günleri arkasında bırakmış ve güzel günlere kanat açmışlardır. Burada Hacı Enver'in kendileri için yaptırdığı eve

yerleşirler. Yine Hacı Enver'in yardımıyla bir tarla edinir ve ekip dikmeye başlarlar. Yeni bir hayata başlayan Cemal'in tarladan ilk mahsulünü aldığı gün Nurcan'da bir kız çocuğu dünyaya getirir.

Kahraman bakış açısıyla kaleme alınan bu roman, tek zincirli olay örgüsüne sahiptir. Olay örgüsü olarak oldukça basit bir yapıya sahiptir. Hikâyenin sonu, hikâyenin asıl kahramanının sonu, eserin başında tahmin etmek güçtür bu yönüyle okuyucuda merak uyandırmakta ancak bu esere esrarengiz bir hava katmamaktadır. Bunun yanı sıra Cemal ve ailesinin birbirlerine kavuşup kavuşamayacağı öğrenme merakı da eseri cazip hale getirmiştir. Olay örgüsünün kuruluşu sırasında genelde vak'a birimleri icat edilirken oldukça sade olduğunu ve duygusal sebeplere dayandırıldığını görmekteyiz. Roman kişilerinin çok iyi niyetli ve yardımsever olmaları her iyiliği karşılıksız ve itirazsız yapmaları romanın genel yapısı düşünüldüğünde oldukça sığ, sebepsiz ve yapmacık kalmaktadır.

Romanda kırılma noktası olarak ifade edeceğimiz birkaç nokta bulunmaktadır. Bunlar öncelikle Cemal'in iş değiştirme kararını alması ve bulunduğu köyü terk ederek derenin karşı tarafındaki köye yerleşme düşüncesidir. Bir diğer kırılma noktası ise bu olaylar esnasında ailenin parçalanma hikâyesidir.

2.6.3. Şahıs Kadrosu

2.6.3.1. Cemal

Cemal, romanın başkahramanıdır. Olay örgüsünün merkezinde yer almaktadır. Cemal'in fiziki görünüşü ve ruhsal yapısı hakkında herhangi bir bilgi verilmeksizin olay eksenli tanıtımı yapılmıştır. Biz hikâyeden Cemal'in Muruçluk'ta yaşadığını ve burada Molla Abidin'in yanında çobanlık yaptığını anlamaktayız. Cemal'in hakkında yazardan edindiğimiz bilgiler; Nurcan ile evli ve Macit isminde bir oğlunun bulunmasıdır. Buna ilaveten mesleği açısından da dört yıl boyunca Molla Abidin'in sürülerini güderek çobanlıkla uğraşmakta olduğu anlaşılır. Nitekim romanda Muruçluk'ya geldiklerinde oğlu olan Macit'in sekiz yaşında olduğu bilgisi verilmiştir. Romanda vurguyla anlatılan başka bir konu da Molla Abidin'nin Cemal'i çok sevdiği ve ona çok güvendiğidir.

> *"Mitolojik yolculuğun asıl kahramanı olan bu arketipsel figür, kaderin seçtiği kişidir. Doğumunun öncesinden başlayan bir dizi*

> *olağanüstülüklerle diğer insanlardan ayrılan kahraman, yol çıkış-erginlenme-dönüş eksenli reelle yolculuğu boyunca ruhsal olarak da doğum-ölüm-yeniden diriliş macerası yaşar. Yolculuğunu tamamlayan kahraman Abı- hayatı bulmuş, ki dünyanın sırrına ermiş, kendiliğini tamamlamış insandır."* (Sarıçiçek, 2013: 17)

Bu yolculuğun, romanın ana karakteri Cemal'in erginlenme yolculuğu olduğu anlaşılır. Romanda Cemal'in sevilen, sayılan ve güvenilir bir insan olduğu sıklıkla anlatılmıştır. Ayrıca yaşadığı olaylar karşısında verdiği tepkilerden onun, sağduyulu ve sakin bir karaktere sahip olduğu bilgisi de elde edilir.

> *"Casim'le beraber, koç koyunu tepeler etrafında iyice yayıp doyurduktan sonra öğlene yakın Casimle beraber koç koyunları dereye götürürler. Burada koyunları suladıktan sonra yine tepelere dönerler. Güneş batmadan önce de koç koyunları Molla Abidin'in evine getirirler. Sonra Cemal evine döner ve dinlenir. Bir yılı bu şekilde geçen Cemal, bir yılın sonunda yaptığı iş karşılığında her yüz koyun başına on kuzu alır. Bu şekilde hayatını sürdüren Cemal çok yorulduğunu hissetmektedir. Burada başkaları için çalışıp kazanmaktadır ve kendi geleceği için hiçbir şey yapamamak onu üzmektedir. O bu durumunu şu sözlerle özetler: "ne yerim ne yuvam bellidir, çok zor bir durumda yaşıyorum"* (Benderoğlu, 2014: 34)

Cemal karakteri yorulduğu için çobanlığı bırakmak istemektedir. Cemal olay örgüsü içerisinde odak noktasının oluştuğu kahramandır. Kahraman ailesini koruyucu bir tavır sergiler ve yaşadığı tüm engeller sonunda yine tüm aileyi bir araya toplamayı başarır.

2.6.3.2. Nurcan

Nurcan, Cemal'in karısıdır. Olay örgüsünü yönlendiren itici güç konumunda olup, Cemal karakterinin yanında Nurcan üzerinden ikinci bir olay örgüsü ve yaşam mücadelesi ifade edilmiştir. Söz konusu olan bu karakter üzerinden bir kadının tanımadığı bir köyde tek başına hayatta kalma savaşı anlatılmıştır. Onun hakkında hiçbir bilgi verilmeksizin sadece ismiyle yetinilmiştir. Nurcan, romanda kısa aralıklarla

önce oğlunu ardından da kocasını kaybetmesinin üzüntüsü ile yaşam mücadelesi vermektedir.

> *"Macit'ten İbrahim bir at üstünde.. Macit annesini görünce hemen at üstünden tüngüldü koşa koşa annesine doğru olaşsın. Nurcan da kollarını açmış ulaştı oğluna gözyaşlarını kuçak dolusu kol boyun oldular."* (Benderoğlu, 2014: 117)

Daha sonra her ikisinin de yaşadığını öğrenerek yeniden çevredeki insanlarında yardımı ile hayata tutunmuştur. Kahramanın ruh hali savaşarak yeniden kazanmayı sağlamaktadır. Yaşadığı zorluklar karşısında verdiği mücadeleden de anlaşılacağı üzere güçlü bir kadındır. Ailesini yeniden bir araya getirmek için daima mücadelesine devam etmiştir.

2.6.3.3. Molla Abidin

Molla Abidin altmış yaşında aksakallı orta boylu, her zaman tatlı konuşan, cömert, garibe dost, temiz niyetli bir insandır. Muruçluk bölgesinde, evinde ailesiyle bir avlu içine yaptıkları odalarda hayatlarını sürdürürler. Böylece ailecek neşeli ve kalabalık bir ortamda yaşarlar. Tarlada ortaklaşa ekin biçerler. Aynı zamanda evlerinin bütün işlerini birlikte ailece yardımlaşarak yaparlar.

Molla Abidin, Cemal'i ve ailesini çok sever ve ona çok güvenir. Onu kendi evlatlarından asla ayırmaz. Cemal başka bir iş bulup Muruçluk bölgesinden ayrılmak isteyince Molla Abidin bu duruma karşı çok müteessir olur.

> *"Molla Abidin at üstünde farvası çigninde ulaştı yanıma indi atından huluksuz yüzü değişmiş sanki o Molla değil mi.. bildim ki benim buradan araçlanmağıma çok müteessir olmuş."* (Benderoğlu, 2014: 62)

Cemal yanından ayrılırken de Molla Abidin ona iki katı ücret öder. Zira Cemal çalışmaya başlayıncaya kadar elinde parası olsun, perişan olmasın ister. Cemal'in evden ayrılacağı akşam da onlar için veda yemeği verir. Cemal'i yolcu ederken tüm ailenin gözleri boğulur, çok üzülerek ayrılırlar. Molla Abidin romanda yardımsever kimliği ile bilge konumuna yerleştirilmiştir.

2.6.3.4. Hacı Hasan

Hacı Hasan, yetmiş beş yaşında, aksakallı, boyu uzun sesi yoğun, her ne kadar sinirli konuşsa da gönlü temiz şevketli ve sevilen bir insandır. Hacı Hasan da tıpkı Molla Abidin gibi Cemali oğlu gibi görmektedir. Hacı Hasan Göktepe köyünde yaşar, orada bir konak hane işletir ve aynı zamanda köyler arasında ticaret işi ile de uğraşır. Nitekim hurma Hanında toptancılık yapar.

Hacı Hasan yaşlı olduğundan dolayı artık gücü bu işleri yapmaya yetmemektedir ve ölümün kendisine yaklaştığını hissetmektedir. Bu nedenlerden dolayı Hacı Hasan bir an önce bu yüklü işleri bırakmak ister.

> *"Hacı Hasan başını yırgalattı uzun bir hasret çekti.. Yine söyledi.. Ömrümüz bitkin haberimiz de yok. Dudaklarını yığdı bir de dedi. Allah gelecek zaman iyiliklerini üstümüze saklasın."* (Benderoğlu, 2014: 26)
>
> *Hacı Hasan Cemal'le konuşurken şöyle der:*
>
> *"Ruhum Cemal ben ihtiyarlaştım daha çetin iş benim yaşıma göre uyumaz… istirem bu ömürde rahat görüm.*
>
> *Sen iyice bilirsin benim oturacağım yatacağım bu handı.. ve ayni zamanda meyve cümlesinde çalışırım, almak satmakta.. Ama ben orada takatsızım çalışa bilmiyorum bu ömürde istirem kendime bir çare görüm!."* (Benderoğlu, 2014: 28)

Her zaman giyimi temiz, üstünde uzun gömleği bir karış kemerinden aşağı inmiş, gömleğinin altından ayağında uzun bir şalvar başında; yün börk gömlek üstünden nakışlı yelek giyer. Koltukta oturduğu zaman karşında bir nargile olur… Her zaman nargile içer. Bir an üflediği duman arsında kaybolur sanki.

> *"Hacı Hasan yerinden kalktı odasına girdi elinde nargilesi çıktı.. Nargileni bıraktı yere, bir keseden tütün çıkarttı bıraktı nargile başına.. Saygın ocaktan bir küçük kömür közü maşada getirdi bıraktı nargile üstüne.. Hacımız nargile sibilini ağzına bıraktı başladı iki nefes birbiri üstüne çekti:*
>
> *- Ah.. Artık şimdi kafam saf oldu yerine geldi. Başladı öksürmeye.*

> - *Ah beni ihtiyar eden nargile ! elli yıldır bana yoldaş olmuş içerim halavlanıyor !."* (Benderoğlu, 2014: 24)

Nargile tiryakisi olan Hacı Hasan, nefes darlığına yakalanır. Konuşurken sık sık nefesi kesildiği için duraksayarak konuşur.
Hacı Hasan'ın sadece bir kızı vardır. Söz konusu olan kızı da kardeşinin oğluyla evlidir. Saygın adında on altı yaşında bir torunu vardır. Torunu ona han işlerinde yardımcı olur.

Hacı Hasan, Cemal'i çok sever, onun hep iyiliğini ister. Cemal'de, onu baba gibi görür. Hacı Hasan, Cemal ziyaretine geldiğinde, Cemal'i sevinçle karşılar, sarılır, öper. Nitekim Cemal'in Molla Abidin'in yanında çalışmasına Hacı Hasan vesile olmuştur.

2.6.3.5. Hacı Enver

Yazar söz konusu olan bu romanında Hacı Enver hakkında hiçbir bilgi vermemiştir. Ancak biz olay örgüsünden onun çok iyi bir insan ve yardımsever biri olduğunu anlamaktayız. Nurcan'ın öküz arabasıyla Saygın ile tarlaya giderken geçirdiği kazada ilk yardımına koşan Hacı Enver olmuştur. Hacı Enver ve ailesi hiç bir karşılık beklemeden Nurcan'ın bir an evvel iyileşmesi için ellerinden geleni yapmışlardır. Nurcan, iyileşip oğlu Macit'e kavuştuktan sonrada Hacı Enver onun için evinin yanında iki odalı bir ev yapmıştır.

2.6.3.6. Casim

Casim, Molla Abidin'in oğludur. Cemal'le birlikte çobanlık yaparlar. Casim'in hakkında çok sınırlı bir betimleme Cemal'in tarafından şu şekilde yapılmıştır:

> *"Casim'in giysisi üstünde bir gömlek, gömleği kurşağından bir karış aşağıya inmiş, ayağında uzun don, ayakkabısı bir çift kalaş, ceketi üstünden köpenek giymiş, başında keçe, elinde çoban ağacı…"* (Benderoğlu, 2014: 8)

2.2.3.7. Yılmaz

Yılmaz, Molla Abidin'in oğludur. Tıpkı Casim gibi Cemal ile birlikte çobanlık yapar. Çok iyi, sessiz ve sakin bir kişidir. Cemal, onu çok sever ve birlikte çalışmaktan mutluluk duyar. Cemal okuyucuyaYılmaz'ı şu sözlerle tanıtır:

> *"Yılmaz'da etrafta dolaşıyor ama benden uzak düşmüyor. Çünkü tabiatı öyledir her zaman oynaşıl işlerle oynamak ister, hiçbir faydası yoktur, babası da elinden şaş kalmış herzaman çocuklarla dövüşür.. Hayatta bildiği he o kadar yiyip içecek karnını doyuracak bunlardan başka bir iş bilmez bir de ara sıra yavru kuzuları dam yanındaki boş arazilere götürür, şimdi de elinde çeşitli, çeşitli gül ve bitkiler toplamış yanıma yaklaştı."* (Benderoğlu, 2014: 58)

2.6.3.8. Ahmet

Cemal'in, Hacı Hasan'ın hanında tanıştığı ve birlikte yol arkadaşlığı yaptığı kişidir. Hacı Hasan bu kişiyi çok sever. Çok saygın ve bilgili biridir. Tuzhurmatu köyünde oturur. Cemal, Mendeli köyüne giderken yola birlikte çıkarlar ve yolları ayrılana kadar birlikte yolculuk yaparlar. Cemal'in bakış açısından Ahmet şu sözlerle tasvir edilir:

> *"Bıyık sakalı yüngül kıvrık, ne güzel bir kişi, başında ipek börk gömleği üstünde yelek, at üstünde oturuşu da heybetine yakışıyor... Hele benden işimi sormayıp bu durumda ben de ondan ne çalıştığım sormayacağım. Biraz yaklaştım kendine belki sohbet yapmakla yolumuzu geçiririz bir de konuşmasından fayda görürüm ama şimdi belki der, bu kişi ne kadar çenebazdır sürekli çene çalıyor hayır inanmıyorum söylemez... Kendi, kendine söylüyor."* (Benderoğlu, 2014: 29)

Cemal, Ahmet'le yaptığı yolculuk boyunca onunla sohbet etmiş, bu sohbetten ve kısa süren arkadaşlıklarından büyük zevk almıştır.

2.6.4. Mekân

2.6.4.1. Dış Mekân

Ümran'ın "*Tepeden Tepeye"* romanında mekân, önemli bir konumu teşkil eden teknik bir unsur değildir. Özelliklede iç mekânlar anlatılırken ayrıntılara girilmemesi dikkat çeker. Yazar, eserinde "mekân-insan" ilişkisini ortaya koyma gayretini taşımamaktadır. Mekân tasvirlerinde genellikle yaşanılan çevreyi ve bölgeyi tanıtma gayreti gütmektedir. Yazarımızın ilk romanı olan *Göktepe* ile ortak mekânların görüldüğü anlaşılmıştır. Bu iki roman bir birinin devamı niteliğindedir. Karakterler değişse de

mekânlar aynı kalmıştır. Yazarın kedi doğum yeri olan Tuzhurmatı bu eserde somut mekân olarak verilmiştir.

> *"Köyde bostana en yakın ev Hacı Enver'in evidir üç kapısı vardır. Biri avlu girişi ikincisi arkadan, bir kapısı da öteki sokak içinde... Avluya girerken sol tarafta bir uygun oda yapılmış. Bazı vakitlerini bu odada geçiriyorlar avlusu geniş yanı sıra karşısında yüksek bir biçimde iki oda yapılmış biri oturup kalkma odasıdır diğeri ise: Konak odası köyden bostana taraf bakılırken bostanı ortalayan bir ince ark geçmektedir. Arkın üstünde bir köprü var üç arşın boylarında hurma ağacını gövdesinde yapılmış."* (Benderoğlu, 2014: 68)

Köydeki evlerin tasvirinin yapıldığı bu alıntıda köy ortamı bir dış mekân olarak verilmiştir. Köy evleri, avlu, arklar, bostan gibi mekânların her biri açık mekânlardır.

> *"Göktepe yakınlarına ulaştı, biraz koyun kuzu meydanı tepesinde durakladı sonra yürümeye devam etti... Bu yüksek yer de davar meydanıdır. Burada her gün sabah koyun kuzu satılır. Bu mayadan inişinden sonra uzun bir yol vardır. Bu yol köy içine götürür, köye girerken, sokağın eni otuz arşındır, sağı ve solunda evlerle dolu... Bu evlerden ayrılan sırayla dizilmiş birkaç dükkânlar da vardır sebze satan, baharat dükkanı, kumaş satan dükkanı ve ayni zaman bir büyük toptan satan han var bu handa hurma, meyve ve sebzeler toptan satılır."* (Benderoğlu, 2014: 12)

Köy ve köyün içerisinde yer alan sokak, iş yeri kahramanlar için dış mekândır. Göktepe köyü, Mendeli Köyü, Muruçluk bölgesi, Kumlu Tepe'ye ve dere roman içinde en çok olayın geçtiği dış mekânlardır.

> *"Muruçluk tepeleri, yemyeşil göveren bitkiler tepelerin yüzünü kaplamış çeşit, çeşit renkli çiçekler güneş ışığında parlıyor.. Tepelerin inişinde bir sürü de göveren yeşil ekin arpa, buğdayı ekilmiş Molla Ahidin'le evlatları bu tarımsal yerleri ekiyorlar. Anık ekinden aşağıya taraf bir çeyrek saat uzaklıkta bir dere suyu geçmektedir, otuz arşına yakın eninde akıntısı; karşımızdaki dağlar arasından gelmektedir. Ve ayni zamanda bölgemizde*

yaşayan halk yemek için içmek için suyu bu dereden çekiyorlar." (Benderoğlu, 2014: 2)

Cemal'in koyun otlattığı tepenin tasviri ise şu şekilde yapılır:

"Bugün hava güneşli gün, tepelerde yeni çıkan bitkiler yemyeşil üzerlerini de nem kaplamış, güneşin yayılımı buğu göklere dağıtıyor, karahindibalar göklere tabur tabur uçuyorlar, koç koyunlar yaylalarda yayılıyorlar…" (Benderoğlu, 2014: 23)

"Karatepe yolunu doğru tutup gittiler. İki atlı birlikte yola gidiyorlar. Etraf yemyeşil yeni göveren buğday arpa ekmişler, rüzgâr estikçe ekinleri sağa sola hareket ettiriyor, bitkilere güneşin ışığı değdikçe parlıyorlar, gölgelerde çöl tavukları ötüyorlar, koyunlar sürü, sürü yaylalarda yayılıyorlar, gökte zalim kartal kuşu dolanıyor…" (Benderoğlu, 2014: 26)

Yazarın daha çok bilgi vermek ve bölgeyi tanıtmak maksadı güttüğü mekân tasvirlerinden bir diğeri de Tuzhurmatu bölgesinin tasviridir. Tasvir kahraman anlatıcı tarafından şu şekilde yapılır:

"Evet, yakın adı da Murtaza dağıdır, üstünde de makam var her yıl milletimizin iki bayramın üçüncü günü bu makamı ziyaret etmekteler. Bu dağın çıkışından sonra Kavu Kalesi bulunmaktadır. Bu da yıkılmış tarihi bir yapıdır. Bir başka dağ daha var buda Kara Vul Dağı'dır. Bu iki dağın arasından Aksu deresi geçmektedir. Ve Aksu deresinin kaynakları yakınında tuz kaynakları bulunmaktadır." (Benderoğlu, 2014: 28)

2.6.4.2. İç Mekân

Genellikle kapalı mekân olarak verilen ev ortamı Irak Türk edebiyatın hemen hemen her romanında görülmektedir. Dar ve kapalı bir mekân özelliği taşıyan ev, insan ilişkilerinin dar bir çerçevede devam ettiği mekânlardandır.

Ümran, kapalı mekâna dair tasvirler yaparken kişilerin yaşam şekilleri hakkında da bilgilere yer vermiştir. Asıl kahraman Cemal'in bakış açısıyla tasvir edilen mekânlar aile ve insan ilişkilerini de açık bir şekilde gösterilir. Yapılan tasvirlerle yaşanılan mekânın

ve yaşam tarzlarının nasıl bir yapıda olduğu gözlemlenmektedir. Bu ayrıntılardan hareketle aile bireylerinin nasıl bir yaşam şekline sahip olduğu yargısına ulaşılması mümkündür. Bu tasvir, mekân-insan ilişkisini azda olsa yansıtmaktadır. Evler aile bireylerinin birlikte yaşadıkları ortak bir alan olmakla birlikte, kendi özel hayatlarını da yaşayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. İnsanların mekânı paylaştıkları gibi hayatlarınıda paylaştıkları görülmektedir. Aralarındaki iş bölümü yaşadıkları alanda da görülmektedir. Birlikte çalışır üretirler ve birlikte tüketirler. Romanda ev tasviri yapılırken ayrıntılara fazla yer verilmediği de dikkat çekmektedir:

> *"O birinci dam Molla Abid'in evdir etrafı bir buçuk boy yüksekliğinden hisarı leben çekilmiş dış kapıdan girerken avluya ikiye bölünmüş, bir bölümü Koç koyunların yatak yeri ve ayni zamanda eşek katır tavlasıdır. O bir bölümüne karşıda üç büyük oda iki boy yüksekliğinde bir dizilişte leben yapılmış, içeride dûr ve atebe'den bölünmüş. Molla Abidin'in oğlanlarından iki tane evlenmiş her birisi bir odada ailesiyle yaşıyorlar.. Öte odada Molla Abidin'le er geç çoçukları oğlan kız anneleriyden beraber yaşıyorlar."* (Benderoğlu, 2014: 5)

> *"Molla Abidin'in damından aşağı görünen küçük tepe üstünde dam benim evimdir ayni durumda avlusu geniş içinde iki uygun oda, birisi yatacağımız ötesi de kış mevsimi yemek pişirmek ortada bir küçük ocak çamurdan yapılmış, ayni durumda evin hazı hacetşerini içine bırakılıp. Avlumuzda ağaçtan bir tezgâh bir arşın yüksekliğinde üstünde iki tuluk su, bu da ev işini yola aparmak için. Daha bir köşede eşek ahırı yapılmış, birde on, on beş tavuk horuz avluda yaşarlar bunlardan da istifade görürüz.."* (Benderoğlu, 2014: 5)

> *"Avlunun sağında üstü açık bir inek avlusu var boyu, boyuna davar var diğer bölümü ise altı küçük odası var duvarları çatlak, çatlak birer küçük kapıları da var yanlarında ocaklık odası var duvarları simsiyah aydınlatmak için çöle doğru bir küçük penceresi var ve duvarında bir terecede fener bırakmı... Ortada çamurdan bir küçük ocağı var ve tavanı kapkara boyanmış. Ocağı yanında yerde birkaç yırtık kilim salınmış.*

> *Havlunun içinde dört tane büyük su testi konaklar için bırakılmış."* (Benderoğlu, 2014: 12)

Yapılan bu tasvir ile kahramanların yaşadıkları iç mekânlar gösterilmektedir. Çiftlik yapısı gözler önüne serilir. Aynı zamanda kirli, kara, çamurlu odalar insanların yaşadıkları ortamın bakımsızlığını da yansıtır.

Ümran'ın iç mekân da vurguladığı yerler arasında işyerleri de dikkat çekmektedir. Çünkü buralar, ekonomik haklarını kazanma adına çaba sarf eden insanların kendi emekleriyle kazançlarını sağladıkları yerlerdir. İş yerlerinin özellikleri tasvir edilirken bu mekânlar, ayrıntılara çok fazla yer verilmeden tanıtılmış ve ayrıca insanların sosyalleştikleri yerler olduğu gösterilmiştir. Bir ticaret yeri olarak Konak hanı da bu şekilde tanıtılmıştır. Burada açık ve kapalı mekân birlikte tasvir edildiği görülür:

> *"Bu meyveleri etraf köylerden gelen kervancılar getiriyorlar. Hurma hanına yakın bir mesafe sonra sol tarafta (Hacı Hasan'ın) Konak hanı var. Ön kapısı çarşıya taraf arka kapısı ise çöle taraf davarların girişi için kullanılır... Çarşı kapısından Konak haneye girerek bir avlu, avlu karşısında Hacı Hasan'ın odası var. Avlunun üç bir kölesinde hurma dalı ağacından işleniniş koltuklar bırakılmış. Hacı Hasan'ın koltuğu odasına yakın olan koltuktur."* (Benderoğlu, 2014: 12)

Ümran, romanında iç mekânlar kadar dış mekânların da tanıtılmasına yer vermiştir. Çünkü sosyal bir çevrede yaşayan insanlar sürekli olarak birbirleri ile ilişki içerisindedirler. Yazarın dış dünyayı okuyucusuna tanıtma adına yapılan bu mekân tasvirleri, yazarın bakış açısının sınırını gösterir. Dış mekân tasvirlerinde yazarın bu mekânlarla ilgili olarak ayrıntılı bilgisinin olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Bu durum yazarın kendine özgü bir üslup oluşturduğunun göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Mekânlar, yazar tarafından kişilerin sosyal hayat biçimleriyle uyumlu olarak ve gerçekçi bir gözlem yapılarak tasvir edilmiştir. Görüldüğü üzere eserde mekânlar, kişilerin aksiyonundan bağımsız ele alınmamış ve kişilerin psikolojisi üzerinde mekânın herhangi bir etkisinden de söz edilememiştir. Yani mekân kişilerin özelliklerini tamamlayan işlevsel bir fonksiyona sahip değildir. Burada dikkat çeken şey, anlatıcının

aksiyonu anlatırken arada değişen mekâna ait kısa bilgiler vermesidir. Şöyle ki mekân aksiyonun bir parçası olarak değil sadece bir arka fon olarak sunulmuştur. Bu yüzden mekân tasvirleri romanda bir süs olmaktan öteye gitmemiştir.

2.6.5. Zaman

Eserde aktüel zaman yaklaşık olarak bir aylık süreci kapsamaktadır. Bunun yanı sıra Cemal'in oğluna kavuştuğu üç haftalık zaman dilimi de olay örgüsü içerisinde verilmiştir.

> *"iki hafta gün Nurcan'ın üzerinden geçti… Gözünde hazinlik yüzünü yakıyor, bugün sabah zamanı…"* (Benderoğlu, 2014: 108)

> *"Gün be gün Nurcan oğlu Macit'ten en güzel mesut gün hacı Enver'in evinde geçiriyorler. Sadece düşünceleri Cemalden bir haber alsınlar… Her gün sabah erken saatlerinde bostanda Zeynep Hanın çocuklarıyla beraber çalışıyorlar."* (Benderoğlu, 2014: 128)

Fakat olay örgüsü içerisinde saatlerden ve günlerden bahsedilmektedir. Bu bilgiler ışığında eser aktüel zamanda yazılmış olduğunu söyleyebiliriz. Cemal ve ailesinin başına gelenler, aktüel zamanda kronolojik bir seyir takip eder.

> *" _ Payınız ne zaman alacaksınız*
>
> *_ hele birkaç gün daha*
>
> *_Şimdi neçenci yıldayız*
>
> *_1253 hicride… Neden bu sorunu sorusan?*
>
> *_Bir şey yok öyle sordum."* (Benderoğlu, 2014: 26)

Bu zamanın kullanışında herhangi bir ritim veya estetik yapı endişesi güdülmez.

Bulundukları ortam göz önüne alındığında yağmur sularının dereyi taşırması ve karakterlerin çamura batmaları mevsimsel olarak İlkbahar aylarına işaret eder. Bu süreçte mevsimsel zaman olduğu için, aktüel zamana dâhil edilmektedir.

2.6.6. Dil Malzemesi

Yazar, dil unsurları olarak, Kerkük halkının günlük yaşayışını yansıttığı eserinde günlük hayatta kullanılan işlevsel dili kullanmayı tercih etmiştir. Onun kişileri, Türkmen Türkçe'sini en iyi derecede kullanmayı benimsemiş karakterlerdir. Dil, roman kişilerinin dış dünyaya bakış açılarını yansıtmakla beraber onların psikolojisini açıklama, derinlemesine yansıtma durumlarını da verir. Bu yüzden yazarın kelimeleri seçerken titiz davrandığı açıkça görülmektedir.

Eserini Osmanlıca alfabesiyle yazan Ümran'ın bir roman yazarı olarak Osmanlıcaya son derece hâkim olduğunun göstergesidir. Yazarın yaşadığı dönemde Osmanlıca hâkim bir dil olduğundan eserde günümüz Türkçesinden farklı olarak Osmanlıca kelimeler görülmektedir. Bu da yazım dilinin ağır olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yaşanılan bölgenin Irak olması ve yazı dilinin Arapça olması gibi nedenlerle yer yer Arapça kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir. Eserlerinde "*imtizaç, mesnedi, sakit, inbisat, muhteriz, kahir, üsresi, hiraset, mefarı, "huluksuz, bestüge, heylimi, izaç, haraş…"*gibi Arapça kelimeler kullanılmıştır. Fakat bu kelimeler günlük hayatta Kerkük'te konuşulan ve artık dile yerleşmiş kelimeler olduğundan okuyucu için olumsuz bir durum teşkil etmemektedir. Buna rağmen yine yazar, dönemi içindeki Türkçeyi sadeleştirme faaliyetlerine bağlı kalarak ve Türkmen Türkçe'sini korumak adına saf Türkçe kelimeler kullanmaya özen göstermiştir.

Konuşma dilinden hareketle oluşturulan cümleleri akıcı ve düzgündür. Bu bağlamda halkın konuştuğu dile ait kelimelere, cümlelere eserlerinde yer vermeye özen gösterdiği görülür. Dil unsuru, estetik boyutundan ziyade işlevsel ve anlaşılabilir olması yönünden ön planda tutulmuştur. Dil unsurları olarak dönemine ışık tutan bir yapıda kelimeler, dili ve hayat tarzını ifade eden cümleler ağırlıktadır. Çünkü o, ulaştırmak istediği mesajları veya duyguları okuyuculara verme adına yüksek bir dil kullanma yerine, toplumsal hayatta insanların kullandığı söylemlerden oluşan bir dil ile hitap etmeyi seçmiştir. Bu sebeple genellikle kısa cümlelerle örülü bir anlatımı benimsemiştir. Bu yüzden eserde konuşma dilinin vermiş olduğu rahatlık ve sadelik ve sürükleyicilik dikkat çekmektedir.

"Nurcan yüzünü yığdı gözünü yumdu, gözyaşı yanağından Macit'in başı üstüne aktı.

Şenlik devam ediyor durmuyor, güneşin ılımlığı etkiliyor. Hacı Enver yüksek sesle söyledi:

Cemaat. Cemaat. Rica ederim dinleyin. Hep birden sakin oldular. Bir daha söyledi. Biz sizden çok razı olduk. Allah sizden razı olsun. Siz de çok yoruldunuz. Hamdolsun Allah'a, benim istediğim niyete vardım. Siz de kusur bırakmadınız. Ricam sizden o kadar istiyor, kimse yemeksiz evimden çıkmasın, herkes konuk odasında rahatını bulsun, kapım açıktır yüzünüze. Sizden istediğim bugün gün ortalığımız bizdedir Macit şerefine.

Gün ortaya yakın sofralar serildi konuk odasına. Büyük tabaklarda yahni doğraması, üstünde bir avuç pilav kuzu etiyle beraber sofra üzerine dizildiler. Erkek kısmı konuk odasında kimi yemeğe başlamış kimi sıra bekliyor." (Benderoğlu, 2014: 48)

Alıntıda da görüldüğü gibi yazar duygularını daha açık ve doğru bir şekilde yansıtması adına kurduğu cümlelerde konuşma dilinden hareketle kısa ve açık cümleler kullanmayı tercih etmektedir. Karşılıklı konuşmalarda kişiler içten, samimi ve açık duygular içinde tasvir edilmişlerdir.

Yazar adet edindiği deyim, atasözü ve yöresel sözler kullanma anlayışını bu romanında da devam ettirmiştir.

Eserde geçen deyim ve atasözlerinin şunlardır:

"Tırnağına taş değmesin", "gözü dışarıda", "kapıda kulak veriyor", "Allah kazancı çok görmesin". "Evleri avadan olsun", "kuvvetin olsun", "eviniz avadan olsun", "kimim okunu okulandık üzerimize", "gözüm üstüne", "dört gözle bakmak", "zalim etmesin", "Kol boyun oldular".

Yöresel kelimelerin yoğunluğu aşağıda verilen örneklerden de anlaşıldığı üzere oldukça etkilidir.

“Mesnedi” (dayanak), “dincim alırım” (rahat ve huzur almak), “hâkât” (konuşmak), “mafarım” (kaçış yolum), “yüzleşirim” (yönlendim), “aparam” (götürürüm), “leben çekilmiş” (duvarı ağartmış), “üsresiyle” (ailesiyle), “baynamağı” (ötmesi), “fetre” (bir süre zaman), “kankavur” (koyunun boynundaki çan sesi), “gümrütlenir” (caz yapma), “hemşekavul” (bir yeri düzene sokmek için çaba göstermek durumu), “kavalsız” (sözü uzatmadan), “çift kalaş” (sert iple örülen ayakkabı), “huluksuz” (güçsüz), “toktaşmayıpsın” (henüz yemeğe doymamışsın),“yubandım” (bir şeyle meşgul olmak), “hiraset” (korumak), “mefarı” (kaçışı),“bestüge” (balcıktan yapılan çömlek ve testi), “doşap” (hurma hoşavı), “çurağlanmış” (sarmış), “heylimi” (eğimi), “çalladı” (hareket etti), “köçeler” (yollar), “civeleri” (küçük sıkışık mekân ve ya buçak), “yüngül” (hafif), “izaç” (izah etmek anlatmak), “tüngüldü” (zıpladı), “çupultu” (düşmek, çırpınmak), ““anaştalığını” (kahvaltı) , “şingilmişler” (çakılmışlar), “neveleri” (türleri), “haraş” (ergenlik döneminden önceki durum), “helhele” (zılgıt), “çapukna” (hızlıca),

Metin tahlili incelemesinde dilsel sapmalar roman içerisinde kültür özelliklerine bağlı olarak görülmektedir. “*Kelime, ifade ya da cümle yapılarında bilinen kurallara ve alışılmış yapılara aykırı olarak bazı değişiklikler, bozmalar, türetmeler, uydurmalar yapmak.”* (Çetin, 2008:264) Yazar, günlük hayatta insanların kullandığı konuşma diline, sanatın kendisine sunduğu imkânlar çerçevesinde günlük kullanımından farklı olarak yeni bir zenginlik katar. Çünkü eseri meydana getiren yazar, kendi kültür zenginliğinin birikimiyle dile yeni bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Dile kazandırılan bu zenginlik, okuyucu için estetik zevk alma unsurudur.

Ümran'ın eserinde dil sapmaları nadiren olmakla beraber yeri geldikçe kullanılmıştır. Dil sapmaları olarak genellikle kelime ve ifade sapmalarının yanında, çok az olmakla beraber dil bilgisi sapmalarına yer vermiştir. Ümran, eserlerinde günümüzde kullanılmayan Osmanlıca yer vermiştir. Yazarın bu davranışı, içinde bulunduğu dönemin şartlarına bağlı değerlendirildiğinde olumsuzluk olarak görülmekle beraber, günümüz Türkçesinin şartları altında ele alındığında bu yabancı kökenli kelimelerin kullanımı okuyucuyu yorabilmekte ve eserin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Yazar eserinde kurallı cümlelerden oluşan bir yazı dil kullanırken bazı yerlerde eksiltili veya devrik cümle yapısını kullanmayı tercih ettiği gözlemlenir. Bu eksiltili cümle kullanımı özellikle diyaloglarda görülmektedir:

"Azizim. Baban gitmiş çalışmaya." (Benderoğlu, 2014: 48)

"-Dayı onun kim olduğunu bilmiyoruz, hem de put gibi yerinde oturup hareket etmiyor.

-Kızın belki yolcudur yorgunluğunu gidermek için orada oturmuş ya da birini bekliyor... Şimdi yanına gideceğim ve kim olduğunu anlayacağım.

-Merhaba kardeş

Adam hemen ayaküstüne durdu, üstünden toprağı silkti.

-Dayı yüz merhabalar olsun, gözüm üstüne

-Kardeş görünüyor ki yabancısın... Buyurun emreyle... Kızlar endişe içinde dört gözle sana doğnı bakıyorlar.

-Dayı zalim emretmesin sözün doğrudur". (Benderoğlu, 2014: 83)

Yazar, vurgulamak istediği kelimelere ya da cümlelere ait ayrıntıları parantezle, ara sözlerle veya üç nokta üst üste koyarak belirtmiştir. Bu cümleler eser içindeki kullanımlarında alaya alma, bilgilendirme, devamını okuyucunun tamamlamasını isteme veya dikkatleri başka yöne çekme adına yazarın bilinçli olarak yaptığı tercihidir:

"Yönümüzü tam Muluçluk belgesinin deresine taraf çevirdik bizimle olan kişiler Herkes bir şeyler konuşuyorlar, Bundan önce bazıları dere suyunda boğulmuş herkesten bir söz çıkıyor bu sözleri duyunca asuman üstüme dolandı sanki felekim döndü, başımın ağrısı daha fazla çoğaldı, Düşünce yorgunluğu da bir yandan. Tam Şafak açıldı dereye ulaştık Macit'in benden ayrıldığı yere de durduk.. Yine karşımızda Muruçluk bölgesi göründü Cemal düşüncesine kapıldı (Babacan Sen anneme Ulaş Ben canımı kurtarabilirim.. Babacan Sen anneme ulaş ben canımı kurtarabilirim... Baba, baba)." (Benderoğlu, 2014: 67)

Yazar oldukça temiz bir dil kullanarak Türkçenin tüm özelliklerini göstermektedir. Dildeki ustalığını köylülerin dilinde halk ağzından vermiştir. Eserlerde kaba sayılabilecek sözlere yani küfür ve argoya yer vermemiştir.

2.7. SESSİZLİĞİN GİZLİ SESİ

2.7.1. Muhteva

2.7.1.1. Türkmen Yazarlarının Karşılaştıklar Engeller

Yazar, "Sessizliğin Gizli Sesi" adlı eserde Irak coğrafyasında bir Türkmen yazarın ne zorluklarla çalıştığını gözler önüne serer. Türkmen yazarlarının yazıları yayınlatamaması ve devlet tekelinde olan gazete, dergi, yayın evleri ve matbaalar tarafından baskı-sansür görmesinin ve o dönemde Irak Türkmenlerine verilen kültür ve dil haklarının bir kararla geri alınması Türkmen yazarlarını etkiler. Bu sıkıntılar yanında o dönemde dergiler ve diğer medya unsurları despot rejimin elinde bir maşa, uzanan kollarından biridir, bağımsız kalemlere, düşüncelere ya düşmanca bakılır ya da umursamazlıktan gelir.

> *"Devletin Türkmen Halkına verdiği kültür hakları bir kalemle sildiğinden dolayı o devlet kalleştir. Ne demek bir elle verip, öbür elle geri almak, bir topluluğun haysiyetini ayaklar altına almak? Bu hakları iyi niyeti gösterip ikrar etmişse, ikram etmişse, bağışlamışsa, bağışlayan armağanını tekrar geri alır mı? Geri alsa da dürüst sayılır mı? Aslında bu ani cömertlikte bulunmanın bir sebebi, bir amacı vardı. Milleti yanıltmak, sessizliğe davet etmek"* (Bayraktar, 2015: 13)

Bu süreçte Türkçe yazmak daha zor bir hal alır. Yazar yazdığı bu eserde somut dayanaklarla yaşanılanları okura teker teker anlatır. İçinde biriken tüm kırgınlıkları, kızgınlıkları, karşısına çıkan engelleri ve en önemlisi sessiz çığlıklarını romanında adından anlaşıldığı gibi "Sessizliğin Gizli Sesi" olarak yazmıştır.

2.7.1.2.Yaratma Sancısı

Bir eseri yazmanın, onu ortaya koymanın ne kadar zorlu bir süreç olduğu anlatılır. Sadece okuma ve yazma aşkı yeterli değildir, bunun yanında birçok konuda yeterliliğe sahip olmak gerekmektedir.

> *"Bütün kabahati yazdığım ürünlere yüklüyordum. Yazılarımın içeriğini düzelttikçe umursamaz duvarını delemiyordum. Düzelte düzelte taşa kazacak bir hale geldim. Bir işkenceye döndü yazmak eylemi, ben den*

> *uzun zaman alıyordu, hem de muazzam bir çaba harcıyordum."* (Bayraktar, 2015: 9)

Öncelikle yazdığı dile tam manasıyla hâkim olmalıdır. Kültürünü, tarihini ve değerlerini bilmeli ve benimsemelidir.

> *"Dayı Emin'in önerisi sonucu derdime derman buldum, omzumdaki dağ gibi kamburu erittim, karanlık tünelin sonundaki ışığı göre bildim, Türkmen yazarlarla yakından ilgilendim, onlar da benimle ilgilendiler. Büyük yazarlarla güzel insanlarla tanışmak fırsatı buldum, dünyam zenginleşti. Dili Türkçe yazanlar, yazılanlar, Türkmen medyası, Türkmen insanların derdin, yansıtanlar, Türkçeyi yansıtanlarla haşır neşir oldum. O gün hayatımın bir dönüm noktasıydı. Bin millik yol bir adımla başlar ve ben bu güzel insanlarla."* (Bayraktar, 2015: 11)

Yazar Türkçe yazmanın tüm zorluğunu görmüş, her bir aşamayı teker teker aşmıştır. Türkçe yazmak, öğrenmek için Türkmenleri tanımak gerektiğinin farkına varmış, Türkmenlerin gelenek-göreneklerini öğrenmiştir.

2.7.1.3. Siyasi Durum

Irak'ın içinde bulunduğu sosyal ve siyasi güvensizlik ortamının bir getirisi olan baskı, şiddet, sansür gibi pek çok uygulamanın ve bunun bilime, özellikle edebiyata olumsuz yansımasının anlatıldığı romanda dönemde yaşanan siyasi olaylar da verilmektedir. Hükümet, iktidar, rejim güçleri, rejime bağlı yayın kuruluşlarının hepsinin yazar için bir karşıt güç olması durumu söz konusudur. Roman içerisinde yer alan yazarların içinde bulundukları siyasi ortam hakkında da bilgi verilmektedir.

> *"İleriye giderken ben yerimde sayıyorum. Balkan Harbini duydum ama olaylarını canlı görmedim. Birinci Dünya Harbini hem gördüm hem de acısını yaşadım. O zaman daha toydum, fidan gibi ince ve tazeydim. Yıkılmak üzer olan bir yapının içindeydim, istikbalimi orduda görmüştüm. Kerkük'ten çıkıp Halep'e gitmiş, Harp okulun da okuyordum. Harp bitmiş, ordu dağılmış, mütareke yılları başlamıştı. Sen de çöken devlet gibi çöktün. Cihan devleti, altı yüz yıl dünyayı yöneten Osmanlı Devleti yıkılmıştı."* (Bayraktar, 2015: 48)

Bunlardan Mehmet Sadık adlı Irak Türkmen şairi olan ve 1886-1967 yılları arasında yaşayan aynı zamanda da romanda bahsi geçen yazarın içinde bulunduğu savaş ve mütareke yılları verilmiştir.

2.7.1.4. Diğer Temler

Necmettin Bayraktar'ın yazar kimliğiyle eserlerini yayımlatmak için ilk girişimini bulunduğu yıllarda devrim güçleri tarafından engellenmeye başlanması Türkmen yazarların Irak'ta Türkmenlere karşı uygulanan insanlık dışı faaliyetlerin arttığı bir dönemi göstermektedir.

> *"Ben bu yolda temkinli olarak yürüyordum. Bundan dolayı Bağdat'ta Arapça çıkan dergilerle mektuplaşırdım, örneğin aklam ve Talia Edebiye, kendim için bir yer edinmek istiyordum bu alanda. O günlerde ben bir toydum, oynanan oyunu anlamamıştı. Çünkü o dergiler ve diğer medya unsurları despot rejimin elinde bir maşa, uzanan kollarından biriydi, bağımsız kalemlere, düşüncelere ya düşmanca bakılır ya da umursamazlıktan gelinirdi. Bundan dolayı benim gönderdiğim yazılar ya çöp kutularını doldururdu, ya da sansüre takılıp giderdi. Bir de yazarlar arasındaki şahsi ilişkilerden yoksundum, kaba bir deyişle arkam yoktu, beni destekleyen ortamı daha bulamamıştım."* (Bayraktar, 2015: 9)

Kendi görüş ve düşüncelerini benimsemeyip, yazılar yazmayan sanatçıların Irak'ta tanınması üretmesi engellenmektedir. İktidarın neredeyse vahşi diyebileceğimiz tutumu karşısında ülkeyi terk etmekten başka bir çareleri kalmayan Türkmen bilim insanları, sanatkârlar ve yazarlar ömür boyu sürecek bir özlem göçüne başlamışlardır.

> *"Kırkların sonunda Kerkük'ten yola çıktın, hedef Anavatan Türkiye'dir. Yirmi yaşındaydın, hayatı baharında, çıktığın yol ilim ve irfan diyarı İstanbul'da. Aylardan sonra Kerkük özlemi ağır basar, hatta hasta yatağında seni düşünürdü, eğitim hayatına bir süre ara verirdim."* (Bayraktar, 2015: 39)

Savaşın, baskının, bölücülüğün ortamından kaçan Kerkük'te doğup büyüyen anlatıcının hasreti hiçbir zaman tükenmemiştir.

Ülke içerisinde Türkmen varlığını yok etmek için uygulanan Araplaştırma politikaları karşısın da Necmettin Bayraktar, Hamza Hamamcı gibi birçok Türkmen yazar verdiği eserleri zor ve uğraştırıcı olmasına rağmen Türkçe yazmaya çalışmaktadır. Hem yöre halkının dilini yaşatmakta hem de düzene karşı bir duruş niteliği göstermektedirler. Kerkük ve Bağdat başta olmak üzere Tuzhurmatı gibi bölgelerde Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü yıllardan bu yana yoğun olarak yaşayan Türkmen halkı özelikle son yirmi yılda iskâna zorlanmakta, yerlerine Arap ve Kürt aileler yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

Böylelikle hem Türkmenlerin güçlenen yapısı bozulacak hem de zamanla asimilasyona uğramaları gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Necmettin Bayraktar bu karmaşık ülke yapısı içerisinde her yazdığı sözcük ile Türkmen halkının sesini dünyaya duyurmaya çalışmaktadır.

2.7.2. Yapı Unsurları

2.7.2.1. Anlatıcı

Anlatıcı bu romanda yazar gibi davranan kahraman anlatıcıdır. Böyle dememizin sebebi romanın başlarında verilen bir dipnotta yazara ait bir hikâye hakkında bilgi verilmesidir. Hem kendi hayatına hem de meslektaşlarının hayatına dair bilgileri vererek içinde bulunduğu dönemim siyasal, sosyal, kültürel ve psikolojik durumunu aydınlatmaya çalışmaktadır. Anlatıcının dilinden verilen romanda başkahramanın ismi, kimliği açık açık verilmese de olay örgüsünden rahatlıkla Necmettin Bayraktar olduğu anlaşılmaktadır. Biz onun sadece yazar olduğunu bilmekteyiz. Yazar geriye dönüş tekniğini kullanarak kendi hayatından kesitler sunmaktadır. Günlük tarzında yazılmış bir roman olan bu eserde başkahraman okumayı çok seven bir yazardır.

> *"Doğrusu benim hayatım okumaktan ibarettir, kendimi bildim bileli. Kitap sayfaları içinde kendimi hep buldum, o güzelim sayfalar bana kapılarını cömertçe açtı, kar dağın yamaçlarına götürdü, sonunda güven verdi, alışkanlık, bağımlılık yaptı."* (Bayraktar, 2015: 8)

Kahraman anlatıcı görevini yazarın kendisinin üstlenmesi daha somut ve gerçekçi bir tutum ile yazılan bu romanın okur tarafından dikkate alınmasında da oldukça etkili olmaktadır.

> *"Bu alıntıda da görüldüğü gibi yazar/anlatıcı kendini gizleme gereği duymaz; bilakis kurgusal bir metin oluşturacağını ifade eder. Böylece daha romanın başında biz 'tanrı' olmayan bir 'insan' yazar/anlatıcı ile karşı karşıya geliriz. Bu anlatıcı tutumu roman boyunca sürer."* (Sarıçiçek, 2008: 196)

Postmodernist roman da kahramanların yazar/yazıcı olması ve bu yazıcının yazma eyleminde olaylara ve insanlara istediği gibi hükmeder. Yazar zaman zaman okuyucuya hitap etmektedir. Böylece, klasik gerçekçi romanın ölçütlerine uymayan 'avangardist'; yenilikçi bir tutum ortaya çıkarır.

Yazarın birinci şahıs anlatıcı olarak konuştuğu sahneler olduğu gibi üçüncü şahısa da sıklıkla başvurmuştur. *"Bana karşı uygulanan bu acı umursamazlığın nedenlerini daha kavrayamamıştı benim toy aklım"* (Bayraktar, 2015: 9) Eserde kahraman bakış açısı sıklıkla kullanılmaktadır.

> *"Başını musluğun altına sokuyorsun. Zamana direnmiş saçların emiyor suyu damla damla, serçe gibi su yağmuru altında çırpınıyorsun. Su damlacıkları boynundan sırtına iniyor derin bir titreyişle kapılıyorsun."* (Bayraktar, 2015: 45)

Bu alıntıda da görüldüğü gibi ara sıra şahıslarda değişim görülmektedir.

Bu eser toplumdaki insanların düzene bir karşı duruşu niteliği taşımaktadır. Yazar, anlatıcı tercihinin bütün avantajlarını kullanarak okuyucunun zihninde hiçbir soru işareti bırakmaz. Kendi yaşamından örneklerle eseri hareketlendirir. Geçmişi ve geleceği; kahramanlar ve okuyucular için meçhul olan her şeyi bilen ve yaşayan bu anlatıcı tüm çıplaklığıyla gerçekleri vermektedir.

2.7.2.2. Olay Örgüsü

Eserde olay örgüsünün karmaşık olduğu bu yüzden öyküyü anlamanın güçleştiği görülmüştür. Romanda olay örgüsünün karışmasına sebep olan en büyük etken zamanda yapılan geriye dönüşlerdir. Bu geriye dönüşlerle birlikte verilen iç sesler ve arada hiçbir geçiş olmadan verilen yazarın sevdiği kişileri tanıtması, Saddam dönemi iç karışıklıkları, Kerkük katliamı, hikâyelerinin hiçbir bağlantı kurulmadan aktarılması

eserin anlam bütünlüğünü bozmuş ve okuyucunun romanı anlamasını zorlaştırmıştır. *"Yazıcı bu tarihsel metnin etrafında modern bir anlatı kurar. Zira, geleneksel anlatılar olay merkezli olmasına karşılık modern anlatılar insan merkezlidir."(*Sarıçiçek 2008: 196)

"Sessizliğin Gizli Sesi" adlı roman tek zincirli olay örgüsüne sahiptir. Yazar, kendi yaşamından sadece bir kesit sunmuş, hayatını romanlaştırarak anlatmıştır. Yazar küçük yaşta okuma sevgisini kazanmıştır. Yirmili yaşlarda içindeki yazma ateşi büyür ve ilk yazılarını yazmaya başlar. Yazdığı eserlerini yayımlatmayı çok uğraşmasını rağmen başaramaz. Eksikliğin kendinde olduğunu düşünür ve yazılarını tekrar tekrar düzeltir, yeniden yazar. Oysa bağımsız kalemlere, düşüncelere düşmanca bakılan bir Saddam dönemi yaşanmaktadır. Bundan dolayı gönderdiği yazılar ya çöp kutusunu doldurur ya da sansüre takılıp gider. Yazılarını birçok gazete ve dergiye gönderir ama olumlu ya da olumsuz hiçbir geri dönüş olmaz. Bir gün Türkçe yazmaya karar verir. Bu karar onu çok gururlandırır ve mutlu eder. Ancak bu süreç çok sancılı ve zor olsa da o, pes etmez. Yazdığı yazılarının hiçbirini yayınlatmayı başaramaz. İster Arapça olsun ister Türkçe. Çünkü tüm yayın ve medya kuruluşları devlet başkanını yüceltmek, övmek için ayarlanmıştır. Bir gün Yurt gazetesinde yazısını yayınlamak için söz vermelerine rağmen yayınlamazlar. Ogün büyük bir üzüntü yaşar. Birde üzerine devlet tarafından tehdit edilince Kerkük'ten Türkiye'ye kaçma kararı alır. Türkiye'de bir süre kaldıktan sonra Danimarka'ya yerleşen yazar, yaşamını orada idame ettirir. O artık tanınan, kabul görmüş bir yazardır.

Olay örgüsünün akışı sürecinde estetik heyecan yaratacak öğelerden biri de yazarın Arapça yazma arzusunun sona ermesi ve Türkçe eserler yazmaya başlamasıdır. Okuyucunun merak duygusunu diri tutmak tüm edebî yaratmalarda gözetilmiş, bunu sağlamak için de vakanın akışında parçadan bütüne giden bir yapı oluşturmak için Bayraktar yazın hayatını kronolojik bir sıra ile aktarmaktadır.

> *"Osmanlı harflerle yazılmış dört ciltlik Türkçe bir sözlüğüm vardı elimde, kitap Kültür Bakanlığında çıkmıştı, başkası yoktu. O sözlükten hem yararlandım, hem de o beni epeyi uğraştırdı. Öyle bir kalabalığa girmiş ki kelimelerin gizemliliğine, anlam zorluğuna şaşıp kaldım. Bendeki Türkçe kaynakların kıtlığı, yazdığım cümlelerin örneği hiçbir*

> *yerde yoktu, bundan dolayı düzgün Türkçe yazmanın süresi uzadı, dil engelleri beni çileden çıkarttı, boşlukta koştuğum gibi oldu."* (Bayraktar, 2015: 15)

Olay örgüsünün gelişim sürecinde yaşanan savaşları bir kırılma noktası olarak söylemek mümkündür. Yazar bu baskı ve savaş ortamından uzaklaşarak eserler vermektedir. Olay örgüsünün gelişiminde bireylerin iç dünyasında yaşadığı bazı çatışmaların da sınırlı ölçüde de olsa etkili olmuştur. Özellikle yaşamının ilk yıllarında Türkmen bir yazar olarak yazılarının sansür görmesi ve ilerleyen yıllarda vatanından ayrıldığı için ölene dek vatan hasreti çekmesi bu noktada önemlidir.

2.7.3. Şahıs Kadrosu

2.7.3.1. Anlatıcı Kahraman

Şahıs kadrosunu oluşturan fertler arasındaki ilişkinin okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırması ve okuyucunun metni anlayarak bir sonuca varabilmesi için şahıs kadrosundaki fertler birçok yönleriyle yazar tarafından tanıtılırlar. Yazar yazdığı ilk öyküsünü de metin içerisinde dipnot vererek okucuya sunar.

> *"Yazın kavurucu sıcağında ter kan içinde seni bekledim, senin en sevdiğin güzelim Türkçe dilinde yazmıştım ilk ürünümü- Örümcek Günleri Türkçe yazdığım ilk öyküdür.- İlk yazdığım Türkçe örümcek öyümdür."* (Bayraktar, 2015: 15)

Genelde yazar bu tanıtımı metnin bütününe yayarak metin boyunca ilgiyi devam ettirmeyi amaçlar. "Sessizliğin Gizli Sesi" romanında bu amacın güldüğü görülmektedir. Şahıs kadrosunu oluşturan bazı karakterler yazar aracılığıyla okuyucuya tanıtıldığı için ve yazar da karakterlerin hemen hemen tüm düşüncelerini eserinde verdiği için okuyucu vaka boyunca karakterleri değerlendirme imkânına sahip olmaktadır.

> *"İki kardeş birbirinden hangisi daha şekerdir, şimdiye kadar bunu ben çözemedim. Ama senin ağabeyinden bir özelliğin vardı seni farklı kılan bence, sen bir şairden fazla bir öykücüsün hem de üstat, Arapça ve Türkçe öykülerini okudum ve hayran kaldım."* (Bayraktar, 2015: 25)

Yazar, eserindeki karakterleri oluştururken dönemin siyasi anlayışı, sanat ve edebiyat anlayışı, hayat şartları, kendi hayat felsefeleri gibi durumlardan da etkilenir. Eserde yazar Saddam döneminde yaşamaktadır. Saddam dönemi yazarlarının eserlerinde görülen, dönemin şartları gereği hükümet tarafından baskılanan ve sansürlenen bir devirdir. Eserde ideal tipler oluşturulmuş ve bütün eserlerde bu tiplerin özelliklerini taşıyan karakterler yer almıştır. Buradan yola çıkarak bir eserin şahıs kadrosunu inceleyerek dönemin hususi özellikleri, yazarın hayatı ve yine yazarın düşünceleri hakkında bir bilgi sahibi olmaktayız. Özellikle yazarın kendi hayatını anlatan eserlerde kahramanların hepsini yazarın psikolojik durumunu farklı boyutlarda yansıtan şahıslar olarak görmek mümkün olabilir. Bir geçiş dönemi yaşanmaktadır. Yaşanılan olaylar, özellikle sıkıntılar ve kişiler üzerinden ve yazma ve yayınlama meselesi verilmeye çalışılmıştır.

Asıl kahraman olarak olay örgüsünün içinde bulunmaktadır. Okumayı çok seven bir yazar olduğunu roman içindeki parçalardan çıkarılmıştır. Yirmili yaşların başında ilk eserini yazmaya başlamıştır. Yazar yaratma sancılarını yoğun bir şekilde yaşarmaktadır. En çok zorlandığı şey ise eserlerini yayınlatma hususudur. Türkmen kimliğinin bir getirisi olarak içinde bulunduğu toplum yapısı içinde düşüncelerinin kabul görmesi konusunda oldukça fazla zorluk çekmektedir. Bu yüzden zaman zaman yılgınlığa düşse de asla pes etmeyerek yazmaya devam etmektedir.

> *"Yeni yollar aradım durdum ama nafile, sonunda Türkmen dergilerini buldum, denizde boğulmak üzere olan su üstünde yüzen çöplere takılır gibi oldum. Yurt, Birlik Ses ve Kardeşlik dergileri okuduğumu hatırlıyorum, yazarlarını Dayı Emin'inin dükkânına uğrattıklarını görüyorum."* (Bayraktar, 2015: 9)

Yazar yazılarını yayımlatma konusunda destek bulmanın mutluluğunu yaşamaktadır. Kerkük'te yaşadığı dönemde ülke ve buna bağlı olarak kendisi sıkıntılı bir süreçten geçmektedir. Irak, kargaşa içindedir, iç çatışmalar yaşanmaktadır. Bu yüzden yazar, önce Türkiye'ye kaçar, oradan da Danimarka'ya geçer. Yıllar sonra tanınmış bir yazar olarak Irak'a döndüğünde Kerkük'ü bir harabe halinde bulur. Yaşadığı ve vatanından ayrı kaldığı sürece vatan hasretini her fırsatta dile getirmektedir.

2.7.3.2. Dayı Emin

Eserde tasviri yapılan tek kişi Dayı Emin karakteridir. Onun Kerkük'ün en işlek caddesinde bir kitapevi vardır. Dönemin bilinen bilinmeyen tüm yazarları onun dükkânının müdavimleri arasındadır. Bundan Dayı Emin'in çok sevilen ve sayılan biri olduğunu anlaşılmaktadır. Aşağıdaki alıntıda Dayı Emir'in dış görünüşünün tasviri verilmektedir.

> *"Zamanın hışmına uğrar yüzler, Dayı Emin'in yüzü belirgindir yüzler arasında. Esmer tenli, öfkelendiğinde daha koyulaşır, yüz çizgileri daha derinlere işler. Ağzı zamanın zulmünden şikâyet eden dert dedikodu kutusudur. Türkmen sevgisiyle beslenen, hoyratıyla, manileriyle, kültürüyle dünyasını kuran bir zattır, oku oku diyerek."* (Bayraktar, 2015: 8)

Yazar, Dayı Emin'in dükkânına sık sık uğrayarak, hem kendini tanıtır hem de onu tanır; Dayı Emin'le kısa zamanda bir baba oğul bağı kurar ve yıllar geçtikçe bu ilişki derinleşir.

Yazar, yazdığı öykülerini yayınlayacak kurum bulamaz. Bu durum onu çok fazla yıpratır. Yaşadığı sıkıntılı süreçte Dayı Emin onun tek destekleyicisi olur. Dayı Emin'in tavsiyesi üzerine yazılarını Yurt ve Kardeşlik dergilerine gönderir. Fakat bu dergilerden de beklediği ilgiyi göremez.

Yazar yılgınlığa düştüğünde Dayı Emin yeterki sen yaz, bizim yazarlarımız sana destek olur, diyerek yazara daima umut aşılamaktadır. Yazar o andayeniden içinde güneş doğduğunu hisseder ve yeni ümitlerle yazamaya devam etmektedir. Dayı Emin birçok yazar ve yayımcıyı tanır, onlar dükkânının müdavimleri arasındadır. Genç yazarı Irak'ta tanınan ünlü yazarlarla tanıştırma sözü vermektedir. Dayı Emin bu zorlu süreçte yazarın maddi-manevi destekçisi olmaktadır. Yazar, Dayı Emin'in kendine verdiği desteğin ne ifade ettiğini şu sözlerle anlatır:

> *"Dayı Emin'in önerisi sonucu derdime derman buldum, omzumdaki dağ gibi kamburu erittim, karanlık tünelin sonundaki ışığı görebildim, Türkmen yazarlarla yakından ilgilendim, onlar da benimle ilgilendiler. Büyük yazarlarla, güzel insanlarla tanışmak fırsatı buldum, dünyam*

> *zenginleşti. Dili Türkçe yazanlar, yazılanlar, Türkmen medyası, Türkmen insanlarının derdini yansıtanlar, baş ağrısına çözüm bulanlar; Türkçeyi yansıtanlarla haşir neşir oldum. O gün hayatımın bir dönüm noktasıydı. Bin millik yol bir adımla başlar ve ben başladım bu güzel insanlarla."* (Bayraktar, 2015: 11)

Yazar yazım sürecinde Dayı Emir'den aldığı destekle oldukça başarılı işler yapmıştır. Dayı Emir yardım sever kişiliğinin her ayrıntısını yansıtmaktadır.

2.7.3.3. Mevlüt Taha Kayacı

Araştırmalarıyla özellikle de halk edebiyatıyla uğraşan bir yazar olarak tanınmaktadır. Kardeşlik dergisinin sayfalarında Arapça bir köşe yazısı vardır. "Geyız Min Fayız" ismiyle yayınlanmıştır. Yazılarında Türkmen folklorunu inceler ve anlatır. Çoğunlukta eski harflerle yazılmış kitapları bir de öyküler vardır. En son çok kısa öykülerden oluşan "Peltek Babanın Sağır Oğluna Öğüdü" adında İstanbul'da bir kitabı yayımlanmıştır.

Yazar onu tanıdığında kırklı yaşlarındadır. Görgülü, ağırbaşlı, tatlı dilli, babacan, yerine göre barışçı ya da kavgalı bir adam olarak anlatmıştır. Yazar "Mevlüt Taha Kayacı"yı tanıdıkça devrimciliğini keşfeder; hapishane ve sürgün dolu hayatı ile yazarın dikkatini çekmiştir. 1959 Kerkük Katliamı'nda komünistlerin karşısında durmuştur. Bu dönemde "Vahit Abdul Rezzak" adında birisinin eziyetine maruz kalmıştır. O barışı savunan, ölümü ve savaşı yücelten bir adam olarak despot tavırlarıyla, şiirleriyle ve duruşuyla, "Mevlüt Taha Kayacı"'nın karşısında bulunmaktadır. Mevlüt Taha Kayacı ise yazılarıyla ve eylemleriyle koca bir çınar ağacı gibidir.

> *"Beni seninle tanıştıran Mevlüt Ağabey olmuştu, ben yeni bir edebiyatçı sen şanlı şöhretli Türk üniversitelerinde okumuş, Türkçe yazılan yazılara yakından vakıf olmuş şanslı bir yazardın"* (Bayraktar, 2015: 28)

1971 öğrenci protestolarında ön saflardadır. Millete Verilen birtakım hakların geri alınmasına karşı, hak yanlısı, haksızlığa, zulme, zulmette karşı bir tavır takınmıştır. Bundan dolayı Irak'ta bütün rejimlerin hışmına uğramıştır. Hayatı sürgün yerlerinde geçmektedir.

Mevlüt Taha Kayacı, tüm bu üstün özellikleriyle yazarı olumlu anlamda etkiler ve yönlendirir. "*Bir gün kafamda şimşek gibi bir şey çaktı, niye Türkçe yazmayım, neyim eksik, zaten ana dilim Türkçedir, neden olmasın?"* (Bayraktar, 2015: 14) Necmettin Bayraktar bu düşüncesini Mevlüt Ağabey'ine açar. O da çok sevinir hemen elini sıkarak tebrik eder. Desteğe çok ihtiyacının olduğu bir dönemde ondan bu sıcaklığı görünce işe koyulur. Çok gururlu, sevinçlidir.

2.7.3.4. Hamza Hamamçıoğlu

Kerkük'te çok ünlü bir romancıdır. Onun başarısı yazarı olumlu yönde etkiler ne motive eder. Onunla bir kitapevinde tanışır.

> *" Seninle herkesten önce tanışmıştım, kim olduğunu henüz bilmiyordum. İşin saka tarafı seni bir kitap seyyahı olarak tanımlıyordum, nitekim sende öyleydin, bir romancı olduğunu bilmiyordum ama adını duymuştum. İlginç olan Kerkük'ün sayılı kitap satan dükkânları seninle tanışmağa, buluşmağa araç olmuştu."* (Bayraktar, 2015: 29)

Hamamcı yazdığı birçok romanı ile Türkmen yöre halkının yaşantısını okura açık bir şekilde sunmaktadır. Türkmen yazarlarının yaşadığı sıkıntılar aşarak tanınmış büyük bir yazar olmuştur.

2.7.3.5. Molla Namık

Yazarın çocukluk arkadaşıdır. Çok neşeli hayat dolu biridir. Bu görünüşüyle aslında etrafındaki herkesi, tüm arkadaşlarını aldatmıştır. Bir gün aniden değişmiştir. Behçet'le çok yakın arkadaştırlar. O şakacı, esprili kişiliğin altından başka bir insan çıkar.

> *"Molla Namık benim çocukluk arkadaşımdı. Onu şakacı ve saf olarak tanırdım. Ciddi bir tavrına hiç tanık olmadım evvel zaman içinde. Örneğin, bildiğimiz molla tiplemesi genellikle çok vukur hem de somurtkan olur, ama bizim molla tam tersi, aykırı bir tabiata sahiptir."* (Bayraktar, 2015: 19)

Behçet'e inkılâpçıları tanıyıp tanımadığını sorar. Bu konuşmadan sonra sakladığı yüzünü ortaya çıkarmıştır. Molla Namık bir fanatik Kürt gruplarının destekçisi

olduğunu açıklar Şimdi Kürt halkına hesap verme zamanı geldi, der. O günden sonra cami imamlığı görevini de bırakır ve halka karşı yapılan katliamlara katılır.

> *"Camiyi, imamlığı terk etti. O fanatik Kürt grubuna katılmak için. Gün geldi gün gitti onun nitelediği hesap verme günü gelip çattı… Gazanız mübarek olsun gençler! Sağ ol Mam Namık."* (Bayraktar, 2015: 20)

> *"Cami imamlığını terk etti o fanatik Kürt grubuna katılmak içi. Gün geldi gün gitti onun nitelediği hesap verme günü gelip çattı. Cadde ve sokaklarda soykırım kıyıldı."* (Bayraktar, 2015: 20)

Takma adının Mam Namık olduğunu söyler. Ve o günden sonra Behçet, onunla görüşmez.

2.7.4. Mekân

2.7.4.1. Dış Mekân

Necmettin Bayraktar'ın, Sessizliğin Gizli Sesi adlı eserinde mekân üzerinde çok fazla durmamıştır. Aslında kendi yaşamından bir kesit anlattığı eserinde "tedric" esası çevresinde kaleme aldığı için, mekâna ait hususiyetleri bir intibayı sezdirecek tarzda okuyucuya sunmaktadır. Buna rağmen özellikle şahıs kadrosu üzerinden, çizdiği karakterlerin anlatımında belirli mekânlar kullanmış ancak bu mekânları ayrıntılarıyla okuyucuya vermek yerine, sadece bulunulan yer ya da şehri söyleyerek okuyucu tarafından canlandırılmasını istemiştir.

Sessizliğin Gizli Sesi romanında, ayrıntılı olarak betimlenmiş, belirli bir mekân bulamayız. Mekânların açıkça isminin verilmesi ile yetinilmiştir. Betimlemesi yapılan tek mekân Kerkük'tür ancak bu betimlemede çok sınırlı tutulmuştur. Romanda mekân, yazarın duygularından epeyce izler taşımaktadır. Ancak yazar duygularını, korkularını, yaşadıklarını, vücuda getirdiği karakterleri aracılığıyla yansıtmış ve mekânlar üzerinde izlerini bırakmıştır. MekânIrak'ın Kerkük bölgesidir. Zaman 1980'ler, savaşın insanları savurduğu, acının yürekleri parçaladığı bir dönemdir.

> *"Kerkük'ün göbeği, en işlek caddesi, Dörtyol'un kavşağı; Dayı Emin'in dükkânına doğru; kitap deryası desem, kulübe; köşk mü? Yoksa ufacık bir alanda sıkışan kitap yuvası desem mi? Vatan Irak'tı, Kerkük*

cennetidir.“ (Bayraktar, 2015: 7) roman içinde sıklıkla adı geçen yerlerdir.“Uzun yıllar yurt dışında çalışmış, özellikle dış elçiliklerde, kültür ataşesinde tercümen olarak çalıştı. Arap kültürlerinde, Fransa'da uzun yıllar çalıştı.” (Bayraktar, 2015: 36)

“Böyle başıboş dolaşırken Dayı Emin'in dükkânını buldum. Küçücük bir dükkândı, kitapların çoğunluğundan âdette coşardı kaldırma. Dükkân mekân olarak subaylar kulübünün ve astsubaylar kulübünün sırtına yaslanıyordu adeta.” (Bayraktar, 2015: 8)

Sadece isimleri verilerek geçilen diğer mekânlar ise şunlardır: Cumhuriyet caddesi, Atlas Caddesi, Babagurgur Caddesi, Sinema Âlemin Caddesi, Sok Asri Pazarı, Hamra Caddesinde Kara Kahvesi, Yuvarlak Kahve, Telafer, Telafer Kalesi, Erbil, İzmir, Adana, Turgut Özal Bulvarı, Öğretmenler Evi, Otel Odası, İstanbul, Danimarka.

2.7.4.2. İç Mekân

Mekân olarak kerkük'ün mahalleleri, ana caddeleri ve kahve haneler eserde zikir edilmektedir. Bunların yanında Dayı Emmi'nin dükkânı ve Adana'da bir otel mekân olarak geçmektedir. Ancak iç mekân olarak hiçbir mekânla ilgili iç tasvir örülmemektedir.

2.7.5. Zaman

Yazar, hikâyeye yazar olma serüvenini anlatarak başlar, daha sonra hiçbir geriye dönüş ifadesi, bir zaman kavramı belirtmeden eski zamanlardan, geçmişte yaşanan olaylardan bahsedilir. Eser boyunca geriye dönüş yapıldığını belirten kesin bir cümle yoktur. Burada yirmi otuz yıl öncesine dönüp Saddam dönemi olayları ve Kerkük katliamını anımsar. Ancak yapılan geri dönüşleri kesin cümlelerle birbirinden ayırmaz. Romanda 1980'li yıllardan bahsedilmektedir yazar geri dönüş tekniği ile yaşadığı o yılları anlatır. "Zamanın başlangıcı 1980'lerdi, hayatımın en sancılı yıllarıdır. Nasıl geçti o yıllar? Bir ben bir de Allah bilir."(Bayraktar, 2015: 7) Yazar zamanda anılara daldığında savaşın haklın üzerindeki acı dolu yıllarını hatırlamaktadır. Kendi hayatını ve döneminde yaşayan yazarların hayatını anlattığı bu romanda özellikle aktüel zaman kullanmıştır.

“Kitap fuarına gidiyor mu?”

"Neresi bu?"

"Turgut Özal Bulvarı'ndan"

"3 ve 6 numaralar gider."

Adana çok garip bir şehir gizemli denecek kadar şaşırtıcı hem de tuhaftır. İlgimi çeken dikili ağaçlara önem verdikleri, özellikle portakal dikmeğe özen göstermişler." (Bayraktar, 2015: 65)

Yazar Adana'da olduğu dönemde TÜYAP Fuarına giderken yaşadıklarını anlatmıştır. Aktüel zamanın dışına, ipucu değeri taşıyan bazı bilgileri vermek amacıyla geçmişe giderek çıkılır. Bu bir tür 'flash-back' (geçmişi aydınlatma) yöntemi olarak oldukça etkili bir yöntemdir. Ancak, bu yöntemin kullanımında esas olan estetik ritim yaratma amacı düşünülmemiş, onun yerine son derece basit ve geleneksel bir yol tutulmuştur.

"Silahlar aniden ateşleniyor çelik çanaklar adeta birbirine çarpıyor, panik halindeki kabalık kütleye onun gerçek yüzünü göstermiş oluyor. Düzen bozuldukça tempo yükseliyor. Toplu yığınaklar bir köşeye sıkışmış panik içinde. Gözler beyazlaşmış korkudan, bakışlar bir noktada birleşmiş. Güneş tutulmuş, karanlık basmış, ufukta kızıl bir ay yükseliyor, göğün göbeğinde dev bir yaratık gibi. Gözler sonsuza dek açık." (Bayraktar, 2015: 57)

Yazar geçmişin savaşın o sıcak çatışma havasını geri dönüş tekniği ile yansıtmaktadır. Sık sık zamanda atlamalara ve özetlemelere başvuran yazar, tüm geçmişi aydınlatmaya çalışır. Bunda bazen geleneksel hikâyelerin tutumuna benzer bir tasarrufla karşılaşırız. Aşağıdaki alıntıda bu durum görülebilir.

2.7.6. Dil Malzemesi

Üslup, sanatçının yazım yöntemi, kelime seçimindeki ve cümle kuruluşundaki kendine özgürlük, görüş, duyuş ve anlatım özelliğidir. Sanatçının dili kullanma biçimi, anlatma şekli üslubu oluşturur. Üslup, kişiye özgü bir niteliktir. "Sessizliğin Gizli Sesi" romanının diline baktığımızda Necmettin Bayraktar'ın oldukça sade, dönemine göre kolay anlaşılabilecek bir dil kullanarak eserini yazdığını söyleyebiliriz. Yazarın oldukça

şiirsel bir üslupla yazdığı görülmüştür. Yazar, roman da dili, halk dilindeki kelimelerden seçerek basit ve kısa cümleler kurmaktadır. Eserde diyaloglara çok fazla yer verilmemiştir. Yazarın kısa cümleler kurması eserde anlatıma bir dinamiklik kazandırmıştır. Yazar, kurduğu kısa cümlelerle her ne kadar anlatımı kolaylaştırmış olsa da; kurgudaki ani geriye dönüşler, olayın zaman ve mekân algısından kopmasına sebep olmuş ve eseri karmaşık bir yapıya sokmuştur.

> *"Allah'ın rahmetine sığınıyorum, derken bin mil uzunluğunda bir yol bir adım kadar yakın oluyor, atacaksan adımı dünya gül, gülistan olur. Göğsün boş teneke gibi hırıldıyor, sana ne oldu ey ihtiyar? Akşam, yemeği ağır mı geldi? Yediklerin neymiş? Bir kap mercimek çorbasıydı. Çok mu yedin? Yiyeceksin, ölüm kapıda, yoksa Azrail'i yatalak olarak mı karşılayacaksın?" Şadırvanda menner oturağa çöküyorsun. Odadan şadırvana iki adım bir yol kadar ömrün kalmış. Gözlerini açıp "Ya Rabbi!" diyene kadar... Belki de maazallah "kehanet" diyeceksin, kendini küfre sokacaksın."* (Bayraktar, 2015: 45)

Yukarıda verilen alıntıdan da anlaşıldığı gibi kısa ve yoğun cümlelerin kullanımı romana bir hareketlilik, ritim duygusu kazandırmıştır.

Eserlerini önce Arapça yazan sanatçı ani bir kararla Türkçe yazmaya başlamıştır.

> *"Türkçeden Arapçaya, Arapçadan Türkçeye çevirdi, dile canlılık verdi, sevgi saygı kattı."* (Bayraktar, 2015: 36)

> *İlkin dil engeline takıldım, sonra Türkçe sözcükleri nasıl kullanır diye şaşırdım, elim altındaki Türkçe sözlükle epeyi beni uğraştırdı. Bir yandan Türkçe kitapların yokluğu, öbür yandan bizim yazdığımız Osmanlı harflerin yazılış biçimlerinin güçlükleri. Yani eski harflerin imla ihtilafları, Yurt gazetesinin kullandığı imla başka, kardeşlik dergisinin kullandığı bambaşka, kimi az kimi de çok harf kullanıyor. Türk kelimelerini resmederken, sonunda aşure çorbasına döndü dil."* (Bayraktar, 2015: 14-15)

Edebi eserlerde olayın akışını sağlayan cümle yapıları, bağlaçlar, noktalama işaretleri, kullanılan edebi sanatlar, eserin dilinin yazılan döneme uygun olarak kullanılıp kullanılmadığına, akıcı bir üslubu olup olmadığına, kahramanların sosyal ve toplumsal hayata göre seçilip seçilmediğine, halka ait unsurlara, kelimelere, deyimlere yer verilip verilmediğine dikkat edilmektedir.

"Sessizliğin Gizli Sesi" romanı Türkiye Türkçesi ile yazılmıştır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, aynı temel şive grubunda bulunan Kerkük Türkçesiyle Türkiye Türkçesi'nin birbirine benzerlikleri kaçınılmaz bir gerçektir. Cümle yapısı, ek ve imlâ da bazı farklılıklar yüzünden zorluklar yaşanmaktadır. İlk bakışta, Türkiye Türkçesi ve Kerkük Türkçesi sadece söyleyiş farklılıkları taşıyor gibi görünse de bu iki şive arasında hem konuşma hem de yazı dilindeki, söyleyişten ziyade kelime yoğunluğu farklılığı oluşmaktadır. Eserde yer verilen deyim ve atasözlerini şöyle sıralamak gerekir:

> *"Şaşıran dilimi yutacaktım."* (Bayraktar, 2015: 16)
>
> *"Nitekim ben deli gibi bir hafta gidip geldim, evle dükkâna arasındaki yolları, dövüp ziftlendim ve bir güzel asfaltla döşedim."* (Bayraktar, 2015: 16)
>
> *"Seni beklemekten ayaklarıma kara sular indi be kardeşim."* (Bayraktar, 2015: 17)
>
> *"Senin şekerine tuz katılmış, biraz acıyla yoğrulmuş, gama mazhar olmuşsun."* (Bayraktar, 2015: 18)
>
> *"Hoş demişsin, kavrulur sıcakta bana belsem gibi oldu."* (Bayraktar, 2015: 21)
>
> *"Kelleyi koltuğa almaktır bu işin sonu."* (Bayraktar, 2015: 24)
>
> *"Beklemekten babam çıktı diyecektim ama diyemedim."* (Bayraktar, 2015: 38)
>
> *"Ölüm gırtlağında doğulmanmış, kendini avluya zorla atıyorsun."* (Bayraktar, 2015: 45)

"iki avuç içinde su durmaz, saatler arkaya dönmez, temeli olmayan yere bina yapılmaz." (Bayraktar, 2015: 48)

"Gözlerini bir noktaya dikmiş." (Bayraktar, 2015: 49)

"Düşenin dostu olmaz demişler, zayıf düşenin varını yoğunu kurtlar kemirir." (Bayraktar, 2015: 53)

"Kitap yolculuğunda toza dumana bulaşmışsın." (Bayraktar, 2015: 73)

"Seni gökte ararken yerde buldum." (Bayraktar, 2015: 73)

"Aramaktan canım çıktı." (Bayraktar, 2015: 73)

"Yorgunluğunu sakin ifşa etme, dedi." (Bayraktar, 2015: 73)

"Elimde bir kaza çıkmadan." (Bayraktar, 2015: 80)

"Evvel zaman içinde tanıdığınız kişileri ahır zamanda pek tanımaz olursunuz belki." (Bayraktar, 2015: 18)

Romanda çok fazla olmamakla birlikte kullanılan başlıca yöresel sözler şunlardır:"melül melül" (üzgün üzgün), "duçar oldu" (çaresiz ya da musibete uğramak), "melun" (naletli), "zubun" (Irak Türklerinin milli ve foloklor giyisilerinden biridir, kolsuz uzun cübbe), "camadanı" (Irak Türklerinin başlarına bağladıkları sarık, yaşmak), "haykırı" (aykırmak). Yazar Türkçenin hemen hemen bütün kurallarına hâkim olduğu için oldukça başarılı eser ortaya çıkarmıştır. Küfür ve argo söz kullanımına da rastlanmamaktadır.

Eserde daha önce incelediğiniz diğer yazarların romanlarında da belirgin olarak görülen iki nokta kullanımı Necmettin Bayraktar'ın eserlerinde de görülür. Buradan da anlaşılacağı gibi Irak Türkmen edebiyatı içinde Türkiye Türkçesinde kullanılmayan yan yana iki nokta işareti sıklıkla tercih edilmektedir.

2.8. KEMİK ÇİFTLİĞİ

2.8.1. Muhteva

2.8.1.1. Ölüm

Polat'ın, kendine özgü gözlem yeteneği ve toplum değerlerine gösterdiği duyarlı yaklaşım ile ele aldığı temleri, etkileyici ve gerçekçi bir şekilde işlenmiştir. Ölüm, savaş ve yokluk ve yalnızlık gibi tematik unsurlarla toplumda meydana gelen sorunlara ışık tutan yazar, sosyal hayatın yansıtıldığı bu tematik unsurlar ile eserinin çatısı oluşturmuştur.

Ölüm romanın başından sonunu kadar kendini gösteren ana temlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, hayat ile ölüm arasında ince bir çizgi olduğunu eserinde okuyucuya hissettirir. Yaşanan ölümlerle dönemin insanlarının yaşadığı kötü atmosferin havası da yansıtılmış olur:

> *"Tarlalar öyle bir kıraçlık olmuştur ki, mezarlıklarla hiçbir farkları kalmamıştı. Biri başucunda, diğeri de ayaklar yanında iki gömüt taşıyla, çağlar boyu suçunu örtbas eden ölüm, iki karışlık bir katman toprağın altında addi hesabı olmayan misafirlerini hapseden, şehri üç yönden kuşatan mezarlıklarla çevirmiş, havaya ve etrafa dehşet saçıyordu."* (Polat, 2016: 254)

Ölüm görüldüğü gibi bazen salgın bir hastalık neticesinde bazen de açlık sonucunda belirmekte, sonuç olarak korkutucu ve gizemli bir şekilde okuyucunun karşısına çıkmaktadır**.** Özellikle hikâyedeki psikolojik atmosfer göz önüne alındığında yaşanan kuraklık ve kuraklığın doğurduğu kıtlık ve siyasi nedenlerden ötürü yaşanan savaşın cephe gerisine yansıması ölümün geniş bir yelpazeye yayılan açılımını göstermesi açısından önemlidir.

> *İşte bu memleketin insanları, ne açlarına bir çare bulabiliyor, ne de ölülerini gömmeye yetişebiliyorlardı. Can verip de lâyıkıyla gömülmek az kimselere nasip olabiliyordu. Evlerinde unutulan açlık kurbanlarının hiç biri eyvah ölüyoruz diye seslerini çıkartamıyorlardı, ancak ölüp*

> *kokuştuktan sonra leş kokuları ölümlerini cesurca ilan edebiliyordu."* (Polat, 2016: 254)

Ölüm Irak coğrafyasında çoktan kabullenilmiş bir olgudur. Önemli olan şeklinin nasıl olduğu konusudur. Yalnız ve açlıktan kokuşan bir leş olarak mı gerçekleşecek yoksa sevdiklerin yanında son nefesini verip gururlu bir cenaze töreni mi yapılacaktır. (?)

> *"Ölümden şeytan bile el üzer.. Boşunsa dememişler bu atasözünü, değil mi! Eee işte en iyi yer ölülerin yattığı yerdi. Yani mezarlıktı!"* (Polat, 2016: 279)

> *"Ölümü bekleyip kabullenmenin dışında bir de onurla ölmek vardır ve izzeti ikramla gömülmek.."* (Polat, 2016: 254)

Sonuç olarak romanın kaleme alındığı yıllarda gerek yazarın özel yaşamında gerekse Kerkük toplumunun o dönemler siyasi yönden içinde bulunduğu olumsuz şartlarda ölüm, sürekli yüz yüze gelinen bir sonuç olarak kendisini göstermekte ve bu durumun bir yansıması olarak bu dönemlerde yazılan hikâyelerde farklı şekillerde belirmektedir.

2.8.1.2. Yalnızlık

Yalnızlık temi eserde bütün kahramanların ortak kaderi gibidir. Özellikle asıl kahraman Basira, üzerinden anlatılan yalnızlık içe kapanma şeklinde görülmektedir. Yalnızlığı sadece bedenen değil, ruhen ve fikren de bir yalnızlıktır. Bu yalnızlık çatışmaları da beraberinde getirir. Kendi kendisiyle çatışan ve dünyaya küsen Basira, netice de bu olgunlaşma sürecini başarı ile tamamlayamaz gerek kendi kendisiyle, gerekse toplumla yeniden barışmak yerine kendini yalnızlığına mahkûm eder.

İlk kez annesinden ayrılarak Musalla'ya taşındıklarında yalnızlığın pençesine düşen Basira kendini mekâna ve iç dünyalarına kapatmış ve bir daha da oradan kurtulamamışlardır. Basira, bu eve bırakılan değersiz bir eşya gibidir.

> *"Suni olsa da şefkat dolu bir sesle ve tatmin edici bir ağızla: Korkma kız Basira! Dedi, Kalacaksan kal kızım.. çok çok birkaç gün çekmez ananı da bulur getiririm.. bizim ona ihtiyacımız var.. korkma kız."* (Polat, 2016: 51)

Yalnız kaldığı için oda evin diğer fertleri gibi odasına çekilmektedir. Nefes almak için ıssız avluya her çıktığında evdeki sessizlik ona ağır bir suç işlediğini bağırır sanki onun için odasına gider. Basira'nın bu evde artık sığındığı ve sıcaklık bulduğu tek canlı evin kedisi Pıspıs'dır. Bu günlerde sık sık Abu-üluk türbesine giden ve annesine kavuşmak için burada dua eden Basira gün geçtikçe yalnızlığa gömülür.

> *"Obadan geldiklerinden beri epey zaman olmuştu, ama Basira'nın yaşadığı bu sokaktan ve Musalla mezarlığından başka, ne bir karış öteye gitmişti, ne de bu âlemden gayrı hiç bir yeri görmüştü; ancak gidip gördüğü en uzak yer, mezarlığın ötesine, Leylan'a giden yolun sağ tarafına düşen Hisar çiftliğiydi."* (Polat, 2016: 239)

Evlendiğinde de onun hayatında pek bir değişiklik olmaz. Kocası evliliklerinin en güzel günlerinde daha balayı bitmeden cepheye gider ve bir daha geri dönmez. Basira yine yalnız kalmıştır. Bu sefer anne hasretinin yanıma bir de koca özlemi eklenmiştir. Bu günlerini satın aldığı ineği ile avunarak geçirir. Tek yaptığı ineğini Musalla mezarlığında otlamak ve bir köşeye oturup düşünmektir.

Bir gün talihsiz bir kaza yaşar; danası yüzüne tekme atar ve yüzünün bir tarafı darmadağın olur. İyileştikten sonra artık yüzü eski güzelliğini kaybetmiştir. Elmacık kemiği çökmüş, çenesi dağılmış, yüzünün bir tarafı mum gibi eriyip akmış ve oldukça çirkinleşmiştir. Kadın ve çocukların bu ürkütücü yüze bakarken canları boğazlarına gelir.

Tüm bu yaşadıklarından sonra çok yıpranan Basira tamamen kendini bırakmış ve bir deri bir kemik haline gelmiş, beli bükülmeye başlamıştır. Danayı kestikten sonra da evde bir tek ineği kalmıştır, o inekten başka hiç kimsesi yoktur; ineğe bakmaktan, onu otlatmaktan başka da hiçbir derdi yoktur sanki. Bir de bu başına gelenler, yüzünün bir ucubeye dönmesi, çocukların ondan korkması onun daha da yalnızlığa iter. Yalnız kalmayı yeğleyen Basira kendini mezarlığa atar. Kaybettiği iç huzurunu ancak burada bulur. Kendini, kendi kimsesizliğine ve mezarlığın tenhalığına kaptırır. Orada börtü böcekleri izler, kara bahtını, yomsuz, hüzün dolu geçmişini, meçhul kaderini, annesine ve kendine kasvetli gelen o malikâneyi anımsar.

Yalnızlığını paylaştığı Abu-ûlük türbesinin ise onun dünyasında özel bir yeri vardır. Başka bir yerde de bir varlıkla bu kadar senli benli olup, bunca düşü kurabilir, ne de böyle yanık yanık ağlayıp içini dökebilir. İşte burası Musalla Mezarlığı ve Abu-ûlük türbesidir. Bu büyülü yer, sanki onundur ve kendisinden başka hiç kimseye ait değildir. Buraların gökyüzüne, ulu tanrının hükümranlığına daha fazla yakın olduğunu hisseder, bu tenhalıkta, Abu-ûlük yatırının civarında kendi iç âlemine kapanır. Kaderine, kötü yazgısına serzenişte bulunur. Burada bulunduğu zamanlar, yeri göğü yaratan yüce Allah'a kendini en yakın hissettiği anlardır.

2.8.1.3. Kıtlık ve Açlık

Savaşların beraberinde getirdiği ve her zaman neticesi olan kıtlı ve açlık romanda görünmektedir. Kıtlığa sebep olan ikinci nedense yağmurun yağmamasıdır, ortalığı kasıp kavurmaktadır. Yaşamın zor olduğu halde, daha da yaşanılmaz bir duruma gelmiştir.

> *"kim bilir ki? Tuhaf taraftan başımıza gelenler yetmiyormuşcasına bir de gökyüzü rahmetini indirmekten esirgemeye başlamasın mı, işte tam bu esnada şehirde az ve gayet etkisiz kalan garizona çekilme emri verilmiş beraberinde düşmana yarayabilecek olan her şeyi imha etmek emri de gizlice ek olarak sadır olmuştur. "* (Polat, 2016: 253)

Devletin mahsule el koyması da halkın açlığını açığa vurmuştur. Yoksul olan halk açlıkla da sınanmaya başlar.

> *"Mahsul ve hububat tükendikten sonra millet, çekirge sürüsü gibi ağaçların canına düştü, dallarda yeşil yaprak ismi bile kalmadı. Açlık tıpa tıp kıran gibidir, milletin arasına düşmeye görsün, hemen görülmez etkisi, ne kadar beslenirsen nafile, ne kadar korumak istersen de koru kendini, hiç fark etmez, açlık şuuru seni hırpalar"* (Polat, 2016: 255)

2.8.1.4. Savaş ve Yokluk

Halk, önce savaşın doğurduğu, cephe gerisinde yaşanan olumsuzluklara karşı mücadele verirken arkasından salgın hastalıkla halkın iyice beli bükülür. Devamında başlayan kuraklıkta ülkede kıtlığa neden olur. İnsanlar bir lokma ekmeğe muhtaçtır. Esnaf

elindeki mallarını saklar, devlet her şeye el koyar ve elindeki mallarını saklayanı ağır şekilde cezalandırır. Açlık öyle bir boyuta varmıştır ki insanlar yağmaya başlar. Bu sırada devlet, garnizona çekilme emri vermiş, asker çekilirken beraberinde düşmana yarayabilecek olan her şeyi imha etme kararı almıştır. Taşrada hektarlarca ekilmiş arazilerde kuruyu ve yeşili ateşe vererek, kuzeye doğru çekilirken bir taraftan da haneler, bağ bahçeler ahırlar, tahıl ambarlarını basarlar; teftiş esnasında her şey müsadere edilir. Ambarlar silinip süpürülür. Birkaç gün sonra biçilmeyi bekleyen ekinler de yerli yerinde yakılır. Yangının ardından tarlalar simsiyah anızdır. Mahsül ve hububat tükendikten sonra millet, çekirge sürüsü gibi ağaçların canına düşer, dallarda yeşil yaprak ismi bile kalmaz.

Açlık tıpatıp kıran gibidir, milletin arasına düşmeye görsün, hemen görünmez etkisi ne kadar beslenirsen nafile, ne kadar kaçmak istersen de hiç fark etmez. Dağ başında ölümle baş başa terk edilmiş bir canavar gibi hissedersin kendini, korkulu rüyaya kapılırsın, gözünü açar açmaz ölümü başucunca oturmuş bulursun. O zaman direnmeden ölüme teslim olmaktan gayrı hiçbir çaren kalmaz. İşte halk böyle büyük bir çaresizlik içindedir. Memlekette yalnızca yanmış anızlar ve salgın hastalık kol gezer.

> *"Yedi gün yedi gece içerisinde şehrin yüzüne açılan cehennem kapısı, bir türlü kapanmak nedir bilmiyordu. Düşmanla fiili bir şekilde çarpışma şerefine nail olmadan yenilgiye düşürülen ve hezimeti sindiremeyen garnizon, bu temaşanın son perdesini acımasızca oynamaya mahkûm edilmişti, üstelik her tarafı kundaklamaya zorlandı. Öylece gözyaşına bakılmadan memleket yakıldı. Bir yandan üç gün boyunca geceli gündüzlü devam eden yangınlar, bir yandan da Baruthanede patlamalar, şehri tabandan sarsmıştı."* (Polat, 2016: 255)

Devletin kendi eliyle kendine ait malları ateşe verdiği anlaşılınca halk bu sefer yağmaya başlamıştır. Aç, perişan, dermansız kalan insanların ölüm kalım kavgasında ateş tanrısının ağzından ölmezliği aşırmak uğraşına benzer bu mücadele vermekte ve onlar ruhlarını geri alabilmek için son kozlarını kullanmaktadırlar. Savunmasız kalan şehre elini kolunu sallaya sallaya giren İngiliz askeri, yanıp savrulan tarlaları ta uzak doğudan buraya sevk edilen Hindus ve Bengali piyade birliklerine çiğnetir. Budurum da savaşın çirkin yüzlerinden biridir.

2.8.1.5. Diğer Temler

Basira'nın yalnızlık içerisinde geçen hayatının anlatıldığı Kemik Çiftliği romanı savaş yıllarında kadınların çektiği sıkıntıları da gözler önüne sermektedir. Kocalarını savaşa gönderdiklerinde bir daha geri dönemeyeceklerinin farkında olan kadınlar hayat mücadelesine girişmektedir. Ailenin geçimini sağlamak için var güçleri ile çalışırlar, tüm hayatlarını feda ederler.

> *"Savaşın neticesini öğrenmek, gidip geri dönmeyen kocasını ve onun var yok üç haftalık anısını kafasından nasıl sileceğini düşünüyordu. Alınan esirler varmış diyorlar, onların sırası gelince serbest bırakılacaklarmış diye yayılan tevatürler artık bir daha aklına getirmeyecek diye söyleniyordu. Hayatına ve evine nasıl bir çeki düzen verecekti, bunu bilmiyordu, ama şu anda bir tek kızını düşünmekten başka hiçbir şey yoktu kafasında.*
>
> *−Hiç olmazsa bende annem gibi kızımı yalnız tek başıma bırakmasam daha iyi olacak, artık bundan böyle sadece kızıma bakacağım.. kızıma ve ineklerime"* (Polat, 2016: 260-261)

Eser içerisinde yapılan sosyal tespitler Kerkük'ün mahallelerinde insanların davranışlarını, konuşmalarını ve bir kadının tek başına verdiği hayat mücadelesini anlatırken diğer yandan da Nizam üzerinden halkın yeni yönetime oluşturduğu tepki verilmeye çalışılmaktadır.

Burada metni daha ilgi çekici hale getiren bir durum da şu noktadır: Çerçeve hikâye ile iç hikâyenin birbirini etkilemesi. Çerçeve hikâyenin kahramanı Basira her iki hikâyenin asıl kahramanıdır. Her iki metne istediği gibi tasarruf etmektedir. Savaş bir dış etken iken Basira'nın yaşantısı ve çileli hayatı olay örgüsünün odak noktasını oluşturmuştur.

Fikir dünyası içerisinde bir başka konu Nizan üzerinden verilmeye çalışılan Kerkük'ün tarihidir. Kerkük'te yaşanan iktidar değişikliği ile 1800'lü yıllar sonun da yaşanan veba ve açlık ile köylerden şehirlere yaşanan göç hareketi toplum yapısında etkili olmuştur.

> *"Topraklarını, bir yandan Sarıyel salgını, bir yandan da kuraklık kuşatmış olduğunu gözüyle görür gibi ürküntüye kapılmıştır, hattta her*

> *taraftan malikâneye akın eden ölümü açık seçik göre biliyordu. Artık bu beladan en az zayiatla çıkabilmek, hikmetle düşünmek ve akılca karar almanın vakti gelmiş çatmış olduğunu algılamıştır."* (Polat, 2016: 43)

Kerkük'te yaşanan Birinci dünya savaşının insanlar üzerinde bıraktığı etki uzun yıllar devam etmiştir. Özellikle erkeklerin askere gidip geri dönmeyişleri savaşın iç yüzünü ortaya çıkarmaktadır.

> *" Kalanın duvarı bize daldadı*
>
> *Nişanlı kızların gözü yoldadır.*
>
> *Padişah izin vermez bizi aldadı*
>
> *Aman da padişahım izin ver bize*
>
> *İzin vermiyorsan doldur denize.."* (Polat, 2016: 219)

Yukarıda verilen şiirde de görüldüğü üzere Birinci dünya savaşı, Irak'ta Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü ve İngiliz mandasının başlaması ile yaşanan acılar anlatılmaktadır. Bu olaylar sonucunda Nizam Osmanlıdan kalma meslek okulundaki eşyaları mezarlığa gömerek saklamak istemektedir. Ve gizli gizli bir roket yapmaktadır. Bu olay geçmişini de saklamak istediği manasına gelmektedir.

> *"Nizam'ın göklere fırlattığı roket, yolundan şaşıp şu avluya düştüğü anda çaçuklar tam Şukava'nın kapısına dayanmışlardı…"* (Polat, 2016: 27)

Osmanlının bir gün döneceği ümidi her daim yüreklerinde olan Kerkük halkı imparatorluktan kalan eşyaları saklamaktadır. Nizam da bu eşyalara sahip çıkarak bir nevi tarihine sahip çıktığını göstermektedir.

İngiliz mandası Irak'a hakim olmaya çalıştığı esnada Osmanlıdan kalma çıkarları çin çalışan devlet memurlarını kullanmaya çalışmaktadırlar.

> *"Vadullabeg meclisin öbür üyelerinden farklı bir kişiliğe sahipti, nasıl olsa adam meslek taşları tarafından hep dışlandığı için, ortalıkta dönen dümenlerden haberi yoktu."* (Polat, 2016: 9)

Kahramanların kendi çıkarları uğruna yaptıkları her hareket Irak'ın geleceğini etkilemiştir. Vadullabeg gibi insanlar acımasız İngiliz askerlerne karşı boyun eğerek Irak'ı Doğu'da bir sömürge haline getirmiştirler. İngiltere'de Lort unvanını kazanmış ilk kadın Mis, Guwell'in şu sözleri ile İngilizlerin Irak üzerinde uygulamaya çalıştığı tüm politikayı gözler önüne sermektedir.

> *"Burası dünyanın hiç bir bölgesine benzemeyen bir yerdir; bu memleketin suyu, ne zaman taşır, ne zaman durulur hiç belli olmaz! 1920'lerin inkisarı şu anlama geliyor, bir toprağı zaptetmekle idare etmenin arasında büyük fark olduğunu algılamamız gerek baylar. Ne yaparsanız yapın, ama dizgini elinizden salıvermeyeceksiniz bir defa elimizden çıktımı o dizgin, her şeyi kaybedebiliriz: Zaferide kendimizi de belki"* (Polat, 2016: 402)

İngilizlerin Irak'ı Osmanlı egemenlik haklarından tamamen koparark bölgede istedikleri gibi hareket etmeleri ve İngilizlerin zaman zaman saldırı ve hırsızlık gibi adli suçlara da aldırış etmeden bölgeyle ilgili kendisini ilgilendiren hemen her olayda Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin cihat ilanının etkisiz kalması ve yine pek çok Arap aşiretinin İngilizlerin yanında Osmanlı ordularına karşı savaşması, İngilizlerin bu faaliyetlerinde çok başarılı olduklarını açıkça göstermektedir. Irak'ta bulunan Osmanlı düşmanları da bu duruma destek vermiş, İngilizlerin yanında yer akmıştır.

2.8.2. Yapı Unsurları

2.8.2.1. Anlatıcı

Romanda 3. Kişi anlatıcı, Tanrısal/ Hâkim bakış açısı sahip olarak belirlenmiştir. Bu bakış açısı; herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında, sahip olunan dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hali ve yere göre algılama, idrak etme ve yargılama tavrı tüm eser boyunca olup biteni okura haber veren, her şeyden haberdar olan bir anlatıcı olarak verilmektedir. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşarak yazarın dilini kullanır.

> *"Her şeyi gören/bilen bu anlatıcı okuyucuya gerçeği ama sadece gerçeği anlatıyormuş izlenimi verir. Romandaki her şeyi, biz, anlatıcılık*

konumunu elden bırakmayan bu varlığın bakış açısından görürüz. Yazınsal bir dil ve üslup kullanması kaçınılmaz olup bunun aksine tutumlar, kusur olarak algılanmıştır.

Onun ağzından çıkacak küfür, argo, porno, jargon ve yerel ifadeler yazınsallıktan sapma olarak görülmüştür. Bu anlatıcı, aynı zamanda, kendisini, olaylara ve kişilere aynı uzaklıkta konumlandırmalı; 'mesafe'yi korumalı, objektif bir tutum sergilemeli, okuyucusuyla iletişim kurmamalıdır. Onun, kahramanlarına acıması veya sevgi göstermesi esere müdahele olarak algılanmıştır. Son tahlilde, bu anlatıcı, 'yazar' olsa da yazar değilmiş gibi davranmak zorundadır." (Sarıçiçek, 2008: 193-194)

"Bu mevsimde geceleri soğukluğun yavaş yavaş daha fazla düştüğünü hatta gece yarısından sonra doyağ olacağını bilen Anber, avludan dört basamaklı merdivenle çıkılan eyvana kaldırmıştı Basira'yı ve oradaki iki odanın birine yerleştirmişti; Bal'ı da annesinin yanına, aynı odaya getirmişti. Bal mışıl mışıl uyku çekerken annesi Basira, az ilerde ağrılarıyla cebelleşiyordu." (Polat, 2016: 287)

Özellikle verilen bu tasvirler olay örgüsün de okurun tahmin edemediği ya da göremediği noktaları anlatmakta, kahramanların duygu dünyasını yansıtmaktadır. Yapılan yoğun tasvirler ile roman içerisinde her olay rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra kahramanların kendi aralarında yaptığı diyaloglar olay akışına bir hareket kazandırarak aktüel zamanda yaşananları okuyucuya aktarmaktadırlar.

"Basira aniden başını kaldırdığında Anber onun elini sıkı tuttu, öbür eliyle de başınısıvazladı.

−'Vay kızım' diye söylüyerek.

Basira gözünü açıp başını az daha kaldırıp,

−'Nene iyi ki seni yandırmamışlar'

Anber Âte,

−'Vay bacım vay' dedi.

Basira,

−Nene! Nanca oldu sen geleni?' diye kekeler gibi sordu,

−Nene geldıv buraya? Hekimzade gitti mi yoksa hele buralarda?.. Vay nene vay içim alev alev yanırı, baxım bir tas su vermirsen, ne olı biraz sunistirem nene?" (Polat, 2016: 289)

Diyalogların kazandırdığı heyecan olay örgüsünün yapısına birinci tekil anlatıcı özelliği kazandırmıştır. Bu bölümlerde anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahramanı rahatlatarak, kendi dil ve üslubunu kullanan kahramanların birinci tekil şahıs ağzıyla konuşmalarını sağlar. Romanda daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakın bir anlatım sergilenir.

"Ne arıyorsun burada? Sorusuna Nizam hemen hazır cevap vermişti.

−Dayım vefat etmiş, türbe kazanımız yok, aradık bulamadık, bulamayınca da bana teklif ettiler, başka bir çaremiz yoktu, olsaydı dışarıda ne iş olurdu bendeniz cennet kuşu Nizam'ın.

Çavuş onun ne demek istediğini galiba anlayamamıştı.

−Nerde oturuyorsunuz? Diye sordu.

Musalla, Piryadi Çukur dese, çavuş niye Musalla mezarlığına gitmediniz diye soracaktı. Onun için,

−Evimiz Ahir Hüseyin'dedir' dedi." (Polat, 2016: 187)

Tanrısal bakış açısı ile teorik olarak objektif bir anlatım kullanılmıştır. Bu bakımdan eser boyunca edebî dil kullanımı konusunda herhangi bir tereddüt yaşanmaz.

2.8.2.2. Olay Örgüsü

"Kemik Çiftliği" romanının merkezinde Basira'nın bulunduğu olaylar dizgesi; bir serüven/macera/sergüzeşt romanıdır. Bu sergüzeştin iki boyutu vardır. Biri aktüel

zaman öncesinde, geriye dönüş tekniği ile verilmiş kısmı, ikincisi, aktüel zamanda yaklaşık beş aylık süreçte yaşananlar. Asıl vakayı da bu bölüm meydana getirmektedir.

Basira, dokuz yaşında bir kız çocuğudur. Annesinin hizmetçilik yaptığı Vadullabeg malikânesinde en mutlu yıllarını geçirmektedir. Annesinin de bu çiftliğin hanımlarından biri olduğunu sanmaktadır. Bir gün annesinde sadece burada bir hizmetçi olduklarını öğrenirse de tam olarak ne anlam ifade ettiğini anlayamaz. Savaş yıllarının yaşandığı Kerkük'te önce salgın hastalık başlamış ve ardından gelen kuraklıkla beraber tüm ülkede yokluk ve ölüm hüküm sürmeye başlamıştır. Özellikle köyleri etkileyen salgın hastalığa karşı alınan önlemler yeterli olmamış ve birçok insan bu hastalıktan ölmüştür. Vadullabeg'de şehirden Hekimzade'yi getirtmiş ve malikânesini karantina altına aldırmıştır. Hekimzade, köyde önlem olarak her yeri ateşe vermiştir. Alınan tüm önlemlere rağmen salgının önüne geçemeyen Vadullabeg, şehre taşınmaya karar verir. Bir gece eşyaları arabalara yükleterek Musalla'da, Çukur mahallesinde bir eve taşınırlar. Eşyaları arabaya yüklerken arabacı bir köşede dalgın bir şekilde uyuyan Basira'yı fark eder ve onu da arabaya yerleştirir. Böylece aslında unutulan Basira, tesadüfen yolculuğa dâhil olur. Basira uyandığında şehre gelmişlerdir ve annesi köyde kalmıştır. Annesini sorar ama kimse bir şey söylemez. Bundan sonra yılları annesinin nerede ve ne halde olduğunu öğrenmeye çalışarak ve anne hasretiyle geçer. Vadullabeg, onun annem nerede sorusunu geçiştirmek için ya sinirli taklidi yapar ya da bir şeyle meşgulmüş gibi davranır. Bu numarayı çözen Basira, sessizce ve sabırla beklemeyi öğrenir. Büyüyüp bir genç kız olduğu için evin hanımı tarafından bir tehlike olarak görülür ve kocasından bir koca bulmasını ister. Bulunan ilk kısmeti ile evlendirilir. Düğünden sonra savaş nedeniyle cepheye giden kocası bir daha dönmez. Bu evlilikten bir kızı dünyaya gelir ve adını Bal koyar. Basıra, yalnız günlerini kocasının isteği üzerine aldığı inekle avunarak geçirir. İneğini, Musalla mezarlığında yayarken kendisinin bol bol düşünmeye fırsatı olur. Bir gün ineğin danası yüzüne tekme atar ve yüzü darmadağın olur. Şükür Berber, onun tedavisini yapar. Komşusu Amber, onun her derdiyle ilgilenir. Basira, ayağa kalkar kalkmaz danayı kestirir ve etini komşulara dağıtır. Sonra eline bir parça et alarak Vadullabeg'in evine gider. O evden gelin çıktıktan sonra ilk defa kapılarını çalar. Vadullabeg'den hesap soracak ve annesinin nerede olduğunu öğrenecektir. Ancak uzun süre kapıyı çaldıktan sonra evin boş olduğunu görür. İçeri girer ve bu anda bir öfke nöbeti geçirir. Kendi kendine söylenerek

bağırır, ağlar. Yüzündeki yara kanamaya başlayınca kendine gelir ve Amber'in kolunda evine döner. Herkesten sorar soruşturur ama Vadullabeg'in nereye taşındığını öğrenemez. Kocasının cepheden geri dönmesinden de ümidini kesen Basira, artık hayata tamamen küser. Yüzünün yeni görüntüsüyle artık herkesin görünce korktuğu yaşlı bir ucubeye dönen Basira iyice yalnızlaşır. Kızı Bal'ın, Amber ve kocasıyla daha da kaynaştığını gören Basira'nın içi rahattır. İneğini alır ve her zaman olduğu gibi huzur bulduğu, yalnızlığını paylaştığı tek mekân olan Musalla mezarlığına gider. Burada derin düşüncelere dalar, kendi kendisiyle ve Yaradan'la konuşur, dertleşir.

Olay örgüsü içerisinde kırılma noktası olarak gösterilebilecek en önemli ve öncelikli olay Basira'nın annesinden ayrılarak malikâne halkı ile Şehre geldiği bölümdür.

> *"Neyse bir gün içinde haber, ateş gibi ortalığa yayıldı. Vadullabeg şehre taşınacak Onun badireleri zaten kimsenin gözünden kaçmamıştı."* (Polat: 53)

> *"Bekçilerin biri, hani dün gece onu yatağıyla kaldırıp yük arabasının arkasına yerleştirmişti, işte o kişi*
>
> *−Eha! Keçel oğlan uyandı, Sebbehxir, iyi ki uyandıv..işte şahregidiriğ. Dedi."* (Polat, 2016: 57)

Bu olay sonrasında Basira'nın hayatı tamamen değişmiştir. Basira annesinin yokluğunda üzerine büyük bir hayal kırıklığı içinde şehre girmiştir.

Olay örgüsünün gelişiminde bireylerin iç dünyasında yaşadığı bazı çatışmalar özellikle Basira'nın yaşadığı hayat üzerinden sıklıkla yansıtılmıştır. Şehre gelen Basira'nın yalnızlığı o anda başlamış ve ölümüne kadar çektiği sıkıntılar ile devam etmiştir.

2.8.3. Şahıs Kadrosu

Eserde oldukça yoğun bir şahıs kadrosu vardır kadro oldukça kalabalıktır. Eserde savaşın etkilerini anlatması için toplumun her kesiminden karakterlere yer verilmiştir. Her konu üzerinden anlatmak üzere birçok farklı karakterler kurgulamıştır.

Zengin şahıslar dünyasına sahip olan eserde Basira'nın öyküsünün yanında bu şahısların öyküsüne de etkileyici bir şekilde yer verilmiş, eserde yer alan şahısların tek tek öyküsü anlatılmış ve böylece esere zenginlik ve derinlik kazandırılmıştır.

2.8.3.1. Basira

Eserde asıl kahraman fonksiyonu yüklenmiş olan, olay örgüsünün merkez kişisi Basira'dır ve yolculuğu yukarıda verilen alıntıdaki gibi yolda olma haili olarak görülmektedir. Bütün hâlinde bakıldığında bu macera onun hikâyesidir.

Olaylar aktüel zamanda onun dramatik bir şekilde taşradan şehre gelmesiyle başlamıştır. Olay örgüsünün akışı sürecinde de daima aktif bir rol oynamış, öyküyü sürükleyen kişi olmuştur.

Basira, aktüel zamanda dokuz yaşlarında, bir çocuktur. Babasını hiç tanımayan Basira Vadullabeg'in yanında çalışan annesi ile onun malikânesinde yaşar. Köyde salgın hastalık vardır ve Vadullabeg, bu yüzden şehre taşınma kararı alır.

> *"Emmi hara gedirig diye soracaktı, öndeki diğer arabaları ve bunca kalabalığı görünce az da olsa içi rahatladı. Sürücü aniden başını arka taraftan çıkaran kızcağıza baktı, baktı elindeki kırbacını beygirlerin kulakları yanında şaklattı. Küçük kızın önce sesini duydu sonra ortaya çıkıp arkasına saklandığını sezdi.*
>
> *Ne oldu kızım! Men yerinde olsam hiç yorganın altından çıkmazdım Biraz yol kaldı Kerkük'e yetişeceğig…"* (Polat, 2016: 58)

Taşındıkları gece hasta olan Basira bir köşede ateşler içinde yatmaktadır.

> *"Kızcağız henüz uyku sersemiydi ağlası geliyordu, ama durum nedir, kendisini kim arabaya almış, ne oluyor, niçin tek başına arabaya bindirilmiş diye anlamış değildi. Gözlerini uğuşturup ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Havalar çok soğuktu. Sabahın soğuk rüzgârı, onun ılık bedenine, özellikle göğüsüne bıçak gibi saplanıyordu."* (Polat, 2016: 59)

Annesi ise hasta olan kardeşini ziyarete gitmiştir. Tesadüfen fark edilen Basira'da bir yük gibi arabanın arkasına atılır. Bir şans eseri fark edilip şehre gelen Basira burada neşe dolu çocukluk günlerine veda eder. Bundan sonraki yaşamı güçlüklerle ve mücadelelerle geçer.

Basira, sığıntı olduğu bu evde itaatkâr olmayı ve susmayı öğrenir. Annesi itaatkâr, dili şirin bir kadın olarak, kadın milleti hiçbir zaman yüksek sesle konuşmaz diye kızına her zaman öğüt vermiştir. Şimdi Basira'da, annesi gibi her buyruğu yerine getiren, sakin, söz dinleyen uysal biri çocuktur.

Basira, hayat mücadelesi içinde bu çocuk yaşta, herkesin, özellikle büyüklerin dilinden anlamaya başlamış; iki laf ettikleri zaman ne zırvalamak istediklerini çıkarmaya başlamıştır.

Annesinin obadan bir süre geç geleceğini öğrendiği ve bir daha hiç göremeyişinin acısı da yalnızlık ve hasret içinde Basira'nın içinde büyümüş derin bir acı ve özleme dönüşmüştür.*"Annesi şimdi yanında olsaydı, başını göğsüne koyup okşaya okşaya yatırıp, şöyle rahat rahat uykuya dalmış olsaydı daha ne isteye bilirdi ki hayatından."* (Polat, 2016: 54)

Annesine ne olduğunu öğrenmek isteyen Basira, evden kovulmak korkusu nedeniyle, annesine dair Vadullabeg'e herhangi bir soru yöneltmeyi kafasından çıkarmıştır artık; o da annesi gibi ezikliğin pençesinde yaşamını nasıl ılımlı bir hava yaratarak sürdürebileceğini, geçen birkaç ay içerisinde kimse ona ders vermeden sökmüştür. Aslında annesini meçhul bir yerde terk eden ve kızını hazin duygularıyla baş başa bırakan bu aileden anlayış ve şefkat beklemesi de çok yanlıştır, çünkü bu insanlar artık başkalarından çok daha fazla şefkate ihtiyaç duyan kişilerdir.

Basira, gelişip bir genç kız olunca evin büyük Hanımı tarafından bir tehlike olarak algılanır. Bu yüzden Vadullabeg'den Basira'ya bir an önce bir koca bulmasını ister. Bulunan ilk kısmeti ile hemen evlendirilen Basira'nın kocası düğünden üç hafta sonra savaşa gider. Kocası cepheye giderken Basira'ya bir inek almasını söyler. Bu inekle hem geçimini sağlayacak hem de ona can yoldaşı olacaktır. Basira ineklerini yaymak için her gün Musalla Mezarlığına gelir. Mezarlıkta davarların iplerini bırakıp kendisi de orada burada oturup derin düşüncelere dalmaktadır. Anne özleminin yanına de kocasının

özlemi eklenmiş, yaşadığı yalnızlıkta katmerleşmiştir. Çoğu kez mezarlığın tenhalığı, onu derin düşüncelere daldırır, hem annesini hem de savaşa gidip geri dönmeyen kocasının encamı hakkında türlü türlü hayaller kurar, malikâneyle hiç görmediği güney bölge arasında düş mekiği dokur durur. Hayvanları molozların arasında biten sapları otlarken kendisi evin boğucu havasından kurtulmuş olur, temiz havayı içine çeker kendi dünyasına dalar. Bu hava bu rüzgâr başka bir yerde yokmuşçasına kendini ona teslim eder. Yüzünü güneyden yana çevirip gözünü yumar ve derin derin nefes alarak biraz olsun huzur bulmaktadır.

> *"Başka bir yerde ne bir varlıkla bu kadar senli benli olup bunca düşü kurabilir, ne de böyle yanık yanık ağlayıp içini dökebildi. İşte burası Musalla mezarlığıdır. Bu büyülü yer, sanki onundu ve kendisinden başka kimseye ait değildi. Buraların gökyüzüne, ulu tanrının hükümranlığına daha fazla yakın olduğunu hisseder, bu tenhalıkta, Abuûlük yatırının civarında kendi âlemine kapanıp rahatını bulabilirdi. Kesinlikle burada yapmış olduğu hareketlerin hiç birini başka bir yerde yapamazdı. Bizzat burada bulunduğu zaman, öyle hissederdi ki burası, yeri gögü yaratan yüce tanrıya çok yakın olan bir yerdi ve buralarda yakarmaya, dua etmeye hakkı vardı.. hatta sitem etmeye ya da ağıt yakmaya.. Burada kaderine kötü yazısına karşı serzenişte bulunmayı bile kendi kendine hak olarak tanımıştı Basira.*
>
> *Bu yüce hükümranlığın huzuruna buradan çıkılır ve sesini burada yükseltip meleklere duyurmayı, her ihtimali göze alarak annesinin ve güçsüz bir kul olarak kaderine isyan edip serzeniş ilanını, ancak ve ancak buradan yapabilir diye anlamıştı."* (Polat, 2016: 335-336)

Musalla Mezarlığında sık sık gittiği Abu-ûlük türbesi ise onun dertlerini dile getirebildiği tek yerdir. Ağacın gölgesindeki loşluğun görünümü, toprak kokusu, yaprakların hafiften hışırtısı, buradaki her şey ona, annesini hatırlatır. Serçelerin cıvıltısı ise bir an içinde onu alıp malikâneye götürür. Annesi burnunda tüter. Onun kirep kokusu bir başkadır, vücudunun kokusu, hele ter kokusu, o kokuları birden alır gibi olur.

Cepheye gidip bir daha dönmeyen kocasından artık umudunu kesen Basira kendini kızı Bal'a adar. Bir gün ahırda daha yüzüne tekme atınca yanağından yaralanır. Şükür Berber onun yüzüne pansuman yapıp dikiş atar ve sarar. Sargılar açıldığında ise yüzünün görüntüsü dehşet vericidir.

> *"Dana Basira'ya bir çifte vurduğunda henüz yeni oturmuştu ineği sağmaya. Bir zamanlar tüm dünya gözünde kararır gibi oldu ve yıldırımla vurulmuş gibi kendini avlunun ortasına fırlatılmış buldu. Yüzünün bir tarafı yanıyordu, kanlar içindeydi… Yüzünün bir tarafı ezilmiş, ağzından burnundan fışkıran kanlar, yas elbisesine benzeyen çivitîazyesini, göğüs tarafında leke leke morarmıştı… komşular kadıncağızın imdadına koşup gelmişlerdi…"* (Polat, 2016: 269)

Elmacık kemiği çökmüş, çenesi dağılmış, yanağının eti ve derisi, atından üstünkörü dikişler nedeniyle gerilmiştir, alttan da bir deri çekilişi vardı ki, gözünün altındaki kırışıkları feci bir biçimde zedelemiştir. Velhasıl kadıncağızın yüzünün bir tarafı mum gibi eriyip akmış ve oldukça çirkinleşmiştir. Avluda yığışmış olan kadınların, bu ürküntü verici yüze bakarken canları boğazlarına gelir, ama nefeslerini tutarlar, sessizliğe bürünürler. Yaşadığı elim kaza sonucu yüzünün bir yanı dağılan Basira artık tüm dünyaya küsmüş kendini yalnızlığın deryasına gömülmüştür.

> *"Basira artık iki büklüm olmuş, siyah bir topak halinde rastgele bir türbenin başında oturup abasını yumurtlamış, iki eliyle asasını tutup şakağına dayar, hurdahaş olmuş çenesine, pörsümüş yanak elmacığına hafif hafif dokunarak, gözü yerde gezişen karıncaları, börtü böceği izler. Oysa hayali çok uzaklara gider, kara bahtını, yomsuz hüzün dolu geçmişini, mechul kaderini."* (Polat, 2016: 334)

Basira, çirkin, yaşlı bir acuze çıkıvermiştir. O artık Çukur sokağının en çirkin kadını olarak tanınmaya başlar. Büyüklere iğrenç gelir görünümü, oysa çocukların korkulu rüyası olmuştur. Ondan sonraki günlerde evine yoğurt almaya gelen çocuklar, onun yüzüne bakmaktan kaçınırlar. Yoğurt parasını kapının deliğinden uzatırlar, o da kapıyı azıcık aralar, göze görünmeden elini uzatır yoğurt kabını çocuğa verir. Çocuk da yoğurt kabını aldı mıydı, koşa koşa uzaklaşır oradan. İneği musalla mezarlığında otlatmaya ya da herhangi bir iş için dışarıya çıkmak istediği zamanlar, yüzüne peçe örtmeye

başlamıştır. Ağzını bir türlü kımıldatamaz ve konuşamaz, bir şey yediğinde de çenesini keçi gibi hareket ettirmek zorunda kalır. Bu anlarda başı, çenesi ve şakakları acı içinde zonklar.

Tüm bu yaşadıklarından sonra çok yıpranan Basira iyice kendini bırakmış bir deri bir kemik haline gelmiş, beli bükülmeye başlamıştır. Danayı kestikten sonra da evde bir tek ineği kalmıştır, o inekten başka hiç kimsesi yoktur; ineğe bakmaktan, onu otlatmaktan başka da hiçbir derdi yoktur. Bir de bu başına gelenler, yüzünün bir ucubeye dönmesi, çocukların ondan ürkmesi onu, insanlardan uzak bir yerde yaşantısını sürdürmeye iter. Yalnız kalmayı yeğler ve bunun için en uygun yerin, mezarlıkların olduğunu düşünür. Diğer yerlerde kaybettiğini ancak orada bulacak gibi bir saplantıya girmiştir. Tek başına gezinmek için bol bol vakit bulur, kendini, kendi kimsesizliğine ve mezarlığın tenhalığına kaptırır. Orada börtü böcekleri izler, kara bahtını, yomsuz, hüzün dolu geçmişini, meçhul kaderini, annesine ve kendine kasvetli gelen o malikâneyi anımsamaktadır.

2.8.3.2. Nizam

Olay örgüsü içerisinde kavuşulamayan bir aşk hikâyesinin zeki delikanlısıdır Nizam. Hem annesini hem de babasını şehirde çıkan salgın hastalıkta kaybeder. Sanayi Mektebi öğrencisi olduğu için askere gitmemiştir. Evli ve Safiye adında bir kızı vardır. Eskiden Nizam her zaman tertemiz giyinir ve görünüşüne çok dikkat edermiş. Şimdi ise o eski Nizam değil pis görünüme sahip ve kendine bakımsız biridir.

> *"Nizam her zaman tertemiz elbise giyer, kendine iyi bakardı. Saçlarını biryantine boğardı. O meşhur Yardely yağını saçına sürmeden dışarıya çıkmazdı, halbuki şimdi karşısına çıkan kişi, Nizam'a değil külhancılara benzeyen biriydi. Saçları sanki kerpetenle tel tel çekilmiş, çekildikten sonra da çivi gibi dik olarak çakılmış"* (Polat, 2016: 30)

O, bu şehrin tek mucidi sayılır. Her parmağında bir hüneri olan bir adamdır. Adı Nizam'dır, ama onu herkes mucit lakabıyla tanır. Mucit Nizam demeyince kimden bahsedildiğini kimse bilmez. Caddeden bir çaldığı esnada suçüstü yakalanır.

Nizam icatlarından biriyle uğraştığında sürekli çatıda çalışır, işini orada yapar. Kış olsun yaz olsun ona göre fark etmez, hep gömleğini çıkarır, yarı çıplak gezinir, o siyah pantolonun üstüne enli deri kemerini bağlar, üstüne de çiviti, çok cepli önlüğünü giyer.

> *"Nizam icatlarının biriyle uğraştığında sürekli çatıda çalışır, işini orada yapardı. Kış olsun yaz olsun ona göre fark etmez, hep gömleğini çıkarır, yarı çıplak gezinir, o siyah pantolonun üstüne enli deri kemerini bağlar, üstünede çiviti, çok cepli önlüğü giyerdi. Aşağıya evin avlusuna sık sık inip tekrar dama çıkması için her cebe, dört beş aparatı bir arada koyardı. Adama öyle bakıldığında, portatif bir atelyeydi, ya da ayaküstü bir nalburdu sanki."* (Polat, 2016: 17)

> *"Nizam Emmi necesen?" diye soru yöneltti Safiye'nin babası Nizam'a ve yanıt beklemeden devam etti. Sen dâhi bir adamsın, çok büyük bir mucitsin Nizam Emmi!*
>
> *Berhudar ol Kuta? dedi Nizam*
>
> *Nizam Emmi duydum ki tayyare yapısan tamamdı? Diye sordu Kuta!*
>
> *Nizam böbürlenerek yenden mucit havasına girdi."* (Polat, 2016: 358)

Aşağıya, evin avlusuna sık sık inip tekrar dama çıkmamak için her cebe, dört beş aparatı bir arada koyar. Ona bakıldığında, portatif bir atölyedir, ya da ayaküstü bir nalburdur sanki.

> *"Memleketi baştanbaşa arasalar, Nizam gibi delikanlı bulmazlar, diye söylüyordu kadınlar. İşte az bir deliliği var! Bir de dini imanı vücut beslemekti Ne olacak canım evlenir evlenmez saat gibi düz çalışır."* (Polat, 2016: 111)

Herkesten kopuk bir şekilde yaşayan Nizam, "Zavallılar sürüsü" diye adlandırmıştır çevresindeki insanları, evvel baştan karısı olmak üzere herkesi, bu şekilde küçümser. Çevresindekileri, kadir kıymetini bilmemekle suçlarken cahiller zümresi der tümüne. Karısını da aynı zümreye koymuştur. Ve dediğine göre, kendisi gibi dahi bir mucidin eşi olmaya müstahak değildir.

Bu şehirde daha Tarzan kimdir ve sinema nedir diye hiç kimse bilmezken, mucitlik kaprisinin yanında bir akrobatlık hevesi de peydah olmuştur Nizam'ın içinde. Ve ben bir Tarzan'ın diye gezer. Dam duvara uzun uzun organlar asmaya ve yerli yersiz sallanmaya başlamıştır. Karısı da *"Ey havar hay! Bakın işte adam resmen deli oldu"* (Polat, 2016: 19) diye söylenir. Bir gün şehirde Asilzade ve çok zengin olan bir ailenin arabasına bakmaya gider. Onların köşkünde zengin aileler toplanır film seyrederler. Nizam'ın oraya gidişi ve orada, bir kaç dakikalık siyah beyaz bir film izlemesi onun hayatını altüst eder. Ormanların Efendisi Tarzan'ın bir filmini o sosyetik evde görünce hayatı bir kat daha altüst olmuştur ve mucitliğinin yanında bir akrobatlık da doğmuştu içinde. Hatta Tarzan'a taş çıkaracak kadar becerisini ortaya koymuştur denildiğine göre. Bu haline üzülen karısına komşu kadınları onun eşine: *"Aldırma kız, bırak ne yaparsa yapsın"* derler, Baba olduktan sonra adam olur nasılsa diye düşünürler. Ama Safiye doğduktan sonra değişen hiçbir şey olmaz. Ne mucitliği bırakır ne de bu Tarzan kılığına girmek hevesini.

Yolun asfaltını söküp ondan hülle yapıp çocuklara satan Nizam bir gün yolda asfalt çalarken belediye başkanı tarafından suçüstü yakalanır. Belediye başkanının asıl öğrenmek istediği mesele yaptığı hüllelerin nasıl bu kadar sert olduğudur. Tüm sorgulamalara rağmen sırrını vermeyen Nizam karakola getirilir. Karakolda sırrını verir. Hülleleri kendinin keşfettiğini iddia ettiği 'Eheg' ile asfaltı karıştırarak ile yapmaktadır. Oysa Eheg yıllardır bu şehrin taş ocaklarında, madenciler tarafından üretilmektedir. Bu günden sonra belediye işçileri yolu, artık qireheg ve kum karışımıyla döşemeye başlarlar. İşte o zaman asfalt ne eriyor artık ne de caddeden kolay kolay sökülebiliyordu ve o günden bu yana Nizam'a buralarda ekmek kalmamıştır. Yol başına lenger atıp ne kadar uğraşsa da asfalttan zırnık kadar bir şey çıkaramaz. Gelen geçen siviller, polisler, hatta Şevket çavuş dahi ona*, "Hele qirleu ğraşısan Nizam! Güllev var yok? Eeeişivnicedi?"* (Polat, 2016: 235) diye onunla alay ederler. Nizam bir müddet "Gülle satan" lakabıyla tanınmaya devam eder, lakin hiç kimse onun harikulade zekâya sahibi olduğunu, bir şeyi görüp tıpkısını yapabilecek istidat ve hünerini yabana atmamıştır.

2.8.3.3. Vadullabeg

Aktüel zamanda gerçekleşen olaylar açısından Vadullabeg karşı güç fonksiyonunu yüklenmiş bir kişidir. Asıl kahramanın hasmı, onun kendini gerçekleştirme çabalarının karşısındaki bir engelleyicidir. Vadullabeg bunu belirli bir karşı olma bilinci ile değil, o da kendini gerçekleştirme adına; belirli değerleri elde etme uğruna yapar.

Vadullabeg, asilzade bir köy beyidir. Karısı, iki kızı ve bir oğlu ile birlikte taşrada bir malikânede yaşar.

> *"Vâdullabeg, şehrin iler gelen beylerini malikânede ağırlarken huzurlarında hindi gibi şişer şu lafını her zaman tekrar eder dururdu: Ben bu hanede sinek minek çalıştırmam, sadece arı çalıştırırım! Bilhassa da dişi arıları."* (Polat, 2016: 30)

Basira'in annesi, Vadullabeg'i şöyle anlatır: *"O büyük, saygın ve hatırı sayılır bir Beyefendi'dir kızım"* gözlerini de açarak *"O Beg'di kızım Beg"*(Polat, 2016: 34)

Basira'nın annesi de Beg'in yanında çalışan hizmetçilerden biridir. Beg ve Büyük Hatun Basira'nın annesine çok güvenirler. Vadullabeg, çıkan salgın hastalık nedeniyle Kerkük'te Musalla mahallesine taşınmak zorunda kalır. Giderken yanlarına bir köşede kalan Basira'yı da alırlar. Basira, taşrada kalan annesinden bu yüzden ayrılmıştır. Basira Vadulllabeg'in evinde bir sığınmış gibi yaşar ve bir genç kız olduğunda da tehlikeli bulunup sokağa atar gibi evlendirilir. Basira'nın, Vadullabeg'den tek istediği şey annesinin nerede ve ne halde olduğunu söylemesidir. Ama o, bu soruya karşı her zaman sinirlenip ve bağırarak laf sokardı, hiçbir zaman da bu soruya cevap vermez. Böyle davranarak Basira'nın tüm yaşamını mahvetmiştir. Basira, ömrünü annesinin nerede ve nasıl olduğunu düşünerek ve anne hasretiyle yüreği yanarak geçirmiştir. Bir gün Basira annesine ne olduğunu Vadullabeg'den sorunca

> *"Beg'im sağolsun anamdan haber var mı" diye sorunca, adam hemen başka bir havaya girip küplere bindi ve eşine karşı söylemediği lafları Basira'ya söyledi.*
>
> *Vadullabeg her keresinde olduğu gibi evi, evdekilerin başına yıkacakmış gibi, avazının çıktığı kadar bağırırdı. Ya ben ne bileyim! Kâvul olsun*

oraları, diye haykırarak ateş püskürmeye başladı. Artık bu evde adam gibi yaşamak zor men ne bileyim yahu, Allah kahretsin zaten menim derdim başımdan aşkın .. Allah Allah.. sanki bu belaları da ben göndermişeem..

Artık Basira, bu gibi durumlara alışık olmuştur" (Polat, 2016: 62)

Vadullabeg ve ailesi şehirde zor günler geçirmektedirler. Onun tek umudu abisi Feyzullah Paşa'ya gönderdiği telgraftır. Çünkü Abisinin, kendini ve ailesini ebediyen kurtaracağına inanmıştır. Abisinin yanına Astana'ya göçmek ister. Ancak abisinden olumsuz cevap alınca dünyası başına yıkılır.

Vadullabeg, rüştiye mektebinde okumuş iki senesini doldurmadan mektebi bırakmıştır.

"Vadullabeg, Gençlik çağında ağabeyinin ısrarıyla mullada okuyup, Cüz'ü â'mme ve Tebarek'i bitirdikten sonra rüştiyede iki senesini doldurmadan mektebi bırakmıştı" (Polat, 2016: 89)

Aslında çok kibirli biridir. Paralar cebinde şıkırdadığı zamanlar eski huyları ağır basar, kibirlenip böbürlenir. Önüne gelen herkese tepeden bakamaya başlar. Mecidiye kahvesinde çalışan kalfa ve çıraklar, onun bu küçümseyici kasıntısından paylarını alırlar. Hatta bir bahane bulup, kahvede mekik gibi çalışan İsa usta'yı bile boşu boşuna haşlamaya başlar. İsa usta ise onun parayı bulduğunu işittiği için ne dese alttan alır.

Vadullabeg, yüksek makamlardan gelen emir mucibince Belediye Şura Meclisine üye olarak atanmış, yeniden toplumun zirvesine tırmanma fırsatı bulmuştur. Şehrin ileri gelen eşraflarıyla karşı karşıya bir koltuğa oturmaya layık görülmüş, dolayısıyla tüm hayatı değişmiştir. Kendi kendine inanmayarak evine geri dönen Vadullabeg, bir kuş gibi hafiflemiş hisseder kendini. Evin de havası değişmiştir. Büyük Hatun, yeniden yeşeren ve hayata tekrar geri dönüp dallanıp budaklanan avludaki dut ağacı gibi hisseder kendini.

"Vadullabeg, yüksek makamlardan gelen emir mucibince Belediye Şura Meclisine üye olarak atanmış, yeniden toplumun zirvesine tırmanma fırsatı bulmuştur. Şehrin ileri gelen eşraflarıyla karşı karşıya bir koltuğa

oturmaya layık görülmüş, Kendi kendine inanmayarak evine geri dönen Vadullabeg, bir kuş gibi hafiflemiş" (Polat, 2016: 89)

2.8.3.4. Şükür Berber

Basira'nın kafasına dana tekme atıp yanağını dağıttığında Şükür Berber'i çağırırlar. Basira'nın imdadına yetişen Şükür Berber, onun yarasını pansuman ettikten sonra birkaç dikiş atar. Böylece Basira'nın iyileşmesinin sağlar. Basira'yı tedavi etmek için saatlerce çalışmasına rağmen hiçbir ücret talebinde bulunmaz. Bu davranışı sebebiyle herkesin gözünde öncesinden daha fazla büyür.

"Be kız! sen gidenden sora men kaldım, men lampanı tutmıştım işte, onın eline baxıhdım… Şükğr Berber'in üregi gayyımdı, hiç aldırmırdı kana, avradın üzünü béle dikirdi sanki meniysem az kaldı bayılı, Basira'nın üzünı béle doğurduladı ki, evvelkinnen daha iyi çıxmazsa mene ne diyerseveriz sélevın" (Polat, 2016: 285-286)

"Şükür Berber'in karanfil, zencefil ve hacı yağı kokan uzunca dükkânı, Helvacı'lar çarşısında, Hacı Bakı hamamının bitişiğinde, sırtını kaleye dayamış olan sıra dükkânların biridir. Dişini çektirmek isteyen, yağ yarası çıkarmış olan, baş ağrısı, karın ağrısı olan hastalar, şehrin her tarafından buraya Şükür berber'e başvurur. Sıradan bir perükardır Şükür Berber, ama aynı zamanda halk onu, bir doktor sayar. Sakahane, Ağabağı, Karakaç, Çiniciler, Çay mahallesi, Musalla, Piryadi ve Ahir Hüseyin gibi yakın semtlerin ve bilumum bu yaka'nın yerine hekimidir. Kale'liler de onu sever sayar ve bir diş ağrısı için soluğu onun dükkânında alırlar." (Polat, 2016: 279)

Çekirdekten yetişme bir berber olmaktan daha ziyade hemşerilerinin arasında itibarlı bir tabip olarak tanınmıştır. Bundan önce rakibi olmayan Şükür berber'in, son zamanlarda insanoğlunun o kadar ucuz olduğu ve yozlaşıp değer kaybetmişliği yüzünden ortalık, hekim bozuntusu berberlerden geçilmez hale gelmiştir; elinde makas ustura tutan her berber ahalinin başına hekim kesilmiştir. Ancak çok zaman geçmeden bu düzmece hekimler geldikleri gibi giderler ve meydan yine, Şükür gibi asıl olan ustalara kalır.

> *"Derler ki; elinde bir şifa var şükür Berber'in, her türlü hastalıkların devası, muteber bir tabip olarak her vaziyete göre bir tür özel girişimleri, ayrıca hastasını şifaya kavuşturacak, kendine mahsus usulleri ilkel oIsa dahi vardır. Hem dişçilik yapar dükkânında, hem de cerrahlık; arada sırada kırık çıkığa da bakar. Büyük ve küçük ameliyatları da müşterilerini tıraş ettiği sandalyenin az ilerisinde, perdeyle çevrilmiş olan gözde yapar."* (Polat, 2016: 280)

> *Bazen diş çektirmek için yanına gelen birinin, dişi çekilmeden, çokmak vuruşu sonucu beyni dağılır helak olurdu, bazen de "yağ yarası" çıkaran ya da veremli birini iyileştirir taburcu eder, dükkândan düpedüz evine gönderir."* (Polat, 2016: 280)

Bir hastayı şuursuz hale getirmek için özel bir yöntemi vardır ve bu işi yapan mahsus bir şagird çalıştırır. Şagird bir müşteri kılığına girer ve Şükür Berberden işaret bekler. İşaret verildi mi çomağını hazırlar hastanın arkasından gelir, hasta perdeyi aralayıp içeri girer girmez ensesine bir çomak indirir onu yere serer. Hasta tam şuursuz hale geldikten sonra Şükür Berber rahat rahat işini yapmaya koyulur. Hasta gözünü açtığında dişini eline verir ve evine gönderir.

Şükür Berber, pespaye bir berber parçasından başka bir şey olmadığını, hemşerilerinin onun becerilerini abartarak tabip yaptığını bilir. Sadece küçük yaraları pansuman yapıp kırmızı derman sürmekten gayrı elinden gelen harikulade bir şey yoktur. Buna rağmen hekimlikte bilgi sahibi olduğunu, hünerlerinin sayılmakla bitmeyeceğini, tıpta her şeyin ondan sorulduğunu, göğsünü gere gere iddia eder. İşte böylece ilk önceleri tabip olduğuna kendisi bile inanır, ama sonra "*Men hara tabipliğ hara"* (Polat, 2016: 290) diye onulmaz bir kötümserliğe bürünmüştür. Daha sonra üstlenmiş olduğu ve kendine biçilmiş olan rolü, ısrarla oynamaya koyulur ve popüler bir hekim olarak yoluna devam eder.

> *"Şükür Berber, çok saygılı bir hekim gibi düzmece bir tavır takınarak, çantasından ispirto lambasının kapağını aldı, fitilin üstüne bastı ve ışığını söndürdü."* (Polat, 2016: 277)

Bir uyanık olarak, körler mahallesinde tek gözlü olan kişi rolünü mükemmel bir şekilde oynar. Zekâsını her ne kadar kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı iyi bilen biri olsa da, bazen içine iyilik yapmak arzusu doğar ve elinden geldiği kadarıyla müşterilerine karşı iyi olmaya çalışır. Aslında onun neşterinin altından geçmiş olan insanların başka çaresi yoktur, çünkü memlekette ondan başka hekim yoktur, varsa bile tanınmaz.

Şükür Berber, müşterilerine daha iyi hizmet verebilmek için dişçi Mixail'den narkoz kullanmayı öğrenmek ister. Böylece hem zavallı Basira'nın tedavisini tamamlayacak hem de kendi itibarını kurtaracaktır.

2.8.3.5. Anber

Anber, Anber Âte. Asıl vakanın akışı sürecinde değerin temsili fonksiyonu taşıyan bir karakterdir. O doğruluğun, dürüstlüğün ve karşılık beklemeden yapılan yardım ve paylaşmanın en güzel örneğidir.

Basira'nın yan komşusudur. Karı koca yalnız yaşayan yaşlı bir çifttir. Onların ilk çocukları daha bir haftalıkken ölmüş, ikinci çocukları da bir aylıkken hastalanarak ölmüştür. Bundan sonrada çocukları olmamıştır.

Kocası ona: “Eyvah Amber’im eyvah biz ne çabuk ihtiyar olduk? Diye dert yanıyordu, bazende öyle derin hayallere dalıp gidiyor.” (Polat, 2016: 287)

Anber, yardımsever ve iyi niyetli bir kadındır. Basira yaralandığında ilk yardıma koşan kişi Anber olur. Onu şefkatle kucaklar ve evini ona ve çocuğuna açar. İyileşene kadar evinde bakar Basira'ya. İyileşip evine döndüğünde de onun, her işine yardım eder. Anber ve kocası bu süreç içinde

> *“Amber, üç kişiye bakmak zorunda kalmıştı, kocası Salih kalfa, Basira ve küçük kızı Bal. Basira’ya borçlu olduğu için değil, kendine ve kocasına hayatını kurtardığı için değil, ancak komşu hakkı, bir de de kadın cağız kimsesiz olduğu için ona, gözü gibi bakıyordu.*
>
> *Anber, elinden gelen fedakarlığı esirgemiyordu. Aslında çok da korkuya kapılmıştı, kadın kendine geldiğinde onunla nasıl baş edeceğim diye endişelenmişti”* (Polat, 2016: 288)

Anber’in asıl korkusu Basira’nın danadan yüzüne aldığı darbeden sonra, yarı yüzünün kırık kemikleri suruna kötülük kazandıktan sonraki durumudur.

Basira'nın kızı bal'ı çok fazla benimserler. Karı kocaya göre Bal, Allah'ın bir lütfudur. Basira onun emin ellerde olmasından dolayı mutludur.

Basira, her zaman derin bir sempatiyle Anber'e yaklaşır, annesinin şefkatinden yoksun kaldığı için onu bir anne gibi benimsemiştir. Anber'in kokusu onun burnuna sahiden amber gibi kokar. Hasta yatarken körpe çocuk gibi onun kucağından ayrılmak istemez. Ekşi ve ter kokan entarisine yüzünün bir tarafını sürerek ağlar. Annesi burnunda tüter ve "Anber nene, Anber nene" diye ağlar durur.

> *“Basira her zaman derin bir sempatiyle Anber’e yaklaşırdı ve annesinin şevketinden yoksun kaldığı için onu bir anne gibi bimişti.*
>
> *Körpe çocuk gibi onun kucağından ayrılmak istemiyordu, Anber nene, Anber nene diye ağıt tutturur gibi inlemeye başladı.*
>
> *Anber de Kızım canım diye ağlıyordu”* (Polat, 2016: 291)

2.8.3.6. Hekimzade

Şehirde Hekimzade namıyla tanınan emekli gazidir. Vadullabeg'in ağabeyi Feyzullah Paşa'nın silah arkadaşıdır. Kafkasya'da Rus'a karşı savaşta yan yana aynı birlikte görev almışlar, aynı siperde omuz omuza savaşmışlardır. Feyzullah komutan, bir muharebe esnasında yara almış ve alay tabibi Hekimzade, onu sedyecilerine kaldırtmış, sonra tıbbi müfreze beraberinde çok geride olan meydan hastanesine yatırdıktan sonra cepheye geri dönmüştür. Zaferi kazanıncaya dek askerleriyle yan yana savaşır, fakat o savaş esnasında Hekimzade, bacağından ağır bir şekilde yararlanır, Arzırum'da kurulmuş bir menzil hastanesine kaldırılır. Alman bir cerrah tarafından ameliyata alınır. Ama ne yazık ki doktorlar, zorunlu olarak diz kapağını almaya karar verir. Astana'da, Saray-ı Humayun'da nişan takma merasimi geçirilirken, kendisi, henüz askeri hastanede yatıyor ve ateşinden ezer bezer konuşmaktadır. Artık ondan sonra kalan hayatını gazi oluşundan övünerek yaşamaya ve topal olarak geçmeye mahkûm olmuştur.

Harekât ve muharebe esnasında bacağına ya da koluna fena bir şekilde yaralanan askerlerin kangren olmaması için, cerrahi müdahalesini yaparken "*Kes getsin*" diye emir

verir ve yaralı askerin kolunu dirsekten ya da bir ayağını diz kapağından aşağıya keser, tezkeresini eline sıkıştırıp evine göndermeyi her şeyden daha iyi becerebilen türden bir tabiptir. Birgün ise aynı kaderi kendisi yaşar. Cephede yaralanan bacağının diz kapağını ameliyat sırasında doktorlar alırlar. Bu yüzden topal kalır ve askerden bir gazi olarak terhis edilmiştir.

Askerlik, Hakimzade'in hayatının bir parçası olmuştur ve insanlarla asker gibi davranmaktan vazgeçmez. Köyde veba hastalığı yayıldığında yanına askerleri alarak oraya teftişe gider, hastalara karşı aşrı kararlar alır. Vadullabeg'in köyü terk etmesini ve şehre taşınmasını önerir. "Vallah ben şu ana kadar hayret içindeyim, siz niye şehre taşınıp bu dertten feragat etmiyorsunuz." (Polat, 2016: 40)

> *"Hakimzade eski günlerini anımsayarak hemen işe başladı ve teftişe gelen bir komutan havasına girip, bin bir ayak üstüne toplanmış köylülere küçümseyici bir kasıntıyla dizlerine koyuldu. Bu hırpani kılıklı heriflerin oluşturduğu ön safı bir ucundan öbür ucuna kadar topal topal gezindi, sonra tabur askerlerini teftiş edercesine teker teker, kemer ceket yaka ve sakal kontrolüne girdi"* (Polat, 2016: 39)

Köylülere veba'ya karşı aşrı talimatta bulunur, bunların yanında bütün su birikintilerini kapatmak ve her hangi bir hastalık belirtileri bir hayvanda görünse o hayvanı olduğu yerde yakmayı ister.

2.8.3.7. Zakir

Yusuf ve Zakir öksüz ve yetim iki kardeştir. Anne ve babalarını çok küçük yaşlarda kaybetmişler ve onları amcaları Hurşit büyütmüştür. Yengeleri onlara çok kötü davranır ve hep hakaret eder. Onları evden uzaklaştırmak için elinden gelen her kötülüğü yapmıştır. En sonunda kocası Hurşit'e onların artık bir delikanlı olduğunu evlerinde tutmalarının yanlış olduğunu söyleyerek onlara atacağı kötü iftiranın sinyallerini vermiştir. Bunun üzerine Hurşit, kendinden şehre gitmek için izin isteyen yeğenlerine izin vererek Musalla'ya gönderir. Leylan kasabasından yola çıkan Yusuf ve Zakir yengelerinden gördükleri eziyetlerden yıldıkları için birbirlerine söz verirler, bir daha hiç kimsenin yanına sığınmayacaklarına ve Musalla'ya gider gitmez birbirlerinden ayrılarak kısmetlerini ayrı ayrı arayacaklarına yemin ederler. Musalla'ya geldiklerinde

Zakir, birbirlerine verdikleri sözü hatırlatır ve kardeşi Yusuf'u orada bırakarak yürür gider. Korku ve dehşete kapılan Yusuf birbirlerine verdikleri sözden utanarak kardeşine engel olamaz. Olduğu yerde çakılmış gibi kalır. Zakir adını bilmediği sokaklardan geçer. Sonunun nereye gittiğini bilmediği dar kıvrımlı sokaklarda ilerler. Sokakta karşılaştığı katı sürüsünün çobanının kuvvetli görüntüsünden çok etkilenir ve çobanı takip etmeye başlar. Takip edildiğini anlayan sürücü aniden döner ve kendinden ne istediğini sorar: Zakir"*Hem aç, hem de kimsesiz bir ğaribem.."* (Polat, 2016: 128) deyince acır. Yanına alır ve çalıştığı yere götürür. Onu ustası Hacı baba ile tanıştırır. Böylece, Zakir burada yatıp kalkmaya ve çalışmaya başlar.

2.8.3.8. Halil

Katır çobanıdır. Zakir onunla dar bir sokaktan geçerken karşılaşır ve takip etmeye başlar. Zakir bu çobanın dış görünümünü bir tomruğa benzetir. Üstü başı kireç içindedir. Omuzları geniş, kolları taş gibi sert, adımlarını gayet sağlam atan iri yarı biridir. Rengi, bozarmış bir zubun yelek giymiş, etek uçlarını da kemerine takmıştır. Yakası açık, göğsü ter içinde, ekşimiş ter kokusuyla Zakir'in burnunun dibinden geçen bu katır sürücüsü, elinde kalın bir asa tutmaktadır. Yürüken hem asaya yüklenir hem de onu parmakları arasında kibrit çöpü gibi oynatır. Boyu posu ve görünüşü Zakir'i büyüler ve düşünmeden delikanlının peşinden gitmeye başlar. Sürücü, arkadan takip edildiğini hissetse de aldırmadan yolunu sürdürür. Katırları yavaş yürürken kendisi de peyderpey arkadan izler. Katırlar hızla gittiğinde peşlerinden koşar. Arkasında kendi ne yaptıysa aynı şeyi yapan birinin varlığını hisseder. Aynı tempoda, kâh yürüyor yavaş yavaş, kâh da koşar olmaz. Sürücü ansızın yerinde çivi gibi mıhlanır ve kendisini takip eden Zakir'e dönüp: *"Mennen ne istisen ulan" diye öfkeyle haykırır, "Niçin meni takip edisen?"* (Polat, 2016: 128) Bir garip olduğunu, iş istediğini söyleyen Zakir'e acır. Onun yanında gelmesine izin verir. Uzun ve uçurumlarla dolu bir yol gittikten sonra taş ocağına varırlar. Halil, burada Zakir'i ustası Hacı Zeynel ile tanıştırır ve işe ihtiyacı olan bir garip der. Zeynel Hacı onun burada kalmasını kabul eder ve Halil'i ona işi öğretmekle görevlendirir.

2.8.3.9. Hacı Zeynel

Hacı Zeynel, gür kaşlı, sakalı bıyıkları birbirine karışmış ak sargılı, elli yaşlarında var yok bir adamdır. Başındaki sargının kenarları sırmalı tellerle işlenmiştir. Toz topraktan üstü başı çalık bir renge dönmüş haliyle tıpkı bir heykele benzemektedir.

> *Asıl adının Zeynel'dir, ama onu, hiç Hacı Zeynel diye çağırmazlar. Kimi Hacı der, kimi de Hacı baba diye çağırır. Kayacı lakabıyla tanınmış olan Hacı Zeynel'i, bina işinde çalışan çoğu ustalar, sever, sayarlar. Eli açık, mert, cömert, fakir fukaraya yardım eli uzatmaktan çekinmeyen biridir. Temiz ruhlu olduğundan ötürü ona Baba diye hitap ederler. Çekirdekten yetişme bir kayacıdır, Hacı Zeynel, hem büyük konturatçı, hem de taş madeni sahibi olan babası Kayacı Hacı Mustafa'dan kayacılık sanatını öğrenmiştir, Şehirde çoğu yaşlı ustalar, babası Hacı Mustafa'nın adı anıldığında sağ ellerini göğüslerine koyar: "Allah rahmete kılsın, Eşhedübillah, ağırlığı kadar altına değerdi" diye söylerler, ama oğlu Zeynel'in babasından daha akıllı olduğunu sözlerine eklemekten de çekinmezler."* (Polat, 2016: 136)

Hacı Zeynel, itibarlı bir usta ve de bir işveren olmanın yanı sıra insanları bir bakışta tartabilen tam manasıyla insan sarrafıdır.

Bor dağının çevresinde bulunan dört madenden ikisi Hacı Zeynel'e aittir. Belediyeden aldığı izinle Katırboğan gölü civarından başlayarak Bor dağının eteğine varıncaya kadar geniş bir alanı kendine mal etmiş, tek ve en büyük taş madeni sahibi olmuştur.

Hacı Zeynel, alçı ve kireç üretiminde işe yarayan beyaz kaya damarını o arazilerde bulmuş, o damarları takip ederek bol miktarda beyaz kaya çıkarmış, sayısı belli olmayan küreler yaptırmış ve harman gibi kireç üretmeyi başarmış, kireç satmaktan bol bol para kazanmış ve o yıldan sonra Hicaz'a gidip hacı olmuştur.

2.8.3.10. Mulla Menaf

Mulla Menaf, Kışlada epey bir zamandır konuşlanmış olan garnizonun kıdemli imamıdır. Kuşçu lakabıyla tanınır asıl adı Abdulmanafdır; ilk günden beri Kışla'da tabur imamlığını üstenmiş, hatırı sayılır bir hocadır ve onu tanımış olan herkes sever sayar.

Sevmekten olsa gerek onun adından Abdul'u kaldırıp önüne bir 'Mulla' lakabı takarak, Mulla Menaf diye çağrıla çağrıla bu adla bilinir hale gelir. Mulla Menaf: cana yakın biridir ve elinden geldiği kadarıyla iyilik yapar, garip guraba askerlere yardımdan başka, yerine göre babalık da etmektedir.

Çok saydığı bir ester vardır. Mulla Menaf'ın otuz altıncı alayın üçüncü süvari taburunda babayiğit bir süvaridir. Çok temiz, çok iyi biridir. Namazı niyazı yerinde, ahlaklı erdemli bir çocuktur; hele yiğitliği vasf olunmaz. Delikanlı evlenmek ister ama bir türlü kısmet nasip olmaz.

2.8.3.11. Mulla Mehmet Ali

Mulla Mehmet Ali, mahallenin cami imamıdır. İnançlı ve maneviyatı güçlü bir kişidir. Memlekette süren kuraklık dolayısıyla birgün aniden yağmur duasına çıkar. Onu gören herkes tek tek peşine takılır kimse nereye gittiğini bilmeden peşi sıra yürür.

Mulla'nın köseleden yapılmış, tabanı kalın olan ayakkabısı, düğmelerini çenesinin altına kadar düğümlediği düz boyunlu, yakasız cübbesi ile farklı bir görünüme sahiptir. Sokak ortasından geçerken kir suyu arkından üzeri kirlenmesin diye iki eliyle cübbesinin eteklerini yukarıya kaldırarak yürür. Çapan kumaşından dikilmiş, uzun beyaz donu alttan görünür. Mulla efendi, sokağın ağzında, kir suyu arkının yer altındaki lağıma akıp gittiği yere varıncaya kadar eteklerinin ucunu bırakmadan yürür. Arkasında halkla yürümeye devam eder. Sokaklar geçip çöle geldiğinde yağmur duasına başlar. Bu davranışı karakolun dikkatini çeker ve o akşam evine polis baskın yapar. Odası aranır ve Mulla Mehmet'te sorguya çekilir. Karakol komutanı hiç bir yanlışını bulamayıp oradan ayrılır.

Ertesi gün, karakol komutanının uyarısına rağmen yine yağmur duasına çıkar:

> *"Kalabalıkta bir eksik olduğunun farkına vardılar. Evet, çocuklar! İpkaçkını delikanlı ve çocuklardan eser yoktu! Onlar, bugünkü çıkışa katılmamışlar, çünkü onların başları altında başka bir mesele vardı. Yarın, ya da öbür gün Çemçele kız yapıp "Köse geldi"ye çıkacaklarmış."*
>
> *"Şeyh'in peşine takılan adamlar, yine kimi evet deyip de ilk fırsatta Çukur sokağının virajını dönerken sıvışacağını kimi de "Asla bu adamdan bir*

bok olmaz" diye söylese dahi yine adamı yüzüstü bırakmayacağını düşünüyordu. Adamı, kahvede saçma sapan işlerle boş vaktini öldüren bazı nüktedan kişilerin maskarası haline gelmemesi için, yarın öbür gün itap kitap olursa, ona "Beni tek başıma bıraktınız" lafım dedirtmemek ve önünde boyun kırıp utanç duruma düşmemek için peşine takılmışlardır."

"Öylece çoğu, inançsız ve tüm duyulardan yoksun birer tahta adam gibi Şeyh'in peşinden uyurgezer gibi sürükleniyordu."

"Gümbür cemaat Musalla Kahvesinin önünden geçerken, kahvede teneke sobanın etrafına tüneyip kalan kişilerin hiçbiri yerinden kalkıp onların yüzüne bakmak istemedi, ya da 'nereye gidiyorsunuz?" diye sormadı." (Polat, 2016: 391)

Mulla Efendi yağmur duasını okurken kıpkırmızı kesilir, burnunu arada bir çekip, sözcükleri genzinden çıkarır. Yumulu ve soğuktan yaşaran gözlerle duasını okur, gözünden yaş akar. Gözlerini açıp kapayıp gerçekten ağlamaya çalışır ama ağlayamaz. Gökyüzü aynı dünkü gibi sakindir ve belli ki dünkü gibi bir damla yaş akmayacaktır. İçine bir çuğutma düşer, titremeye başlar.

2.8.3.12. Kuta

On beş, on altı yaşlarında bir delikanlıdır. Ama boyu çok kısa olduğu için hala çocukların arasına karışıp onlarla oynar. Çocukların akıllarının henüz ermediği işleri o, çoktan ezbere sökmüş, çocukluğu ve masumiyeti geride bırakmıştır aslında. Bunu bakışlarında da görmek mümkündür. Gözlerindeki ifadeler gerçekten şeytani ifadelerdir. Geniş omuzlu, kolları kasları sert, kimsenin dikkatini çekmeden o çocukların arasına kaynamış, kısa boyu sayesinde onlarla kolaylıkla haşır neşir olmuştur. Kuta kısa kalan boyundan dolayı dünyanın tüm uzunlarına gizli ve derin bir düşmanlık besleyen biridir, oysaki onun en sadık arkadaşı Arpa, kendisinden iki üç yaş büyüktür ve uzun boylu bir delikanlıdır. Kuta dayısı Salih Kalfa'nın fırınında çalışır. Kimsesi olmadığı için burada yatar kalkar. Sabaha karşı uyanır ve ekmek hamurunu dayısı gelmeye hazır eder. En küçük bir aksilikte dayısı onu acımasızca döver. Ama o bu duruma alışmıştır. Yediği dayaklar artık canını acıtmaz. Mahalleden arkadaşı, Mucit Nizam'ın kızı Safiye'ye âşıktır. Onun fırına ekmek almak için geldiğini görünce dünyalar onun olur. Eli ayağı

birbirine dolaşır. Aslında onu bu fırına bağlayan gizli neden de Safiye'ye duyduğu aşktır. Bu fırında Safiye ile tanışmış ve ona aşık olmuştur. Anlatıcı onu şu sözlerle tasvir eder:

> *"Kuta, çok oldu çocukluk çağını geride bırakalı. Kafası bir bakıma vücuduna göre büyüktü. Dayısı Abidin Usta, Kuta'yı yanına alır, berber dükkanına giderdi. Dayısı, saçını sakalını kestirdikten sonra, aynı berbere, Kuta 'nın saçlarını kestirirdi. Kuta 'nın saçları tas traşı biçiminde kesildikten sonra bir tuhaf görünürdü. Tam anlamıyla mostralık olur, elifi elifine kart bir delikanlı olduğu ortaya çıkardı."*

> *"Kıllı biriydi Kuta ve kolunun tüyleri tandırın ateşinde alazlanarak yanıp yok olmuştu. Adeleleriyse sert, olgun bir kişinin elleri gibi gelişmiş, parmakları da kelpeten gibiydi. Masumiyeti geride bırakmış biri sayılırdı, çünkü her şeyi anlıyordu artık. Öbür cinsiyete karşı, içindeki o kan, gün be gün artıyordu. Sokaklardan geçerken çatıların üstünde ne zaman kırmızı ya da gül desenli çamaşır görürse az kalsın deliriyordu. Hele kızların kokusuna bayılıyordu ve biri onunla konuştuğunda ya da yalvardığında heyecandan ateşini nasıl söndüreceğini bilmiyordu. Öylece gündüzleri yaşamış olduğu vak'alar geceleri içinde yatan şehvani devin fastasma hayallerine göre yorumlanırdı."*(Polat, 2016: 35-356)

2.8.3.13. Âze

Kuta'nın arkadaşıdır. Sığırcık avlar ve bunları çarşıda satar. Bu yüzden Sığırçın Âza lakabıyla tanınır. Asıl adı Aziz ya da İzzettin'dir. Bu şehirde evi barkı olmayan ayyaşın tekidir. Gündüzleri çarşıda köşe bucak takılır, geceleri ise canı nereyi isterse orada sabahlar. Katırboğan gölünün beleş otelin gedikli konuklarından biridir.

2.8.3.14. Şevket Çavuş

Karakol çavuşudur. Bana emir verildiği zaman anamı bile, göz kırpmadan anamı bile kodese tıkarım, diyecek kadar kendini vazifesine adamış biridir. Memleketine, namusuna, şerefine düşkün iyi niyetli biridir. Mister denen İngiliz'in hafiyelik teklifini reddetmiş kişilik sahibi biridir. Meslektaşlarının söylediğine göre bu meslekte pabuç eskitmiş, çok görmüş, birçok kez feleğin çemberinden geçmiş emektar bir polistir.

Karakol amiri onu yerli yersiz haşlasa da sadece yüzüne değil arkasından da onu hep över. *"*O bir tenezzül abidesidir"(Polat, 2016: 383) diye söyler. Bu sıfatlar yüzünden meslektaşlarının isteyerek ya da istemeyerek onunla tanışma fırsatı bulan sivillerin, karakola bir iş için başvuranların, ya da zorunlu olarak yolu Şevket'ten geçen suçluların, suçsuzların, hırsızların ve katillerin korkulu rüyası olmuştur.

2.8.4.Mekân

2.8.4.1. Dış Mekân

Kemik Çiftliği romanında Kerkük'ün Çukur Mahallesi, Katırboğan Gölü ve Musalla Mezarlığı dış mekân olarak kullanılmıştır. Bu dış mekânların seçiminde kişiler belirleyici olmuştur. Yazar, kahramanlarına yüklediği kültürel kimlikle bir paralellik kurmuş ve onların yaşadığı mekânlara eserinde yer vermiştir. Böylece gerçekçi bir tutum izlemiştir.

Vâdullabeg, bir 'asilzâde-bey' olduğu için dönemin seçkin mekânlarından biri olan taşrada bir malikânede yaşamaktadır. Ancak romanda bu mekânlarla ilgili tasvirlere yer verilmemiş olay örgüsü içinde yeri geldikçe adı söylenerek geçilmiştir.

Vadullabeg'in Çukur mahallesine taşındıktan sonra gittiği Mecidiye kahvesi şöyle anlatılır:

> *"Mecidiye kahvesi en dağdağalı anlarını yaşardı bu saatlerde. Müşteriler öbek öbek masalar başına toplanırlardı. Bir köşede ğurğur diye nargileciler masası, öbür köşede hatip hütaba efendilerin masası, diğer köşede şairlerin, masası vardı ve oracıkta horyatçıların gencini yaşlısını bulursun. Şiirler horyatlar uçuşurdu ortalıkta, zaman zaman alkışlar, çağrış bağrışlar yükselirdi o masadan. Memleketin meşhür kadıları, avukatları kapalı bir çember oluşturup otururlardı. Kahvehanenin giriş kapısı karşısında ise dörtgen bir masa etrafına dizili olan kanepelerse Belediye Meclisi üyelerine ayrılmıştı. Tam manasıyla ayrılmış olmasa da, kahvehane sahibi ve çalışanları, hiç kimseyi o kanepelere olunmazdı; çünkü burası loja gibi has bir yer sayılırdı. Mecidiye kahvesi Belediyeye vakfedilmiş bir mülk olarak, meclis tarafından dört-beş yılda bir kere, ilan edilip kamu yararına kiraya verilirdi, dolayısiyle kahve sahibi, bu*

> *masanın müşterilerine iyi görünmek maksadıyla yalakalık ederdi."* (Polat, 2016: 107)

Alıntıda görüldüğü gibi bu tasvirde ayrıntıya girilmemiş, daha ziyade mekân insan ilişkisi arasında bağlantı kurulmuştur.

Eserde mekân kullanımı ile ilgili yaygın olmamakla birlikte mekân ile insan psikolojisi arasında bağlantılar kurulduğu söylemiştik. Açık ve geniş mekân olan sokaklar, Vâdullabeg'in o anki ruh hâline etkisi yönünden değerlendirildiğinde onun içine burukluk veren, öksüz küçük bir çocuk gibi hissetmesine ve kederlenmesine neden olan mekân olması yönüyle kapalı mekân olarak değerlendirilmiştir. Aşağıdaki alıntı buna bir örnektir:

> *"Labirantlı sokakların sonu Topkapı'ya çıktı ve oraya geldiğinde karşıdan şöyle serin bir rüzgâr küfür küfür esiyordu. Yüzünü iyice yalamaya başlayan rüzgâr, onu bihuş gibi etti hatta az önce karşılaştığı insanları unutturdu ona. Şehir ayaklarının altındaydı sanki. Bunca mesafeden bakılınca, ne denli yıkık dökük görünüşlü, ne denli virane bir yer olduğu gözden kaçmıyordu. Kışla, Valilik binası, garnizonun konuşlandığı ordugâh, hanlar, toprak renkli camiler, Hasa çayının nereden gelip nereye gittiği belli olmayan suları, Çay'ın boya boyu değirmenlerinden, kubbe kubbeEheg ocaklarından, söğütler, kaliptos ağaçlarının dibinden geçerken öksüz bir çocuk gibi hiç kimseye bir şey sormadan akıp gittiğini sezinliyordu. İçinde tarif edilemeyen bir burukluk peydah olmuştu, Kazancılar çarşısından Taku tak çekiç sesleri, yan taraftan o seslere karışıp, nakarat gibi eşlik eden şayi bir türkü onu obaya götürmüştü ve daha fazla kedere iteklemişti. Gözlerini yumup mis gibi serin havayı içine çekti ve merdivenleri tıkırtıkır inmeye başladı. Taş Köprüye vardı ve ortada yürümeye başladı."* (Polat, 2016: 105)

Polat, açık ve geniş mekân özelliği taşıyan sokakların ve bu sokaklarda yer alan yapıların tasvirine oldukça geniş yer vermiştir. Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından yapılan tasvirlerle yaşanılan mekânın ve yaşam tarzlarının nasıl bir yapıda olduğu bir tablo gibi okuyucunun muhayyilesinde canlanmaktadır. Aynı zamanda bu mekân tasvirleri yazarın bakış açısının sınırını da göstermektedir. Dış mekân

tasvirlerinde yazarın bu mekânlarla ilgili olarak ayrıntılı bilgisinin olduğu görülmektedir. Bu, yazarın kendine özgü bir üslûp oluşturduğunun göstergesi olarak da kabul edilebilir.

Yazar, dış mekân unsurlarında genellikle, Musalla şehrini ve sokaklarını tasvir etmiştir. Bazı bölümlerde iç ve dış mekânların birlikte kullanıldığı görülmektedir. Polat'ın dış mekân olarak seçtiği yerlere baktığımızda daha çok yaşadığı, gezdiği ve gözlemlediği mekânları seçtiği izlenimi oluşmaktadır. Yazar bu mekânları seçerken, eserdeki kişiler de bu mekânlara uygun olarak tasvir etmiş, mekân-insan uyumuna dikkat etmiştir. Polat'ın, dış mekânları, tasvir ederken, onların en belirgin özelliklerini ön plana çıkardığı ve sık olmamakla birlikte ayrıntılara verdiği görülmektedir:

> *“Piryadi mahallesinden geçtiğini asla bilmiyordu Zakir, ne bu sokakların adını biliyordu, ne de buralarda kimlerin oturduğunu. Daracık, ama kıvrıntıları çok olan bu sokakların sonu da Dabbağhane'ye kadar vardığı hakkında hiçbir fikri yoktu. O yolun sonu, kaya kireç ocaklarına kadar uzadığını da nerden bilecekti."*

> *"Az ilerideki Köşeyi dönünce karşısına geniş bir sokak çıktı, sokağın yan tarafında salaş bir dükkân. Bir katma boyacısı dükkânıydı. Kepenkleri ahşap, yukarıya açılan türdendi. Paftalı olup, paftasından çıkarılıp yukarıya doğru kaldırılır, iki değnekle dayatılınca gölgelik olarak kullanılırdı. Dükkânın içi dışı rengârenk boyalı katma ipliğiyle, çeşit çeşit ince kalın kurutulmak için asılmış cicili bicili kumaşlarla bezetilmişti. Kenarda da kelefkelef katmalar üst üste koyulmuştu. Dışarıda teneke üzerine oturan dükkâncı, başına geçirdiği Börk'ün altında ot gibi kısa kesilen saçlarırı parmaklarıyla kaşıyordu. Tembel tembel oturup güneşleniyordu, her halinden sinek kovan bir esnaf olduğu belliydi adamın."*

> *"Dükkânın on, on beş metre ilerisinde yolun ortasında çiğ Yeşile boyanmış bir kubbe duruyordu. Kubbenin Sivri tepesinde her biri bir tarafa sarkmış üç tane bayrak asılmıştı. Kubbenin altında hamam külhanını andıran bir delik açılmış, içinde yakılmış olan kâğıtların külü, delikten dışarıya fırlamış, sağa sola dağılmıştı. Yarı yanmış kâğıtlar,*

kubbenin kenarında ki kir suyu birikintisinde yüzüyordu Az ileride dar bir sokak vardı ondan başka da çıkış yolu yoktu. Dar sokağın girişinde tek kanatlı koskoca bir tahta kapı vardı. Kapı yarı açıktı." (Polat, 2016: 125)

Zakir'in katır sırtında geçtiği yollar, tepeler açık mekândır. Ancak kahramanın içinde bulunduğu psikoloji, korku, endişe ve bu duyguları hissediyor olmanın verdiği utanç ve mahcubiyete bağlı olarak kapalı mekân özelliğini taşımaktadır.

"Yamacın kıvrımlarıyla uyum sağlayan molozlu yolun sonu, kocaman bir bıçakla kesilmiş tepenin eteğinde oluşan bir ovaya doğru açılıyordu. Karşıda, az yukarıda çamur ve alçı karışımıyla sıvalı olan koskoca kubbeler, gelişigüzel serpilmiş ve öyle dikili duruyordu. Yol başında da birkaç tane küçük kubbeler vardı, sadece iki tanesinin altında ateş yanıyor, oysaki üst tarafları usul usul duman tütüyordu. Kubbelerin az ilerisinde tepenin eteğine yaslanan bir çardak vardı. Çardağa vardıklarında sürücü, katırın üstünden yere atladı ve hemen oradaki çardağa sokuldu. Zakir de atladı, ama olduğu yerde çakılı kaldı ve etrafı kolaçan etmeye başladı." (Polat, 2016: 132)

"Çardak, sağlam direklerden yapılmış, çatısı da hasır ve ağaç dallarıyla kapatılmıştı, dışarıdan bakılınca, köy sundurmaları gibi basit bir şekilde yapılmış olduğu belliydi, ama sundurumalar adeta bağ bahçe içinde yapılır, yan tarafları da açık olurdu, oysaki bu çardak, her taraftan kapalıydı ve bir tek girişi vardı. Bu ıssız dağlık bölgede garabet uyandıran kayalıkların arasına hasırdan kulübe gibi dikilmiş olan çardak, sanki tozdan topraktan yapılmış, etle tırnak gibi dağın bir parçası haline gelmişti. Çardağın tüm ağaçları toprakla ve kireçle boyatılmış gibiydi." (Polat, 2016: 133)

"Çardağın zemini ortadan kazılmış ve iki tarafta iki seki, meydana gelmişti, orta yer ise gelip gitmek için yol gibi olmuştu. Dört direkten ibaret olan çardak, içeriden takviye amacıyla direkleri birbirine bağlayan uzunca kalaslarla tespit edilmişti. Kalaslara sırayla yerleştirilen çivilere, paçavrayı andıran ceket zubun yelek ve şalvar gibi

giysiler asılmıştı. Zakir, ilk adımını atar atmaz ayağı yerdeki ayakkabılara takılıp sendeledi, ancak sonra gözleri loşluğa alışınca, önce ayakkabıları, daha sonra asılı duran eski püskü eşyaları fark etmeye başladı. Aklına gelen ilk şey, şuydu: "Burada çok sayıda adam saklanmış, ya da çok sayıda çalışan bir kalabalık var bu civarlarda ama onlar nerede?" diye merak ediyordu." (Polat, 2016: 133-134)

"Sekinin üstünde lüle gibi yastıklar, yan tarafta kimi ikiye katlanmış, kimi de buruşuk halde terk edilmiş, leş gibi kokan şilteler vardı. Bir de baktı ki çardağın sonunda dağın ta derinliğine varan bir giriş var, içeriden güm güm diye birbiriyle uyumlu, sert ve yeknesak darbe sesleri belli bir şekilde duyuluyordu. Sanki dağın nabzıydı bu sesler." (Polat, 2016: 134)

Katırboğan gölü ve taş ocağı çevreleri ise ayyaşların, evsizlerin, ipsiz sapsız kişilerin geceyi geçirdikleri mekânlardır. Çok farklı ve kötü çevrelerin insanlarının bir araya geldikleri bu mekân gündüz ki şahane görünüşünün aksine geceleri korkunç bir mekân haline gelir. Bu yüzden aslında açık mekân olan bu yer bu özelliğinden dolayı kapalı mekândır.

"Güneş, demirci tezgâhında dövülmüş koskoca bir bakır tepsi gibi şehrin ufkunda sallanır, yavaş yavaş karanlığa doğru inerken, Katırboğan uçurumu, sonu belli olmayan bir dehliz gibi görünür, suyu da safir gibi mavi gökyüzünü aksederdi. Tabakhane kulübeleriyse, yüksek tepenin üstünden, erguvani ışınlara bürünürken batan güneşi uğurlar, öbek öbek sivrisinek bulutlarına ve yüzlerce uçuşan haşaratlara teslim olurdu. İşte bu mekânın uçan yarasası, gerek yerde sürünen yılanı çiyanı, gerekse de dalga dalga uçuşan tüm haşaratı, beniâdemin içindeki ürküntüyü ve yalnızlığı iki katına çıkarırdı." (Polat, 2016: 149)

"Taş ocaklarının orada gecelemek de başka bir dertti. Karanlık çöktü müydü, ürküntü verici bir mekân olurdu burası. Türlü türlü haşaratı, miçeği çekirgesi karıncası, karıncanın kanatlısı kanatsızı bir yerden çıkar ve nerede ışık oraya hücum ederdi. Zakir'in tek başına kaldığı çardağın direğine asılmış olan yağ lambasının etrafına üşüşür, kimi lambanın

ateşinde yanardı, kimi de yağına sıvışır kalırdı, ama baş döndürücü vızıltıları gece boyunca eksik olmazdı."

"İlk günlerde bu mekânın vahşeti, kasveti ve ıssızlığı bir yandan, ara sıra uçurumun içinden yankılanan hışırtılı sesler, uzaktan bir baykuş sesi, ya da yarasaların kanat çırparak çardağın çatısı üstüne çöküşleri, çardakta tek başına kalan Zakir'in uykusunu kaçırmaya yeterdi ve artardı. Hele uzak-lardan yankılanan tilki sesleri, kurttan bozma itlerin arka arkaya uğursuz, uzun uzun havlamaları, çölde uzak bir yerlerden ta buralarda bile duyulan ulumalar, tüylerini diken diken ederdi Zakir'in." (Polat, 2016: 150)

Bölge halkı açısından özel bir öneme sahip olan Abu-ûlûk türbesi ise şu şekilde tasvir esilmektedir:

"Geniş bir avlusu vardı yatırın, ortasında bahçe için birkaç metrekare ayırtılmıştı. Öyle gelişigüzel bir şekilde yapılmış olan bahçe, tahta çitlerle çevrilmiş, duvara yakın olan yerde lifler ekilmiş, lifler de öyle sarılmıştı ki duvarlara, duvarları yeşile boyamıştı. Aslında çit olarak kullanılan tahtalar da yatıra ahaliden toplanan bağışlar arasında gelmişti. Büyübazar'da hal sahibi olarak tanınan Seymecid'in babası rahmetli Hacı Seyhamit efendinin yatıra bağış olarak gönderdiği sebze sandıklarının tahtalarından yapılmıştı."

"Gönüllü bir marangoz da, yatıra bağışlayacak bir şeyi olmadığı için, "Bunların işçiliği de benden caba" demiş ve o tahtalardan bahçeye çit yapmıştı."

"Yatır, kaya kireçle dörtgen bir kutu şeklinde yapılmış, yeşil kubbesiyle, demir saç levhadan yapılmış minaresiyle Musalla mezarlığının tam ortasında, görkemli bir bina olarak yükseliyordu."

"Binanın arka tarafında minare için pişmiş tuğladan ocak bacasını andıran ek bir temel yapılmış, boyu, çatı seviyesinden bir endaze kadar yükseltildikten sonra seki haline getirilmiş, sekinin üstü yuvarlak tabla

gibi işlenmiş, üzerine de o kalın saç levhayı silindir gibi yapılıp, baca borusunu andıran bir minare haline getirilmişti. Metal çubuklardan dört mesnedin üstüne kaynatılmış, başına da külah gibi bir şey geçirilmişti. Demir külahın ta sivri ucuna tunç dökümden bir Beşparmak el dikilmişti. Herhalde kendini becerikli ve işgüzar addeden bir boyacı da gelip minareyi yeşile boyamış tam ortasında kirpikleri uzun, kocaman bir göz çizmiştir."

"Minarenin yan tarafında ise bir tek kubbe vardı kubbenin üstünde üç tane atem vardı. Âlemlerin her biri bir tarafa sarkıyordu. Kumaşları kışın yağmuruna, yazın kavurucu güneşme dayamayıp gitgide çalık paçavraya dönmüştü."

"Tahminim de yine aynı o becerikli doğramacı ve hünerli boyacı gelmişler kubbe ucuna, pik demirden yapılan bir hilal dikmişler. Kubbenin etrafındaki küçük âlemler, rüzgâr etkisiyle dalga dalgaterpendikçe bu donuk manzaraya hayat verir, canlılık kazandırır."

"Yıllar yılı bu minarenin külahı, baharda buraya gelen ilk leyleklere mesken olurdu. Şehrin diğer minareleri leyleklerce işgal edildiği gibi, Abu-ûluk'ün de demir minaresinin başına her yıl baharda bir leylek konar, yuvasını yapardı." (Polat, 2016: 245)

2.8.4.2. İç Mekân

Eserde iç mekân olarak zaman zaman ev ve dükkân içlerikullanılır. Ancak yazar dış mekân tasvirlerinde yer verdiği kadar iç mekân anlatımına yer vermez. Yazarın bu tasarrufunu olay örgüsünün büyük bir kısmının dış mekânlarda geçmesine de bağlayabiliriz. Bu nadir tasvirlerden biri Osman kebapçının dükkânının anlatımında yapılır. Dükkân şu şekilde tasvir edilir:

"Mecidiye'nin bitişiğindeki Osman kebapçının dükkanı önünden sadece geçmek bile bir âlemdi. O lokantanın camekânı gelip geçen herkesi cazibesine kaptırırdı. Dükkânın önüne bir arşın kadar itilen portatif camekânda tepeleme kıyma yığını, sırayla gelişi güzel dizilmiş kebap şişleri, kayış soğan, beyaz soğan, taptaze kereviz, özenle yıkanmış

teretüre, yanında pırıl pırıl al domatesler, merken ve çinni kaplar içinde turşular, kavanozlara konulan türlü türlü sararmış yeşil, kırmızı biberler, insanın gözünü okşar dururdu. Kepenk'in üst tarafından ucu dışarıya uzanan mangalın bacası ise kömür dumanını ve nefis kebap kokusunu dışarıya atarken, baştanbaşa Avkaf caddesine yayarken yoldan geçen herkesi cezpeder bihuş ediyordu." (Polat, 2016: 78)

2.8.5. Zaman

Eserde aktüel zaman kullanılmış roman içerisinde verilen net rakamlara bakıldığında Basira'nın tüm hayat hikâyesi kronolojik bir sıra takip edilerek anlatılmaktadır. Basira üzerinden anlatılan roman kahramanın son beş yıllık sürecini kapsamaktadır.

"Basiragillerin kapısına vardılar. Basira'nın kapısını çaldılar durdular, ama hiç kimse çıkmadı. Kapı önünde bekledirler, bağırdılar, gırtlak paraladılar mani söylediler, Bsaira görünmeyince: Herhalde evde kimse yox! diye söylendiler ve geri döndüler… İşte mahallenin en çirkin ve en korkunç kadını Basira, ineğin yularını çeke çeke geliyordu. Onu görür görmez herkes dilini yutu verdi. Basira çocuklar korkmasın diye yüzünün yarasını leçeğiyle kapadı, sadece bir tek gözü görünüyordu ve o gözle yoluna bakıyordu." (Polat, 2016: 15)

Yukarıda verilen anlatı ile başlayan roman Kahramanın yaşam tarzı ile hayat hikâyesini anlatmaya başlamıştır. Fakat bu sürecin en başı Basira'nın evlenip çocuk doğurması sürecinin eklenmesi ile on ile on beş yıllık bir süreci kapsadığı da görülmektedir. Bu zamanın kullanışında her hangi bir ritim veya estetik yapı endişesi güdülmez.

Basira'nın hayatı çerçevesinde şekillenen olaylar da yine kısa aralıkla geriş dönüş tekniğiyle geçmişle bağlantı kurulur.

Romanın ikinci bölümünde Basira'nın çocukluğu ile başlayan olay örgüsü dikkatleri çekmektedir.

"Basira dokuzuncu baharını tamamladığında yaşam ona göre pembe bir düş gibiydi. Vâdullabeg'in taşradaki malikânesinde yaşıtı olan kız

çocuklarıyla bütün günü oynaya oynaya geçirirken, ayakları yer tutmazdı, kocaman malikâneyi dört dönüp mekik gibi çalışan annesinin ara sıra peşine takılır, bir neşe havası içinde atlar düşerdi. Kaderin ona neler sakladığının farkında değildi. Yanı başında annesi, çevresinde çocuk sayısı pek çok, sadece oynamak için doğduğunu ve bu malikâne annesinin parmağında bir yüzük olduğunu zannederdi." (Polat, 2016: 33)

Bu alıntı geri dönüşlerin sıklıkla yaşandığını ve roman içerisinde aktüel zamanla baş başa yürüdüğünü göstermektedir. Kahramanımız Basira'nın başına gelen tüm olayları hayat hikâyesini geri dönüş tekniği ile öğrenmekteyiz.

"−Her şeyi tamir ettiniz mi bayım?

Birkaç sefer sormuştu aynı soruyu ve her keresinde aynı cevabı alıyordu.

− Tamamdır, her şey yolunda.. kafanızı yormayın beg, her şeyi ayarlamışımdır…" (Polat, 2016: 55)

Eserde genel itibariyle yaşanan olayların anında anlatıldığı günü birlik zamandan bahsedilir.

"Savaş bir salgın gibi daha buralarda baş göstermeden bir hayli müddet önce köy hayatı karışmış ve köylünün işi sarpa sarmaya başlamıştı." (Polat, 2016: 38)

Savaş yıllarının konuşulduğu bölümlerde geçmişin izleri görülmektedir. Bu bölümlerde geri dönüş tekniği uygulanır.

2.8.6. Dil Malzemesi

Eser içinde kullanılan dil oldukça yalın ve sadedir. Kemik Çiftliği romanında genel olarak edebî dil kullanılmış bunun yanı sıra zaman zaman konuşma dilinin özelliklerinden de yararlanılmıştır. Eserde mahalle ve kahvehanelerde karşılaştığımız sıradan halkın konuşmalarında ağız özelliklerine yer verildiği görülür. Yazar, dil unsurları olarak, Kerkük halkın günlük yaşayışını yansıttığı eserinde günlük hayatta kullanılan işlevsel dili kullanmayı tercih etmiştir. Onun kişileri, Türkmen Türkçesini kullanmayı benimsemiş tiplerdir. Dil, roman kişilerinin bakış açılarını yansıtmakla

beraber onların ruh dünyasını açıklamak ve yansıtmak durumundadır. Bu yüzden yazarın kelimeleri seçerken titiz davrandığı görülmektedir.

Yazarın, yaşadığı bölgenin Irak olması ve yazı dilinin Arapça olması gibi nedenlerle yer yer Arapça kelimelerin de kullanıldığı görülmektedir. Eserlerinde; "Müteveffinin" (cenazenin), "ihtirak" (yanmak), "nehyettiği" (yasakladığı), "bühtan" (iftira), "ehven" (kolay), "tevatür" (çok yaygın söylenti), "tedavül" (kullanmakta olan, sürüm), "terennüm" (mırıldanır gibi alçak sesle şarkı şöylemek), "terdit" (tekrarlamak), "izhari tezellül" (zillete katlanmak), "muhakkar" (alçaklanmış), "imtizaç" (birbirine karışmak), "mesnedi" (dayanak), "sakit" (susmuş, sessiz), "inbisat" (açık yüzlü), gibi Arapça kelimeler kullanılmıştır. Fakat bu kelimeler günlük hayatta Kerkük'te konuşulan ve artık dile yerleşmiş kelimeler olduğundan okuyucu için olumsuz bir durum teşkil etmemektedir. Buna rağmen yine yazar, Türkmen Türkçesini korumak adına saf Türkçe kelimeler kullanmaya özen göstermiştir. Konuşma dilinden hareketle oluşturulan cümleleri akıcı ve düzgündür. Dil unsuru, estetik boyutundan ziyade işlevsel olarak dönemine ayna tutan bir yapıda kullanılmış; konuşma dilini ve hayat tarzını ifade eden cümlelere ağırlık verilmiştir. Polat, vermek istediği duyguları okuyucularına verme adına toplumsal hayatta insanların kullandığı söylemlerden oluşan bir dil ile hitap etmeyi seçmiştir. Bu sebeple genellikle kısa cümlelerden örülü bir anlatımı benimsemiştir. Bu yüzden esere günlük dilinin vermiş olduğu rahatlık ve sadelik ve sürükleyicilik hâkimdir Aşağıda bu tür konuşmalardan küçük cümleler alınmıştır:

> *"O'ları takip edeceğem" dedi, Kim bilir belki Nizamgilin evinlerini basacaklar" sonra Arpa'ya "Mene séle Nizam emmi bu günlerde yeni bir şey fırlattı asmana?"*
>
> *Yox işitmedim!" dedi Arpa,*
>
> *"Yoxsa?" diye söyledi ve sustu Kuta.*
>
> *Her halinden tasalı olduğu belliydi.*
>
> *"Yoxsa ne!" dedi Arpa.*
>
> *Kuta,*

"Vallahi Safiye'me bir şey yapsalar, yemin ederem onları tek teköldürrem.." dedi ve gitmeye hazırlandı.

Arpa,

Hara gidisen men de gellem Kuta, ölüme gidersev men de senivnen.. Ölüme sür korkma."

SığırçınÂze, bu iki delikanlının, konuşmasını usluca dinledi, sonra,

"Hele bir durun baxax" dedi. "Ögce takip edelim sonra bir el olup bir şeyler yaparığ.."

Arpa,

"Tamam kardeşim" dedi, sonra Âze'ye sen de bizim nensrnyoxsayox?"

SığırçınÂze,

"Ölüme kadar berabarığ" dedi." (Polat, 2016: 375)

Alıntıda da görüldüğü gibi Polat, kişilerinin duygularını daha açık ve doğru bir şekilde yansıtması adına kurduğu cümlelerde konuşma dilinden yararlanarak kısa ve açık cümleler kullanmayı tercih etmiştir. Romanı hareketlendirmek için şiir dilinden faydalan yazan ara ara kısa şiirler ile ritmik değer katmaktadır. Karakterlerin iç dünyalarını yansıttığı bu şiirler genel olarak bir ağıt, serzeniş niteliği taşımaktadır.

"Bir de men

Doldur içim bir dem men

Gün gettiömr azaldı,

Genç olmaram birde men

Eeehehhh…" (Polat, 2016: 287)

"Kalanın duvarı bize dalladı

Nişanlı kızların gözü yolladı

Padişah izin vermez bizi aldadı

Aman da padişahım izin ver bize

İzin vermiyorsan doldur denize" (Polat, 2016: 219)

Şiir dili de halın anlayacağı açıklıkta ve sadelikte yazılmıştır.

Roman içerisinde kullanılan deyimler, atasözleri, yöresel sözler şu şekilde sıralanmıştır:

"Ölüden şeytan bile el üzer" "Karı kocanın arasına girene, sadece yüz karası kalır" "çok alıp az satacaksın" "beğenmediğin daş baş kırar" "surata göre zille çal"

"Bu adamdan ne köy olur ne kasaba" "elinin hamuruyla erkek işine karışma" "burnunu havalara uçurdu" "para kırmak" "fız gelir tırıs gider" "gırtlak paraladılar" "düş kırıklığı" "alı al moru mor oldu yüz gözüne vuruyordu"

"vur abalıya" (uzun çarşaflı), "kulak kabartmak" (iyice dinlemek, başka yerlerden ses duymak), "kaşmerliğetmevin" (aptallık yapmayın), "pestenkerani laf" (garip ve tuhaf bir laf etmek), "çemçele" (zayıf ve çirkin kıza denilir, korkuluk), "kavırçağ" (oyuncak), "küle pınd" (kısa şişman, küçük), "dımbılbasa" (ağır yüklü, yorgun), "zıvanlı pirinç" (eskimiş pirinç), "perkem etmesin" (kudurmuş), "antbent" (sözleşme), "gümürtlenmek" (mırıldıyarak şikâyet etmek), "dayangac" (yayanıklı), "hercümerç" (alak bulak, darmadağınlık), "dağdağalı" (gürültülü patırtılı), "besti" (yeterli), "sükna" (mesken veya sakin bir yer), "taparam" (bulurum).

Yazarın özellikle dikkat ettiğimiz bir özelliği de ikilemelere bolca yer vermesi olmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

"Aval aval", "âtleneâtlene", "ezer bezer", "ballandıra ballandıra", "vura vura", "kapı kapı", "baştanbaşa", "görür görmez", "çeke çeke", "uşağmuşağı", "bön bön", "yana yana", "öbek öbek", "baka baka", "kala kaldı", "yalan palan", "süklüm püklüm", "adı sanı", "herçiperçi".

Eserdekonuşma dilinin özelliklerini yansıtan bazı kullanımlar dışında kültür dilinden sapmalara rastlanmaz. Dil sapmaları olarak genellikle kelime ve ifade sapmalarının yanında çok az olmakla beraber dil bilgisi sapmaları da gözlemlenmiştir. Aşağıda diyaloglarda görülen küçük dil sapmaları örnek olarak verilmiştir:

"Yani nedi! Bir kavırçağdı, yoxsa tayyare degi!" (Polat, 2016: 8)

"Viy! Bu nedi Kuta" dedi, "camiden dımbılbasçalıpsan?" (Polat, 2016: 9)

"Beğ'im sağ olsun, nenemi gördüv..beledögü?" (Polat, 2016: 64)

"Piğember gecesi"

"Nuh desen peygamber demezler, her biri mene bir şak çalsa paçagermeedelger meni.." (Polat, 2016: 9)

"Nice aldıv bu dımbıldası, hemen bele geri dönder!" (Polat, 2016: 30)

"Ha zamana kadar zugurtukalacağsan?" (Polat, 2016: 111)

"Korxasan bu oğlan çırçadı!" (Polat, 2016: 112)

"Acayıpkoxudu bu! Haydayığ?" (Polat, 2016: 129)

"Çoxséleşmesin, çoxeyeğini çabalatmasın, iyi degi." (Polat, 2016: 291)

"Adam görüpsen camiden eşya çalsın?" (Polat, 2016: 9)

Dil malzemesi içinde son olarak ele alacağımız husus küfür ve argo kelimelerin eserdeki varlığıdır. Argo, küfür, pornografik ifade gibi sözlere eserde sık olmamakla beraber yer verilmiştir. Bu tutum, yazarın gerçekçi ve inandırıcı olma arzusundan kaynaklan bir tavrı yansıtmıştır. Küfür ve argo kullanımı eseri ahlâki açıdan zedeler nitelikte değildir. Romanda geçen küfür ve argo sözler şunlardır:

“Bu defa derividebağhaneyegöndereceğem”, “Kâvul olsun oraları”, “boynuv kırılsın”, “haramzâde köpek”, “aşağılık herif”, “züppe”, “zebellah”, “tege”, “aç yuz”, “yen yırtan”, “köpek sideğiyse eğer”, “ulan piçler”, “ırzı kırığlar”,

2.9. SIRMALI PABUÇ

2.9.1. Muhteva

2.9.1.1. Aşk ve Sevgi Temi

Aşk ve sevgi temi *Sırmalı Pabuç* hikâyesinin ana temlerinden biridir. Dayıkanber ve Gürcü'nün aşkı 14 yaşında Dehne köyünde başlayan aşkları evlilikle nihayete ermiştir. Köyde bulundukları sürede yaşadıkları aşk çok büyük ve sevgi doluyken şehre taşınmalarıyla aynı evi paylaşan iki yabancıya dönüşen çiftimiz şehir hayatına yenik düşmüştür. Dayıkanber her şeye ve herkese rağmen Gürcü'sünü bir an bile sevmekten vazgeçmemiştir.

> *"Gürcü'yü evliliklerinin ilk aylarında, köyün bol yıldızlı yaz gecelerinde, sulanmış serin toprak damda ya da harman yerinde saman, yarpuz kokularını ciğerlerine alarak sevişirken, genç, canlı, güçlü gövdesini sımsıkı sarılıp kemiklerini çatırdatan o hiç mi hiç sevişmeye doyamayan Gürcü'yü ayaklarında bir çift sırmalı pabuç yanı başında oturmuş, kulaklarına en sevdiği köy türkülerini fısıldar gibi gördü, durdu can gözüyle."* (Hamamcı, 2007: 3-4)

Dayıkanber geçmişi hatırladığı bu alıntı ile karısına olan sevgisinin derinliğini göstermektedir. Bu ilişkinin kaynağı çok küçük yaşta kurdukları evlilik bağının getirdiği alışkanlıkların artık hayat tarzı olmasından kaynaklanır. Aralarında her ne kadar sevgiyle kurulmuş bir bağ olsa da artık yoksulluk, işsizlik ve hayat şartları bu sevgi bağını ikinci plana itmiştir. En azında Gürcü için bu durum geçerlidir. Dayıkanber olgunluk döneminde başlayan gençlik günlerine olan özlemi, kaybettiği duyguları yeniden kazanma yoluna itmiştir. Bunu da bir çift Sırmalı Pabuç alma isteğiyle bizlere göstermektedir.

> *"Şu Çemçelekızın tüylü ayağındaki pabuçlara bir bak... Hiç de uymuyor zavallıya. Bunlar yakışsa yakışsa Gürcünün peynir misali ayaklarına yakışır ancak. He baksana şu tombul kızın ayaklarındakilere bir. Bana kalırsa bunlar pabuçların en halisi en güzelidir. Hayır hayır ardından gelenlerinki daha yakışıklı görünüyor. Fakat böylesine yeni pabuçları,*

> *bunlar gibi kirli, nasırlı ayaklar için dememişler. Yazıklar olsun. Hayıf değil mi?*
>
> *Hoşt? İşte bunlar tam tamına Gürcününkilere göredir."* (Hamamcı, 2007: 13-14)

Ancak ilerleyen yıllarında Gürcü'nün kocasına olan aşkı bitmiş yerini kocasına karşı soğukluk almıştır. Dayıkanber'in büyük sevgi ve ilgisi her seferinde karşılıksız kalır. Dayıkanber, ne zaman karısına yaklaşsa haketle kovulur. O, yılmaz her kovulmasında yeniden yeniden dener. Hayallerinde hep gençlik haliyle güzeller güzeli Gürcü vardır.

Gürcü, Dayıkanberin ölümünden sonra gerçekleri öğrenir. Kocası kendine sırmalı pabuçları almak için borca girmiştir aslında. Her şeyi anlayan Gürcü büyük bir acı yaşar ve kocasına olan vefa borcunu ödemek için her gün onun mezarını ziyarete gider. Böylece sevginin ana ve vazgeçilmez bir konu olduğu kanıtlanmak istenmiştir.

Hamamcı'nın da iletmek istediği mesaj sevgidir. Hamamcı, her şeye rağmen, yoksulluk, kötü hayat şartlarına rağmen sevginin yaşandığı, vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğunu ve sadece o duyguyla hayatın devam edebileceğini söyler okuyucuya.

> *"Hey ellerine sağlık Gürcüüü, kız sen olmasan benim halim ne olur, bilir misin? Perişan, perişan olur halim sensiz vallahi! Kız he özün özün!"* (Hamamcı, 2007: 18-19)

2.9.1.2. Sefalet ve Yoksulluk Temi

SırmalıPabuç hikâyesinde yoksulluk olgusu eserin ana sorunsalını oluşturmaktadır. Yazarın bu olayı hikâyenin ana sorunu yapmasında hikâyeyi yazdığı 1950'li yıllarda Kerkük'te halkın çektiği sıkıntıların aileleri nasıl kötü etkilediği yönünde olmuştur. Yazar bu olgu çevresine oturttuğu hikâyeyi köyden şehre gelmiş ama şehirde kirden, isten, parasızlıkta perişan olmuş hayatı konu alarak yoksulluk problemini insanın kendi içinde yaşadığı çelişkiler ile vermektedir.

> *"ayaklara bakıp bakıp duruyordu… Onların giydiklerinin çoğu yamalı, boyasız, balık ağzı gibi yarılmış, yer yer çatlamış, sökülmüş ve çamurdan tozdan gerçek renkleri bile olmayan eski ayakkabları idi"* (Hamamcı, 2007: 13)

Eserde yoksulluk ve sefalet içinde yaşam mücadelesi veren insanların kendi içinde yaşadığı çatışma ve bunalımları anlattığını görmekteyiz. Dayıkanber, karısı ve kızı ile külhan damındaki tek odada otururlar. Bu ev fakirliği tüm acımasızlığıyla yansıtmaktadır.

> *"Örümcek ağlarıyla dolu, isten cilalanmış bir siyahlığa bürünen tahta direkler üstüne oturtulmuş çinko tavandan, salkım salkım sinek pislikleriyle yüklü bir telle sarkıtılan ve odayı güç bela aydınlatan altmışlık lambanın altında dolaşmakta olan Gürcü ile Dilberin görüntüleri büyüyüp büyüyüp küçülerek duvardan duvara kayıyordu."* (Hamamcı, 2007: 21)

Dayıkanber'in nezdinde Kerkük'te yaşanan yoksulluk ve çekilen sefalet anlatılır. Çok yoksul olan ve küllhancılıkla geçimini sağlamaya çalışan Dayıkanber'in yaşama amacı haline getirdiği bir hayali vardır. Çok sevdiği karısı Gürcü'ye sırmalı pabuç almak onun beyaz ayaklarına çok yakışacak sırmalı pabuçları almak için para biriktirmeye çalışsa da yapamaz. Ama o hayalinde hiç vazgeçmez.

> *"iş bizim gibi çamur baş yoksullara gelince… Evde eşek arısı misali dört dönerek başımızın etini yiyien dırdır karılarımızın susmak bilmez pis ağızlarını kapatmak için bir çift pabuç almaya yeter paramız olmadığından kaldırımlarda rastladığımız tükürükleri bile para sanıyoruz."* (Hamamcı, 2007: 15)

2.9.1.3. Ölüm

Dayıkanber, pabuçları almak için asla gerekli parayı biriktiremeyeceğini; bu hayalinin hiç bir zaman gerçekleşmeyeceğini anlayınca, sırmalı pabuçları almak için hiç istemediği halde dede yadigârı hançeri rehin verir ve borç alır. Eve, elinde paketle ve bir sürü güzel hayalle dönen Dayıkanber, hiç beklemediği bir tepki ile karşılaşmıştır. Karısının onu hakaret ederek evden kovması üzerine adeta yıkılan Dayıkanber için tek çare ölüm olmuştur. Çünkü yaşama sebebi olan hayali yerle bir olmuş ve artık yaşam gayesini kaybetmiştir. Bir müddet bilincini yitiren, öylece dolaşan Dayıkanber daha sonra gittiği mezarlıkta ölüm uykusuna yatmıştır.

> *"Yine mezarlık yolunu tutuyor Dayıkanber. Başı darda olduğu zamanlar orayı özler, oraya sığınır hep… Buz gibi paslı demir parmaklıklı kapıyı itip, içeri damlıyor, yalpalayarak. Yürüyor adım adım, ölüm ölüm, sarhoş sarhoş. Derken, otlar arasında yan yatmış eski bir mezar taşına tokuşup, tökezliyor"* (Hamamcı, 2007: 35)

Yaşam gayesini kaybeden Dayıkanber zaten yaşayan bir ölüdür artık. Ölüm anında tek aşkı Gürcü'nün adını sayıklayarak can verir. Böylece Gürcü ile ilk evlendikleri yıllara mutlu günlerine ulaşmayı istemiştir.

> *"Öyle yatmış, gözleri açık, gökyüzünde soğuk soğuk titreşen milyonlarca yıldıza bakakalıyor… Kıble tarafından bela gibi, Gürcü gibi, ölüm gibi, kapkara bir bulut geliyor, gürleyerek gökyüzünü kaplıyor"* (Hamamcı, 2007: 35)

2.9.1.4. Özlem

Dayıkanber'in Gürcü'ye duyduğu özlem, on yıldır yanına, koynuna almayışı, Dayıkanber'in Gürcü'ye duyduğu özemi bizlere verir. Karısı yanı başındadır ama bir o kadarda uzaktadır.

> *"Uzun uzun sürmüş sonuçsuz bir bekleyişin, boşu boşuna özleyişin ve istek reddedilişinin bileyip bileyip keskinleştirdiği bir hayal gücünün önüne geçilmez itişiyle, bir çift sırmalı pabuç karşılığında, bu çirkin değişikliklerin ardında çoktandır kayıp olmuş eski Gürcü'nün güzel canlılığını, bir anlığına da olsa, yeniden geri almayı düşlüyordu…"* (Hamamcı, 2007: 22)

Bu duygu karmaşası Dayıkanber için özlemden çok öte bir duygudur. Karısına sevdiği kadına yaşatamadığı güzel günlere bir özlemdir aynı zamanda. Yoksulluğun bitişine mutlu olacağı güzel günler özlemdir.

2.9.1.5. Kıskançlık

Gürcü'nün Dayıkanberi kıskandığı şu sözleri ile açıkça görülmektedir. *"Gürcü alaylı alaylı: "Sokak başında ne arıyordun? Gene sürtüklerin ayaklarına bakıp bakıp gülüyorsun, değil mi?"* (Hamamcı, 2007: 19). Gürcü'nün yaptığı kadınca bir

kıskançlıktır. Gürcü Dayıkanber'in sokağın başında durup da kadınların ayaklarına bakmasından dolayı oldukça rahatsızlık duymuş, herkesin de bu durumu görmesi ile çileden çıkmıştır.

2.9.1.6. Diğer Temler

Eser içinde olay örgüsü bize dönemin Kerkük halkının çektiği sıkıntıları vermektedir. İçinde bulundukları sosyal çevrenin bir getirisi olarak ahlâksal çöküntünün görüldüğü, maddi imkânsızlıklarla insanların bir biri ile ilişkilerinde çıkarın ön planda tutulduğu bir dönemi vermektedir. Bu durum davranışlarda, yaşantılarda belirgin olarak kendini göstermektedir.

> *"Hırsızlık gelir mi elinden? Belli ki gelmez; ilk bakışta bunu herkes tanıdık tanımadık kolayca sezebilir. Düşlerinde dalgalanan, yalpa vuran baş belası gök dindarın umulmadık çıkmazı işte... Hey belalar belası, insanlığın yüz karası alçak gök dinar, neler neler yapmaya gücün yemez ki? Soban olur ısınırsın, halı olur döşenirsin, yosma olup öpülüp koklanırsın, şeytan olur aldatırsın, ıtır olur sürünürsün, viski olur içilirsin..."*(Hamamcı, 2007: 24)

İnsanların kirli ayakları, isli elbiseleri, rengi solmuş kıyafetlerini tasvir eden yazar şu dizelerinde paranın dönemdeki gücünü yansıtmaya çalışmıştır.

> *"Döşük tapılı yorgan tapılmaz. Avcı bulunu, ceyran tapılmaz. Sıcağ ekmek yapılı tendürde boş kazanlarda hırçan tapılmaz. Felek kozu verip dişsizlere. Dişliye ecci soğan tapılmaz. Karpızı yen kurtulu her vahıt, Kabığı yene eman tapılamaz. Vıcdanlar satılı dört eneye. Ene tükeni iman tapılmaz vay çarkın kırıla gidi felek vay..."* (Hamamcı, 2007: 17)

Hikâyede Hamza Hamamcı kendisinin de içinde bulunduğu Kerkük halkının siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılarının fazlasıyla yaşandığı mahallelerde, insanların çektikleri erzak sıkıntısını, evlerin içindeki eşyaların yıkık, dökük hallerini tasvir aracılığıyla bizlere göstermiştir. Birinci dünya savaşında Irak topraklarında Osmanlı İmparatorluğuna İngiliz yanlıları tarafından yapılan hainliği ve sonrası Irak yönetiminin başına geçmeleri neticesinde, Irak halkına özelliklede Türkmen milletine yaşattıkları sıkıntıyı ve huzura kavuşmama hasretini dile getirmektedir.

"parmaklarını paradaki kabartmaya sürüp sürüp duruyorsun: Büyük Faysal! Evet, gerçek bir filislik, amma ve lakin bu Büyük Faysal'ın resmi işi bozuyor. Hiç hayra yorulur mu İngiliz yanlısı, Osmanlı düşmanı olan birinin resmi? Sanmam hiç eğer sandısam gâvur olayım. Çünkü o Harbi muazzamda İngilizlerle bir olup, Allahın cehennem sahrasında Osmanlıyı arkadan vurmuş. Aç, susuz Osmanlıyı… Bir de, bütün bu yaptığı hainliklere karşılık olarak, İngilizler kalkıp ona, Irak şöyle dursun, sırf Osmanlı mülkü Musul Vilayeti'ni de peşkeş çekmişler. Vay anasını'…

Allah setretsin! Baykuş mu baykuş, karga mı karga köryarasa… Cadıların şom ağızlı biri. Ne uzübillah Hazret Ali kalkan olsun! Yetiş ya Hıdırzından yetiş!" (Hamamcı, 2007: 27)

Dönemi her yönüyle okuyucuyla buluşturan yazar, aşk, iyi niyet ve her ne olursa olsun hâlâ devam eden sevgiyi bizlere Dayıkanber'le verirken diğer yandan da Dayıkanber üzerinden insanların zor şartlarda ki çalışma ortamını, bu ortamdan çıkıp rahatlamak için gittikleri meyhaneler, kebapçılar ve mahalle kahvehaneleri hakkında bilgi vermiştir.

Son olarak hikâyenin da ana unsuru olan Sırmalı Pabuçların dönemdeki önemi dikkatleri çekmektedir. Bu dönem içinde yani 1950'li yıllarda Kerkük çevresinde her kadının ayağında sırmalı pabuçlar görmek kaçınılmazdır. Kahramanımız Dayıkanber'in de kadın ayağına karşı zaafı olduğu görülmektedir. Fakat bu zaaf gördüğü ayakkabıların karısı Gürcü'nün beyaz ayaklarına yakışacağını düşünmesi yönünde olmaktadır.

2.9.2. Yapı Unsurları

2.9.2.1. Anlatıcı

Metinde tanrısal bakış açısı kullanılmıştır. Bu bakış açısında yazar olayı yaşayan değil, dışarıdan gözlemleyen kişi olarak eserde yer almaktadır. Yani bu bakış açısında anlatıcı vardır ve bu tür edebi metinler üçüncü şahıs ağızla yazılmaktadır. Hamamcının romanlarında fazlasıyla kullanılan bu bakış açısı olayları okura objektif bir gözle sunmaktadır.

> *Kapı ardında asılı ağır gazyağı kokusu sinmiş isli çuvalı aldı, başına geçirdi ve sırf kendini yüreklendirmek için olmalı, neşeli bir Kerkük havası mırıldanarak sokağa çıktı ve hamam kapısına doğru yöneldi. Her gece hamama şöyle bir göz atmadan uyuyamazdı. Dayıkanber, havuzların musluklarını birer birer yokladı. Cehennemtaşının yanındaki musluk hariç, hemen hemen hepsi bağlı duruyordu kazan da silme doluydu Tanrıya şükür ama su hala soğuktu."* (Hamamcı, 2007: 2-3)

Yukarıda verilen örnekte de görüldüğü gibi tanrısal bakış açısında yazar (yani anlatıcı), metindeki yaşanmış veya yaşanacak olan her şeye hâkim olduğu için tıpkı yaratıcı gibi her şeyi bilir, görür ve hatta olaydaki kahramanların iç dünyasına bile girebilir. Kahramanların davranışlarının sebeplerini, hangi duygu ve düşünceler içinde olduklarını da cümlelerinde yansıtmaktadır. Eserin yoğun olarak geçtiği Faysal caddesinin seyredaldığını yapan Dayıkanber bir gün caddeden üst başlarına, davranışlarına, gürültülü tartışmalarına hiç bir aldırışetmeden gelip geçenlerin ayakkabılarına bakar.. O duran, yürüyen, atlayan, koşan, tökezleyen pabuçlu, kunduralı, potinli, yemenili, sandallı, kapkaplı, kalaşlı, iskarpinli ayaklara bakıp durmaktadır… Dayıkanber'in aklında ise hep Gürcüye alacağı sırmalı pabuç vardır. Tanrısal konumlu 3. şahıs anlatıcı o anı şu sözlerle aktarır:

> *"Onların giyindiklerinin çoğu yamamalı, boyasız, balık ağzı gibi yarılmış, yer yer çatlamış, sökülmüş ve çamurdan tozdan gerçek renkleri belli olmayan eski ayakkabıları idi. Aslında pek seyrek geçen kadın ayakları arasında rasgele yeni pabuç giyinmiş olanları, Dayıkanberin tetikte olan gözlerine ilişince, yerinden doğrularak dikkat kesiliyor ve hemen onlar ile Gürcünün, topukları üstünde birer mavi dövme bulunan süt beyaz -Hamama gittiği günler tabii, öbür günlerde ise isten simsiyah ayakları arasında ayrıntılı bir mukayeseye girişiyordu. Hayır... Hayır. Gürcününkiler daha dolgun; daha beyazdır. Ne var ki biraz çatlamış, biraz isli. Olsun Bunların ne önemi var? Şu "Çemçelekızın" tüylü ayaklarındaki pabuçlara bir bak... Hiç de uymuyor zavallıye. Bunlar yakışsa yakışsa Gürcünün peynir misalı kar ayaklarına yakışır ancak. Ha baksana şu tombul kızın ayaklarındakilere bir."* (Hamamcı, 2007: 13)

Metin ağırlıklı olarak dış öyküsel/ tanrısal/ hâkim bakış açısı tarafından anlatılır. Üçüncü tekil şahıs eki olan "o" ile yağılan tasvirlerle tüm olayları en ince ayrıntısıyla verilerek okuyucunun merakı giderilir. Kahramanların yaşadıkları tüm olayları bilip biz okura bildiren bakış açısının yanı sıra hikâyede diyaloglar da görülmektedir. Bu diyaloglar kahramanların bir biri hakkında düşüncelerini birinci ağızdan bizlere vermektedir.

"−O ne yapsın kızım. Dedi

−Kısmet böyleymiş geç oldu ben kalkıp, çoktan okundu öğle ezanı.

Gürcü önündeki sepetten iki kızarmış sıcak ekmek alarak:

−Dursana Behyenene. Dedi

−Hatırımdan çıktı al sana bunları, siz arpa ekmeği seversiniz, şifadır!

Behyenatır mis gibi kokan buğulu arpa ekmeğini aldı, abasının altına soktu:

−Ellerine sağlık kızım, Dilber, gelinim torbayı getirsene, ben gidiyorum!"
(Hamamcı, 2007: 10)

Kahramanların duygu ve düşünceleri, geçmiş yaşamları ve gelecekte nasıl yaşayacakları, olaylar karşısındaki tutumları ve bu tutumların haklılık derecesi gibi konuların hepsinde tanrısal anlatıcının bilgisi vardır. Olayları yönlendirme, zaman zaman araya girerek okuyucuya seslenme, olayları ve kişileri anlatırken taraf tutma ve konumunu belli etme hakkına sahip olan bu 3. anlatıcı, olağanüstü bilme yeteneğiyle, insanüstü bir varlık olarak hikâyenin gerçekçilik iddiasını zedeler. Yazara kolay yazma ve olaylar arasında rahatça hareket etme olanağı sağlayan bu anlatıcının sınırsız bir bakış açısı vardır. Hikâyenin tanrısal konumlu gözlemci anlatıcısı, şahısların duygu ve düşüncelerini de bilmekte ve aktarmaktadır. Hikâyeden alıntılanan aşağıdaki pasajda, Dayıkanber'in kendi duygu dünyası ve Gürcü arasında bocalaması ve kendisiyle yaşadığı iç çatışma 3. şahıs anlatıcı tarafından aktarılmıştır:

"Dayıkanber'in, epeyce zamandır, iğne ile kuyu kazarcasına, taş üstüne taş, düş ütüne düş, kaygı üstüne kaygı, umut üstüne umut koyarak, büyük

bir titizlikle özene bezene yaptığı yapı içinde gece gündüz tapındığı rengârenk hülyalar tapınağı hemen orada, gözlerinin önünde, birdenbire temelden yıkılı vererek toz duman oldu." (Hamamcı, 2007: 29)

"Yine mezarlık yolunu tutuyor Dayıkanber. Başı darda olduğu zamanlar orayı özler, oraya sığınır hep…" (Hamamcı, 2007: 35)

Bilindiği gibi tanrısal bakış açısında nesnel bir tavır vardır. Fakat bazı noktalarda Dayıkanber'in düşünceleri verilmekte halk ağzı ile dönemin kültür özellikleri yansıtılmaktadır.

Diyalog kısımları:

"Gürcü, çulha işi yamalı önlüğünün ucuyla tandırın sıcaklığından yaşaran gözlerini silerek: "Zahmet ettin!" Dedi "Behyenene!" Behyenatır gülümseyerek: " Hiç zahmeti yoktur kızım" diye sözü aldı "biraz da kuru yarpuz getirdim, torbada, haşlanmış kuru bakla üstüne sürsen öylesine tatlılaşır ki, parmaklarını kemirirsin. Bacım Heybet Türkalan'dan göndermiş! Hah… Söyle bana Dayıkanber nerede tellallık ediyor, gelirken baş uzatıp göremedim külhanda, sanki götünde biber var boynu kırığın, hiçbir yerde duramaz, yılan gibi bir burada bir orada, çep ol da otur işinin başında!" (Hamamcı, 2007: 8-9)

Gürcü, çekine çekine:

"buyurun efendi"

–dedi, "ne istiyorsun?"

Allaverdi:

"Bu evin sahibi kimdir?"

Gürcü:

"Menem, hayırdı inşalla!"

Allaverdi:

– *"Hanım, kusura bakma, Alla af etsin, kalanlara baş sağlığı, inan ki tanımazdım rahmetliyi, çok aradım sordum, inan tanımıyordum evinizi, bundan iki hafta önce rahmetli benden bir kap rakı aldı da bu keseyi bıraktı gitti. Al, alla emanetidir da boynuma azat eyle!"* (Hamamcı, 2007: 37)

Yukarıdaki diyalogda, ağız özelliklerinin yansıtıldığı ve devrik cümlelerle konuşulduğu görülür. Gürcü ve Beynenatır'ın bakışının değerlendirildiği bu diyalog fikir aktarımı açısından da önemlidir.

Kahramanların karşılıklı konuşmalarının olduğu diyaloglarda anlatıcının tanrısaldan kahraman bakış açısına geçildiği görülmektedir. Bu bölümde özellikle Behyenatır ile Gürcü'nün konuşmalarından insanların çektikleri sefalet görülmektedir. 3. şahıs anlatıcı konumunda olan anlatıcı yaşadıkları olayları bütün gerçekliğiyle yansıtırken yazarımızın realist bakış açısı karşımıza çıkmıştır.

2.9.2.2. Olay Örgüsü

Öykü, tek zincirli olay örgüsünden oluşmaktadır. Olay Dayıkanber ve karısı Gücü'nün hayatından bir aşamanın betimlenmesi ile ele alınır. Külhancılıkla ve daha önceleri çamur yoğurup kesek kesme, kavun karpuz tarlalarında gece gündüz demeden bekçilik etmek ve saman satmakla geçinen Dayıkanber, üç çocuğunun annesi Gürcü'yü çok sevmesi, hayalinde yarattığı âlemin birinci nesnesi oluşu yanında kişisel hayatında hayal kırıklığına neden olan tek öğedir. Dayıkanber çok sevdiği karısına çok yakışacağını düşündüğü sırmalı bir pabuç almak için para biriktirmeye başlar. Fakat külhancılıktan çok kazanamayan Dayıkanber için bu süre uzamaktadır. Sevdiği ne varsa almayarak kendi ihtiyacından feragat ederek gençliğinde deli divane âşık olduğu karısına o pabuçları almak istemektedir. Ancak ne yaparsa yapsın sırmalı pabuçları almak için gerekli olan gök dinarı biriktiremeyeceğini anlar. Ustası Hacıkara'dan borç almayı düşünür. Ama onun borç vermeyeceğini bildiği için bu fikirden hemen vazgeçer. Dedesinde kalma gümüş kabzalı taban hançerini rehine koymak aklına gelir. Hançeri rehine verir ve hayalini kurduğu sırmalı pabuçları sonunda alır karısına. Eve gittiğinde karısı Gürcü Daykanber'in tüm gün çalışmayıp boş boş dolaştığını düşündüğü ve onun elinde kese ile mutlu ve heyecan içinde görünce şaşırır. Onun borca girdiğini ve paraları serserilikle yediğini düşünerek çok öfkelenir. elinde olan keseyi alıp Dayıkanber'in

suratına atar ve O anki kızgınlıkla ile Dayıkanber'i evden kovar. bu olay üzerine Dayıkanber içinde sırmalı pabuçlarında bulunduğu keseyi alıp doğruca meyhaneye gider. Onun için hayallerinin gerçekleştiği anda Gürcü'nün verdiği tepki hayallerinin yıkılmasına neden olur. Hayalli olmayınca Dayıkanber'de yoktur. Çünkü onu hayata bağlayan tek şey karısına alacağı sırmalı pabuçlardır.

Yıllarca beklediği an geldiğinde beklenmedik bir hayal kırıklığı onda yıkıma neden olur. Bu yıkımı en derinlerinde hisseden Dayıkanber, Tüm parasını sırmalı pabuçlara verdiği için hiç parası yoktur ve sırmalı pabuç karşılığında bir şişe içki alır. Ve mezarlığın yolunu tutar. Yaşamının itici gücünü kaybettiğini anlayarak kararını vererek acı ve yokluk dolu yaşamına son vermeyi ister. Mezarlıkta isteği de gerçekleşir. O ölüm anında bile Gürcü'nün adını sayıklamaktan kendini alamaz. Gürcü, kocasının ölümünden iki hafta sonra meyhanecinin getirdiği keseyi açtığında her şeyi anlar. Gürcü, yıllardır evine hanımlık yaptığı, çocuklarına annelik ettiği Dayıkanber'i ancak ölümünden sonra tanıyıp anlayabilmiştir. Bu durum karşısında çok üzülen Gürcü kış yaz bilmeden her gün Dayıkanber'in mezarına gider.

Bu görünen olay arkasında Dayıkanber'in hayatında ani değişen ve onu ölüme götüren hayal kırıklığı, üç çocuğunun anası, çok sevdiği kadın olan Gürcü'nün elinden olması trajik bir sonu hazırlamıştır. Hiç kimseden değil de karısından, o çok sevdiği karısından gördüğü güvensizlik onu ölüme götürmüştür. Dayıkanber hayal âleminin güzel anılarına tutunmaktadır. Bu yüzden karısından aldığı bu darbe yıkmıştır onu. Karısının davranışlarından anladığı ve karısının da artık Dayıkanber'den gidişi yaşama tutunduğu son umudun da yok oluşu olmuştur. Bu olay üzerine Kerkük'te yoksulluk içinde aile bağlarının yok olduğu, sevgiyi kaybeden insanların paraya değer verdiğini, sevgiyi ikinci plana attığını görmekteyiz. Yazarında değimiyle *Sırmalı Pabuç* hikâyesini hem bir kişinin hem de toplumun trajedisini anlatmaktadır. Hikâyenin kişileri toplumun kanayan yarasının birer sembolü niteliğindedir. Hikâye üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise Gürcün Dayıkanber'in sevgisini geç fark etmesi ve ölümünden duyduğu vicdan azabıdır. Bu durum içinde bulundukları sosyal yapıda erkeklerin karılarına sevgisini gösteremeyişi, kadınların sevgiye aç kalması sonucu yansıttığı hırçın tavırlar baskı ve yoksulluk içinde yitip giden hayatları verir bize.

2.9.3. Şahıslar Kadrosu

Eser, olay merkezli bir öykü olduğu için olsa gerek yazar, şahıslar kadrosu çok sınırlı tutulmuş kişilerin tanıtımı üzerinde ayrıntılı olarak durmamıştır. Bu şahıslar, genellikle fizikî özellikleri, kıyafetleriyle değil zor yaşam öyküleriyle ön plândadır. Hikâyede sadece Dayıkanber ve Gürcü, vakaların ortaya çıkmasında rol alır. Hikâyede yer alan diğer şahıslardan sadece üçü hakkında çok az olsa da bilgi verilir.

2.9.3.1. Dayıkanber

Dayıkanber normal bir erkeğinin özelliklerini yansıtan bir karaktere sahiptir. Çok duygusal, içten ve ailesini seven, evine geldiğinde huzur duyan bir erkektir. İletişim zorluğu yaşayan, duygularını açıkça ifade edemeyen özelliği ile de dikkati çekmektedir. Gürcü ismini taşıyan karısına sevgisini göstermek için kelimeleri tercih etmeyen ve yerine bir çift sırmalı pabuç ile aşkını göstermek istemiştir.

Dayıkanber çok yoksuldur biridir. Önceleri Köyde, çamur yoğurup kesek kesme, kavun karpuz tarlalarında gece gündüz demeden bekçilik etmek ve saman satmakla geçinen Dayıkanber, daha iyi bir hayata kavuşmak umuduyla şehre taşınır. Şehirde, külhancılıkla geçimini sağlamaya çalışır. Karısı, köyünü beğenmediği için şehre gelip külhancılık yapan Dayıkanber'e karşı öfke doludur. Gürcü Dayıkanber'i pis solucan, leş kokan, isli bir adam olarak hamamda is içinde sürünmekten sanki yüz yılın ihtiyarı olmuştur, benzetmesini yapar.

> *"Gürcü elindeki siyah şişle tandırın külünü eşeleyerek: Onun için bizi böyle ezdi döktü? Dedi köyü beğenmedi, şehrin külhan köşe bucakları hoşuna gitti; yıllar yılı köyden buralara taşınalı is içinde sürünmekten görmüyor musun neye dönmüş? Sanki yüz yılın ihtiyari yüzüm kara!"* (Hamamcı, 2007: 10)

İkisi kız, üçü oğlan olarak şehirde, külhan damının kirli, boğucu havasında doğan diğer iki çocuklarını, ne olduğu belirsiz, garip hastalıklar yüzünden, henüz memeden kesilip ayak tutmadan Ahmetağa Mezarlığına kara toprağa vermişlerdir. Otuz yaşında Dilber adında bir kızları vardır.

Ayakkabı Dayıkanber için bir kadının kişiliğini yansıtan en önemli nesnedir. Kadınların ayakkabılarına bakarak karısı Gürcü'yü düşünüyor olsa da hem karısı Gürcü hem de diğer insanlar kadınlara bakmakla suçlar Dayıkanber'i Behyenatır Gürcüyle konuştuğunda Dayıkanber'i şöyle anlatır:

> *"Behyenatır:*
>
> *Kız yooo! Kendi başına konuşuyor; gelip gidenini ayaklarına bakıp kır krı gülüyor!*
>
> *Gürcü:*
>
> *Belki aklını oynatmış! Dedi"* (Hamamcı, 2007: 9)

Dayıkanber, ne yapıp yapıp bu güzelim dırdırcı karıya bir çift yeni pabuç almak ister:

> *"Şifa Hamamı'nın yıllanmış ebedi külhancısı Dayıkanber'in is bağlamış karanlık beynine iri bir yıldız akmıştı... Bizim o mızmız karıya bir çift yeni pabuç alsam, şöyle allı yeşilli, ayna misali parlak, yaldızlı pulları altın gibi ışıl ışıl, kim bilir belki o taş yüreği biraz olsun yumuşar da, o şom yüzü yüzümüze güler ve Ulu Tanrı'nın yardımıyla, felekten o tadını çoktandır unuttuğumuz gecelerden bir gece elde ederiz... On yıldır, ooon! Dilde kolay! Beni, koynuna almak şöyle dursun, yanına bile yaklaştırmıyor domuzun kızı... Yılın on iki ay hep mırıldanır, yerin dibinden bahaneler bulup kavgalar çıkarır. Dokunma bana! Pis solucan, uzak dur! Ağzını silme havluya, dün yıkadım, iliğine kadar işlemiş külhan isi, aman yarabbi, leş gibi kokuyor uyuz köpek! Elini çek tasımdan, sakın tasımda su içmeye kalkışma, kaç kere söyledim... Ne tatlı diller, ne güzel sözler, dosta da layık, düşmana da!"* (Hamamcı, 2007: 1)

Karısına almayı hayal ettiği sırmalı pabuçlar onun hayatının itici gücü olmuştur. Onu bu hayal ayakta tutmaktadır. Ta ki karısı onun hayal dünyasını yıkana kadar.

Dayıkanber esasında ayak izlemeyi özellikle karısı Gürcü'nün beyaz ince ayaklarını izlemeyi seviyordu. Burada Dayıkanber için ayak fetişi vardır.

2.9.3.2. Gürcü

Gençliğinde güzel bir sevgiliydi Dayıkanber için, yaşlılığında ise değerli bir eş. Dayıkanber'in üç çocuğunun anası buna rağmen Dayıkanber'i ölüme götüren canavar bir kadındı. Dilber hariç diğer çocuklarını çeşitli hastalıklardan dolayı kaybetmiştir. Dayı Kanber ondan tek isteği onu bir kez olsun mutlu görmek ve eski günlerdeki gibi bir kere olsun sevişmektir. Onunla geçirdikleri geçmiş güzel günleri hatırlar hep:

> *"Hep karısı Gürcü'yü; çok uzaklarda kalan o eski Gürcü'yü, "Dehne" yolunda eşek üstünde eve su taşırken yolunu kesip, al yanaklarına kelebek misali küçücük öpücükler kondurduğu ondörtlük taze Gürcü'yü, evliliklerinin ilk aylarında, köyün bol yıldızlı yaz gecelerinde, sulanmış serin toprak damda ya da harman yerinde saman, yarpuz kokularını ciğerlerine alarak sevişirken, genç, canlı, güçlü gövdesine sımsıkı sarılıp kemiklerini çatırdatan o hiç mi hiç sevişmeye doyamayan Gürcüyü, ayaklarından bir çift sırmalı pabuç, yanı başında oturmuş, kulaklarına en sevdiği köy türkülerini fısıldar gibi gördü, durdu can gözüyle."* (Hamamcı, 2007: 3)

Gürcü, yaklaşık elli yaşlarında asık suratlı, çok az gülümseyen biridir. Yazar onun sık suratlı ve çok nadir gülümsediği anlardan birini şu sözlerle tasvir eder: "Kuru, ustura gibi keskin, ince dudaklarında da tuhaf bir şey zorla seçilir o pek seyrek gülümsemelerinden biri belirdi." (Hamamcı, 2007: 6)

Gürcü, yoksulluk içinde yaşayan, aksi ve mutsuz bir kadındır. Çoğu zaman hiç belli bir nedeni olmadan, çok özlediği bir dostu çağırır gibi ağlamayı çağırır. Sanki yıllar yılı özsuyunu, yavaş yavaş, damla damla, yitirerek, kurumaya yüz tutmuş olan bir ruhun, dayanılmaz, ezici, kafir acısını çekmektedir. Gürcü, Kocası hakkında konuşurken ondan nefretle bahseder:

> *"Boynu kırılsın inşallah! Allah bilir nerelerde tellallık ediyor!"*
>
> *"Topa benziyor, bir oturuşta bir legen doğramayı yiyip kalkıyor; evde yağ pekmez namına bir şey koymadı; yirmi dört saat çekirge gibi ağzı durmadan çiğniyor!"* (Hamamcı, 2007: 9)

Gürcü yıllardır evine hanımlık yaptığı, çocuklarına annelik ettiği Dayıkanber'i ancak ölümünden sonra tanıyıp anlayabilmiştir. Onun, kendine sırmalı pabuç alabilmek için neler yaptığını da geçte olsa anlayan Gürcü, çektiği vicdan azabını ve suçluluk duygusunu hafifletmek için her gün onun mezarını ziyarete gider.

Gürcü, üzeri lime lime paçavralar içinde, kır saçlı, kamburu çıkmış, sağ yakasında bir avuç muska, elinde değnekle yeri küt küt döverek her Allah'ın günü kocasının mezarına ziyarete gider.

> *"yolun başında, lime lime paçavralar içinde, kır saçlı, kamburu çıkmış, sağ yakasında bir avuç muska, elindeki değnekle yeri küt küt döverek bir ihtiyar kadın belirdi."* (Hamamcı, 2007: 39)

Böylece Dayıkanber'in gönlünü hoş ettiğine inanır. Ayağındaki pabuçları gördükçe de keyfinden kanat alıp uçar diye düşünür.

2.9.3.3. Behyenatır

Gürcünün halasıdır. Yaşlı, dudakları dövmeli bir kadındır. Komşu mahallelerde bile gevezeliği ile geniş ve sağlam bir üne haiz olmasına rağmen, mahallenin en sevimli kadını olan ve rahmetli kocası Hıdırçaycı toprağa verilir verilmez, biri oğlan ikisi kız, üç çocukla Çukur mahalleden Sarıkahya Mahallesine taşınalı beri, hiçbir kimseye gülden ağır bir söz söylemeyen tatlı dilli bir kadındır. Kadınlar hamamında natırlık yaparak geçinir. Yaşlı ve çok yorgundur. Bunu şu sözlerinden anlıyoruz:

> *"Kalp yoruldu, bacım, yorulduuu! Dünyada hiç bir beygirin taşıyabilemediğibu dağ gibi etli yağlı hayırsız gövdeyi kaldır koymaktan bıktı usandı artık! İnanıyor musun bilmem, vallahi, daha şimdiden, yüreğim yanıyor tabutumu omuzlayacak kör olası heriflere! Kız dur! Nasıl dayanabilirim yarabbi o kapısız penceresiz adı sanı batmış karanlık çukurda! Ama sakın gönlünü boş yere keyiflendirip göbek atma kızım! Ben hepinizi, bütün mahalle halkını, parmak şakırdata şakırdata, güle oynaya, birer birer toprağa vermeyince, yakamı Azrailin uğursuz eline kolay kolay verirmiyim hiç? İmkansız! Olamaz! Ben mezarın soğuk karanlığında, siz kart orospularsa güzelim güneşin altın ılıkIığnda göt burmada ha!..."* (Hamamcı, 2007: 6)

Sözlerinden anlaşılacağı gibi sıklıkla küfürden bir kandındır Behyenatır. Yaşlılığı ile ilgili şu sözleri söylemiştir. “Gitti bizim çağımız, Gazel oldu bağımız, yel oldu yağış odu, döküldü yaprağımız!”(Hamamcı, 2007: 7)

Behyenatır’ın olay örgüsünde etkin bir rolü olmayan fon karakterdir.

2.9.3.4. Dilber

Dayıkanber’in ilkkızıdır. Çok sessiz bir kızdır. Otuz yaşını aşmıştır. Fakat kimse istemeye gelmemiştir Dilberi. Kendisi hariç diğer kardeşlerinin ölmesi, yalnız kalışı dam üstünden donuk, cansız gözlerle sokağı izlemesi ileri günlerini geçirmektedir. Mahalledeki çocuklar tarafından da kabul görmemiş, bir keresinde bir çiğ yumurta patlatmışlar kızcağızın anlında. Aşağıda verilen bilgi dışında hikâyede hiç bir rolü olmayan fon karakterdir.

> *“Kara kuru, uzunca, isli paçavralara bürünmüş, saçları dağınık, soluk yüzlü, olduğundan daha fazla yaşlı gösteren bir kız olan Dilber, Gürcü'nün ilk çocuğudur. Köyün temiz, taze havasında doğmuştur. Otuzunu aşmış olmasına rağmen, şimdiye dek hiç bir oğlan anası babası gelip kapıyı çalmamıştır.”* (Hamamcı, 2007: 7)

2.9.3.5. Allaverdi

Kaleli Allaverdi Kerkük’ün en yıllanmış meyhaneciliğini yapmaktadır. Sinekkaydı tıraş olmuş, dazlak kafalı, şiş göbekli, etli butlu şişman biridir. Dayıkanber’in ölmeden önce aldığı rakının ücreti yerine bıraktığı keseyi kendine emanet bilmiş ve Dayıkanber’in evini bulduktan sonra emaneti karısına teslim etmiştir. Böylece gizli kalan gerçeği de gün yüzüne çıkarmıştır.

2.9.4. Mekân

2.9.4.1. Dış Mekân

Dayıkanber etrafında gelişen ve kurduğu bir hayali gerçekleştirmek için verdiği mücadeleleri konu alan olayların yaşandığı mekân Kerkük’tür. Yazar daha hikâyenin başından mekânın Dehne köy olduğunu söyler ancak kahramanın şehre taşınmasıyla olayların yaşandığı asıl mekân Kerkük’tür. Mekân tasviri eserde çok sınırlı tutulmuş

yapılan mekân tasvirleri ise olay örgüsüne bağlı olarak yapılmıştır. Hikâye ailenin maddi imkânsızlıkları nedeniyle eski ve yerli bir Kerkük mahallesinde geçmektedir. Kanber Dayının çalıştığı hamamın olduğu sokak yine bir dış mekân olarak karşımıza çıkar.

> *"Oldukça nefis bir define bulmuşçasına geniş bir huzur içinde kalktı, külhanın daracık kapısından hamam sokağına bir göz attı: İnceden bir yağmur çiseliyordu. Üşüyen sokakta hamam kapısının üstündeki yüzlük lamba ancak sokağın ağzını aydınlatabiliyordu, zoru zoruna. Sokağa döşeli irice çakıl taşları, kapı önünde pırıl pırıldı, oradan uzaklaştıkça yavaş yavaş parlaklığını yitiriyor, sokak dibinde hiç de tekin olmayan korkunç bir karanlığa gömülüyordu. Her gece hamama şöyle bir göz atmadan uyuyamazdı. Dayıkanber, havuzların musluklarını birer birer yokladı..."* (Hamamcı, 2007: 2)

Mekân tasvirleri Dayıkanber'in ve onun nezdinde toplumun psikolojik ve sosyolojik yapılanmasını yansıtır niteliktedir. Buradaki mekân tasviri özellikle tek başına öyküsü anlatılan birey adına dikkatleri yoğunlaştırması açısından önemlidir. Dayıkanber'in çalışma şartlarını, kişiliğini, sosyal yapısını görmemiz mekân aracılığı ile sağlanmıştır. Sokaktan gelip geçenleri izleyen Dayıkanber'in bakış açısından aktarılan sokak tasviri onun, iç buhranlarını yansıtır niyeliktedir:

> *"Altın yeleli, soğuk kış güneşinin sıvasız, yer yer yosun bağlamış, rutubetli duvarların taşlarını, son yağmurların ardından balçık damlarda epey boy süren zümrüt yeşili otları ve çevredeki tek tük iki katlı evlerin pencere camlarını sarı sarı ışıldattığı bir ikindiüstüydü... Dayıkanber sırtını hamam sokağının ağzındaki elektrik direğine vererek çömelmiş, her iki tarafından ince bir çirkef suyu geçmekte olan ve Ahmetağa meydanından tren istasyonuna kadar zakkum ağacı dizileriyle ikiye bölünen toprak kaldırımlı kral Faysal caddesini seyredalmıştı... Caddeden gelip geçenlerin üst başlarına, davranışlarına, gürültülü tartışmalarına hiç bir aldırışı yok idi. O hep yere, yerdeki "Loks" , "Türkü", "Gazi" , " Ebubezzun" sigarası kutularını; yıpranmış, çamurlu gazete parçalarını; Sifon, Asir', "Soda', "Namlet" kapaklarını; tam veya*

yarı içilmiş sigara artıklarını ve yolcuları tren istasyonuna götüren arabalara koşulu beygirlerin sidik ve ters birikintilerini basarak sürünen, duran, yürüyen, atlayan, koşan, tökezleyen pabuçlu, kunduralı, potinli, yemenili, sandallı, kapkaplı, kalaşlı, iskarpinli ayaklara bakıp bakıp duruyordu…" (Hamamcı, 2007: 13)

"Molla Bekir' in aşina haykırışını bekliyordu. Korya Pazarı tarafından, kapatılan dükkânların kepenk gürültüleri ile kasap dükkânlarının önündeki bağırsak, kemik ve sığır kellesi kümelerinin çevresine üşüşen avare sokak köpeklerinin hırlamaları geliyordu. Dayıkanber, üşümüş, bitkin yerinden kalktı. Kollarını açarak uzun uzun gerindi. Bütün kemikleri havanda dövülmüşcesine sızım sızım sızlıyordu. Henüz fenerleri yakılmamış, çıngıraklı bir araba caddeyi derinden sararak geçti. Dayıkanber, hızla uzaklaşmakta olan arabanın ardından, nallı beygir toynaklarının taşlı asfalt caddeyi döverek çıkardığı yıldızımısı kıvılcımlara bir süre baktıktan sonra dönüp Hamam Sokağına yollandı." (Hamamcı, 2007: 17)

2.9.4.2. İç Mekân

İç mekâna geldiğimizde Dayıkanber'in evi ise şu şekilde tasvir edilir: "Dayıkanberler, külhan damında önü eyvanlı tek odada oturuyorlardı…"(Hamamcı, 2007: 5) Dayıkanber'in çalıştığı Şifa hamamı yani ekmek teknesi olarak hikâyede yer almaktadır. Gürcü ile kendince mutlu sandığı yuvası, evi bir diğer iç mekândır.

"Dayıkanber, kıvılcımlar cümbüşünü sakınarak avluyu geçti, eyvana girdi. Eyvan karanlıktı. Oda kapısının aydınlık, ince yarıklarından sızan salçalı, soğanlı bulur aşı kokusunu alır almaz Dayıkanber'in ağzı sulanmaya başladı… Nuh nebiden kalma, çivileri gevşek, eskice kapıyı usulcacık yavaş yavaş açtı, içeri girdi." (Hamamcı, 2007: 18)

Eserde mekânın insan üzerinde kurduğu derin baskı dikkati çekmektedir. Fakirlik ve sefalet gözler önüne serilmiştir. Hamamcı'nın gerçekçi üslûbuyla canlandırılan Dayıkanber'in hayat hikâyesine ve aşkına şahit olan hamam sokağı; oradaki çamurdan yapılmış toprak evlerde ve o civarda geçer bu insanların yaşamı. Yazın, kışın, gece,

gündüz, kötü günde, iyi günde, sıkıntıda ve şenlikte insanların yaşamlarını tüm detayları ile yazar gözler önüne sermiştir. Aşağıda yapılan alıntıda ise yoksulluğun boyutu, yapılan mekân tasfirinde daha açık görülmektedir:

> *"Örümcek ağlarıyla dolu, isten cilalanmış bir siyahlığa bürünen tahta direkler üstüne oturtulmuş çinko tavandan, salkım salkım sinek pislikleriyle yüklü bir telle sarkıtılan ve odayı güç bela aydınlatan altmışlık lambanın altında dolaşmakta olan Gürcü ile Dilberin görüntüleri büyüyüp büyüyüp küçülerek duvardan duvara kayıyordu."* (Hamamcı, 2007: 21)

2.9.5. Zaman

Hikâye 1950'lerde Kerkük'teki bozuk iktisadi durum, merhametsiz koşullar ve simsiyah bir sosyal tablo ortamında geçmektedir. Olaylar aktüel zaman da verilir.

> *"Döşek tapılı, yorğan tapılmaz*
>
> *Avçı bulunu, ceyran tapılmaz*
>
> *Sıcağ ekmek yapılı tendürde*
>
> *Boş kazanlara hırçan tapılmaz*
>
> *Felek kozu verip dişsizlere*
>
> *Dişliye ecci soğan tapılmaz*
>
> *Karpızı yen kurtulu her vahıt*
>
> *Kabığı yene eman tapılmaz*
>
> *Vıcdanlar satılı dört eneye*
>
> *Ene tükeni iman tapılmaz*
>
> *Vay çarkın kırıla gidi felek vay…"* (Hamamcı, 2007: 17)

Bu dizelerle dönemin kötü sosyal ve toplumsal yapısına atıfta bulunulmaktadır. Kahramanların köyden şehre gelişleriyle başlayan zaman diliminde Dayıkanber'in Sırmalı Pabuç alma isteği ve yaşanan gelişmeler aktüel zamanda geçmektedir. Bu aktüel zaman kronolojik bir seyir takip eder. Her Cuma gittiği Ahmet Ağa kahvesinden başlayarak düzenli bir zaman akışından bahsedilmektedir. *" Cumalar günü Ahmet Ağa kahvesinde, ayak ayaküstüne atarak nargile fokurdatmak…*" (Hamamcı, 2007: 23)

Burada ezanın okunuşu yine bir aktüel zamanı gösterir. Sabah ezanıyla Dayıkanber'in hamam ocağını yakışı hikâye boyunca devam eder. *"Yılın on iki ayı hep mırıldanır, yerin dibinden bahaneler bulup kavgalar çıkarır."* (Hamamcı, 2007: 1)

Hikâyede bir diğer zaman olarak ele alınacak süreç geçmişi hatırlayan, geçmişin güzel günlerini anımsayan Dayıkanber ile bir geri dönüş tekniği görülür. Roman içerisinde verilen bu kısa geri dönüşler romanın gerçekliğine önemli ölçüde etkilemektedir. Olayların altyapısıyla ilgili bilgiler verdiği için gelecekte olabilecek olaylar veya kişilerin şu anki konumlarıyla ilgili fikir sahibi olunmayı sağlamaktadır. Eser de olay örgüsü belirli bir zaman aralığında başlar, gelişir ve sona erer. Olay örgüsü, geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanda geçer. Her anlatıcı, anlatısını kendi belirlediği bir kronolojiye göre verilir.

> *"Kendisi bile kesin olarak bilemiyordu. Ama bir tek şeyden emindi: Hep karısı Gürcü'yü; çok uzaklarda kalan o eski Gürcü'yü, "Dehne" yolunda eşek üstünde eve su taşırken yolunu kesip, al yanaklarına kelebek misalı küçücük öpücükler kondurduğu on dörtlük taze Gürcü'yü…"* (Hamamcı, 2007: 3)

Romanda anlatıcı, olayları anlatırken bulunduğu yer konusunda bilgi verirken anlattığı olaylara göre öykülemesini öncelik/sonralık ilişkisine göre şekillendirir. Bu gereklilik dilin önemli bir özelliğidir; ister öyküye katılsın, ister katılmasın her anlatıcı için geçerlidir.

Kronolojik bir şekilde izleyen olay örgüsünde geçmişe ait bilgi vermek amacıyla geriye dönüşlere başvurulur.

"Gürcüyü çok uzaklarda kalan o eski Gürcü'yü Dehne yolunda eşek üstünde eve su taşırken yolunu kesip al yanaklarına kelebek misali küçücük öpücükler kondurduğu öndörtlük taze…" (Hamamcı, 2007: 3)

Geriye dönüş tekniğiyle, okurun kafasında kişilere ve geçmişe ait oluşan sorular giderilir. Olay örgüsünün karanlık yerleri aydınlatılır.

Hamamcı eserde ilerleyen safhalarda uygulanan yapıcı geriye dönüş, okuru aydınlatmak için gerektiğinde başvurulan bir teknik olarak kullanmaktadır. İlk başlardan itibaren kahramanla okur arasında bir set oluşturularak kahraman bazı yönleriyle okurdan saklayarak gizem oluşturma amacı taşımaktadır. Okurun merakının yoğunlaştığı bir sırada devreye giren yazar, kahramanın geçmişi hakkında parça parça veya bloklar halinde bilgiler vererek olayı aydınlatır. Roman sanatının gelişiminde önemli bir rol oynayan dar anlamda geriye dönüş tekniğinde, kahramanların biyografik yapılarının çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Olayları veya kişileri tanıtmak için yakın zamana yapılan dönüştür ve kısmen açıklayıcı bir özelliğe sahiptir. Destekleyici özelliğiyle güncel olanla yakın geçmişte kalan arasında bir bağ kuran yazar, romanın başında ortaya atılan gizemli bir olayı, daha sonra geriye dönülerek çözüme ulaştırmaktadır.

2.9.6. Dil Malzemesi

Yazarın, merak ve heyecan unsurunu üst düzeyde tutabilmek adına gereksiz anlatıma yer vermekten kaçındığı görülür. Kişilerin ve mekânların gereksiz şekilde uzatılarak tasvir edilmesi, olayların üzerinde çok durulması gibi hilelere başvurmamıştır.

Eser içinde kullanılan kelimeler ve Kerkük halk ağız sözcükleri olmasının yanında yapılan betimlemeler ile daha etkili bir dil ortaya çıkmıştır.

Halkın oluşturduğu dil, kültürün dilini bizlere vermektedir. Hikâyenin günümüz alfabesine aktarılmış hali yine herkesin okuyabileceği ve anlayabileceği şekilde açıktır. Sekiz bölümden oluşan eser içerisinde şiir kısımlarının oluşuyla tekdüze yazı algısını kırmış, heyecanın arttığı bir anlatıma kavuşmuştur.

"Men gedirem hamama.

Deme kayınbabama

Özi bostancı kızı

Mennen ister şamama…" (Hamamcı, 2007: 31)

Eser Deyimler, Atasözleri, Yöresel Sözler de içermektedir:

"Hamamın damında oturup gelen geçen kadınların ayaklarına bakıp kır kır güler." (Hamamcı, 2007: 9)

"Hiç gönlünü kırma, dünya değmez ona, bugün buradayız, yarın çukurda!" (Hamamcı, 2007: 10)

"Gürcünün gözleri fal taşı gibi dışarı fırlamıştı." (Hamamcı, 2007: 11)

"Gavur Müslüman olur… Çalışan kazanır, derler." (Hamamcı, 2007: 15)

Küfür ve Argo

Hikâyede yazar, ait olduğu yörenin dil özelliklerine eserinde yer vermiş ve karşılıklı konuşmalarda gerçekçiliği arttırmak adına çok sık olmamakla birlikte küfür ve argo sözcüklere yer vermiştir. Ancak bu kullanım ahlaki duruş açısından esere olumsuzluk katacak şekilde yoğun değildir. Özellikle diyaloglar içinde geçen küfür ve argo sözler şunlardır:

"Uyuz köpek", "kart oruspular", "göt burmada", "it oğlu itin", "götte kaldı", "sanki götünde biber var boynu kırığın", "boynu kırılsın inşallah", "çamır gözlerine", "pezevenk".

Hikâyenin sade (halk ağzıyla) yazılmasının yanı sıra içerisinde ki bazı kelimelerin Türkçe olmadığı görülmektedir. "Ebubezzun sigarası" (bir sigara çeşiti), "Namlet" (gazlı içeçek çeşiti), "Asir" (gazlı içecek çeşiti),"loks" (lüks lambası), "sifon içmek" (gazlı içecek çeşiti), "dinae" (Irak'ın para birimi),"ene" (Irak dinarının yüzde yirmi beş değerinde olan para), "filis" (Irak dinarının yüzde biri değerinde olan para), "Zahlavi" (Irak'ta 50'ci yıllarda bilinen bir içki türü), "Misteki" (Irak'ta 50'ci yıllarda bilinen bir içki türü),"Zubunçeketli" (Irak Türklerinin giydikleri milli kıyafet), "setre" (bir kumaş türü), "kara sıdaralı" (Irak'ta yaygın olan bir şapka çeşiti), "aba" (çarşaf ve hırka gibi bir

giyecek, yakasız bol ve uzun üstlük), "gulop" (lamba). Yazarımızın tüm romanlarında bu tavrı görmek mümkündür.

Yazım Yanlışları ve Yazım Sapmaları

Farklı imla kullanımı gibi anlatımı bozacak herhangi bir olumsuz unsura rastlanmamaktadır.

2.10. Beyaz Horoz

2.10.1. Muhteva

2.10.1.1. Sevginin Vazgeçilmezliği

Beyaz Horoz eserinde Hamamcı ana sorunsal olarak insanın hangi durum da olursa olsun sevgisini hiçbir zaman kaybetmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Yazar bu güçlü sevgi bağının ardında iyi ile kötü arasındaki farkları yansıtmıştır. *" Hey "gözünü sevdiğim" beyaz umutların beyaz türküsü, beyaz horoz… Bu beyazlık cümbüşüne de ne güzel geliyor yakut rengi, kırmızı ibikleri."* (Hamamcı, 2008: 13) Kerkük coğrafyasında yaşanan tüm sıkıntıların içinde Abı'nın Meral'e hissettiği bu güzel aşk, yozlaşmış olan toplum için yeniden bir umut olmaktadır. Bu durum karşısında yöre halkının sosyal sıkıntıları da gözler önüne serilmektedir. Bu sevgi bağı roman içinde iyi ile kötünün savaşının galibinin iyi olacağının göstergesi olmaktadır.

Yazarın daha önceki romanın da karşımıza çıkan Gürcü ile Dayıkanber arasındaki biten sevgi konusu bu eserde değişerek Dayıkanber'in kızı Meral ile tellâk Abı arasında gerçekleşecek karşılıklı bir aşka dönüştüğü bu durum sosyal hayattaki güzel gelişmelere işaret etmektedir.

Yoksulluk bu hikâyede insan ilişkilerini olumsuz etkilememektedir. Aksine bu insanlar maddi tüm imkânlardan yosun olsalar da insancıl duygularından vazgeçmeyerek hayatın güzel yönlerine sıkı sıkıya tutunmaktadırlar.

2.10.1.2. Aşk

Bu romanın ana temi aşktır. Ve yalnızca bir tek aşk ilişkisinden söz edilmektedir. Tellak Abı ile Dayıkanber'in kızı Meral'in ilişkisidir bu. Bu aşkın başlangıcı Abı'nın:

"Biraz sesivü kaldır oğlum, bilirsen menim kulağım iyi işitmez" Abı, sesini yükselterek Gürcü nene bilirsen men kimsesizem, bikesem, hiçbir hizmet edenim yoktu… Pazar yemeği yemekten karnım koktu… Fakirlik ayıp deki siziyvde halıvuz tamam deki… Şey… Onu demek istirem. Günde beş on ene verrem size aş maş edesiz, hem siz de yesiz, hem de menim için bir kap gönderesiz. Ha ne dedi?" Gürcü:

− " vallah oğlum men bilmirem ne diyim. Mende o eski güç takat kalmadı ki. Meğer Meral başarsın bu işi… Sen de bizim oğlumuz sayılasan nece olsa!" (Hamamcı, 2008: 2)

Abı Gürcü neneyle yaptığı bu sohbette niyetini belli etmek istemiştir. Meral'in yemek yapacak olma düşüncesi Abı'yı çok mutlu etmektedir. Böylece Meral'e bir adım daha yaklaşmış olma düşüncesi Abı'yı çok mutlu etmiştir.

"Tellak Abı − "Gürcü nene gile aparacağam. Olar daha iyi bakarlar özüne!

Kör kala:

−Gürcü nene kimdi ulan?

Abı, Rahmetli Dayıkanber'in dul arvadı Kör Kala göz kırparak:

−Ulan Abı, dedi korhıram kızı Marala göz kaçırdıpsan!

Tellak Abı küplere bindi:

−Ulan pezevenk ağzıvu kapa yoksa çenekevü dağıdıram ha!" (Hamamcı, 2008: 5-6)

Bu diyalogda Abı Kör Kala'ya Meral hakkında konuşmasından dolayı kızmaktadır. Anlaşıldığı gibi sevdiği kadın hakkında kötü söz ettirmek istemez.

"Behyanatır bir Perşembe akşamı gün sarıda mezarlıktan dönerken, çevre delikanlıların saati on filse biskilit kiraladıkları nadir peskilçi dükkânı önünde değneğini kaldırarak Abı'yı durdurdu:

−Ulan Abı dur! Biraz haketim var senivden Abı gülümseyerek:

"Buyurun Behiye nene, dedi" Hayırdı inşalla Behiye Natır! İnşalla hayırdı, dedi ve sustu…

− Dinne meni! … Gürcü'nün kızı Meral kişi haddindedi… Ne kişi heddisi… Kart kız olup: Ama yok hala umut kalıp özünde. Çok büyük degi… Seniv haddivde… eger kısmet ossa iyi bir yere düşse açılı, düzeli, öz özüne geli… Yoksulluktan başka ne görüp meshim… Abı… Sen bikes, o bikes… Sele mene neden bir kebin atmısan üzerine?

−Evet, neden olmasın? Men bikes o bikes ılık bir yuvaya hasret iki garip kuş." (Hamamcı, 2008: 19-20)

Behyenatır ile konuşan Abı artık kararını kesinleştirmiş, Behye neneden de desteğini almıştır.

Kitabın sonunda Abı ile Meral nişanlanmıştır. *"Elinde ayağında acem hınnası Gelip gelin getirsin Abı nenesi"* (Hamamcı, 2008: 29)

2.10.1.3. İyilik ve Kötülük

Romanın başından beri yazarın vermek istediği sosyal mesajı beyaz horoz ile kınalı horoz karşılaşmasından bizlere ulaştırmıştır.

"Evet! Beyaz biçe horoz bayınıyordu. Hayır… Hayır. Ona "biçe" denilmez artık. Yalnız, beyaz horoz… Dabbanıv yansın Abı, daha ne istisen? Gözüvü sevim hey beyaz umutlarımın beyaz türküsü beyaz horoz…" (Hamamcı, 2008: 11)

Abı beyaz horozunda simgeleştirdiği umutlarını iyiliğin temsilcisi olarak göstermiştir.

"Fakat çatlaklardan harabelerdan, akrap deliklerinden, terk olunmuş eski kuyulardan, kötü düşencilerin, gölgelediği kafalardan bakışlı kırpmaz gözlerden kan yerine kin siyahlığı akan damarlardan sağalmaz hastalıklarda, kapanmaz yaralardan sinsi sinsi sızarak ortalığa dağılan

karanlık, epeyi katılaşıp basmayınca kimse uğramazdı kahveye." (Hamamcı, 2008: 22-23)

Horoz dövüşlerinin yapıldığı bu kahve, kötülüğün yayıldığı mekân olarak tasvir edilmiştir. Abı Beyaz Horozuyla iyiliği temsil etmektedir. Yapılacak horoz dövüşünde Beyaz Horoz Hınnalı Horozu yenerek saflığın, doğruluğun ve güzelliğin kazanacağını okuyucuya iletmiştir.

"− Hın nalı Horoz ... İki Dinar!

−Hın nalı Horoz ... Üç Dinar!

−Hın nalı Horoz ... Dört Dinar!

−Hın nalı Horoz ... Beş Dinar!

−Hın nalı Horoz ... On Dinar!"(Hamamcı, 2008: 24)

Yöresini anlaşılmaz uğultularla, köpek ulumalarıyle, kötü düşüncelerle dolu, tılsımlı bir karanlığın çevrelediği ve uçuşan sivri sineklerin beneklediği altı " yüzlük gulop un aydınlattığı alanda haykıran seslerin çoğu hınnalı horozdan yanaydı besbelli… Byaz Horozdan yana olanlar ise topu topu dört kişi idi, Abı, Arabacıların Şeyhi Refik Arabacı, Kör Kala birde gerçek adının ne olduğunu kendisi bile unuttuğu, elli sekiz bütün bu tantanalı yatırımlara karşı kendi aralarında sözleşerek ortak oldular. İlkin Abı ile Kör Kala ve Elli sekiz, paraları az olduğundan biraz igircemli göründiselerde… Refik Arabacının yardım ve teşfikiyle kuşkularını yene bildiler…

−Hınnalı Horoz… Beş Dinar!"

"Kabul!"

−Hınnalı Horoz… Beş Dinar!"

"Kabul!"

−Hınnalı Horoz… Beş Dinar!"

"Kabul!"

Bütün oturanlara meydan okuyan bu "Kabul!" ları ışıl ışıl al yanaklı ayı gövdeli babacan bakışlı Refik Arabacı haykırmıştı… Adlar yazıldı paralar toplandı… Beyaz Horoz ile Hınnalı Horoz meydana getirilince de ortalığı büyük katı bir sessizlik kapladı… Beyaz Horoz kıpırdamadan öyle dimdik duruyordu… Ağır başlı… Hınnalı Horoz ise bir süre kendi çevresinde dönüp durduktan sonra. Derhal var gücüyle saldırıya geçti iki horoz. Kısa bir süre çarpıştılar… Düş mü görüyorlardı yoksa? Hayır… Hayır, olacak şey değil ama oluyor Hınnalı Horoz tıpkı suçüstü yakalanmış bir katil gibi Beyaz Horozun kanına bulanmış gibi yere doğru sarkıtarak çığrışarak koltukların altına saklanacak, gizlenecek bir köşe aramıştı ürkek ürkek… Beyaz Horoz ise, derin acı, durmadan kanayan yaralarına yiğitçe katlanarak gücü yettiği kadar… ağırbaşlı dik duruşunu sürdürüyordu… Abı yerinden fırladı çevreyi saran kötü niyetli karanlığın göbeğinde kendine yuva yapmış dik başlı bir umudun otkulu otkulu kanayan beyaz türküsünü kaldırdı, bağrına bastı, sımsıkı…"
(Hamamcı, 2008: 25-26-27)

Netice itibariyle, *Beyaz Horoz* eserinde iyilik ile kötülüğün ele alınışında baskın olanın iyilik olduğu kahraman *Beyaz Horoz'*un dövüşü üzerinden gösterilmiştir. Yazar bu anlatısı ile dönemin sosyal yapısına göz atmamızı sağlamıştır.

2.10.1.4. Diğer Temler

Eserde konu ve temler ile ilişkili olarak birçok sosyal tespite yer verilmiştir. Bunlardan biri halkın içinde bulunan insanların davranışlarında ve yaşantılarında görülen ekonomik bunalımın kendini göstermesidir.

Yine halkın eğlence anlayışında horoz dövüşünün büyük bir öneme sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Kerkük'te mahalle halkının yoksulluk ile savaşında hamam kültürü ekonomik uğraşların başında yer alır. Yazar bir önceki romanında verdiği yoksulluk tablosunu bu romanda da çizmiştir.

"Hamamcı, her şeye rağmen, yoksulluk, hayat şatları ve kötü zamane rağmen sevginin yaşandığı vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğu sadece o duyguyla hayatın devam edebileceğini söylüyor." (Hamamcı, 2008: 2)

2.10.2.Yapı Unsurları

2.10.2.1. Anlatıcı

Yazarın bütün kitaplarında bilindiği gibi tanrısal bakış açısında nesnel bir tavır vardır. Okuyucunun zihninde anlaşılmayan hiçbir nokta kalmamıştır. Kahramanların ne yapmak istedikleri açıkça gösterilmiş olup kronolojik bir zamanda birinci şahıs anlatıcı vakanın gelişimini vermiştir. Kullanılan Tanrısal bakış açısı Abı karakteri hakkında bizlere yeteri kadar bilgi verir. Abı'nın bilinmeyen tüm düşünceleri aktarılır.

Eserde kullanılan kahramanların gerçekleştirdiği diyaloglar tüm serüveni birinci ağızdan okuyucuya iletir. Diyalog kısımları:

"Hasan Bek hamamının külhancısı Kör Kala

−Demesen mene sen bu horozda ne görüpsen? Bir kılığ kaderiycedi, hiç töre miri gebermiş, yavı o kırmızı horozu aparmısan, deve benziri… Dini de buna kim para yatırırdı?"

−Tellâk Abı bıyık altından gülerek:

−Sene ne "dedi" "gevil seven sultandı sen"

−"Bu beyaz biçeni mene ver, kalanı hepsi senin için!"

−Barığ koy burada kalsın, hara aparacaksan özünü? Ahır seniv harav var sele mene?" (Hamamcı, 2008: 4-5)

Kahramanların karşılıklı konuşmalarının olduğu diyaloglarda birinci anlatıcının tanrısal bakış açısındankahraman bakış açısına geçtiği görülmektedir. Bu bölümde özellikle Abı ile Kör Kala'nın, Abı il Behyenatırın… Konuşmalarından kahramanların yaşı, dış görünüşü, sosyal yaşantısı ve kültür çevresi verilmektedir.

2.10.2.2. Olay Örgüsü

Beyaz Horoz kitabının merkezinde bulunan aşk ve yoksullukla olan mücadele bizlere iki farklı olayı verir. Asıl vakayı oluşturan olay Abı'nın Meral'e olan aşkı ve nişanlanmalarına giden süreci verir, bu süreç aktüel zaman olarak ilerlemektedir.

İkinci olay ise 1950'lerde Kerkük'ün köhne mahallelerinde insanların yaşadıkları sıkıntıların aile hayatlarına ve çalışma koşullarına etkisini vermektedir. Yine tüm olay örgüsünü merkezinde Abı yer almaktadır. Olay örgüsü akışı sürecinde heyecan unsuru horoz dövüşlerinde kaşımıza çıkmaktadır. Olay örgüsünün kırılma noktası Abı ile Behye Nenenin konuşmasında Abı'nın Behye Neneye ilk defa Meral'e olan aşkını açıkça söylemesi olmuştur.

Eserde kahramanların iç dünyası sınırlı ölçüde tutularak yazar tarafından verilmek istenen realist bakış açısı, olay örgüsünü okuyucunun rahatlıkla anlamsını sağlamıştır.

2.10.3. Şahıs Kadrosu

2.10.3.1. Meral

Gürcü ve Dayıkanber'in kızlarıdır. Abı'nın ise âşık olduğu kadındır. Abı Meral'i tasvirinde, sönük gözlü, sarkık göğüsleri olan, gece gibi birbirine geçmiş saçlarıyla tasvir etmiştir. Behye Nene Meral'i kart karı olarak nitelemektedir. Bu anlatılanlardan hareketle Meral çok güzel olmayan, yaşı bulunduğu kültürel ortama göre evlilik çağını geçmiş deyim yerindeyse evde kalmış bir karakterdir.

2.10.3.2. Gürcü

Bu hikâyede Gürcü artık yaşlanmış, iyi işitmemektedir. Dayıkanber'in ölümünden sonra geçim derdine düşen Gürcü, "*bisküvi, çörek, levzine, şuruplu lokum, turş şeker, parmak şekeri gibi çocuk yiyecekleriyle dolu tahta tabağın üstüne uçuşan sinekleri kovmakla meşgul."* (Hamamcı, 2008: 1) tezgâhtarlık yapmaktadır.

2.10.3.3. Abı

Kimsesiz, fakir, sürekli dışarıda yemek yemekten bıkmış usanmış biridir. Hamamda tellâklık yapmaktadır. Maaşını tavuk ve horoz yetiştirmek için harcamaktadır. Yıllardır horoz yetiştirdiği için *"Bir bakışta horozun değerini, sağlık durumunu, cinsini soyunu*

bilirdi." (Hamamcı, 2008: 7). Tellâk Abı horozları dövüştürmek için değil satmak için yetiştirmektedir. Gürcü nenenin kızı Meral'e âşıktır. Eserde iyiliğin, dürüstlüğün temsilcisi konumundadır. İnsanlar tarafından sevilen bir karakter yapısına sahiptir.

2.10.3.4. Kör Kala

Kör Kala; Hasan Bek hamamının külhancısıdır. Kıllı elleri olan, bakımsız, kırışıklıklarla dolu bir yüze sahiptir. Kirli kıyafetleri ile romanda tasvir edilmiştir. Abı gibi horoz yetiştirmektedir. Abı'nın yakın arkadaşıdır.

2.10.3.5. Beyaz Horoz

Beyaz tüylere sahip olan Abı'nın horozu kırmızı ibikli başıyla, öyle ağırbaşlı dik duruşuyla tam bir Çinli bilgeyi andırıyordu. Güçlü bir gagası vardır. Beyaz horoz katıldığı dövüşte rakibini ağır bir yenilgiye uğratmıştır. *"Derin acı durmadan kanayan yaralarına yiğitçe katlanarak, gücü yettiği kadar ağır başlı dik duruşunu sürdürüyordu."* (Hamamcı, 2008: 28)Romanda Hamamcı Beyaz Horoza simge rolünü üstlendirmiştir. Sahibi Abı ile kötülüğe karşı iyiliği temsil eder.Beyaz horozun beyaz tüyleri karşısında gecenin karanlık rengi vardır. Bunun karşısında kötülüğü temsil eden kınalı horozun galip geleceği yansıtılmaktadır. Fakat her şeye ve herkese rağmen beyaz horozun ve saflığın, temizliğin, iradenin, hayrın geç olsa da nihayet kazanacağını bizlere göstermiştir. *"Beyaz umutlaının beyaz türküsü olan beyaz horozun boğuk baynayışıyla birlikte uyanan beyaz hülyalara bürünerek, sırt üstü uzandı Abı."* (Hamamcı, 2008: 11)

2.10.4. Mekân

2.10.4.1. Dış Mekân

Dış mekân olarak Kerkük'ün eski mahallelerinin, hamamlarının ve gürültülü kahvehanelerinin anlatıldığı görülmektedir. Dayıkanber'in hayat hikâyesine, aşkına tanıklık eden hamam sokağı bu hikâyede de öncü mekânlardandır. Bir diğer dış mekân ise çamurdan yapılmış toprak evler ve o civarda yaşayan insanların ortamı verilmiştir. Horozcular kahvesi Kerkük'te horoz dövüşlerinin yapıldığı yer ve Arabacılar kahvesi eserde dış mekân olarak ele alınır. Kral faysal caddesi, şifa hamamı, Ali paşa mezarlığı, Seyit Abdülcelil yatırı ise diğer dış mekânlardır.

> *"yerle bir olmuş birkaç mezarla birlikte yıkık bir taş duvarın çevresindeki seyit Abdülcelil yatırının sağ tarafına düşen Arabacılar kahvesinin arkasındaki at ahırlarına bitişik Horuzcular kahvesi Ali paşa Mezarlığına bakardı… Şifa Hamamı ile eski Hasan bek hamamının ortak lığımı Kıral Faysal caddesinin altından geçer Hac Salih sifon hanesinin biraz sağa taraf kıvrılır"* (Hamamcı, 2008: 21)

2.10.4.2. İç mekân

İç mekân olarak romanda hamamın soyunma bölümünü

> *"Sabun ekşi insan teri, alt kısmı küf tutmuş kilim, nemli peştemal ve rutubetli duvar kokularından oluşan ağır bir koku sarmıştı. Aralık kapısı kapalı olduğundan iç bölümdeki bozuk musluklardan damlayan su sesleri derin bir kuyudan geliyormuş hissini veriyordu, Abı giderken kapının sağ tarafına düşen kilim döşeli sekinin üstüne bağdaş kurmuş…"*(Hamamcı, 2008: 8)

Abı'nın tellaklık yaptığı hamam bu eserde iç mekânın olarak tasvir edildiği yer olmuştur.

> *"Gökyüzü tuğlayla örülmüş dört yoğun direk üstüne oturtulmuş kubbemsi tavanlardaki cam kaplı beş yuvarlak delikten koyu mavi bakışlarla gözetliyordu terlerini boncuk boncuk akıtan tuğla duvarının arasına olup bitenleri, koyu kırmızı iri hamam böceklerinin duvarlarda tembel tembel gezişini. Yaylı aralık kapısının hafif bir gıcırtıyla açılarak büyük bir gümbürtüyle kapanışını…"* (Hamamcı, 2008: 10)

2.10.5.Zaman

Yazın, kışın, geceleyin, gündüz gibi betimlemeleraktüel zaman olarak yazarın bize yansıttığı mevsimsel döngüyü göstermektedir.

> *"Haylı bir zamandır şafak sökmüş güneşin ilk ışınları, çevredeki dut, incir tesbih ağaçlarının koyu yeşil yapraklarında, samanlı, çamur suvalı damların korkuluklarındaki terli şerbelerde hafif hafif esen ılık yelen*

kabartıldığı pembe beyaz küllelerde türlü türlü renklere bürünerek titreşmeye başlamıştı." (Hamamcı, 2008: 15) Verilmiştir.

Roman Dayıkanberin ölümümün ardından bir hayli zaman geçtikten sonra anlatılmaya başlamıştır. Ve kronolojik olarak olaylar ilerlemektedir.

2.10.6. Dil Malzemesi

Kitapta yoğun olarak Türkmen halk ağzı görülmektedir. Hamamcı'nın kitapları roman olarak ele alınsa da hayli kısa bir yapıya sahiptir. Dil hususu da bu doğrultuda daha sade bir tavır ile verilmiştir. Kendine özgü geliştirdiği üslubu ile rahat bir yazım tercih eden sanatçı, sade bir üslupta olup yapmacıksız, süssüz, günlük konuşma dilinin temel alındığı bir eser ortaya koymuştur. *" Ulan Abı, korhıram kızı marala göz kaçırdıpsan. Ulan pezevenk ağzıvu kapa yoksa çenekevü dağıdıram ha!"* (Hamamcı, 2008: 6)

Eserde yazar Kerkük Türkçe'sini kullanarak argo ve küfürlerin yoğunlukta olduğu bir anlatı tarzı tercih eder. *"Gürcü'nün küçük tezgâhı önünde parmak şakırdatarak göt atacaktı."* (Hamamcı, 2008: 2)

Eserde yabancı kelimelere rastlanmadığı gibi Kerkük Türkmen ağzıyla da verilen kelimelerin yoğunlukta olduğu görülmüştür. "Apar" (götür), "arhavca" (ardınca), "men" (ben), "sene" (sana), "gevil" (gönül, kalp), "biçe"(beyaz rengin saıya yakın olan türü), "kılığ" (pis bir yer), "dinivde" (Allah aşkına gibi değişmeceli anlamda kullanılan bir söz), "harav" (neren), "özüv" (kendin), "arvadı" (kadın), "korhıram" (korkarım), "döküşmelerine" (dövüşmeleri), "osun" (olsun), "ala" (al götür)…

Kahramanlar halkın içinde, Kerkük'ün kenar mahallelerinde yaşadıkları için seçkin bir dil görülmemekle birlikte dönemin sosyal yapısını göstermektedir.

2.11. EFSUN

2.11.1. Muhteva

2.11.1.1. Dayıkanber'in Torunu

Efsun'nun kısacık hayat hikâyesinden kesitler verilmektedir. Romanın da ana konusu Efsun'un hayat hikâyesi olarak verilmiştir. Yazarımız önceki romanlarıyla bağlantılı

olarak Dayıkanber'in torunu üzerinden Irak'ta ki Bağdat, Musul şehirlerinin sosyokültürel durumunu bizlere sunmaktadır. Yazarımız iki küçük çocuğun arkadaşlıkları üzerinden kesitler sunarak Efsun'nun hayatını anlatır.

"-Çok zalimsen Efsun.

-Eğer iki tane koparırsan olabilir barışırım.

-Olabilir mi?

-Üç tane olursa barışırım.

-Eğer doğrudan barışırsan hepsini koparırım. Bir tek gül bırakmam ağaçta.

-Yazıklar olsun Hilmi.

-Niye?

-Sen, sende yürek yok Hilmi senin yapacağını yezit bile yapmaz.

-Anlamadım!

Acımıyor musun bu zavallı ağaca? Bak nasıl güzel görünüyor nazlı gülleriyle… Vallahi bir tek bile gül koparsan ölene kadar üzülür de bir de daha barışmam.

-Koparmasam ya?

-Barışmam!

Hooooop diye bağırarak yere atladım ve hemen ince kollarından tutarak sırtıma aldım. Sokağa doğru… Sokağa doğru… Hayır… Hayır… Evrene doğru… Evrene doğru… Hayır… Hayır… Uzak adalara insan ayağı girmemiş ilkel mağaralara tanrıdan başka kimsenin bulunmadığı sınırsız bozkırlara, silme yağmur suyu dolu kocaman nilüfer çiçekleriyle örtülü milyon yıllık güllerin kıyılarına sevgistane, periler diyarına doğru." (Hamamcı, 2008: 4)

Efsun ve Hilmi arasında yaşanan dostluk sosyal hayatın görünümünü vermektedir. Çocukların yaşadığı saf duygunun insanlar için önemini yansıtır. Bu kitabın asıl konusu yoksulluk içinde yaşayan ailelerin, çocuklarında buldukları umut ve mutluluk olarak görülmektedir. Hatice'yi kaybeden ailenin yıllarca yaşadığı üzüntünün üzerine Efsun'nun üzüntüsü de eklendiğince aile artık hüzün şehri olan Bağdat'ı terk ederek Türkiye'ye İstanbul'a yerleşerek geri kalan hayatını tamamlamaya çalışırlar.

2.11.1.2. Dostluk

Bu tem Efsun romanının ana sorunsalının bizlere aktarılmasında kullanılmaktadır. İki çocuk arasında yaşanan masumane bağlılık dönemin insanlarının bir birine verdiği değer göstermektedir.

> −*"Teşekkür ederim şey Efsun Hilmi'yi istiyor. Biraz etli çorba hazırladım ama yaramaz kızı yemiyor, illa de Hilmi'yi çağır Hilmi gelmese yemem diyor, bu nasıl dostluk dün gece uykusunda bile Hilmi ile konuşuyordu.*
>
> *-Hilmi'nin kız kardeşi yok, Efsunun ise kardeşi körpe henüz.*
>
> *-Bacı kardeş bile böyle olamaz, hadi çabuk ol evlat, Efsunun seni bekliyor."* (Hamamcı, 2008: 7)

Bu dostluğun temelinde, çocuklukta başlayan ortak yaşantı ve aynı ortamda bulunmalarının doğurduğu yapı yatmaktadır.

> *"Dostluk var kral Gazi caddesinde… Düşmanlık var… Pencere camlarında batmağa yüz çevirmiş akşam güneşinin sarılığı var... Yeni sulanmış çimlerin kokusu var… Yürek kırıntıları var… Yıpranmış umutlar var… Kral Gazi caddesinde neler bulunmaz ki. Ölüm Allah'ın emri bu ayrılık olmasaydı."* (Hamamcı, 2008: 14)

Efsun ve Hilmi'nin kısa sürede kurdukları sıkı arkadaşlık bağının anlatılması iki ailenin de yakınlaşmasını sağlamıştır. Efsun'nun annesi ve Hilmi'nin annesi Süha Hanım çocuklarının yakın ilişkisi nedeniyle arkadaş olmuşlar, yedikleri içtikleri bir olmuştur.

> *"Annem:*

-Efsunlara gidiyoruz biz gelir misin?

-Gelir miyim? Bu da söz mü Anne?

-Öyleyse kalk da deşteşeni soy, pantolonunu giy hadi çabuk ol."12

−Gelmedi teyze çok yalvardım yakardım ama para etmedi. Efsun boğuk ağlamaklı bir sesle

−Hain dedi vefasız kan kalmamıştı yüzünde Efsunumun onu böyle görünce dayanamadım. Evin ardını dönerek sinsi, sinsi Efsuna ardından yaklaştım ve hemen iki elimle yaptım.

Süha Hanım:

-Efsun kim bu? Tanır mısın bakalım?

-Dilencinin biri

-Hayır,

-Olsa olsa bir serseri çingene

-Yine buldun.

-Buldum buldum hırsızın biri.

-Amma da uzatıyorsun kız!

-Peki, kul yabani mi?

-Terbiyesize bakın!

-Ha ha eskiden bir arkadaşım vardı vefasızın biri adı neydi? Adı neydi? Adını bile unuttum olabilir odur.

-Yaramazlık yapma kız.

-Hilmi… Yanılmıyorsam adı Hilmi'ydi. Bir an sustu titrek bir sesle:

-Geldin mi? Diye fısıldadı.

-Evet geldim

-Neden geciktin?

-Ya sen neden gelmedin Efsun?" (Hamamcı, 2008: 13)

Yukarıda yer ala alıntıdan da anlaşılacağı üzere iki çocuk bir birine derin bir bağ ile bağlanmaktadır.

"Üzgünlüğümün siyahlığını ümitsizliğimin uçurumunu kaygılarımın dibini

Aydınlatabilecek biricik ışık dolun ayı.

-Efsun!

-……

-Çuval çuval rüzgarlarım var kimin saçılarını dalgalandırırım?

-……

-Mavi mavi göklerim var, kimin gözlerine süreyim?

-…….....

-Dün ikindi üstü avkaf caddesindeki mağazaların vitrinlerini gezdim ama oyuncakların üstünde bakışlarının izini bulamadım.

-……

-Efsun sokaklarım bomboş gecelerim ıssız, acılarım yavan yaralarım dilsiz.

-……

-Ölüm Allah'ın emri, bu ayrılık olmasaydı.

-……

-Kaç gündür alaca aralıksız uykuma giriyor. Efsun

-…….

-öyküsünü yarıda bıraktığımdan mı yoksa?

-…….

-Hiç sevmem bir masalın yarıda kalmasını sürdürmek gerek sonuna kadar oysa oysa bizimki bizim masalımız da bizim şarkımız da yarıda kaldı. Tıpkı alacanınki gibi.

-Efsun!

-…….

-Masallar şarkılar yarıda kalmasın diye alacanın öyküsünü sürdürecektim." (Hamamcı, 2008: 16)

Güzel başlayan bir dostluğun Efsun'un ölümü ile noktalanması Hilmi de derin yaralar açmıştır.

"Efsunsuz bu kadar tenha, bu kadar ıssız, bu kadar cansız, bu kadar zehirli, bu kadar mezara açık bizim sokak, bizim sokak değil artık: upuzun bomboş kupkuru eski bir yılan derisi yılan derisine Efsunsuz girerler mi hiç? Yanımda Efsun olsa cehennem bile vız gelir bana, ya olmasa? Bir tek adım ölümden beter günler geçiyor." (Hamamcı, 2008: 11)

Ailesi de ikinci çocuklarının acısına dayanamayarak ülkelerini değiştirmiştir.

2.11.1.2. Yoksulluk

Yoksulluk temi Hamamcı'nın bu romanında fazlasıyla mevcut durumdadır. Yoksulluk ve açlık içindeki mahallelerde ailelerin dostluk ve paylaşma duyguları, yoksulluğun maddiyatta kaldığını insanların manevi duygularının yoğunluğunun devam ettiğini göstermektedir.

"Ayvanı geçerken telli ahşap dolabına göz atmadan edemedim: her günkü bir çini ekşi yoğurt hariç bomboş duruyordu orada. Yufka ekmek, tuzlu soğan ve ayrandan oluşan

Yoksul bir gün daha yavan bir sevgiyle kollarını açıyordu bana her günkü gibi:

−Hilmi balam, bak bugün ne yaptım seninwçin. Annemin sesi.

−Yuxa, soğan, ayran… Bunlardan başka ne var, karnımız koxtu beledegi!

−Yok bele deme bugün kırmızı pirinç çorbası ettim. Soğanlı biberli hem de.

Aldatıyor mu beni ne? Doğru olsaydı, ocaklığın önünden geçerken böyle önemli bir değişmenin kokusunu alamazdım hiç? Yufka, soğan ve ayrana alıştığımdan böyle olaylar kaçmaz benden. Ama neden aldatsın? Burnumun kanadığından mı evele doğru: Son günlerde haftada bir iki kez öyle bir önemli olayla rastlamak mümkün bir hala gelmişti: Babam son hastalığından iyileşmiş, işe kalkmaya başlamıştı çünkü." (Hamamcı, 2008: 7)

Verilen bu alıntıda romandaki yoksulluğun boyutu görülmektedir. İnsanların küçük mutlulukları vardır.

2.11.1.3. Diğer Temler

Irak kültür yapısı içinde insanların eğlence hayatının bir yansıması olarak söyledikleri türküler, şarkılar sosyal yapıyı vermektedir.

"Efsun kalktı ince, kıvrak beline kırmızı bir yazma bağladı... Bir süre taş keselemişçesine durarak çevresindekileri süzdü körpe bedeni yay gibi gerili sonra yavaş, yavaş kollarını kaldırdı. Boyun kırma başladı… Süt içtim dilim yandı. Evlerinin önü yonca… İndim havuz başına. Fincanı taştan oyalarlar. Kelebek misin Efsunum, ağlı yılan mısın? Damarlarında kan mı akıyor güneş ışığı mı? O gözlerinde yaklaşıp, yaklaşıp uzaklaşan ışıltılı ülker midir, yakut mudur, ölüm müdür, yaşam

> *mıdır? Perilerle mi büyümüşsün kurtlarla mı? Yoksa tarla kuşlarıyla mı? Yosundan mı yaratmış seni yaratan. Deniz köpüğünden mi, ay ışığı vurmuş yağmur suyundan mı yoksa… Şeftali mi?"* (Hamamcı, 2008: 14)

Yazar verdiği Efsun tiplemesi ile tasvir ettiği sosyokültürel yapı içerisinde zengin malzeme kullanarak, yaşanılan hayata daha geniş yer vermektedir. Edebiyat metinlerindeki kurmaca yapı kahramanların dünyasından hareketle hem karşımızdakini hem de kendimizi daha iyi anlamamıza olanak sağlar.

> *"Metinlerde bilgiler bazen açık olarak verildiği gibi, örtük bir biçimde sezdirim çıkarım yoluyla ulaşılacak şekilde de yer alabilir. Yani bazı bilgilere bağlamdan çıkarım yapılarak ulaşılabilir. Bu sezdirimler metnin çözümlenmesinde önemli ipuçlarıdır. Bu sezdirim ve çıkarımlar yoluyla, yazılanlardan daha fazlası öğrenilebilir. Yazar bu tür yapılarla okuru metnin içine çeker. Okurun dikkatli olması, ilişkilendirmeler yapabilmesi, neden-sonuç ilişkilerini görebilmesi gerekir."* (Silahsızoğlu, 9)

Fikir dünyası da romanın bulunduğu sosyal ortamın anlaşılması için okurun çıkarımda bunduğu bölümdür. Anlatıcı burada içinde bulunduğu durumun anlaşılması ve toplumsal yapının çözümlenmesi için ipuçları vermektedir.

2.11.2. Yapı Unsurları

2.11.2.1. Anlatıcı

Kahraman anlatıcının hâkim olduğu bu romanda iç konuşmaların varlığı tanrısal bakış açısının da varlığına işaret etmektedir. Anlatım da kişilerin özelliklerinin belirlenmesi, eserde ki temel anlatı kişisi olan birinci şahıs anlatıcıya ve onların çevresindeki kişilere de bağlıdır. Hilmi ve Efsun karakterleri kahraman bakış açısıyla bizlere romanı sunmaktadır. Fakat yoğun olarak verilen diyaloglar tüm kahramanların anlatıcı olarak görülmesini sağlar. Ben anlatıcının kullanılması, romanda gerçeklik unsurunu arttırmaktadır.

Tanrısal bakışın kahramanların belirgin özelliklerini, okuyucuya vermek için kullanıldığı görülmektedir. Tanrısal bakış objektifliğin sağlanması için kullanılmaktadır.

Fakat bu romanda anlatıcı zaman zaman kahramanlarla olan mesafesini unutarak onlarla özdeşleşir.

> *"Sen sarhoş, ömrüm sarhoş gönlünden gönlüm sarhoş. Kış gitti bahar geldi. Dallarda kumru sarhoş gönül serçeleri cıvıl cıvıl hava durdu. Loş yumuşak eski balcık duvarlarda zümrüt yeşili koyu yeşil gri kara yosunlar benek benek kara ile mor arası bir akşamüstü sinsi sinsi Aynur ağaçlara çakıllara rutubetli toprak damlara. Efsun baharların sonu var. Sonu var Efsunu var gözü humar her kızın gizli bir tosunu var heyyyyy Efsun heyyyyy sokakları gezen kız genç ömrümü bozan kız bahçemdeki gülleri. Koklamadan ezen kız, aylardan Mayıs ayı sokakta uğultular var: hamamın her günü uğultuluları."* (Hamamcı, 2008: 7)

Anlatıcı durumunda olan birinci şahıs halk dili ve dönemin kültür dili ile konuşarak biz okura ara ara bilgiler vermektedir. Bu durum eserde başvurulan bir anlatın tarzı olarak karşımıza çıkar.

2.11.2.2. Olay Örgüsü

Roman içerisinde bir olay örgüsü üzerinden kurulmuş yapı söz konusudur. Efsun karakterinin aktüel zamanda arkadaşı Hilmi ile ilişkisinden hareketle oluşmuş bir kurgu vardır. Zaman olarak mevsim değişikliklerinden söz edilmektedir. Romanın konusu 1950'li yıllarda geçmektedir. Musul ya da Bağdat'tan Kerkük'e gelmiş yoksulluk yaşamakta olan bir ailenin, çocuklarını konu alan ölüm temi işlenmektedir.

Efsun Dayıkanber'in torunu olarak dedesinin yaşadığı sokaklara dönmesinin derin duygusunu hissetmektedir. Efsun'nun ailesi; annesi, babası kız kardeşi Hatice ve yaşlı ninesi olmak üzere beş kişilik bir aileyi oluşturmaktadır. Kardeşinin ölümüyle şehir değiştiren aile, yeni yaşamlarını kuracakları Kerkük'te hayata yeniden tutunmaya çalışırlar. Efsun'un annesi ölmüş kızı Hatice'nin acısını ilk günkü gibi taze tutmaktadır ve diğer kızı Efsun'u tüm kötülüklerden sakınmak istemektedir. Efsun'un babasının kazancı pek fazla olmadığı için eve de sürekli olarak aynı yemekler pişmektedir.

Asıl vak'ayı oluşturan olaylar dizgisi şöyle gerçekleşmektedir: Efsun yeni taşındıkları bu şehre alışmaya çalışmakta, yeni yaşamını kabullenmek istemektedir. Okula başlayan Efsun yeni arkadaşlar edinmiştir. Bunlardan en samimi olduğu, komşuları olan Hilmi

olmuştur. Hilmi ile kurduğu yakın bağ, ailesine de yansımış, Efsun'un annesi ile Hilmi'nin annesi Süha Hanım da yakın arkadaş olmuştur. Bu arkadaşlık, Efsun'un acı kaybı ile yarım kalmıştır. Ailesi de kızlarının acısına dayanamayarak Tükiye'ye taşınmışlardır.

Aktüel zamanda gerçekleşen bu olay örgüsü, tamamen iki samimi dostun yaşantısını bizlere sunmuştur. Merkez kişi olan Efsun ve arkadaşı Hilmi, Efsun'un annesi, Süha Hanım, Efsun'un babası, ninesinin Kral Faysal Caddesi ve mahallelerinde geçen ilişkiler ağı verilmiştir. Yazar bu ilişkileri, sevgi, dostluk, yeri geldiğinde düşmanlıklar, kırgınlıklar… yapısı içerisinde vermektedir.

Olay örgüsünün heyecanını korumak için esere yazar sıklıkla müzikalitenin olduğu şiirler ve şarkılar yerleştirmektedir. Yazar bu yapı içerisinde estetik yapıyı gözeterek düzenli, kronolojik bir sıranın izlendiği hayat hikâyesini okumaktadır.

Olay örgüsünün gelişim sürecinde bazı kırılma noktaları vardır. Bu süreç şu şekilde başlar Efsun'un kardeşinin ölümü, ailesinin şehir değiştirmesi, yeni mahallelerin de arkadaşı Hilmi ile olan kırgınlıkları, yazar bu süreçleri bir geçiş dönemi olarak değerlendirir ve Efsun'un ölümü ile ailesinin şehir değiştirmesi ile olayın akışı biter.

2.11.3. Şahıs Kadrosu

2.11.3.1. Efsun

Efsun; Karakaşlı, çekik gözlü Türkmen bir kız çocuğudur. Annesi Türkiyeli, babası Iraklıdır. "*Her ötüşünde, her gülüşünde, her cilvesinde gizli yıldız parlar durardı. Güneşe güler yağmura dilini çıkarır, kar yağışlarını alkışlar, gönlümde bir serçe gibi çırpınan çocuksu sevgiye mendil sallardı. Babası Iraklı annesi Türkiyeli"* (Hamamcı, 2008: 1)

Efsun romanımızın asıl kahraman anlatıcısı olarak karşımıza çıkmıştır. Yaramaz, muzur bir kız çocuğu karakterini oluşturur.

> *"Henüz on, on bir yaşını aşmamış körpe bir kızın sözleri mi? Deli edecek beni bu kız ediyor da kimi kez şiir yazılmaz yaşanır. İşte şiiri yaşıyor Efsun bir bakıma uzun dediğimiz, çocukluğunu gönlünde koruyan her şeye saf çocuk gözüyle bakan, büyüklerden önce çocuklar için yazan*

> *insan değil mi? Şiir ise çok boyutlu evrensel en küçük kum tanesinden tut ta insana kadar bütün bir varlığı kapsayan derince bir sevgi değil midir?"* (Hamamcı, 2008: 16)

Romandaki tüm olaylar Efsun üzeriden gerçekleşmektedir. Efsun gerek karakteri gerekse davranışları ile içinde bulunduğu dönemi yansıtmaktadır. Efsun aktüel zamanda bir ilkokul öğrencisi olarak karşımıza çıkmıştır. Olayların akış süreci Efsun'un okulda altına işlemesi ile başlamaktadır. Kız kardeşini kaybetmiş olması insanlara daha fazla bağlılık yaşamasına sebep olmuştur. Hilmi'yi de kaybettiği kız kardeşi kadar çok sevmektedir. Ailesinin Efsun'a fazlaca bağlanması, onu tüm kötülüklerden sakınması ve ailesinin yoksulluk çekmesi Efsun'u etkilemektedir. Çünkü ailesine çok bağlı bir kız çocuğudur.

2.11.3.2. Hilmi

Hilmi; Efsun'un arkadaşıdır. Oyunlar oynayıp güzel vakit geçirmektedirler. Hilmi de tek çocuk olmasının verdiği yalnızlık duygusunu Efsun'u bir kız kardeş olarak görmesi ile atlatmaktadır.

> *"Yalnız doğdum, yalnız büyüdüm ve öyle de öleceğim galiba: yapayalnız koştum yalnız, düştüm yalnız, yıldızım yalnız, gündüzüm yalnız. Her şeyim her şeyim kendim gibi yapayalnız Efsun öyle yalnızım öyle yalnızım ki, seni tanımadan önce eşine olduğum eski yalnızlığım bile bana yaklaşmaz oldu Ne tespih ağacı tespih ağacıdır artık, ne çarkıfelek gülü çarkıfelek gülü. Küp mü, küplük mü? Zehir ve zehirlik desen daha yerinde, daha doğru Efsun… Efsun… Türküler pınarım içenim yok masallar definesim bulanım yok sevgi denizim, dalıp, dalıp bakanım yok. Gökyüzündeki ışıl, ışıl güneşlerim pas tutmuş. Avuç içlerim dost parmaklara hasret kala buz gibi. Gönlümde ürperen özlemler yalnızlığın zalim ayazında pıhtalaşmış bıçak sokak geçmez."* (Hamamcı, 2008: 12)

Hilmi Efsun'u kaybetmesi ile büyük bir çöküntü yaşamıştır. Bu kırgınlık ve kızgınlık düşüncesi ile tamamen yalnızlaşmıştır.

2.11.3.3. Hatice

Efsun'nun Kız Kardeşi.Kömür (küçük harfle yaz) saçlı ve beyaz tenli olan Hatice bir yıl kadar önce bir hastalık nedeniyle vefat etmişti.

> *"Kız kardeşim- süt beyaz bir ten üstüne değilcesine (=dokunulunca) dağılıyor kömür saçlı kız kardeşim Hatice bundan bir yıl önce kısa bir hastalığına tutularak ölüvermiş ve beni kup kuru acımasız yavan bir dünyada yapayalnız bırakmıştı. Dayanılacak bir şey değil ya: Biri ölüverip gidiyor, biri de kaşlar çatık, dudak büzerek üzülüyor"* (Hamamcı, 2008: 2)

2.11.3.4. Efsun'nun Annesi

Efsun'nun Annesi; Hatice'nin ölümünün ardından yası bitmeyen bir anne olarak görülmektedir. "Ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüştü biçarenin" (Hamamcı, 2008: 5)

> *"Efsun'un annesi: orta boylu, biraz tıkınaz, tütün sarısı saçlar kısa kesilmiş, dudakları rujlu sarıya çalan beyaz bir ten anlamıyla süslü püslü Üsküdarlı bir Çerkez gelin mi mübarek kolsuz, ince bir gecelik içinde çalkalanarak taşlıkta kapkaplarını tıkırdata, tıkırdata içeri girdi."* (Hamamcı, 2008: 7)

Bir çocuğunu kaybeden acılı anne, İkinci çocuğunu da kaybetmenin verdiği yıkım ile bulunduğu şehri hatta ülkeyi terk ederek yaşamına devam etmeye çalışmaktadır.

2.11.4. Mekân

2.11.4.1. Dış Mekân

Hamamcı daha önceki romanlarıyla bağlantılı yazdığı Efsun romanında da diğer romanlarındaki mekânları kullanmıştır. Farklı olarak Bağdat mı Musul mu belli olamayan şehir adları yer almıştır.

Hamamcı bu romanında evin avlusu, okul bahçesi, hamam sokağı, kahvehane, yoksulluğun en derin izlerinin görüldüğü mahalleler verilmektedir.

"Bizim evin taşlık avlusunun ortasında küçük bir bahçe vardı: bir dut, bir incir, bir tespih ağacı ve bahçenin kenarındaki küplüğün üstünden tikemerli (sütün ya da sütün gibi yapılmış bir şey) ayvanımızın korkuluğu üstüne kadar uzanarak koyu, serin bir gölgelik yapan bir çarkıfelek saat gülü ağacı." (Hamamcı, 2008: 1)

"... Eve doğru yoksulluğun yuva yapıp yumurtladığı taşına, toprağına, havasına, sefilliğin, karamsarlığın sindiği geceleri karaltılar ile kuruntuların üşüdüğü eve doğru, pantolon ıslak, gözler yaşlı koşuyorum

Efsuuuuuuun

Efsuuuun...

Kamışlı çayhanenin önünde eski bir araba tekerliğine tokuşarak yüzükoyun yere yaslanıyorum..." (Hamamcı, 2008: 4)

"Bahçedeki ağaçlar serçelere cıvıl cıvıl tespih ağacı üstündeki bibi su (kumru) yok orada kalın duvarlı iç badanası rutubetten yer yer oyulmuş, kubbesi tavanı lekeli odaya girince sustu annem." (Hamamcı, 2008: 5)

"Ayvanı geçerken telli ahşap dolabına göz atmadan edemedim: her günkü bir çini ekşi yoğurt hariç bomboş duruyordu orada. Yufka ekmek, tuzlu soğan ve ayrandan oluşan Yoksul bir gün daha yavan bir sevgiyle kollarını açıyordu bana her günkü gibi" (Hamamcı, 2008: 6)

"Efsunlar sokağımızdan Kral Gazi caddesinde bahçeli yeni bir eve taşınmışlar." (Hamamcı, 2008: 11)

Korya pazarı, Sarıkahya mahallesi, Kerkük, ve laf arasında sıklıkla geçen cehennem yine dış mekândır.

"(Kral Faysal) caddesinden dizi, dizi yaşlı keliptoz ağaçlarıyla (Taş köprü) önünden ta (müftü çardağı) yanına denk uzanan kral Gazi caddesine (Ali Paşa) mezarlığı ile arsayı aşan toprak yolla gidilirdi en çok o zamanlar kimi yeni, kimi yan batmış eski mezar taşları ile gelişi güzel yapılı balçık evler arasından geçen engebeli bir yol Efsunların

> *oturduğu yeni ev (benzin hanenin) tam karşısına düşüyordu. Annemler çiçek yüklü böğürtlen dallarının sarkıttığı demir parmaklı çetin kapı zilini çalmadan, böğürtlen dallarını aralayarak cin gibi çıtayı atladım ve hemen gidip bahçedeki yaşlı zeytin ağacının ardına saklandım."* (Hamamcı, 2008: 13)

2.11.4.2. İç Mekân

Efsun romanı iç mekân, olarak daha çok dış mekân verildiği bir eserdir. Yazar dış mekân tasvirlerine yer verdiği kadar iç mekân tasvirine yer vermemiştir.

2.11.5. Zaman

Eserde aktüel zaman bir yıllık süreci kapsamaktadır. Kesin tarih olarak 1952 yılı görülmektedir. Efsun ve ailesinin Kerkük'e gelişi ile başlayan olay örgüsü mevsimlerin değişimi ile devam etmiş ve nihayetin de İstanbul da son bulmuştur.

> *"Aradan bir hafta geçmişti… Bir hafta mı? Gönlümce sevgimce, ruhumca döktüğüm gözyaşlarımca bir yıl, on yıl, yüzyıl geçmişti. Elimde gayet kamış uçurtma yapıyordum birden bir telaştı evimizi, teyzemleri: aba, pabuç, yazma, kap, kap aramalar. Bohçaları didik midik ederek sırmalı oyalı seçmeler:"* (Hamamcı, 2008: 14)

Olay akışı içerisinde sıcak bir Haziran ayından bahsedilmektedir. İkinci bir aktüel zaman vermek gerekirse ikindi vakitlerinden bahsedilmektedir ki bu saatler Efsun ve Hilmi'nin yemek yedikleri sahnelerdir. Daha öncede belirtildiği üzere olay örgüsü bir yıllık süreçte kronolojik yapıyı takip eder. Efsun birkaç sahnede dedesini hatırlayarak aktüel zamandan çıkarak geri dönüş tekniği ile anılarda yolculuk yapmaktadır.

2.11.6. Dil Malzemesi

Edebiyat metinleri her türlü dil kullanımını içinde barındırdığı için dilbilgisi öğretimi için de en iyi kaynakları sağlamaktadır.

> *"Örneğin metinde yer alan sözcüklerin metin içinde temel anlamda mı, mecaz anlamda mı kullanıldığı, cümlelerin yapısı, vb. bilgiler, metin çözümlenmesinde önemlidir. Okur sözcüklerin anlam katmanlarını inceler, metinde bulunan temel kavram örgüsünü belirlemeye çalışır. Çünkü edebiyat metinlerinde "sözcükler, gündelik konuşmalarda olduğu gibi herkesin bildiği, paylaştığı alışılmış anlamlarıyla kullanılmaz. Yazar, bunları okuruna sunmak istediği yaşam ve yaşantıya göre düzenler, ... gündelik konuşma dilinin söz değerlerine yeni anlamlar yükler. ... Böylece günlük dilin söz değerlerinin anlam sınırını genişletir."* (Özdemir, 1997: 33)

Roman içinde küçük parçalardan hareketler romanın tamamının dili yapısı hakkında fikir sahibi olunmaktadır. Yazar sözcük seçimlerinde içinde bulunduğu sosyal yapının dilini ustalıkla kullanmaktadır. Şiirsel yapıların eklenmesiyle hareketlik kazandırılmıştır.

> *"Seherden seda geli, Zulmü çok dada geli. Bir ölüm bir ayrılık. Herkesi ya da geli.*
>
> **** Avadan olu*
>
> *Bulut havadan olu Birde konağım olsaw Evim avadan olu.*
>
> **** Yara mende*
>
> *Dert mende yara mende kıyamet haşır olunca İşler bu yara mende Xudama çox yarwaldım Kalmadı çaramende."* (Hamamcı, 2008: 6)

Konuşma dili içinde kullanılan argo, küfür ve jargon yazarın romanlarında sık sık kullanılsa da Efsun romanı daha sade bir dil ile yazılmıştır. Geleneksel roman tekniğinin devam ettiği bir yapı izlenmektedir.

> *"Sen sarhoş, ömrüm sarhoş gönlünden gönlüm sarhoş. Kış gitti bahar geldi. Dallarda kumru sarhoş gönül serçeleri cıvıl cıvıl hava durdu. Loş yumuşak eski balcık duvarlarda zümrüt yeşili koyu yeşil gri kara yosunlar benek benek kara ile mor arası bir akşamüstü sinsi sinsi Aynur*

ağaçlara çakıllara rutubetli toprak damlara. Efsun." (Hamamcı, 2008: 7)

Yazar tek düze bir anlatımın okuru sıkacağını düşündüğü için hareketlilik katmak isteği ile şiirsel ritim vermiştir. Genellikle şimdiki zamanın kullanıldığı romandabazı yerlerde geçmiş zaman görülmektedir.

2.12. YORGUN KUTA

2.12.1. Muhteva

2.12.1.1. Toplum Problemleri

Edebi metinlerde konu metnin temel sorunsalını vermektedir. Problemler ve olaylar çözümlenerek toplum için önemi ortaya konmaktadır. Yazarımız toplumun dini kullanarak yaptıkları davranışların, dini çarpıtmak olduğunu anlatmak için bu eserde hurafe, cin, zombi, hortlak… Gibi gerçek dışı varlıkların olduğu düşüncesinden faydalanmaktadır. Romanın ilk sahnesinde karşımıza çıkan Gürcü Natır; korkmuş bir şekilde mahallenin kahvesinin olduğu meydana yuvarlanarak herkesi başına toplar ve onlara gördüğü yaratığı anlatır.

"Gürcü Natır yıldırım çarpmışçasına ürpererek hızla başını kaldırdı; ilkin, gözleri yerde olduğundan, önce eşeğin, sonra üstündeki adamın gölgesini görmüştü. Başında yanardöner siyah bir " müşkü " sırtında çenesine kadar iliklenmiş yine siyah bir palto, saçı sakalına karışmış mavi gözlü garip adam içinden çıkılması güç büyük felaketleri müjdeleyen bir baykuş misali beyaz eşeğinin -ne tuhaf- üstünde kıpırdamadan dimdik duruyordu. Adamın ses tonunda kötü niyetli bir şeylerin titrediğini sezmeye sezmiş, ama " Yorgun Kuta " adından başka bir şey anlamamıştı Gürcü Natır... Siyahlara burunmuş, saçı sakalı kalabalık bu gâvur gözlü haydut acaba ne istiyordu bizim Yorgun Kutadan? Bir kimsesi ölmüş de kahveci mi arıyor? Hayır. Hayır. Duruşu, bakışı, siyahlara bürünmesi hiç de iyi niyetliye benzetmiyor adamı… Ya o garip diline ne diyelim? Neden bizim gibi Müslüman, Müslüman konuşmuyor? Bir ses tonu da var ki, Allah kimseye göstermesin, insanın

kanını donduruyor... Bir cadı, bir hortlak veya bir ecinni olmasın sakın. Kul yabani de olmayabilir." (Hamamcı, 1992: 4)

Gürcü Natır'ın söylediği bu sözle insanlara arasında şaşkınlık ve korku ile karşılanmıştır. Her ne kadar insanlar inanmamak istese de Gürcü Natır'ın üzerlerinde ki etkisi bu olayı araştırmayı, takip etmeyi zorunlu kılmıştır. Roman içinde insanlar üzerinde etkili olan Şine Bağvan Gürcü Natır'ın tarif ettiği insanı aramak için arkadaşlarıyla harekete geçmiştir.

Bu tür doğaüstü olaylar insanların özellikle Kerkük gibi Müslümanlığın yoğun olarak yaşandığı yerlerde sıklıkla görülen olaylardır. Bu olayın temel dinamiği dinin yozlaşması ile insanların başka uğraşlar bulmasıdır. Din hususunda yöre halkının dikkat ettiği yazılmışsa da diğer yandan da insanların içki içmesi çelişkili bir durum olarak görülmektedir.

"İngilizce öğretmeni " Rabı Hunnu " ile karşı karşıya gelmişti.

Zil zurna sarhoş idi mübarek." (Hamamcı, 1992: 16)

İnsanların faklı milletten, farklı dinden birlikte yaşadıkları bu coğrafya da sosyal yapının zenginliği, dilin, kültürün zenginliği Hamamcı'nın bu eserinde rahatlıkla görülmektedir. Eserin ana sorunsalı yozlaşmış dinin toplum üzerindeki etkisi olarak görülmektedir.

–"Gürcü Natır'dan başka bir kimse görmemiş herifi! ". Hükü:

– "Gürcü bacı yalan söylemez başı gitse orucu, namazı gitmez zennew onun ". Zennew:

–"Bağnaz bir Osmanlıdır, ben tanıram(=tanıyorum) onu, sırf tokalaşmak için bile elini verdiremez hiç bir erkeğe, namazında niyazında cennetlik bir kadın!" (Hamamcı, 1992: 8)

Eserde Gürcü Natır ile başlayan at üzerinde ki yabancının aranışı roman sonuna kadar insanlar tarafından devam etmiştir. Romanın içindeki kahraman anlatıcıların her biri kendi azgından bu arayışın kısa öyküsünü vermektedir.

> *"Çeşitli katlardan, karmaşık unsurlardan oluşan edebi bir eseri, ilk okuyuşta anlamak ve ayrıntılarıyla görmek imkânsızdır. İlk okuyuş bize bütün hakkında genel bir fikir verir. Buna göre hüküm vermek bizi yanıltabilir. İkinci okuyuşta eserin yapısını sezer, ayrıntıları ise ancak üçüncü okuyuşta farkederiz. Edebi bir eser ne kadar çok okunursa, o kadar iyi anlaşılır. Bu sabrı ancak edebiyat araştırıcılarıyla edebiyat, şıkları gösterebilirler."* (Hamamcı, 1992: 12)

Bu eserde de verilen olay örgüsü katmanlaşarak insanların sosyal hayatın etkisinde, dini, ekonomik, kültürel farklılıklarını anlatmaktadır.

2.12.1.2. Doğaüstü Olaylar

Roman insanların duygusal boşlundan faydalanarak her dini göstergeyi kabul edecekleri bir ortamda bulunduklarını göstermektedir.

> *"Ne biçim bir adamdır?"*
>
> *"Ne biçim bir adammış! Oğlum sen cadı söyle, hortlak, kulyabani söyle".*
>
> *Peki. Neler söyledi sana?*
>
> *Yorgun Kuta lafından başka hiç bir şey anlamadım.*
>
> *"Gâvurca konuşuyordu çünkü portlak mavi gözlerini cin gibi dört bir yana döndürerek. Ya eşeğine ne diyelim? Sordar dudaklarını şeytan gibi oynatıp aralayarak, he bire sırıtıyordu geberesi. Neden sırıtıyordu, bilemem gâvur dili anlamadığım için alay mı ediyordu benimle yoksa? Adamın, insan kanına alışık aç kurtların dişlerini andıran o darı sarısı dişlerini bir görseydiniz. Oh tanrı korusun ümmeti Muhammedi böylesi balelerden gece olsaydı hem olduğum yerde yıkılır can verirdim korkudan. Elini koy da bak yüreğim nasıl atıyor!"* (Hamamcı, 1992: 6)

Yukarıdaki metinde de görüldüğü üzere korku oluşturacak bir güçten bahsedilmektedir. Bu olay üzerinden hareketle ilerleyen yapı çözüme kavuştuğunda roman da bitecektir.

> *"Abu Gazi" ye mi dönmeli? Eski felaketleri anlatan efsanelerden gelme yırtıcı bir kuş gibi siyah kanatlarını şehrin üstüne germiş ışık geçirmez, ıssız gecenin içinde, bir daha, sokakların o cadılara mahsus çıkmazlığına veriyor kendini yoruyor."* (Hamamcı, 1992: 14)

> *"Jeolojide bir arazi tabakasını, tıpta bir dokuyu incelemek için nasıl bir kesit yapılırsa, edebi bir eseri tanımak için de bir sahifeyi tahlil etmek bazen onun hakkında insana en canlı fikirleri verir."* (Kaplan, 1991: 47)

Bu eserde de araştırılması gereken konu doğaüstü olayların insanların hayatında etkilerinin ne olduğu konusudur. Din de işin içine girdiğinde roman da toplumu sosyal, dini yaşantısı konusunda bilgiler verilir.

2.12.3. Yoksulluk

Hamamcı'nın bütün eserlerinde olduğu gibi yoksulluk bu kitabında da temlerden biri olmuştur. İnsanların yoksulluk içindeki birliktelikleri yine ön planda yer almaktadır. *"Omuza, omuza, sırt sırta vermiş, he çöktü çökecek, basık evlerin, bulaşık suyu birikmiş, gösterişsiz kapıları önünde durarak abdal, abdal düşündü."* (Hamamcı, 1992: 10) İnsanların yaşadıkları mahalle ve evler viranelik, yıkık dökük olmasının yanı sıra pis ve kirli olması yine insanların sosyal hayatındaki ekonomik durumlarının kötü olduğunu bizlere göstermektedir

2.12.1.4. Diğer Temler

Esere konu olan temlerin dışında romanın örgüsünün geçtiği dönem hakkında sosyal tespitlere de yer verilmiştir. Bunlar Kerkük ve Erbil'de insanların hayatında bazı sosyal tespitler olarak görülmektedir. En önemlisi insanların yaşadığı ortamdır. Halkın sosyal sınıfının yaşadığı maddi zorluklar göze çarpar. Bu yapı belirgin bir şekilde görülmektedir.

> *"varoş " sayılan mahallemizin,"* (Hamamcı, 2008: 8)*"Omuza, omuza, sırt sırta vermiş, he çöktü çökecek, basık evlerin, bulaşık suyu birikmiş, gösterişsiz kapıları önünde durarak abdal, abdal düşündü. Göz kulak ol: Göz kulak ol! Hem göz hem kulak! Bir insan, bir hasavi eşeği kadar*

koskoca bir insan nasıl sırf " göz kulak " olabilir?" (Hamamcı, 1992: 10)

Bu sözlerde de görüldüğü gibi mahalle halkı fakirlik içerisinde yaşamaktadır. Devrin maddi imkânsızlıkları insanların hayatının her noktasında kendini göstermektedir.

2.12.2.Yapı Unsurları

2.12.2.1. Anlatıcı

Metin içinde sürekli değişen bir bakış açısı hâkimdir. Kahraman bakış açısının yoğun olarak kullanıldığı eserde Tanrısal bakışta yer almaktadır. Yazar her iki bakış açısını kullanarak avantaj sağlamıştır. Eser içindeki olay örgüsünü okura en çıplak haliyle sunmak istemektedir. Zaman zaman kullanılan diyaloglar olayların aydınlanmasında yardımcı öğe görevi üstlenmektedir. Diyaloglarda birinci tekil anlatıcı kullanılmıştır. Gerçekte roman içerisinde yer alan kahraman birinci tekil anlatıcı olarak metinde yazarın özel dil ve anlatımını kullanarak bulunduğu yeri, metinde geçen kahramanları ve hayata dair bakış açılarını nakletme hakkına sahip olmuştur. Bu noktada diyaloglar aracılığıyla kahramanların özellikleri hakkında kendi ağızlarında bilgiler öğrenmek okur için önemlidir.

"Hala:

- *" Güya evinde, yatıp kalktığı o karanlık odasında, üstü kutsal kara taşlarla örtülü bir yatır varmış, her Cuma gecesi güle şakalaşa onunla sohbet edermiş, görenler söylediler ben onların yalancısıyım birde kesik kedi başlarıyla, ölü yarasa kemikleriyle büyü, muska yaparmış ayın dolun olduğu gecelerde, kızlara, kadınlara, ama ben buna inanmıyorum, yalan söylüyorlar..."* (Hamamcı, 1992: 8)

Kahraman bakış açısı olayları aydınlatmak için kullanılmaktadır Gürcü Natır hakkında geçen konuşma, birinci tekil şahıs anlatıcı tarafında Gürcü Natır'ın kişiliğini de yansıtmaktadır. Anlatıcılar birinci tekil şahıs olduğu için halk diliyle konuşmakta, küfür, argo gibi kelimeleri sıklıkla kullanmaktadırlar.

"Kahvenin ünlü tavla oyunu ustalarından Şine Bağvan, güçlü dirsekleriyle duranları iteleyerek kalabalığı yardı, geldi Gürcü Natır'ın

> *yanı başında durdu. Kuşku dolu bakışlarla Gürcü Natır'ı seyre dalan kalabalığı süzdükten sonra, sol kaşını kaldırıp, sağ kaşını yıkarak, ciddi bir sesle:"* (Hamamcı, 1992: 6)

Tanrısal bakış bilgi vermek amacıyla kullanılsa da objektifliğin sağlanması açısından önemli olmaktadır. Romandaki kahramanların kişiliği ve karakteri hakkında okuyucuyu aydınlatmaktadır.

2.12.2.2. Olay Örgüsü

Yorgun Kuta eserinde Hamamcı, serüven/macera/sergüzeşt olay örgüsünü vermektedir. Aktüel zamanın başlıca yapısının görüldüğü roman da geriye dönüşler kullanılmıştır. Asıl vak'a bir günlük süreçte anlatılmaktadır.

Gürcü Natırın gördüğü olağan üstü varlık, mahalle halkında hem merak hem korku uyandırmıştır. Mahallenin delikanlıları bu olayın peşine düşerek çözüme kavuşturma niyeti taşımaktadırlar.

> *"Destan, mesnevi, roman, hikâye ve tiyatro gibi vak'aya dayanan edebi eserlerde, o vak'ayı gerçekleştiren asli bir kahraman vardır. Eserin belkemiğini o teşkil eder. Eser boyunca önemli vak'alar, duygular ona bağlanır. Bazı eserlerde bu kişiler basittir, bazılarında karmaşıktır. Hayatı en ince ayrıntılarına kadar tasvir eden romanlardaki şahıslar umumiyetle karmaşıktırlar."* (Kaplan, 2001: 5)

Eserin belkemiğini oluşturan kahraman Gürcü Natır ve onun sözünün insanlar tarafından hiç sorgusuz kabul görüşü olmaktadır.

Roman içinde bireysel çatışmaların varlığı, aksiyon çizgisinin sürekli değiştiğini göstermektedir. Roman içinde olaylar birbiri içine geçerek karmaşık bir yapı oluştursa da hepsi aynı şahıslar üzerinden bağlantı kurularak verilmektedir.

Olay örgüsü içinde estetik heyecan oluşturacak yapılardan biri de merek duygusu olmuştur. Okuyucunun merak duygusunu diri tutmak için gizemli bir varlığın aranışı söz konusudur. Zamanla değişerek olay zincirine kahramanların hayatından kesitler eklenmektedir. Yeni kurgular zinciri genişletmiştir.

Hamamcı'nın kitaplarının Irak Türkmen kültür tarihi bakımından en kıymetli taraflarından biri, dönemin sosyokültürel yapısını yansıtması olmuştur. Her medeniyet şekli kendisini yaşatacak yazarları aramaktadır.

2.12.3. Şahıs Kadrosu

2.12.3.1. Gürcü Natır

Dini hususiyetlere dikkat eden, yaşını başını almış bir kadın olarak karşımıza çıkmıştır. Erkeklerle tokalaşmaktan bile kaçınan, namazına dikkat eden bir kadın olarak nitelendirilmiştir.

Gürcü Mehmet Kaplan'ın yukarıda tarifini yaptığı tip tahliline uyan Hamza Hamamcı'nın bir biriyle bağlantılı dört romanın ana kahramanıdır. Tüm olaylar Gürcü ve onun çevresinden hareketle gerçekleşmektedir. Dışa dönük bir tip olan Gürcü eserlerde Alp tipi olarak nitelendirile bilecek bir kahramandır.

2.12.3.2. Şine Bağvan

Kahvede oturan güçlü erkek karakterini verir. İnsanları yönlendirerek, organize olmalarını sağlar. Kahvede tavla ustası olarak görülmektedir. Güçlü diresiği ile kalabalığı kolayca yarmaktadır. Bıyık altından gülüşü ile tanınır.

> *"Şine Bağvan, çemrek, dövmeli kullarını, altında oturdukları dut ağacının yaprak gölge çiçeklerinin titreştiği, çay lekeleriyle dolu. Kirden kirlenmiş gevşek masanın üstüne çaprazlama bırakmış, ağır ağır konuşuyordu"* (Hamamcı, 1992: 8)

2.12.3.3. Hala

Gürcü Natıra korktuğu için muska yazdırmak istemiştir. Kahve ahalisindendir. Geceleri üstüme işediği için Gürcü Natır'a muska yaptırmak istemiştir. *"Hala, aslında, yaratılışından karışık olan kafası"* (Hamamcı, 1992: 10) Arabi sigara içen biridir.

> *"Yorgun Kutanın bir tek hoyratı uğrunda her şeye, ölüme bile, katlanmalıyım ama nasıl? Evet: nasıl? Bir ara başını sallayıp, kır, kır güldü ensesini kaşadı kaşlarını çattı, açtı hayretle etrafına bakındı. Sonra, içini kemirmekte olan o tılsımlı sözleri açıklamak için sokakta*

gelip geçenlerden birini durdurmak cüretini kendinde bulmayınca derin, ateşli bir "ooof" çekti derken, kala külhancıdan aldığı sigaraları anımsadı, bir tanesini çıkardı, ceplerinde kibrit bulmayınca, önüne geldiği ilk kapıyı çaldı. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı, cami yıkılmış mihrabı kalmış:" (Hamamcı, 1992: 10)

Hala Şine Bağvan sözlerini yerine getirmek istemektedir ama bir yandan da tedirgi olmaktadır.

" Göz kulak! ... Göz kulak!"

" Vallahi tanıdım, hala şapalax derler!"

" Geceleri altına işer, tıpkı bebeler gibi! "

" Cingöz... Eşek kulak!

" Hala ölüp yasıdır, köpekler mollasıdır! " (Hamamcı, 1992: 12)

2.12.3.4. Zennew

Şine Bağvan'ın arkadaşıır. Gürcü Natırı asıl dine düşkün olduğundan bahsder. *"Bildiğin gibi, kara cahil olduğumdan pek az şeyler anlarım ben"* (Hamamcı, 1992: 17) Zennew, köşeyi döner dönmez yediği anı yumruğun şiddetli tepkisinden hemen dönüp kaçacaktı, güçlü bir el sağ omzunu yakalayıp geri çevirmeseydi.

"Ulan salak herif neden öyle köpek inciği gibi peşime düşüpbeni huzursuzlandırıyorsun?"

Peçe kalmış, fal taşı gibi açılan iki göz Zennew'in gözlerinin içine dikilmişti...

" Kadın sandımdı, bileyim erkek olduğunu!"

" Hemen geri dön, bir daha peşime düşmeemi"

Nasıl da kalabalıktı bıyıkları herifin demek Hunnu'nun bütün dedikleri doğruymuş

-her şey şaka her şey başa göt.

Geberesiye çalışıyorsun, ekmeğe doyamıyorsun yar seviyorsun, al alıyor. Kadın kovalıyorsun, erkek çıkıyor anlaşılan bu gece gün doğmadan korkunç bir cinayet işlenecektir: birinin ya ırzına geçilecek ya da kanı dökülecek" (Hamamcı, 1992: 19)

2.12.3.5. Hükü

Kaslı kolları olan Sabriye yi seven bir adamdır. Sigara içtiği için roman içinde tüm gece kapı kapı Arabi sigarası aramıştır.

"Sabriye güzel Hükü'nün kasları gergin, güçlü kolları arasından, yılan gibi kıvıryalarak sıyrıldı:

" Bugün olmaz!"

" Olmaz! Neden olmazmış?"

" Belim ağırıyor, ondan, üç gün sonra gel, olur mu?"

-" Hayır! Günlerden gün mü buldu top önüne düşesi belin? "

" Ah siz erkekler.. Ah siz benciller... Ne mutlu sizlere!"

" Kız dursana hey küfür ustanın kâfir yosması, hiç olmazsa bırak saçlarını koklayalım bari!" (Hamamcı, 1992: 13)

2.12.3.6. Sabrıya Güzel

Hükü'nün sevdiği kızdır.

"Saçlarımın kokuşmuş yağını mı koklamak istiyorsun? Hamama gitmeyeli on günden fazla olur, bütün üstüm başım kir kokuyor, kendi kendimden iğreniyorum vallahi!"

" Öyle, söyleme kız senin şu yanardöner, kömür karası saçların şu şarap ile ay ışığı karışımı, güneşli tenin kirlendikçe daha güzel kokar burnumda

benim oxxay... oxxay... Seni kokladıkça öyle olduğun gibi kirli, kirli. O kadar mest olurum o kadar mest olurum ki... " (Hamamcı, 1992: 13)

2.12.3.7. Yorgun Kuta

Mahalle halkı tarafından sevilen bir şahsiyettir. Yorgun Kuta'nın başına kötü bir şey gelmesini istememektedir.

"Ya ben? " dedi " Ben ne yapmalıyım? Yorgun Kuta benim de dostumdur, her gün bana bir kahve verir şekerli hoyratını da unutmadan, bir fincan kahve ile bir hoyrat, kahvenin şirinliğini artırır hoyrat, oysa hoyratız kahve acı olur, ne kadar şeker bırakırsan bırak, nafile kahvesiz hoyrat tatmışlığım çoktur, kahvelerin en halisini doyarsın ağızın da, ne de güzel söyler hoyratını Yorgun Kuta, o söyledikçe hep gözlerim yaşarır, hüngür, hüngür ağlarım! " (Hamamcı, 1992: 9)

2.12.4. Mekân

2.12.4.1. Dış Mekân

Mekân atmosferi ile insanların psikolojileri arasındaki bağ kaçınılmazdır. Yorgun Kuta adlı öyküde de bu mekân-insan ilişkisini görmekteyiz. Ancak bu eserde mekân-insan arasındaki ilişki insanlar ve yaşanılan ortamlar arasında ki zıtlıktan yola çıkılarak anlatılmıştı. Yaşanılan mekânlar kirli ve pistir. Yoksulluk yüzünden insanlar zor şartlar arasında yaşmaktadır. Ancak tüm bu olumsuzlukların aksine insanlar saf, temiz ve dosttur. Birbiri ile kaynaşmış, samimi ilişkiler kurmuşlardır.

"Omuza omuza, sırt sırta vermiş, he çöktü çökecek, basık evlerin, bulaşık suyu birikmiş, gösterişsiz kapıları önünde Harabanın, deliklerini, uyuklarını çatlaklarını örümceklerin, akreplerin, yarasaların yuva edindiği yıkık, üstü aşınmış kerpiç duvarlarından, eşeklerin çıngırak sesleri ile saman, fişkı kokuları sızıyordu sokağa harabanın kapısını çalıyor.. Nuh Peygamber zamanından kalma eski kapı, kulakları sağır edici bir gıcırtıyla sokağın heybetli sessizliğini ikiye bölerek, açılıyor."(Hamamcı, 1992: 14)

Kerkük sokaklarının ve kahvehanelerinin dış mekân olarak kullanımı sıklıkla karşımıza çıkmıştır. Yazarımız kahramanlarına yüklediği kültürel kimlikle paralel olarak yaşayabileceği mekânları vermiştir. Bu tutum yazarın gerçekçi bakış açısının bir yansımasıdır.

Hamamcı'nın önceki romanlarından devam eden yoksulluk teminin getirisi olarak, kirli, pis ve isli sokaklar, evler bu romanda da devam eder.

> *"Mahmut Casim " kahvesinin, Begler konağının, " Kerkük – Erbil " demir yolu geçen ve bir bakıma, şehrin bitişi, bağların başlangıcı olduğu için bir tür " varoş " sayılan mahallemizin, kışın büyük yağmurlarda sık sık aktığı, baharınsa bir diz boyu çiçekli otların bittiği toprak damlı basık evlerle çevrelenip sıkıştırılmış çakıl döşeli dar sokaklarının bir bölümü bağlara, bir bölümü de şehrin içerlerine, Korya pazarına açılırdı. Taş, korku toprak, kuruntu ve karaltılardan meydana gelen bu kargaşalığın ürkütücü alaca karanlığında o kadar köşe bucak. O kadar çıkmaz sokak, tak altı, ücra haraba, kuytu, köşe, oyuk, yatır, ara bağ terk olunmuş eski kuyu. Zeytinlik kamışlık, eski zaman koltuk kahveleri, cami, kilise vardır ki, gel de aradığını bul bulabilirsen... Baharın buğulu bir kuşluk vaktiydi..."* (Hamamcı, 1992: 8)

> *"...örümcek ağı misali birbirine geçmiş ince ara sokakları dolaşarak, bölgenin kasvetli ikliminin kararttığı duvarları yer, yer yosun bağlamış eski heybetli evlerin, konakların, topuz başlı kocaman çivilere rağmen yarıkları aralanmış büyük kapılarını ağır tokmaklarını güm, güm gümbürdedikten sonra, güç bela elde ettiği üç dört bohça ile bitkin bir halde " Ali Beg " hamamının yolunu tutmuştu."* (Hamamcı, 1992: 4)

Yapılan mekân tasvirlerinde dikkat çeken nokta Hamamcı'nın romanına konu ettiği köy ve mahalleleri iyi gözlemlediği ve bu bölgeleri iyi tanıdığıdır. Yazarın sahip olduğu bu özellik sayesinde eserden alınan estetik haz ve eserin inandırıcılığı artmıştır. Aynı zamanda yöre halkının geleneklerine, yaşam tarzına dokunmuş, okuyucunun hafızasında bir yer edinsin istemiştir.

2.12.4.2. İç Mekân

İç mekân olarak yazar zaman zaman evlerin içini, hamamların içini vermektedir. Olay örgüsü yoğun olarak dış mekânda geçmektedir. Ev içi nadiren tasvir edilmektedir.

> *"he çöktü çökecek, basık evlerin, bulaşık suyu birikmiş, gösterişsiz kapıları önündeHarabanın, deliklerini, uyuklarını çatlaklarını örümceklerin, akreplerin, yarasaların yuva edindiği yıkık, üstü aşınmış kerpiç duvarlarından, eşeklerin çıngırak sesleri ile saman, fişkı kokuları sızıyordu sokağa harabanın kapısını çalıyor.. Nuh Peygamber zamanından kalma eski kapı, kulakları sağır edici bir gıcırtıyla sokağın heybetli sessizliğini ikiye bölerek, açılıyor."* (Hamamcı, 1992: 14)

2.12.5. Zaman

Zaman aktüel zaman olarak ilerler bir iki günlük olaylar zinciri sunulmaktadır. Gürcü Natır'ın hortlak zannettiği görüntüden korkması ile başlar ve o günün gecesinde Zennev'in konuşmalarıyla biter. Gürcü Natır'ın gördüğü varlığı anlatmasıyla başlar olay örgüsü.

> −*" Gürcü bacı " dedi " nerde gördün gördüklerini? ".*
>
> −*"Sabah ezanıyla beraber kalktım geceyi hiç uyumamıştım ayaklarımın sızıntısından bu top önüne düşesi başım da sabaha kadar oğuldayıp durmuştur".*
>
> −*" Kısa kes! Nerede gördün gördüklerini?"*
>
> −*" Begler konağının önünde!"*
>
> −*" Ne biçim bir adamdır? "* (Hamamcı, 1992: 6)

Devam eden süreçte bir günün vakitlerinden bahsedilmektedir. "*Baharın buğulu bir kuşluk vaktiydi..."* (Hamamcı, 1992: 8)

2.12.6. Dil Malzemesi

Hamamcı'nın sade halk dili bu eserde de devam etmektedir. Özellikle kullanılan argo ve küfürler yoğun olarak görülür.

"Şine Bağvan

"Ulan köpeklere mal olası organını! Tireyle bağla, hemen yatağa girer girmez!" (Hamamcı, 1992: 9)

Bu tür konuşma dilinin içine yerleştirilen kullanımlar yazarın eserlerinde ortak tavır olarak küfür, argo ve sokak jargonunun kullanımını göstermektedir.

" Hey yüzün ak olmasın katır taşağı " dedi " beni köpeğe mi benzetiyorsun utanmadan?" (Hamamcı, 1992: 7)

−Hala şapalax dilberin yediden bir oğlu! " (Hamamcı, 1992: 11)

− "Toplumun bütün akıl almaz aykırılıklarını aydınlatıp ortaya çıkaran şahane bir deyim: Başa göt!"

Zennew:

− " Ama başa göt hep başa göttür, başka bir şey olmaz! " (Hamamcı, 1992: 18)

−"Ulan salak herif neden öyle köpek inciği gibi peşime düşüpbeni

−huzursuzlandırıyorsun?" (Hamamcı, 1992: 19)

Roman içinde farklı dillerin konuşulması romanın yazıldığı toplum yapısını bizlere yansıtmaktadır. Asurca, Arapça, Türkmence yöre haklının sıklıkla konuştuğu dil olarak karşımıza çıkar.

−" Dahi vit Hunnu" (Asurca Nasılsın)"

−" Besime raba!" (Asurca : sağol)"

− " Lağızyuluğ hanaşa tive il hahmara huvara?" (Asurca: Beyaz bir eşeğe binmiş bir adam gördün mü)?"

−" Lağızyuluğ hanaşa tive il hahmara huvara? (Asurca: Beyaz bir eşeğe binmiş bir adam gördün mü)?"

−*“ Hahmara huvara? Nu. Nu. Nu May firind! Hızlı hasaşa tive il hazipra baltılla mrn omra haşla il bahçanı ha ha ha. (Asurca, İngilizce karışımı: Beyaz bir eşek mi? Hayır… Hayır… Hayır, dostum, yaban eşeğine binmiş bir adam gördüm, Kiliseden çıkıp bağlara girdi)”* (Hamamcı, 1992: 16-17)

SONUÇ

Irak Türkmen edebiyatı çok zengin, eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Sözlü ve yazılı eserleriyle edebi geleneklerinin izini takip etmekte ve devamını getirmektedir. Bu edebiyat her ne kadar eski ve geleneksel edebiyat konusunda derinleşip, gövdesi sert bir yapının devamında ilerlese de yeni edebiyat bakımından özelliklede roman konusunda sakin adımlarla uzun bir yolda ilerlemektedir. Irak'ın siyasi durumu, toplumu ve sosyal hayat aktivitelerini etkilediği gibi Irak Türkmenlerini de derinden etkilemiştir. Siyasi ve coğrafi değişimlerin tesirleri Türkmenleri başkalarından daha çok etkilemiştir. Bu etkiler, Türkmen edebiyatına yoğun şekilde yansımıştır. Birinci dünya savaşından sonra İngilizlerin işgaliyle beraber Türkmenler, Anadolu'dan ayırmışlar ve ilk edebiyat kopukluğu ve durgunluğu bu ayırılıştan sonra başlamıştır. Bu ayrılığın edebiyata yansıması da özellikle yeni edebiyatın ana unsurlarından bir olan romanda görülmektedir. Irak Türkmenlerinin ilk romanı 1915'te Musullu gazeteci ve yazar Hayrettin Faruki tarafından yazılmış olan"*Kadın Kalbi"*isimli romandır. Osmanlı döneminden sonra aynı yazar ve başka yazarlar da örneğin Mahmut Nedim gibi birçok eser yazmışlardır ama o dönem Irak'ın yönetiminde olan İngiliz mandası ve Irak merkezi hükümeti bu tür eserlerin yayılmasına müsaade etmemişler ve önünde bir engel olmuşlar.

Irak Türkmenleri Osmanlı döneminden sonra ana dilleriyle ilgili merkezi ve sistemli bir şeklide hiçbir eğitim alamadılar. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki dil gelişmeleri ve inkılâpları onlara fili bir şekilde yansımamıştır. Yüz yıla yakın bir süreçte, 2003 yılına kadar Türkmenler kendi ana dillerinde eğitim göremediler. Türkmenler bir asır boyunca kimseden yardım görmeden öz eğitimiyle kendilerini yetiştiren, okulları olmadan öğrenen, kendi çabalarına yetinerek öz ana dillerinin güzelliğini ve özelliğini öğrenmişlerdir. Bunun neticesini de apaçık bir şekilde Türkmen yazarlar, romanlarında yansıtmışlar, yazarlıkta çaba göstererek özgünlüğü ve yaratıcılığı romanlarında açık bir şekilde göstermişlerdir.

Irak Türkmenlerinin romancılık tarihini ele aldığımız çalışmada, bu tarihin üç bölüme ayrıldığını görmekteyiz. Birinci dönem kayıp dönem 20. Yüzyılın başından ilk yarısına kadar yani 1958 yılında Irak Cumhuriyeti kurulana kadar. Bu dönemdeki yazılan roman eserleri ya kayıp olmuş ya da unutulmuşlar ve bu eserler Türkmen yazar ve araştırmacılar tarafından gün yüzüne çıkartılmıştır.

İkinci dönem, Cumhuriyet'in kurulmasından, Baas rejiminin 2003 yılında düşmesine kadarsüren denetim ve baskı dönemidir.Bu dönem Türkmen yazarlar,ölümle ve hapishanelerde işkenceyle karşılaşmışlardır.Yazarların eserlerinde geçen bir cümle bile yetkililer tarafından yanlış anlaşılırsa, yazarlar ölüm veya hapis cezası ile karşılaşabiliyordu. Dolayısıyla bu dönemde yazılan romanlarda Türkmen milletinin durumunu anlatmak için birçok metafor kullanmış ve bazı eserleri kitap halinde yayınlamak için rejimin izni gerekmekteydi.

Üçüncü dönem ise açılım dönemidir. Bu dönem 2003 yılından sonra başlamaktadır. Bu dönem, devletin basılan romanlara müdahale etmediği, yayın ve yazarlık özgürlüğü olduğu dönemdir. Irak Türkmenlerinin Cumhuriyet Dönemi'ndeki yazılan romanları ele alındığında, genel bir bakışla şunları görülmektedir:

1- Bütün romanlar realist romanlardır, Türkmen milletinin verdiği mücadeleleri ve bu mücadeleler arasında yaşadıkları cefa, sıkıntı ve zulümleri anlatmaktadır.

2- Türkmen milletinin çektiği bütün sıkıntıları anlatmaktadırlar. Birinci dünya savaşından sonra Irak bir türlü istikrar görememiştir, yıllarca süren savaşlar art arta gelen darbeler despot rejimler, yıllarca süren ambargo ve bunların neticesinde getirdiği hastalık ölüm ve açlık Türkmen milletini derinden etkilemiştir bunların yanında da çok sayıda katliamlar görmüşler, yazarlar tüm eserlerde milletin acısını yansıtmak istemişler. Dolayısıyla romanlar, "yoksulluk, sefalet, korku, yalnızlık, ölüm, işkence, savaş" gibi ana temler üzerinde şekillenmektedir.

3- Tüm romanlarda Türkmeneli bölgelerinden bahsetmişler, özellikle de Kerkük'ün iç mahalleleri ve ana bölgeleri ile ilgili tasvirlere eserlerde sıkça rastlamak mümkündür. Eserlerde Türkmeneli'nin bölge ve mahallerinin isimi de açık bir şekilde kullanılmıştır, bunun nedeni de bu isimleri tanıtmak, Baas rejimininyıllarca süren Araplaştırma politikasına ve Amerikan işgaliyle beraber 2003 yılından sonra

Kürtleştirme politikası doğrultusunda Türkmen bölgelerinin isimlerinin değiştirilmesine karşı çıkmaktır.

4- Romanların genelinde zaman bakımından Türkmenlerin yakın tarihi süreci konu alınmaktadır ve toplumun sosyal hayatından parçalar, romanlarının konusunu oluşturmaktalar.

5- Romanlardan anlaşılan, Türkmen milletinin başına gelen olayları ve hayat tarzlarını unutulmaması amaç edilerek aktarılmaya çalışılmıştır.

Irak Cumhuriyet döneminde Türkmen romanı ilk tefrika şeklinde kardeşlik dergisinin üçüncü yılının yedinci sayısında yayına geçmiştir. "*Tanrının Adaleti"* adlı roman Reşit Kasım Beyatlı tarafından yazılmıştır ve dizi halinde 1963-1965 yılları arasında yayımlanmıştır. Ancak yazar bu romanı dokuz dizi halinde tefrika ettikten sonra devamını yarıda bırakmıştır. Bu tamamlanmamış romanın olayında şunları görmekteyiz, birincisi Türkmen toplumu kırk yıla yakın bir süreç içinde öz yerel romanından uzak kalmıştır, yerel romanlarına yabancılaşmışdır ve bu romana gereken ilgiyi göstermemişlerdir.

Sonraki yıllarda yazılan roman ve cumhuriyet döneminin ilk kitap halinde yayınlanan romanı ise Abdulhüseyin Ümran Benderoğlu tarafından *"Göktepe"*isimli romanıdır. Yazarın ilk eseri olan bu romanda Türkmen milletinin 1946-1958 yılları arasındaki çektiği sıkıntıları ele almıştır. Özelliklede tarlalarda çalışan çiftçilerin ve köylülerin hayatını örnek almıştır. Yazar bu romanında kendi halkının bağımsızlığını kazanacağını ve erdemli bir yaşama layık olduğuna inanıyordu. Ancak kırk yıl sonra yazdığı ikinci ve son romanı *"Tepeden Tepeye"* eserinde, milletle ilgili dolaylı bir yolla şunları göstermektedir; İnsan kendisi için iyi bir yaşam için umut etmektedir ama kaderin neler sakladığını ve ne sürprizler getireceğini bilmemektedir ve yaşadığı yerin tepeleri arasında kayıbolabilir. Milletimizin tek kurtuluş yolu da birbirine yardım ve dost olmasını vurgulamaktadır.

Abdulhüseyin Ümran Benderoğlu kendi hayatında köy yaşamından etkilendiği için her iki eserinde köy hayatını yansıtmıştır. Her iki eserinde de Kerkük ağzından örnekler vermiştir ve her iki eserde mutlu sonuçlanmıştır. Her iki eserinde geleneksel bir tarz ve klasik bir teknik kullanmıştır. Mekân ve tasvirlere çok az yer vermiştir.

Yetmişli yılların genç yazarından olan Celal Polat çağdaş Türkmen edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Özgün eserleriyle kardeşlik ve birlik sesi dergilerinde ve yurt gazetesinde çok sayıda hikâyeler ve düz yazılar yazmıştır. Bunlarla beraber ilk romanını *"Yayımlar Gölgesinde"* yurt gazetesinde tefrika etmiştir. 1996 yılında da kitap haline getirmiştir. İkinci romanı olan *"Kemik Çiftliği"*ni 2016 yılında basmıştır. Yazar bu iki değerli eseriyle Türkmen edebiyatına zenginlik katmıştır. Realist bakış açısıyla Kerkük'ün iç dünyasını, büyük felaketleri ve acılarını anlatmıştır.

Celal Polat, Türkmenlerin yazılı yayınlarla ilgili çok sıkıntı çektikleri bir dönemde eserlerini yayınlamaya başlamıştır, otuz beş yıl süren bu süreçte Türkmenlerin bütün yazıları baas rejiminin gözetimi altında idi. Yazıların da Türkmenlerin acılarını özelliklerde Anadolu'dan uzak koparıldıklarını metafor kullanarak anlatmıştır. Yazar her iki romanında zengin bir şahıs kadrosunu içermektedir. Kerkük'ün iç mahalleselinden, bölgelerinden, çarşısından, köyünden ve birçok yerinden bu şahıslar kadrosunu oluşturmaktadır ve bunların arasında da çok sayıda gerçek kişiler de yer almaktadır. Romanlarının bir diğer özelliğiyse büyük hacimli olmasıdır.

Türkmen romancıları öncülerinden olan Hamza Hamamcının Türkmen romanına farklı bir katkıda bulunmuştur. Yetmişli yılların başından eserlerini yayımlamaya başlamıştır. Romanlarını *"Sırmalı Papuç","Beyaz Horuz", "Efsun*" ve "*Yorgun Kuta"yı* Yurt gazetesinde tefrika halinde yayımlamıştır. İyi bir yazar olan ve öyküleriyle bilinen Hamza Hamamcı uzun hikâye hacminde romanlar yazmıştır. Yazdığı romanlar kısa ve özlü romanlardır. Okuyucular arasında yankı bulmuştur. Romanlarının olayları Kerkük'ün iç mahallelerinde geçmektedir. Romanlarının birçok özelliği vardır ama en bariz özelliği olan şahıslar kadrosunun bazı kişileri bütün romanlarında aynı geçmesidir. Bu romanları kısa bir hacimde yazmasının birçok sebebi vardır. Belki bu eserlerinin bütün halka ulaşmasını istemiştir, ya da Türkmen edebiyatında eksik olan bu türü bir nevi yazmak istemiştir, belki de bu seri eserlerini ileri zamanda birleştirip bir eser haline getirmek istemiştir ve bu son ihtimali ön görmekteyim. Eserlerden elde ettiğimiz bilgilere göre bu eserler birer roman ama hacmi küçük olduğu için bunları birer uzun hikâye olduğunu kabul etmekteyim.

2003 yılından sonra yeni yazılan romanların konusu ve iç hikâyeleri daha net ve daha açıktır. Anlatmak istedikleri olayları güzelce yazmışlardır örneğin Kemal Beyatlı

"*Kerkük Seni Yazdım*" 2008 yıllında basılan bu eserinde Saddam rejiminin Türkmenlere uyguladığı baskıları ve asimilasyon evrelerini önümüzde sergilemektedir. Necmettin Bayraktar'a geldiğimizde iki eser roman yazmıştır birincisi "*Zaman Tanığı*" 2011 yılında yazmıştır Türkmenlerin seksenli yıllarında İran-Irak savaşının gölgesi altındaki Kerkük'ün durumunu anlatmaktadır. İkinci romanı ise "*Sessizliğin Gizli Sesi*" 2015 yılında yazmıştır ve romanın da Irak Türkmen yazarlarının yazar olmak için ne kadar sıkıntı ve zorluk çektiklerini anlatmaktadır. Tez çalışmasının son romanı ise Selma Merdan'ın "*Munise*" romanıdır. Bu romanı 2013 yılında basmıştır. Selma Mardan'ın çok sayıda yazı ve hikâye eserleri olduğuna rağmen bir tane romanı bulunmaktadır. Romanında Irak Türkmenlerinin doksanlı yıllarında Irak'a uygulanan ambargo dönemindeki yokluk içinde yaşayan kadın unsurunu ele almıştır.

Bu çalışmada, Irak Türkmen romanları, tarafımızca Irak'a gidilip özenle araştırılmış ve on iki roman tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili ilk çalışma olduğu için ve Irak Türkmenlerinin romanları hakkında pek fazla kaynak bulunmamasından dolayı Irak'ta yazılan Türkçe romanların net bir şekilde sayısı belli değildir. Dolayısıyla bu çalışma, yayınlanmamış roman veya roman niteliğinde olmayan, uzun bir hikâye hacminde olan fakat roman olarak sunulanlardan muaf tutulmuştur.

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif, *Roman Sanatı Ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

Aktaş, Şerif, *Edebiyatta Üslûp Ve Problemleri*, Ankara 1993.

Ayverdi, Sâmiha – Erol, Safiye– Araz, Nezihe – Huri, Sofi, *Ken'anrifâî Ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık,* İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı. 2003.

Bakırcıoğlu, N.Ziya*, Başlangıcından Günümüze Türk Romanı,* İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1996.

Bayraktar, Necmettin, *Zamanın Tanığı,* Kora Yayın, İstanbul, 2011.

Bayraktar, Necmettin, *Sessizliğin Gizli Sesi* Byg Yayınevi, Beygenç Ajans Yayın Evi, Antalya, 2015

Belaziri, Ahmet Bin Yahya Bin Cabir El*, Futuh El Büldan, Müesset El Mearif,* Beyrut, 1987.

Benderoğlu, Abdulhüseyin Ümran, *Göktepe Kerkük Türkmenlerinin Romanı,* Salkım Söğüt Yayınları, Erzurum, 2007.

Benderoğlu, Abdulhüseyin Ümran, *Tepeden Tepeye,* Salkım Söğüt Yayınları, Erzurum, 2014.

Beyatlı, Kemal, *Kerkük Seni Yazdım,* İzzettin Kerkük Kültür Ve Araştırma Vakfı, İstanbul, 2008.

Bumin, Tülin, *Hegel Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği,* Praksis Felsefesi, YKY, 2010.

Cihan, Cihad*, "*Türk-Sasani Askerî İttifakları Ve Sasani Ordusunda Türkler", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 12, S. 32, Yıl: 2015, s. 89-107.

Çetin, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 8. Baskı Ankara, Öncü Kitap, 2009.

Demir, Yavuz, *İlk Dönem Türk Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2002.

Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı,* İstanbul, Dergâh Yayınları, 2009.

Ercilasun, Ahmet Bican, "Türk Romanı Ve Işınsu", *Töre,* Cilt: 12, Sayı: 139, s. 58-60. 1982.

Erdi, İslam Beytullah, "Mehmet Ö. Kazancı'nın Yüz Yıl Önce Yazılan Bir Roman Adlı Eseri Üzerine", *Kardeş Kalemler Dergisi,* S: 76, Ankara, 2013, S.76.

Forster, E.M., *Roman Sanatı,* İkinci Basım, (Çev. Ünal Aytür), İstanbul, Adam Yayınları, 1985.

Gasset, José Ortega Y., *Sanatın İnsansızlaştırılması Ve Roman Üstüne Düşünceler,* İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Göğebakan, Turgut, *Tarihsel Roman Üzerine,* Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.

Gerye, Begmyrat, *5000 Yıllık Sümer-Türkmen Bağları,* İq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Gerye, Begmyrat, *Büyük "Part" Türk Devletlerini Kuran Atalarımız (M.Ö. 247- M.S. 224*), Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayın Evi, İstanbul, 2009.

Gündüz, Sevim, *Öykü Ve Roman Yazma Sanatı,* Özkaracan Matbaacılık, 2018.

Hamamcı Hamza, *Sırmalı Pabuç Roman,* Bir Ocak Türkmen Kültür Merkezi Kitaplar Serisi (17), Mayıs 2007.

Hürmüzlü, Habib, *Kavum Yaddaun El Turkman,* Şenyıldız Matbaacılık, İstanbul, 2016.

Kadri, Sabri, "Mesrahiyet Kulluna Yaşar", *Kardaşlık Dergisi*, S: 10-11, 1969, S. 20

Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İstanbul, 1976.

Kaplan, Mehmet, *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1978.

Kaplan, Mehmet, *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*, İstanbul 1998.

Kaplan, Mehmet, N*esillerin Ruhu,* İstanbul 2001.

Kaplan, Mehmet, *Tip Tahlilleri Türk Edebiyatında Tipler,* Dergâh Yayınları, İstanbul 2001.

Kayacı, Mevlut Taha, *Tarih El Tibaa Vel Sahafa Fi Karkuk*, Kültür Bakanlığı, Kerkük, 2010.

Kazancı, Mehmet Ömer, "Dava Şairi Mahmut Nedimi'nin Nazlı Yurt Eserine", *Kardaşlık Dergisi,* S: 73, 2017, s.32-35.

Kazancı, Mehmet Ömer, *Kıvılcım,* Irak Türkleri Kültür Ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkez, İstanbul, 2008.

Kazancı, Mehmet Ömer, *Son Söz Yoktur,* Genel Kültür Yayın Evi, Bağdat, 2017.

Kazancı, Mehmet Ömer, *Türkmen Öykücülüğü,* Özel Basım, Bağdat, 2007.

Kerküklü, Ekram, Sabır, "Tetavur El Fen El Mesrahi El Hadis Fi Karkuk 2", *Kardaşlık Dergisi*, S: 3,4, 1972, S.10-13.

Kerküklü, Ekram Sabır, Tatavur El Fen El Mesrahi El Hadis Fi Karkuk, Kardaşlık Dergisi, S: 5-6, 1972, S, 16-18.

Kevseroğlu, Necat, *Irakta Türkçe Yer Adları Kılavuzu,* Fuzuli Basım Ve Yayım Matbaası, Kerkük, 2012.

Khorshed Mudhafar, "Hamza Hamamcı'nın Kelime Dünyası", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol/Cilt:4, No/Sayı:10, S 238, 2017.

Korkmaz, Prof. Dr. Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü,* Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,* Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.

Lukacs, George, *Roman Kuram, (*Çev. Sedan Ümran), İstanbul 1985.

Mardan, Nusrat, *İtlala Alla El Mesrah El Turkmani,* Özel Basım, Kerkük, 2005.

Matar, Selim, *Kitab Mezopotamya Mevsuat El Lugat El İrakiye, Dar El Kelime El Huraa,* Beyrut, 2009.

Merdan, Selma, *Munise,* Türkmen Kardeşlik Ocağı,Bağdat, 2013.

Merdan Nusrat Ve Kazancı, Mehmet Ömar, *Avani El Verd Fi Karkuk Antalojay El Kıssa El Turkmaniye El Irakiye El Muasıra, Nadi İha El Turkmani,* Bağdat, 2009.

Merdan, Muhammed, *Teyyar El Şiır El Klasiki El Turkmani, İttihad Naşirin El Irakıyin*, Bağdat, 2013.

Merdan, Muhammed, Ağani Ve Tukus El Turkman, *Mektebet Abdullvahab Avçı Lil Tibaa,* Kerkük, 2004.

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri,* İstanbul 1981.

Moran, Berna, *Edebiyat Üzerine,* İstanbul, İletişim Yayınları, 2012.

Naci, Fethi, *100 Soruda Türkiye'de Roman Ve Toplumsal Değişme*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1981.

Naci, Fethi, "Romancının İşi Tarih Değil Roman Yazmaktır", *Hürriyet Gösteri,* S. 197–198.

Narlı, Mehmet, *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme,* Ankara, 2002.

Nakip, Mahir, *Karkuk Ve Huviyetuha El Kavmiye Ve El Sakafiiye,* (Çev: Habib Hürmüzlü), Yaylacık Matbaacılık, İstanbul, 2008.

Nakip, Mahir, *Kerkük Türk Halk Müziği,* Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2009.

Ncafi, Zahiye, *Turkman El Irak Tarihuhum Ve Manatıkıhum Ve Sekafetuhum, Dar El Kelime El Hurra,* Beyrut, 2009.

Özön, Mustafa Nihat, *Türkçede Roman,* İstanbul, 1985.

Okay, Orhan, *Sanat Ve Edebiyat Yazıları,* İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

Oktay, Ahmet, "Siyasal Roman Üzerine", *Hece,* S: 65-66-67 (Mayıs-Haziran-Temmuz, s. 267-270, 2002.

Öztürk, Nurettin "Edebî Ve Sosyal Boyutuyla Modern Türk Edebiyatında Tipler*", Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt 3, İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2007.

Pamuk, Orhan, *Saf Ve Düşünceli Romancı,* İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.

Polat, Celâl, *Yalımlar Gölgesinde,* Ülküm Eğitim Kültür Yayın Evi, Bursa, 2016.

Ramazan, Enver, "Türkmen Tiyatrosu", *Kardaşlık Dergisi,* S: 3-4, 1971, s.54.

Rahmi, Ferhad *İran Türklerinin Eski Tarihi,* İq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Saatçi, Suphi, *Irak Türkmen Boylar, Oymaklar Ve Yerleşim Bölgeleri*, Kerkük Vakıf Yayınları, İstanbul, 2009.

Samançı, Aziz Kadir, *Tarih El Siyasi Li Turkman El Irak, Dar El Saki,* Beyrut, 1999.

Sarıçiçek, Mümtaz, "Gerçekle Mecazın Kesiştiği Noktada Türk Romanında Yolculuk*", Türk Dili Dergisi,* S. 246, 2004.

Sarıçiçek, Mümtaz, "Postmodern Bir Tarih Kurgulaması: Boğazkesen", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2- s.* 189-201, 2008.

Sarıçiçek, Mümtaz, *Kadın Kalbi Roman Tahlili,* Laçin Yayınevi, Kayseri, 2009.

Sarıçiçek, Mümtaz, *Modern Kahramanın Mitolojik Yolculuğu,* Tezmer, Kayseri, 2013.

Sazyek, Hakan, *Roman Terimleri Sözlüğü,* Ankara, Hece Yayınları, 2013.

Sepetçioğlu, Mustafa Necati, *Çatı,* İstanbul, İrfan Yayınevi, 1989.

Stevick, Philip, *Roman Teorisi,* (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, Akçay Yayınları, 1978a.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* İstanbul, Çağlayan Kitapevi, 1976.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1977.

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı 1*, 15. Basım, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2017.

Terzibaşı, Ata*, Fuzuli Hakkında Yazılar*, Şenyıldız Matbaacılık, İstanbul, 2016.

Terzibaşı, Ata, *Kerkük Şairleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2013.

Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı 1*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2010.

Timur, Taner, Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum Ve Kimlik, İstanbul, 1991.

Todorov, Tzvetan, Yazın Kuramı, (Çev. Mehmet Rıfat – Sema Rıfat), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2010.

Tural, Sadık Kemal, *Zamanın Elinden Tutmak*, İstanbul, 1982.

Turkmani, Usame Ahmet El, *Cevle Seriiâ Fi Tarih El Türkman, Dar, İrşad, Dimaşk,* 2007.

Turkmani, Abdulrahman, Faruk Abdullah, *Fi El Irak Ve El Tarih, Muesset El Muhtar,* Bağdat, 2010.

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük,* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Yalçın-Çelik, S. Dilek, *Yeni Tarihselcilik Kuramı Ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları,* Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.

Yalçın, Alemdar, *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı1946–2000,* Ankara 2003.

Yetkin, Suut Kemal, *Edebiyatta Akımlar*, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1967.

Zabit, Şakir, *Mücez Tarih El Turkman, Fi El Irak, Matbaat El Mearif,* Bağdat.

Wellek R. - Warren A., *Edebiyat Biliminin Temelleri,* (Çev. Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal), Ankara: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.

Wellek, R. Varren A., *Edebiyat Teorisi (*Çev. Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir, 1993.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı	**:** Mustafa İSMAEL SABER
Uyruğu	**:**Irak
Doğum Tarihi ve Yeri	**:**1987-Kerkük
Medeni Durumu	**:**Bekâr
TC	:99803293306
Tel	**:**0 555 756 58 99
Email	**:**mustafasaber@outlook.com.tr
Yazışma Adresi	**:** Mevlana Mah. Velioğlu Cad. Kaya 1 Sok. Kınaş Sitesi E/19 No:10/39 Talas/KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	**Kurum**	**Mezuniyet Tarihi**
Lisans	Kerkük Üniversitesi	2015

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görev**
2008-2015	Numan Bin Sabid Lisesi	Katip

YABANCI DİL

İngilizce, Arapça, Farsça